

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVII (2)

Альманах

Херсон – 2017

УДК 378.4
ББК 74.580.4

Магістерські студії. Альманах. Вип. 17 (2). – Херсон. ХДУ, 2017 – 243 с.

Рекомендовано до друку вченою радою ХДУ (протокол № 11 від 27.03.2017 р.)

Редакційна колегія: *Тюхтенко Н.А.*, канд. екон. наук, професор кафедри, проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи (голов. ред.); *Юркова Т.Ф.*, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту (відп. секр.); *Левченко М.Г.*, канд. пед. наук, професор кафедри, заслужений працівник культури України, декан факультету культури і мистецтв; *Пилипенко І.О.*, д-р геогр. наук, доцент, декан факультету біології, географії і екології; *Мохненко А.С.*, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства; *Песчаненко В.С.*, д-р фіз-мат наук, професор кафедри інформатики, програмної інженерії та економічної кібернетики; *Голяка С.К.*, канд. біол. наук, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту; *Кузовова Н.М.*, канд. іст. наук, доцент кафедри історії України та методики викладання; *Лось О.М.*, канд. псих. наук, доцент кафедри математично-природничих дисциплін та логопедії; *Полещук С.В.*, канд. біол. наук, доцент кафедри корекційної освіти; *Храпко Т.А.*, канд. пед. наук, доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування; *Суворова Т.М.*, канд. філ. наук, викладач кафедри англійської мови та методики її викладання; *Гавловська А.О.*, старший викладач кафедри галузевого права; *Омельчук Ю.О.*, викладач кафедри мовознавства.

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 378.4
ББК 74.580.4

© ХДУ, 2017
© Редакційно-видавничий
відділ ХДУ, 2017

Адреса: Херсонський державний університет,
вул. 40 років Жовтня, 27, (Університетська, 27), м. Херсон, Україна, 73000

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Адамішина Олена Михайлівна* – магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
- Алієв Сеймур Габіб Огли* – магістрант юридичного факультету
- Балковий Ігор Анатолійович* – магістрант факультету фізичного виховання та спорту
- Батрак Олександра Миколаївна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Бєлоконева Наталя Євгенівна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
- Білоус Ольга Сергіївна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
- Бірюкова Тетяна Вікторівна* – магістрант юридичного факультету
- Большага Олена Олександрівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Братченко Валентина Володимирівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Васильєва Валентина Валентинівна* – магістрант юридичного факультету
- Васильчак Анна Валеріївна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
- Вахтіна Тетяна Михайлівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Вершняк Валентина Василівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Випенко Марина Олегівна* – магістрант юридичного факультету
- Волошина Юлія Олексіївна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Гаврилова Наталя Миколаївна* – магістрант юридичного факультету
- Гладенко Віктор Миколайович* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Гладишева Юлія Андріївна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Глуценко Альона Сергіївна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
- Гончаренко Катерина Дмитрівна* – магістрант юридичного факультету
- Гончаров Олександр Вадимович* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Гончарова Тетяна Валеріївна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
- Горбик Юлія Володимирівна* – магістрант юридичного факультету
- Гранкіна Марія Вячеславівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Григор'єва Катерина Валеріївна* – магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму

<i>Гриценко Леся Василівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Гусевич Тетяна Петрівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Деміденко Лариса Сергіївна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Денещук Тарас В'ячеславович</i>	– магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Джига Сергій Едуардович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Добровольська Світлана Юріївна</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Довжик Анна Володимирівна</i>	– магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Драмарецький Єгор Сергійович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Духовченко Євген Ігорович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Євенко Анастасія Дмитрівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Єннер Христина Артурівна</i>	– магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Загородня Ганна Миколаївна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Запорожець Антон Максимович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Заруба Максим Максимович</i>	– магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Іванченко Олена Валеріївна</i>	– магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Іванчук Аліна Олександрівна</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Кислиця Анастасія Миколаївна</i>	– магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Колосова Катерина Миколаївна</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Компаніченко Ігор Миколайович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Костикіна Ольга Сергіївна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Кострова Олена Володимирівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Кравчук Антон Федорович</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Красновська Аліна Павлівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Крат Світлана Едуардівна</i>	– магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Кулініч Владислав Олександрович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Лавренко Ростислав Віталійович</i>	– магістрант юридичного факультету
<i>Ларін Максим Сергійович</i>	– магістрант факультету технологій та сфери обслуговування

<i>Левченко Галина Олександрівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Литвинов Андрій Володимирович</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Ліпко Тетяна Вікторівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Ліхацька Юлія Вікторівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Маліченко Владислав Юрійович</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Маркович Юлія Олександрівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Махнюк Анастасія Олегівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Меньшикова Наталія Анатоліївна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Мироненко Олександр Віталійович</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Михалевська Світлана Олегівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Мовчан Ольга Миколаївна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Момотенко Ольга Миколаївна</i>	–	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Надточій Інна Олександрівна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Нестеренко Анатолій Олександрович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Олексюк Ганна Павлівна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Оніщук Олександр Миколайович</i>	–	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Панченко Олександр Олександрович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Пасенчук Наталія Вадимівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Пироженко Руслан Ігорович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Плугатарьова Анастасія Едуардівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Подберезня Інна Вадимівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Половко Олена Володимирівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Польова Ірина Сергіївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Просторов Микола Миколайович</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Прусова Анастасія Сергіївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Прутков Владислав Олексійович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології

<i>Пустоварова Ганна Юріївна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Пшеницький Олексій Володимирович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Рибальченко Руслан Миколайович</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Рой Дар'я Володимирівна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Савченко Оксана Володимирівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Садова Олеся Ігорівна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Сергєєва Анастасія Володимирівна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Сінкевич Анна Леонідівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Сінько Яна Андріївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Слідкевич Катерина Володимирівна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Слободенюк Володимир Анатолійович</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Соценко Віталій Віталійович</i>	–	магістрант факультету технологій та сфери обслуговування
<i>Стаднікова Марія Володимирівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Стецик Ксенія Віталіївна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Стешенко Маргарита Юріївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Строган Дар'я Олександрівна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Сягровець Ірина Петрівна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Тихонова Анна Денисівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Тищенко Олена Іванівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Фісюн Олена Олександрівна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Хатунцова Катерина Едуардівна</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Христофорова Валерія Вікторівна</i>	–	магістрант факультету фізичного виховання та спорту
<i>Ціомашко Оксана Валеріївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології
<i>Чабанюк Наталія Віталіївна</i>	–	магістрант факультету природознавства, здоров'я людини і туризму
<i>Черненко Олег Андрійович</i>	–	магістрант юридичного факультету
<i>Чех Інна Олексіївна</i>	–	магістрант факультету біології, географії і екології

- Шаталов Олексій Ігорович* – магістрант юридичного факультету
- Шевченко Олена Олександрівна* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Шинкарчук Сергій Ігорович* – магістрант факультету біології, географії і екології
- Широкорадюк Юлія Юріївна* – магістрант факультету фізичного виховання та спорту
- Яровенко Ольга Василівна* – магістрант факультету біології, географії і екології

РОЗДІЛ II
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

**ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДОЗНАВСТВА, ЗДОРОВ'Я
ЛЮДИНИ І ТУРИЗМУ**

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З УДОСКОНАЛЕННЯ МНЕМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядаються завдання та зміст корекційно-розвивальної роботи з удосконалення мнемічних процесів молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Ключові слова: мнемічні процеси, затримка психічного розвитку, молодший шкільний вік.

The article deals with the tasks and content of correctional and developing work on improving mnemonic processes primary school children with delay of mental development.

Key words: mnemonic processes, delay of mental development, primary school age.

Мнемічні процеси мають надзвичайно велике значення у становленні навчальної діяльності молодших школярів. Систематичне, цілеспрямоване оволодіння знаннями і навичками відповідно до шкільної програми передбачає певний рівень розвитку пам'яті дітей.

У всіх дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) спостерігаються недоліки пам'яті, які розповсюджуються на запам'ятовування як наочного, так і словесного матеріалу і можуть стосуватися всіх видів запам'ятовування: мимовільного і довільного, короткотривалого і довготривалого. В той же час, структура дефекту при ЗПР не є однорідною: характер і ступінь затримки розвитку різних психічних процесів, у тому числі мнемічних, має значні індивідуальні особливості в різних учнів.

Дослідження сформованості мнемічних процесів дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку проводилося у 1-му класі інтенсивної педагогічної корекції. Контрольну групу склали 10 учнів з нормою розвитку семи років. З метою діагностики мнемічних процесів молодших школярів були використані наступні тестові методики: методика для оцінки об'єму короткотривалої зорової пам'яті [2, с. 16-18]; тест «Запам'ятовування 10 слів» (за С. Рубінштейном) для дослідження короткочасної слухової пам'яті [3, с. 237]; методика «Запам'ятай пару» для дослідження логічної і механічної пам'яті методом запам'ятовування двох рядів слів [1, с. 117]; методика «Запам'ятай пару» для оцінки логічного запам'ятовування – невербальний варіант [2, с. 21]; методика О.М. Леонтєва для визначення рівня опосередкованого запам'ятовування [3, с. 339]; методика для визначення рівня довготривалої пам'яті [1, с. 116].

Проведене дослідження показало значне відставання першокласників із ЗПР від однолітків з умовно нормативним розвитком за рівнем сформованості всіх видів пам'яті, які вивчались. Найнижчі показники були отримані для довготривалої, логічної, образної та опосередкованої пам'яті. Всі учні основної групи мали утруднення різного рівня проявів у виконанні навчальних дій, пов'язаних із запам'ятовуванням та відтворенням матеріалу, здійсненням дій за раніше вивченими алгоритмами.

На основі проведеної діагностики було виділено напрямки корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на вдосконалення мнемічних процесів учнів основної групи: розвиток навчально-пізнавальних мотивів, розвиток короткочасної пам'яті, розвиток довготривалого запам'ятовування, розвиток логічного запам'ятовування, розвиток опосередкованого запам'ятовування. Ці напрямки були диференційовані з урахуванням особливостей окремих дітей. Також було підібрано ігри та вправи з розвитку пам'яті, які можуть використовуватись на корекційних заняттях, на уроках та в позаурочний час.

Для розвитку короткочасної пам'яті можна використовувати такі ігри, як «Бабуся складає у валізу...», «Малюнок по пам'яті», «Що зникло?», «10 відмінностей» [1, с. 137]; для розвитку довготривалого запам'ятовування використовують вправи із вивчення ролей для

вистави, вивчення віршів, пісень. Розвивати довготривале запам'ятовування можуть батьки, якщо попросять запам'ятати список покупок для магазину, повідомлення для когось тощо. Розвивати логічне запам'ятовування можна навчаючи дітей об'єднувати слова і предмети в логічні пари, групуванню за спільними ознаками чи властивостями, підбирати асоціації до слів. Розвиток опосередкованого запам'ятовування передбачає навчання встановлювати смислові зв'язки, встановлювати асоціації, об'єднувати пари за спільними ознаками, складати план, схему.

Корекційну роботу з розвитку пам'яті доцільно проводити під час занять з корекції розвитку, під час навчальної діяльності шляхом вибору відповідних форм і методів роботи на уроці, а також в позаурочний час. Форма проведення корекційно-розвивальної роботи, виходячи з неоднорідності групи учнів, може бути змішана, індивідуально-групова. На групові корекційні заняття можуть виноситись ті завдання, які є актуальними для всіх дітей. Учні з найнижчим рівнем розвитку потребують індивідуальних або мікрогрупових занять, спрямованих на подолання значного відставання від решти учнів. Для учнів з найвищим рівнем розвитку мнемічних процесів слід готувати завдання більш високого рівня складності, які можна буде запропонувати на корекційних заняттях додатково.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ануфриев А. Ф. Как преодолеть трудности в обучении детей / А. Ф. Ануфриев, С. Н. Костромина. – М.: Издательство «Ось-89», 1999. – 224 с.
2. Земцова О. Н. Тесты для детей 4-5 лет / О. Н. Земцова. – М.: Махаон, 2010. – 112 с.
3. Коробко С. Л. Работа психолога с младшими школьниками: метод. посіб / С. Л. Коробко. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Літера ЛТД, 2014. – 416 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. В. Полещук

УДК 376.3: 372.36

Білоус О.С.

ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються питання впливу ігрової діяльності на становлення мовленнєвого розвитку дитини-логопата.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, дитина-логопат, ігрова діяльність, мовленнєві вади.

This article discusses the impact of gaming activities on the development of speech in children with speech pathology.

Key words: speech activity, children with speech pathology, gaming activity, speech pathology.

Сучасний стан розвитку логопедії характеризується вдосконаленням науково-теоретичного й методичного апарату дослідження ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку із мовленнєвими вадами крізь призму особистості. Ця проблема на даний час є вкрай актуальною та складною, розв'язання якої можливе за участі науковців і практиків різних галузей [1, 3, 4].

У контексті проблем спеціальної дошкільної дидактики, дослідники (Р.Левіна, Н. Нікашина, М. Савченко, Є.Соботович, Л.Спірова, В. Тарасун, Г.Чіркїна, М.Шеремет і ін.) зазначають, що система логопедичного навчання означеної категорії дітей, повинна будуватися на визнанні того факту, що гра є найдієвішим засобом корекції розвитку мовлення та особистості дитини – логопата.

Мовленнєвий розвиток дитини-логопата є вагомими чинником у формуванні його особистості. Впливати на розвиток цієї сфери психіки необхідно за допомогою провідної форми діяльності даного вікового періоду – гри. Відповідно необхідно досліджувати стан сформованості ігрової діяльності дітей дошкільного віку із мовленнєвими вадами [3].

Гра для дітей – це спосіб навчитися тому, чому їх ніхто не зможе навчити, спосіб орієнтації в реальному світі, просторі і часі, спосіб дослідження предметів та людей. Включаючись у процес гри, діти вчаться жити в сучасному світі. Гра допомагає дитині – логопату оволодіти цінностями культури, виробити певні навички. Коли діти грають, вони відображають особисту індивідуальність і ближче підходять до внутрішніх ресурсів, які можуть стати частиною їх особистості.

Гра є універсальною формою діяльності, всередині якої відбуваються основні прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника, гра визначає його відношення з оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності [4].

В ігровій діяльності вдосконалюється розумовий, фізичне, моральне розвиток, поглиблюються пізнавальні процеси, сприяє вихованню особистісних якостей, викликає різноманітні емоції. Вона вчить дитину з мовленнєвими вадами жити і трудитися в колективі, виховує організаторські здібності, волю, дисциплінованість, ініціативу.

Порушення мовлення впливають на ігрову діяльність, породжують особливості в поведінці, не дають формуванню спільної діяльності з однолітками. У дітей – логопатів спостерігається замкнутість, нестійкість пам'яті, швидке стомлення, неможливість швидкого перемикання на іншу діяльність, боязкість, млявість, метушливість [2,4].

Науково-теоретичний аналіз як вітчизняних, так і зарубіжних літературних джерел із проблеми ігрової діяльності дошкільників з вадами мовлення виявив наявність лише незначної кількості науково-методичних публікацій О. В. Барінова, А. В. Калініченко, С. В. Коноваленко, О. І. Лазоренко, Н. В. Ніщева, Ю. В. Рібцун, К. М. Слюсар, О. Б. Споришева, Т. В. Туманова, Т. Б. Філічева, А. В. Ястребова .

Гра – один з тих видів дитячої діяльності, якій використовується дорослими в цілях виховання дошкільників, навчаючи їх різних дій з предметами, способів і засобів спілкування. У грі дитина розвивається як особистість, у нього формується ті сторони психіки, від яких надалі будуть залежати успішність його навчальної і трудової діяльності, її стосунки з людьми.

Наприклад, у грі формується така якість особистості дитини, як саморегуляція дій з урахуванням завдань кількісної діяльності. Найважливішим досягненням є придбання почуття колективізму. Воно не тільки характеризує моральний вигляд дитини, але й перебудовує істотним чином його інтелектуальну сферу, так як у колективній грі відбувається взаємодія різних смислів, розвиток подієвого змісту та досягнення спільної ігрової мети [2].

Доведено, що в грі діти отримують перший досвід колективного мислення. Вчені вважають, що дитячі ігри стихійно, але закономірно виникли як відображення трудової та громадської діяльності дорослих людей. Однак відомо, що вміння грати виникає не шляхом автоматичного перенесення, в гру засвоєного в повсякденному житті.

Потрібно залучати дітей до гри і від того, який зміст буде вкладатися дорослим в пропоновані дітям ігри, залежить успіх передачі суспільством своєї культури підростаючому поколінню [1, 3].

Слід підкреслити, що плідна освоєння суспільного досвіду відбувається лише за умови власної активності дитини в процесі його діяльності. Виявляється, якщо вихователь не враховує активний характер набуття досвіду, найдосконаліші на перший погляд методичні прийоми навчання гри і управління грою не досягають своєї практичної мети.

Отже, завдання всебічного виховання в грі дітей з вадами мовлення успішно реалізуються лише за умови сформованості психологічної основи ігрової діяльності в кожному віковому періоді. Це обумовлено тим, що розвиток гри пов'язані істотні

прогресивні перетворення в психіці дитини, і, перш за все в його інтелектуальній сфері, є фундаментом для розвитку всіх інших сторін дитячої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко А.К. Словесные игры в детском саду. – М.: Просвещение, 1977. – 95 с.
2. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ЛПС, 2005. – 208 с.
3. Михайленко Н. Я. Взаимодействие взрослого с детьми в игре / Михайленко Н. Я., Короткова П. А. // Дошкольное воспитание. – 1993. – № 3. – С. 15-19.
4. Шеремет М. К. Формування готовності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення до навчання у школі в умовах спеціального дошкільного закладу розвитку / М. К. Шеремет, З. П. Гулько // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 8/9. – С. 82-84

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. І. Глушенко

УДК 547:004.4.001.26:378.14.26(072)

Васильчак А. В., Кислиця А. М.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкривається зміст розробленої комплексної комп'ютерної навчальної програми для навчання органічної хімії.

Ключові слова: органічна хімія, програмоване навчання, електронний підручник, навчальна програма, контролююча програма.

The article reveals the contents developed a comprehensive computer training program to teach organic chemistry.

Key words: organic chemistry programmed learning, e-textbook, curriculum, supervising program.

В наш час практично всі розвинені країни розробляють і широко використовують комп'ютерні технології навчання [2, с. 27]. Відповідно, виникає потреба у комплексних комп'ютерних навчальних програмах з органічної хімії, що зумовило актуальність дослідження.

Мета роботи: розробити комплексну комп'ютерну навчальну програму з органічної хімії з тем «Циклічні сполуки» та «Групи органічних речовин».

Комплексна комп'ютерна навчальна програма повинна інтегрувати в собі електронний підручник, навчальні та контролюючі завдання.

Для розробки електронного підручника було обрано навчальний посібник «Органічна хімія в схемах» (автори Речицький О.Н., Решнова С.Ф.) [1].

Написання коду електронної книги здійснено за допомогою програми Adobe Dreamweaver. Аналіз наявних засобів програмування виявив, що ця програма є однією з найпоширенішою у використанні для створення Web-сайтів та різних додатків.

Електронний посібник має формат самостійної програми, не потребує відкриття через Інтернет браузері і має вигляд програми-довідки з інструментальною панеллю з командами:

- вперед та назад (дають змогу повернутися до попередньої сторінки);
- домашня сторінка (HOME) (показує титульну сторінку посібника);
- друк (PRINT) (друк обраної частини матеріалу);
- пошук (SEARCH) (дає можливість знайти матеріал за певним словом, яке вводять в панелі задач).

Електронний задачник для програмованого навчання був створений також за технологією HTML [3, с. 55].

Для навчальної програми розроблені тестові завдання різних видів: тести відкритої форми; тести закритої форми; тести на встановлення відповідності; тести на встановлення правильної послідовності; альтернативні тести. Тестові завдання відповідають різним рівням складності. Тестові завдання створені з урахуванням загальних принципів і вимог до оформлення шаблонів тестів, їх форми та змісту. До кожного завдання розроблені розгорнуті відповіді, пояснення і вказівки.

У випадку неправильної відповіді, автоматично пропонуються завдання, рішення яких допомагає у розв'язанні попередніх або студенту пропонується теоретичний матеріал з теми у електронному підручнику. За допомогою технології HTML були розроблені маршрути контролю знань та автокорегування їх. Таким чином, електронний задачник за своїм характером є програмованим.

При підготовці матеріалів для контролюючих програм з органічної хімії розроблені тестові завдання трьох рівнів складності, проведено збалансування завдань за складністю з урахуванням таких факторів як форма тестових завдань й спосіб їх представлення та часу, що відводиться на контрольний зріз знань. Виходячи з цього для певного розділу органічної хімії пропонується тестовий контроль з 45-50 завдань трьох рівнів складності (25 % – першого, 50 % – другого, 25 % – третього), на розв'язання яких відводиться 90 хвилин.

Для контролю та оцінки рівня знань студентів використовувалося програмне забезпечення для конструювання тестів ADSoft Tester, яке дозволяє проводити аналіз результатів тестування та генерує звіти.

Інформацію про результати контролю і досягнення студентів викладач одержує за допомогою розробленої програми статистичного аналізу результатів контролю. Підсумкова інформація зберігається у відповідних файлах у табличній та графічній формах (діаграми). Можливе перенесення будь-якої з форм її представлення у документи MS Office.

Програма статистичної обробки результатів контролю представляє в обробленому вигляді як узагальнену інформацію, так і індивідуальну по кожному з студентів.

Ефективність розробленої комплексної комп'ютерної програми з органічної хімії була перевірена у ході педагогічного експерименту, результати якого дозволяють стверджувати, що організація навчання органічній хімії з використанням розробленої системи методичного забезпечення активно впливає на процес навчання, систематизує роботу студентів на протязі всього семестру, сприяє індивідуалізації навчання та всебічному розвитку особистості студента, вносить зміни у взаємовідношення між викладачем та студентом, створює атмосферу співробітництва. Комплексна комп'ютерна програма допомагає у самоконтролі, вдосконаленні і поглибленні знань з органічної хімії, поповнює навчально-методичне забезпечення навчання.

Подальша робота полягає у впровадженні комп'ютерної програми в навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Речицький О.Н. Органічна хімія в схемах [Текст] / О.Н. Речицький, С.Ф. Решнова – Херсон: ХДУ, 2014. – Т. 1. – 438 с. – Т. 2. – 442 с. – Т. 3. – 274 с.
2. Светлов Н. М. Информационные технологии управления проектами [Текст]: учебное пособие / Н. М. Светлов, Г.Н. Светлова. – М.: ФГОУ ВПО РГАУ-МСХА им. К.А. Тимирязева, 2007. – 144 с.
3. Хестер М. Створення Web-сторінок в Dreamweaver / М. Хестер. – М. : НТ Пресс, 2005. – 104 с.

**Рекомендують до друку наукові керівники доцент О. Н. Речицький,
доцент С. Ф. Решнова**

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті розглядаються значення та організація роботи з формування культурно-гігієнічних навичок у молодших школярів з вадами інтелекту.

Ключові слова: культурно-гігієнічні навички, соціально-побутове орієнтування, навички, культура поведінки.

The article deals with the meaning and organization of work on the formation of cultural and hygienic skills in primary school children with mental disabilities.

Key words: cultural and hygiene skills, welfare orientation, skills, culture of behavior.

Реформування державної системи освіти передбачає зміни і у спеціальній педагогіці, що веде за собою і зміну вимог до соціальних стандартів освіти розумово відсталих дітей. Психічний розвиток – процес нерівномірний, його лінії йдуть не одночасно, є періоди найбільш швидкого розвитку тих чи інших функцій, психічних якостей. Ці періоди називаються сенситивними, і період раннього і дошкільного дитинства найбільш сприятливий для формування культурно-гігієнічних навичок. Потім на їх основі будується розвиток інших функцій й якостей.

Культурно-гігієнічні навички – це важлива складова частина культури поведінки. Охайність, утримання чистими обличчя, рук, тіла зумовлені не тільки вимогами гігієни, але й нормами людських взаємин. В процесі життєдіяльності необхідно удосконалювати набуті і формувати нові культурно-гігієнічні навички, заохочуючи при цьому дитину до більшої самостійності. Освоєні культурно-гігієнічні навички перетворюються в звички – дії, виконання яких стало потребою [3, с. 141].

Проблемою дослідження культурно-гігієнічних навичок дітей займалися такі вітчизняні автори, як Виготський Л.С., Забрамна С.Д., Малер А.Р., Шипіцина Л.М., Петеріна С.В. Серед зарубіжних авторів можна виділити Крістен У., Ньюканен Л., Рюкле Х., які визначили, що необхідними умовами формування звичок виступає позитивне ставлення дитини до побутової діяльності і систематичне повторення побутових процесів, що припускають його відому самостійність. Звички виконувати вимоги особистої гігієни і охорони культурної поведінки проявляються в різних життєвих ситуаціях. А побутові процеси виконуються без нагадування дорослих. Поступово зростає свідоме ставлення до своєї поведінки та контроль за ним [4, с. 31].

Сучасні педагогічні дослідження і досвід роботи показав, що головне не упустити сприятливий період, коли навички та звички дитини формуються швидко, тобто сенситивний період, від моменту вступу дитини до навчального закладу.

Формування навичок соціальної компетентності здійснюється при знайомстві учнів з умовами користування транспортом, засобами зв'язку, оволодінням елементами правової культури. Моделювання особистісних компетентностей закладені в формуванні здорового способу життя, організації та проведенні змістовного дозвілля. Саме компетентнісний підхід до вивчення предмета «Соціально-побутове орієнтування» може забезпечити підготовку школярів до свідомого і самостійного вирішення різноманітних життєвих проблем [5, с. 23].

На кожному уроці з соціально-побутового орієнтування діти отримують знання та навички по догляду за своїм зовнішнім виглядом, догляд за тілом, догляд за будинком, культура поведінки в соціумі, тощо.

Прищеплення гігієнічних правил досягає мети, якщо підкріплюється особистим прикладом батьків та інших членів сім'ї. Дитину потрібно так виховати, щоб гігієнічні процедури стали для неї внутрішньою потребою. Поняття «особиста гігієна» містить турботу

про чистоту тіла, ліжка, одягу і взуття, дотримання режиму дня, а також гігієну сну, відпочинку, їжі.

Для успішного формування культурно-гігієнічних навичок необхідні наступні умови [1, с. 51]:

1. організація привабливою і зручною для виконання дій і завдань обстановки в класі і вдома (меблі, обладнання, відповідні зросту дітей, закріплені місця зберігання речей, доступні для користування і т.д.);
2. поділ освоюваних дій, що слідує у суворо встановленому порядку, на ряд операцій, що сприяє більш швидкому створенню міцних динамічних стереотипів;
3. багаторазові вправи дітей в діях з виділенням способу і порядку їх виконання (особливо на початковому етапі навчання). При цьому характер дій повинен бути незмінним, а форми – різними;
4. індивідуальна робота з кожною дитиною, врахування рівня його розвитку і темпів оволодіння культурно-гігієнічними навичками;
5. організація ситуацій, що забезпечують контроль за виконанням освоюваних дітьми в незвичній обстановці дій;
6. бездоганне виконання дорослими всіх гігієнічних і культурних вимог.

Для формування культурно гігієнічних навичок у розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку використовують різні шляхи та види робіт. Визначено, що провідними шляхами є: повторення дій, показ, взаємна робота дефектологів, вихователів та батьків, адже навичка без цього не може бути сформованою.

Важливе значення надають ігровому методу, саме в грі дитина краще запам'ятовує матеріал, це дозволяє їй глибше зрозуміти навколишній світ. Умовами успішного виховання культурно-гігієнічних навичок у розумово відсталих дітей з вадами інтелекту є: раціональна організація життя дітей в школі, позитивний приклад культури поведінки дорослих, єдині підходи щодо вимог гігієни дитини в шкільному закладі та сім'ї [2, с. 12].

Отже, формування культурно-гігієнічних навичок має відбуватися в шкільному закладі та в домашніх умовах. З перших днів життя при формуванні культурно-гігієнічних навичок йде не просто засвоєння правил і норм поведінки, а надзвичайно важливий процес соціалізації, входження малюка в світ дорослих. Психічний розвиток – процес нерівномірний, його лінії йдуть не одночасно, є періоди найбільш швидкого розвитку тих чи інших функцій, психічних якостей. Все вище сказане допоможе швидше сформувати культурно-гігієнічні навички у розумово відсталих школярів молодшого шкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бархатова Л. С. Виховання культури поведінки /Л.С.Бархатова // Дошкільне виховання. – 1989. – № 11. – С. 17-21.
2. Граборов А. Н. Основы олигофренопедагогики / А. Н. Граборов. – М.: Классик Стиль, 2005. – 250 с.
3. Кони́на Е. Ю. Формирование культурно-гигиенических навыков у детей. Игровой комплект / Е. Ю. Кони́на. – М.: Айрис-пресс, 2007. – 72 с.
4. Петерина С.В. Воспитание культуры поведения у детей дошкольного возраста / С. В. Петерина. – М.: Просвещение, 1986. – 96 с.
5. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей / А.П.Усова. Под ред. А. В. Запорожца.– М.: Просвещение, 1976. – 96 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. В. Ляшко

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДХИЛЕНЬ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються результати досліджень особливостей відхилень у розумовому розвитку учнів молодших класів спеціальної школи.

Ключові слова: дослідження, розумовий розвиток.

The article deals with the results of research deviations in mental development of junior pupils of special schools.

Key words: investigation, mental development.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного розвитку усіх психічних процесів. Наявність індивідуальних відмінностей у темпі діяльності та особливостях розумового розвитку молодших школярів з вадами інтелекту вказує на важливість індивідуального підходу до них у процесі навчання. Для його забезпечення необхідним є дослідження особливостей протікання пізнавальних процесів кожного учня.

Дослідження особливостей розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку з вадами інтелекту проводилося на базі Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу №48. В психодіагностичному обстеженні взяли участь 6 учнів 1 класу, віком 7-8 років: Х.(F70), Я.(ДЦП, F70), Д.(F70), К.(F70), Є. (F70), М. (F70, ЗНМ 4-го рівня). Контрольну групу склали 6 учнів 1 класу загальноосвітньої школи на базі Кам'янського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 3, Каховського району, Херсонської області.

Для дослідження особливостей відхилень у розумовому розвитку учнів з вадами інтелекту використовувались наступні методи психодіагностичного дослідження: методика діагностики відхилень розумового розвитку молодших школярів (За Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська) [2, с. 6]; тест на вміння встановлювати логічну послідовність подій (модифікація Л. Кондратенко, Л. Богуславської, С. Гончаренко субтесту «Логічна послідовність дій» із тесту інтелекту Д. Векслера) [1, с. 104]. У поєднанні ці методики дають можливість виявити наявний у дітей рівень розвитку основних пізнавальних процесів.

Аналіз та результати дослідження рівня інтелектуального розвитку учнів спеціальної школи: середня успішність виконання завдання учнями основної групи складає 26% (контроль – 85,2%). Це пояснюється тим, що у всіх учнів з вадами інтелекту спостерігалися сповільненість та фрагментарність сприймання при виконанні завдань, нестійкість процесів уваги та запам'ятовування. Результати дослідження просторових уявлень – 46% (контроль – 96,2%), що свідчить про порушення аналізу, синтезу та невміння визначати просторові відношення між предметами. Здатність оперувати наявним досвідом – 33,8% (контроль – 95,1%), що пояснюється стереотипністю та тугорухомістю мисленневих процесів у дітей з вадами інтелекту. Сформованість операцій аналізу, синтезу та узагальнення – 15,2% (контроль – 69,8%), що може бути пояснено інертністю та стереотипністю мислення. Вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки – 17,6% (контроль – 84,5%), що говорить про пасивний характер сприймання, порушення системності уваги та невміння проникати у сутність явищ. Рівень розвитку мовлення та словесно-логічного мислення – 17,6% (контроль – 80,4%), що вказує на збідненість наявних уявлень про предмети та явища, та недорозвиток зв'язного мовлення.

Також за методикою Н. М. Стадненко були виявлені наступні індивідуальні показники: особливості міжособистісного контакту – 46,6% (контроль – 93,3%), що пояснюється розгальмованою поведінкою деяких учнів; інтерес до діяльності – 40%

(контроль – 90%), що свідчить про несформованість навчальних мотивів; самостійність при виконанні завдання – 20% (контроль – 100%), що говорить про нерішучість та невпевненість дітей у собі; темп та рівень працездатності – 40% (контроль – 90%), що є показником високої виснажливості нервової системи; гнучкість мислення – 23,3% (контроль – 73,3%), що вказує на інертність та стереотипність мислення; научуваність – 40% (контроль – 100%), що пояснюється нестійкістю та мінливістю інтелектуальної працездатності.

За результатами діагностики здатності молодших школярів відтворювати окремі події та різнобічно їх аналізувати, виявлено наступні показники успішності виконання завдання – 24,8% (контроль – 83,3%), що свідчить про неволодіння критеріями аналізу та синтезу, а також невміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Дослідження підтвердило, що структура психіки дітей даної категорії досить складна. Узагальнення результатів дозволило оцінити індивідуальні особливості розумового розвитку кожного учня та дають можливість успішно організувати корекційно-розвивальну роботу таким чином, щоб кожна дитина могла оволодівати знаннями, вміннями і навичками відповідно до її потреб та можливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комінко С. Б. Крайні методики психодіагностики: навч. посібник / С. Б. Комінко. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 406 с.
2. Стадненко Н. М. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів / Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська // Видання друге, перероблене і доповнене. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2006. – 36 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач Я. В. Шевцова

УДК 159.923.33: 376.43

Григор'єва К. В.

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

У статті розглядаються проблеми соціальної адаптації розумово відсталих дітей.

Ключові слова: соціальна адаптація, корекційна робота, комунікативні навички, виховна ситуація, особистість.

The article deals with problems of social adaptation of mentally retarded children.

Key words: social adaptation, correction, communication skills, educational situation, personality.

Соціальна сфера вбачає захист і охорону дитинства одним із головних стратегічних напрямків подальшої стабілізації та розвитку суспільства, збереження та покращання генофонду нації, напрямку, який забезпечить майбутнє нашої держави.

Одним із аспектів соціальної реабілітації дітей із вадами психофізичного розвитку є встановлення сприятливих взаємин у процесі спілкування, де критерієм відновлення психічних функцій є самореалізація особистості в соціальній дійсності як повноцінної особистості [2, 3].

Нині спеціальна освіта в Україні має складну, розгалужену і диференційовану систему навчально-виховних закладів, реабілітаційних та медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних закладів, у яких надається комплексна допомога та підтримка дітям із вадами психофізичного розвитку, а також інтеграція цих дітей в загальноосвітню школу.

Традиційно вважається, що основною складовою і механізмом процесу соціалізації є адаптація, під впливом якої людина набуває рис соціальності, стає повноправним членом

суспільства. Проте стати істотою соціальною, не маючи для цього внутрішніх передумов, під впливом одних тільки зовнішніх умов. Та й ступінь соціальності дорослого далека від повного стовідсоткового злиття з соціумом, інакше не існувало б проблем дезадаптації, проблем коригування асоціальних форм поведінки, людина не переживав би свою інородність у світі собі подібних, що не мучився б від того, що його не розуміють інші.

У ході соціального розвитку людини змінюються форми соціальної взаємодії її з суспільством, зростає міра відповідності вимогам, нормам останнього. Але це є лише кількісні зміни. У ході індивідуального розвитку дитини не можна зафіксувати момент якісної зміни або стрибка, що означає зміну її біологічного існування і перехід до соціального. Цей стрибок відбувається не в ході онтогенезу, а в процесі філогенезу роду людського [1, 5].

Особливо важливим завданням у психолого-педагогічній діяльності з розвитку соціально-комунікативної активності дітей з розумовою відсталістю є набуття комунікативних навичок та досвіду активної комунікативної взаємодії. Це неможливо вирішити традиційними методами. Ефективнішими стають інноваційні психологічні технології. Функціями психолога, який працює з розумово відсталими дітьми у закладах освіти, є соціальна адаптація, соціалізація, соціальний розвиток дітей; психологічна підтримка дітей та їхніх сімей; участь у проектуванні та функціонуванні виховного середовища, яке сприяє розкриттю особистості дітей; вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей з розумовою відсталістю; психологічна робота з батьками; причинна діагностика (розкриття причин виникнення тих або інших соціальних перепон розвитку особистості); розроблення психолого-педагогічних рекомендацій, які сприяють розвитку комунікативної діяльності, соціалізації, соціальної адаптації таких дітей.

Розв'язання проблеми адаптації і соціальної реабілітації дітей з помірною або тяжкою розумовою відсталістю нині значно просунулось вперед. Удосконалюються спеціальні методики та техніки роботи з цими дітьми, виявляються їхні потенційні можливості, досліджується їхня здатність до інтеграції у суспільство.

Вважається, що соціальне виховання «особливої» дитини, засноване на методах соціальної компенсації що є, єдино вірним шляхом. Це означає включення дитини в різноманітні соціальні відносини, активне спілкування, суспільно-корисну діяльність на основі компенсаторних можливостей. На формування навичок і звичок соціальної поведінки позитивно впливають емоційно-збагачені виховні ситуації. Під час організації і проведення виховних заходів шляхом створення емоційно-збагачених виховних ситуацій завдання вихователя полягає у якомога більшому розширенню тих ситуацій, де б знання дітей знайшли своє застосування. Судження, яке використовує дорослий у вигляді оцінки дій і поведінки дітей (у більшості випадків позитивні) дає можливість цим вихованцям отримати певне емоційне задоволення від своїх дій, сприяє формуванню у них позитивного ставлення до норм і правил соціального середовища [4].

Організуючи емоційно-збагачені виховні ситуації необхідно врахувати й те, що наслідування має велике значення для розвитку дітей з психофізичними вадами. Завдяки йому в них виробляються безпосередні особистісні звички. Часто вони не усвідомлюють мотиви того чи іншого вчинку, але діють відповідно з соціальними нормами. Це є свідченням того, що цей спосіб поведінки перетворився у звичку, у потребу діяти саме таким чином. Наслідуючи дорослого, діти відтворюють норми і правила соціальної поведінки, вони наближають її до світу дорослих і викликають емоційне задоволення. Отримання позитивних переживань призводить до того, що правильний вчинок повторюється ними і закріплюється як стійка моральна звичка.

Наслідування є важливим, але не головним моментом у формуванні соціальної поведінки. Головним моментом виступає спеціально спрямований корекційно-виховний процес. Тільки завдяки спеціальним виховним впливам вони в змозі оволодіти елементарними нормами і правилами, які дають їм можливість частково адаптуватись у суспільному середовищі [1, 3, 5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемова Л. Задоволення особливих потреб дитини у спілкуванні з однолітками. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Л. Артемова / [ред. кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор), та ін.]. – К.: Контекст, 2000. – С. 185-189.
2. Гикава Г. Підтримка дітей з особливими функціональними можливостями / Г. Гикава // Соц. педагог. – 2008. – №12(24). – С. 54–57.
3. Лукашевич М. П. Особливості соціалізації молоді з особливими потребами: пошук концептуальних підходів / М. П. Лукашевич, Л. В. Бондарчук // Соц. робота в Україні : теорія і практика. – 2006. – № 2. – С. 25–30.
4. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет: редакційно-видавничий відділ, 2008. – 204 с.
5. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. : у 2 ч. Ч. 1 / Віктор Миколайович Синьов. – К., 2007. – 238 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С. Д. Яковлева

УДК 547.82:631.8

Довжик А.В.

СИНТЕЗ І БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ СПІРОКАРБОНУ ТА ЙОГО АНАЛОГІВ

Зміст статті розкриває методи синтезу спірокарбону та його аналогів, дослідження їх рістрегулюючої активності.

Ключові слова: спірокарбон, аналоги спірокарбону, методи синтезу, рістрегулююча активність.

The content of the article discloses methods of synthesis spirocarbon and its analogs, their growth-regulatory activity.

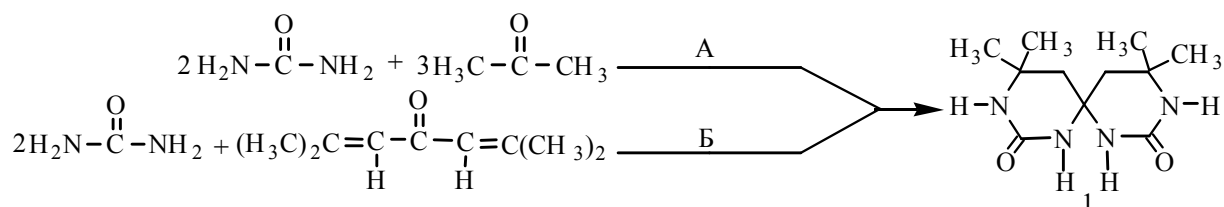
Keywords: spirocarbon, its analogs, methods of synthesis, growth-regulatory activity.

Нітрогеновмісні гетероциклічні сполуки, особливо частково або повністю гідровані, привертають все більше уваги дослідників, дякуючи високій та специфічній реакційній здатності і біологічній активності.

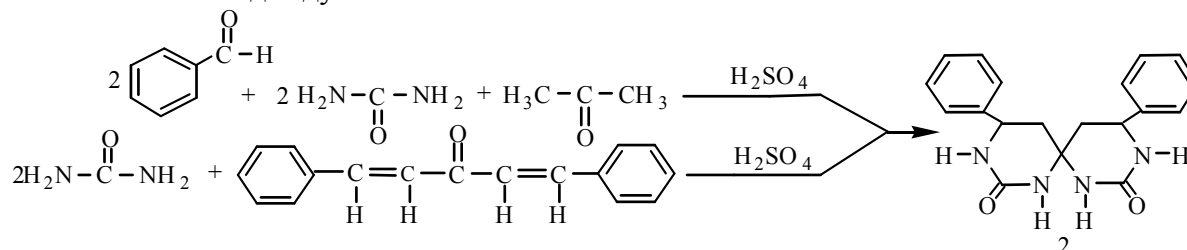
Особливий інтерес викликають гетероциклічні сполуки ряду біциклічних біссечовин. Значне місце серед нових біологічно активних речовин різнобічного спектру дії займають препарати, ряду спіробі(гекса-гідрогенпіримідинів).

Мета роботи – синтез та дослідження рістрегулюючої активності 4,4,10,10-тетраметил-1,3,7,9-тетраазоспіро[5,5]ундекан-2,8-діона (спірокарбону) та його аналогів на основі ароматичних альдегідів.

Синтез спірокарбону (1) був здійснений двома шляхами. В основі методу А лежить взаємодія сечовини з ацетоном в присутності концентрованої сульфатної кислоти [1, с. 127]. Метод Б ґрунтується на взаємодії сечовини з фороном в присутності концентрованої сульфатної кислоти [3, с. 135]. Чистий спірокарбон одержують нейтралізацією гідрогенсульфатної солі концентрованим розчином луґу з подальшою перекристалізацією з води.

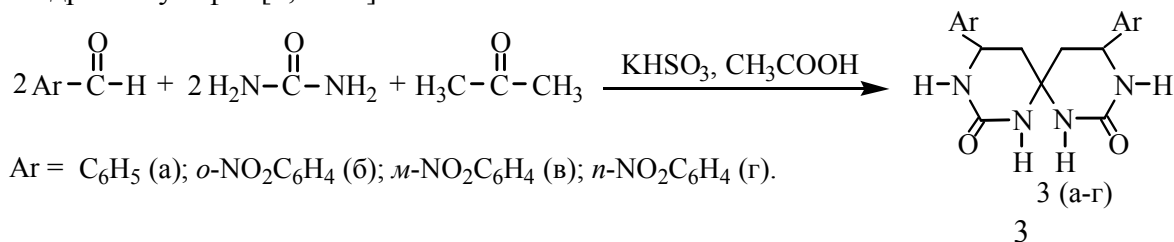

За аналогічними методиками була проведена спроба одержати аналог спірокарбону (2) на основі бензальдегіду:

Але як і при взаємодії бензальдегіду з сечовиною та ацетоном в присутності сульфатної кислоти, так і при взаємодії дибензальацетону з сечовиною в тих самих умовах, одержати бажаний продукт не вдалося. Результати аналізу свідчили про те, що аналог спірокарбону в ході цих реакцій не утворюється. Ймовірно не відбувається замикання піримідинового циклу.

Але нам вдалося одержати аналоги спірокарбону 3 (а-г) на основі ароматичних альдегідів, використовуючи в якості середовища льодяну оцтову кислоту та як каталізатор калій гідрогенсульфат [4, с. 78]:

Будова синтезованих сполук доведена за допомогою елементного аналізу та ПМР-спектроскопії.

Проведено дослідження рістрегулюючої активності речовини 3а на проростках озимої пшениці у живільному середовищі [5, с. 111]. Ріст та розвиток проростків оцінювали за такими біометричними показниками: висота пагону, довжина кореня, маса проростків. Дослідження показали, що дана сполука, в залежності від концентрації, проявляє рістрегулюючу дію різного ступеня вираженості. Найбільший вплив спостерігався для показників “довжина кореня” та “довжини пагона”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Zigeuner G. Monatsh. Chem. /G. Zigeuner, W. Rauter. – 1950. – Vol. 96. – P. 257-260.
2. Petersen H. German Patent (DBP.) 1230805 /H. Petersen, H. Brandeis, R. Fikentscher, (1962); BASF: С. А. 66, 46435 (1967).
3. Вебер В. Р. Лабораторные методы исследования /В. Р. Вебер, Т.П. Певцова. – М.: Медицинское информационное агентство, 2008. – 493 с.
4. Полевой В. В. Физиология роста и развития растений / В. В. Полевой, Т.С. Саламатова. – Ленинград: Изд. МГУ, 1991. – 238 с.
5. Речицький О. Н. Дослідження рістрегулюючої активності спірокарбону та його похідних на рослинних об'єктах /О. Н. Речицький, Л.Л. Пилипчук, В.І. Єзіков, Т.А. Косяк //Збірник наукових праць IV Всеукраїнської конференції “Теорія і практика сучасного природознавства”. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – С. 66-70.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Н. Речицький

ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається стан сформованості пізнавальних процесів у розумово відсталих молодших школярів.

Ключові слова: діти з вадами інтелекту, молодший шкільний вік, пам'ять, мислення, увага.

The article considers the formation of cognitive processes in mentally retarded primary school children.

Key words: children with impaired intelligence, primary school age, memory, thinking, attention.

На сучасному етапі суспільного розвитку відкрилися нові перспективи у системі корекційної освіти, пов'язані з переосмисленням ставлення до організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Запровадження сучасних моделей організації навчання, виховання, корекції і реабілітації дітей з особливостями психофізичного розвитку потребує не лише спеціальної організації корекційно-розвивального середовища, а й підготовки психолого-педагогічного персоналу, оскільки ефективність корекційного навчання залежить від правильного психолого-педагогічного супроводу цих дітей, який забезпечують вчителі-дефектологи.

У спеціальній школі навчання органічно пов'язане з корекцією недоліків пізнавальної діяльності, всієї особистості дитини. Даний процес ґрунтується на принципі єдності діагностики і корекції. У зв'язку з зазначеним перед нами постало завдання дослідити стан сформованості пізнавальних процесів у розумово відсталих школярів молодшого шкільного віку, який є важливим для формування багатого навчальних умінь.

Обстеженням були охоплені учні 3-го класу спеціальної школи № 1 Херсонської міської ради у кількості 6 чоловік. Для вивчення пізнавальної сфери школярів були відібрані методики дослідження функції пам'яті, мислення, уваги [2, с. 120]. Стан функції сприймання аналізувався на основі вивчення медичних висновків фахівців (стосовно зору, слуху) учнів класу та шляхом спостережень за учнями в навчальному процесі.

Обстеження функції пам'яті вивчалось за такими методиками: визначення опосередкованого запам'ятовування для дітей 8-12 років; методика визначення слухової, зорової, моторно-слухової пам'яті; методика визначення запам'ятовування двозначних чисел; визначення запам'ятовування образів. Критерії та показники оцінки функції пам'яті були визначені такі: «високому» рівню відповідав показник у 4-5 балів, якщо учень отримував за всіма способами запам'ятовування в сумі 3 бали, стан його пам'яті відповідав «середньому» рівню, якщо ж учень отримував 2 і менше балів оцінка відповідала «низькому» рівню.

Для оцінки образного і словесно-логічного мислення школярів були використані такі методики: методика визначення рівня узагальнення мислення у молодших школярів; методика визначення інтегрального показника вербально-логічного мислення; методика визначення інтегрального показника образного мислення. «Високому» рівню виконання учнем кожної методики нами присвоювалось 2 бали, «середньому» рівню – 1 бал, «низькому» – 0 балів. Там, де методика передбачала дві оцінки: «розуміє» / «не розуміє» учень отримував відповідно 1 чи 0 балів. Після закінчення дослідження функції мислення всі отримані бали кожним учнем склалися. Загальний рівень сформованості функції мислення визначався таким чином: «високому» рівню відповідав діапазон у 5 – 6 балів, «середньому» – 3-4 бали, «низькому» – 2 і менше балів.

Оцінка властивостей функції уваги нами визначалася такими методиками: методика на визначення стійкості, обсягу, розподілу та переключення уваги. «Високому» рівню

кожного показника уваги нами було присвоєно 2 бали, «середньому» рівню – 1 бал, «низькому» – 0 балів. Там, де показник функції уваги оцінювався двома оцінками – «задовільно/ незадовільно», у випадку задовільного виконання методики учень отримував 1 бал, а при оцінці «незадовільно» – 0 балів. В кінці обстеження отримані результати кожним учнем склалися (тобто склалися оцінки за кожним показником). Учні, який набрав 5 балів, нами присвоювався «високий» рівень функції уваги; якщо отримував 4 або 3 бали – «середній»; 2 бали і менше – «низький» рівень уваги.

Нами було з'ясовано, що в учнів краще сформованою є функція пам'яті: в переважній більшості учнів – а це 50% обстежених було визначено «середній» рівень, в 16,7% – «високий» рівень, і в двох учнів (33,3%) – «низький» рівень. 66,6% обстежених учнів продемонстрували «низький» рівень образного і словесно-логічного мислення і лише 16,7% – «середній»; не кращими виявилися результати сформованості функції уваги, зокрема, стійкості концентрації, а також переключення і обсягу уваги: 50% обстежених продемонстрували «низький» рівень і стільки ж – «середній».

Визначені результати психологічного обстеження дають можливість вчителю і психологу цілеспрямовано застосовувати як процес корекції, так і розвитку вказаних функцій персонально по відношенню до кожного учня з використанням індивідуального та диференційованого підходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В. І Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / В. І. Бондар. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
2. Рогов Е. И. Настольная книга психолога / Е. И. Рогов. – М.: Владос, 1995. – 256 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. С. Товстоган

УДК 159.928.235

Іванченко О.В.

СТАН СФОРМОВАНОСТІ МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАТЬ І ВМІНЬ В УЧНІВ І КЛАСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається процес дослідження математичних знань і вмінь в учнів спеціальної школи.

Ключові слова: діти з вадами інтелекту, математичні знання.

The article deals with process of study mathematical knowledge and skills of pupils in special schools.

Keywords: children with impaired intelligence, mathematical knowledge.

Зміна соціально-економічних умов життя обумовлює необхідність посилення підготовки учнів з порушенням інтелекту для їх успішної соціальної адаптації в суспільстві, подальшому житті та навчанні [1, с. 93].

Тому забезпечення глибокого й міцного засвоєння учнями знань і вмінь – одне з головних завдань, що стоять перед учителем спеціальної школи.

Математика є одним із предметів, який викликає значні труднощі у більшості дітей з вадами інтелекту. Формування обчислювальних навичок – важка й не цікава для таких учнів робота, якщо вчасно не вносити різноманітність в її організацію [2, с. 117].

Розвиток математичних уявлень дитини з інтелектуальною недостатністю в більшій мірі залежить від якості педагогічних умов, в яких вона навчається.

Як свідчить практика учителів спеціальних шкіл, проблема формування математичних знань, умінь і навичок залишається актуальною і не достатньо вирішеною. Важливість цих знань та вмінь полягає в тому, що випускник спеціальної школи далі вже не вивчає

математики, але ці компетенції потрібні йому будуть як у побуті, так і професійній діяльності. Наскільки учень повно, правильно, міцно засвоїть отримані в школі знання, вміння залежить від методичної підготовки та майстерності вчителя математики.

Дослідження проводилося на базі спеціальної школи № 1 Херсонської міської ради в І класі. Дослідженням було охоплено 9 учнів. З них 4 учні з легкою розумовою відсталістю (F70), 4 учні – з помірною розумовою відсталістю (F71) і 1 учень з раннім дитячим аутизмом.

Для проведення дослідження стану сформованості математичних знань і вмінь в учнів І класу спеціальної школи нами були розроблені діагностичні завдання згідно діючої програми. Всього було розроблено сім завдань на знання основних математичних уявлень, які є основою подальшого формування в дитини математичних і життєвих компетенцій. Для оцінки обстежених учнів були розроблені відповідні критерії та показники.

Вивченню підлягали такі показники математичних знань і вмінь: уміння рахувати в межах 10 в прямому і зворотному порядку (від 1 до 3, від 1 до 5, від 1 до 10 і навпаки від 3 до 1, від 5 до 1, від 10 до 1), кількісні уявлення (один-багато, більше-менше, однаково), уявлення про величину і розмір предмета (великий-маленький, довгий-короткий, високий-низький, однакові за величиною), просторові уявлення (право-ліво, верх-низ, вперед-назад), часові уявлення (пори року, частини доби; вчора, сьогодні, завтра), знання кольору (всі кольори веселки) і геометричних фігур (круг, трикутник, квадрат).

Для вивчення стану сформованості зазначених показників були розроблені такі критерії знань і вмінь:

Сформованість навички рахунку та кількісних уявлень оцінювалася таким чином: 9-8 балів відповідала «високому» рівню, 4-7 балів – «середньому» рівню, 3 і менше – «низькому» рівню.

Сформованість уявлення про величину і розмір предмета оцінювалася таким чином: 4 бали – «високий» рівень, 3 бали – «середній» рівень, 2 і менше – «низький» рівень.

Сформованість просторових та часових уявлень оцінювалася таким чином: 6-5 балів – «високий» рівень, 4-3 балів – «середній» рівень, 2 і менше – «низький» рівень.

Знання та вміння називати колір та геометричні фігури оцінювалися таким чином: 4 бали – «високий» рівень, 3 бали – «середній» рівень, 2 і менше – «низький» рівень.

Учень, який набрав в сумі від 20 до 23 балів за всіма методиками, отримував оцінку – «високий» рівень, той, хто отримував 19-15 балів – оцінювався як «середній» рівень, менше 15 балів – «низький» рівень.

З експериментального дослідження було встановлено, що 22,2% опитаних першокласників продемонстрували математичні знання та вміння на «високому» рівні, 44,4% респондентів показали навчальні досягнення на «середньому» рівні, у 33,3% – «низький» рівень.

Отримані дані дають інформацію вчителю математики для здійснення індивідуального підходу по відношенню до тих учнів, які отримали «низький» рівень знань та вмінь. По відношенню до 4 учнів, які показали «середній» рівень математичних компетенцій, вчителю потрібно застосувати диференційований підхід. Такі підходи в навчальному процесі мають забезпечити «вирівнювання» відстаючих учнів стосовно опанування тими знаннями, вміннями, які слугуватимуть основою для оволодіння першим десятком і геометричним матеріалом, який вивчається в першому класі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Теоретичні засади навчання і розвитку аномальних дітей. // Педагогіка і психологія / І. Д. Бех. – 1995.- № 4. – 145 с.
2. Кузьміна-Сыромятникова Н. Ф. Методика обучения математике во вспомогательной школе / Н. Ф. Кузьміна-Сыромятникова. – М.: Учпедгиз, 1998. – 215 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. С. Товстоган

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД РІЧКИ ВІРЬОВЧИНА

У роботі на основі проведених досліджень хімічної якості поверхневих вод річки Вірьовчина здійснена екологічна оцінка та з'ясований клас якості води в різних точках пробовідбору за течією річки.

Ключові слова: поверхневі води, якість води, екологічна оцінка.

In the article on the basis of studies of chemical surface water quality of the river Virovchyna conducted environmental assessment and elucidated class of water quality sampling in different parts of the river.

Keywords: surface water, water quality, environmental assessment.

Річки виконують цілу низку екологічних та соціальних функцій. Вони утворюють дренажну мережу суходолу, формують ландшафтну структуру та підтримують біорізноманіття території, забезпечують рекреаційні потреби населення [2]. Але малі річки в Україні відчули за останні десятиріччя найбільший вплив людської діяльності, саме вони найбільше змінилися, багато з них просто зникли з карти нашої Батьківщини.

Стан малих річок останнім часом невпинно погіршується за рахунок надходження стічних вод, великих об'ємів водокористування, засмічення побутовими відходами. Саме це ставить досить актуальним питання стану поверхневих вод малих річок України і окремо якість води малої річки Вірьовчини міста Херсону.

Метою роботи було з'ясування екологічного стану малих річок України та дослідження якості поверхневих вод річки Вірьовчини, що на Херсонщині.

У роботі для визначення йонного складу води застосували методи кількісного аналізу, такі як титриметричний, гравіметричний, кондуктометричний, за допомогою яких у воді визначали кількісний вміст деяких іонів, сухий залишок, перманганатну окиснюваність та електропровідність [3]. Об'єктом дослідження слугувала вода річки Вірьовчина, яку відбирали з періодичністю один раз в різні пори року на протязі двох років. Пробовідбір здійснювався в трьох місцях: точці № 1 – це місце на відстані приблизно 500 м до скиду стічних вод з міських очисних споруд, точці № 2 – місце нижче скиду стічних вод на анологічній відстані, точка № 3 – місце перед впаданням річки Вірьовчини в Кошову.

За існуючою методикою орієнтовної екологічної оцінки [1] було розраховано інтегральний екологічний індекс для води, яка взята вище скиду з очисних споруд (точка № 1) і встановлено, що він знаходиться на рівні 2,67. Проаналізовано якість поверхневих вод даної річки за екологічною класифікацією і встановлено, що якість досліджуваної води відноситься до II класу якості (чиста). Для води, відібраної нижче скиду з очисних споруд (точка № 2) індекс дорівнює 3,73 і вода відноситься до III класу якості (перехідний від забрудненої до брудної). Найбільш забрудненою виявилась вода р. Вірьовчина (індекс дорівнює 3,64), проби якої відбиралися перед потраплянням її в р. Кошову (точка № 3) і за якістю дана вода відноситься до III класу (забруднена).

Таким чином в ході дослідження встановлено, що скидання недоочищених стічних вод з очисних споруд міста Херсон призводить до погіршення якості води річки Вірьовчина. Крім того резервних можливостей даної річки не вистачає для самоочищення, через що забруднена вода потрапляє в річку Кошову.

Також слід відмітити, що відбувається підвищення вмісту різних забруднювачів у воді (по всім показникам приблизно на 6 %) в зимовий період. Це може бути пояснено зниженням активності мікроорганізмів, відповідальних за самоочищення водойми, а також низьким ступенем очистки стічних вод за рахунок уповільненого процесу очистки води активним мулом на очисних спорудах в зимовий період.

Можливими шляхами вирішення проблеми забруднення річки Вірьовчина, на наш погляд, може стати впровадження додаткової очистки стічних вод від полюантів фізико-

хімічними методами, наприклад адсорбційними з використанням дешевих адсорбентів з відходів сільськогосподарських культур (лушпиння сонячника, відходи льону, конопляних культур).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / А.В. Гриценко, О.Г. Васенко, Г.А. Верніченко та ін. – Х.: УкрНДІЕП. – 2012. – 37 с.
2. Поліщук В.В. Малі річки України та їх охорона / В.В. Поліщук. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1988. – 232 с.
3. Шевряков М.В. Практикум з аналітичної хімії. Кількісний аналіз: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.В. Шевряков, М.В. Повстаний, Г.О. Рябініна. – Херсон: Олді-плюс, 2012. – 208 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.А. Попович

УДК 371.214.114:615.074

Надточій І.О.

РОЗРОБКА МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО РОЗДІЛУ “ЗВ’ЯЗОК МІЖ СТРУКТУРОЮ ТА ДІЄЮ ОРГАНІЧНИХ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ” ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ

У статті розкриваються підходи до розробки методичного забезпечення розділу “Зв’язок між структурою та дією органічних лікарських препаратів”, яке б дозволило організувати ефективну і продуктивну навчальну діяльність студентів ВНЗ.

Ключові слова: методичне забезпечення, інноваційні технології, лекція, блок-схеми, тестові завдання.

The article reveals the approaches to the development of methodological of "Relation ship between structure and performance of organic drugs" section, which would allow to organize effective and productive training activity of higher educational establishment.

Key words: methodological support, innovative technologies, lecture, flowcharts, tests.

Основними завданнями вищих навчальних закладів є формування у студентів наукового світогляду, системи сучасних професійних вмінь, а також розвиток творчих здібностей та активного мислення. Під час вивчення науки та її розвитку студент оволодіває процесом формування наукових знань і методами самої науки, знайомиться з її проблемами, завданнями і засобами їх рішення.

Засвоєння наукових знань і формування практичного досвіду відбувається при реалізації різних форм навчальної діяльності – лекцій, семінарів, лабораторних занять, а також різних видів самостійної роботи [1]. Вище вказане зумовило актуальність дослідження.

Мета роботи: розробка та впровадження методичного забезпечення розділу “Зв’язок між структурою та дією органічних лікарських препаратів” при викладанні фармацевтичної хімії у ВНЗ.

Аналіз літератури показав що провідною формою повідомлення нової інформації залишається лекція [2].

Навчання під час лекції припускає активну розумову діяльність, у ході якої студенти повинні сприймати інформацію; сортувати її; погоджувати з раніше пройденим матеріалом; розуміти; запам’ятовувати; записувати під час пояснення формулювання, графіки, висновки [3].

Пропонуємо лекційний матеріал розділу “Зв’язок між структурою та дією органічних лікарських препаратів” представити у вигляді блок-схем [4], використання яких сприяє утворенню чітких і точних образів, формує вміння узагальнювати теоретичний матеріал.

Зміст лекцій охоплює дві основні тематики:

1) зв’язок між будовою органічних сполук та їх фармакологічною дією; 2) зв’язок фізико-хімічних властивостей органічних сполук з їх фармакологічною активністю [5].

Для ефективного засвоєння лекційного (теоретичного) матеріалу теми “Зв’язок між будовою органічних сполук та фармакологічною дією” нами була визначена послідовність його викладання:

1) загальні закономірності впливу органічних сполук; 2) вплив довжини ланцюга атомів карбону; 3) вплив розгалуження карбонового ланцюга; 4) вплив ненасичених зв’язків; 5) вплив оптичної активності; 6) вплив атомів галогенів; 7) вплив гідроксильної групи; 8) вплив карбонільної групи; 9) вплив карбоксильної групи; 10) вплив аміногрупи; 11) вплив нітрогрупи; 12) одночасна присутність у ароматичному кільці нітро- та гідроксигруп; 13) вплив нітрузо групи.

Основний теоретичний матеріал теми “Зв’язок фізико-хімічних властивостей органічних сполук з їх фармакологічною активністю” пропонуємо викладати у наступній послідовності: 1) розчинність та ліпофільність; 2) поверхнево-активні, мембрано-активні, фармакологічні агенти та йон-провідні антибіотики; 4) хімічне зв’язування та біологічна активність; 5) зв’язок між фармакологічною активністю, електронними властивостями та константами йонізації; 3) стереохімічні аспекти дії ліків.

Для контролю знань і вмінь з розділу “Зв’язок між структурою та дією органічних лікарських препаратів” були розроблені тестові завдання різних видів: тести відкритої форми; тести закритої форми; тести на встановлення відповідності; тести на встановлення правильної послідовності; альтернативні тести. Тестові завдання розроблені з урахуванням загальних принципів і вимог до оформлення шаблонів тестів, їх форми та змісту. До кожного завдання розроблені розгорнуті відповіді, пояснення і вказівки.

Подальша робота полягає у впровадженні комп’ютерної програми в навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сиротенко Г. О. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник / Г.О. Сиротенко. – Полтава: ПОІППО, 2005. – 160 с.
2. Наконечна Л. Й. Інноваційна лекція як засіб розвитку пізнавальної самостійності студентів / Л. Й. Наконечна. – Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет, 2005. – 45 с.
3. Бутенко В. Г. Шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі [Електронний ресурс] / В. Г. Бутенко. – Херсон: РІППО, 2006. – С. 15-17.
4. Речицький О. Н. Розробка методичного забезпечення процесу викладання органічної хімії: [Зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. “Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі”] / О. Н. Речицький, С. Ф. Решнова. – Полтава: Астроя, 2008. – С. 477-479.
5. Орлов В.Д. Медицинская химия [Текст] / В.Д. Орлов, В.В. Липсон, В.В. Иванов – Харьков: Фолио, 2005. – 462 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Н. Речицький

ШКІЛЬНА ХІМІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається можливість формування екологічного світогляду учнів шляхом розробки додаткового змісту та методичного забезпечення.

Ключові поняття: ноосферна освіта, екологічна компетентність, ноосферна особистість.

In the article the possibility of formation of ecological outlook of students by developing additional content and methodologies.

Key words: noosphere education, environmental competence, personality noosphere.

Наша цивілізація поступово переходить на новий щабель свого розвитку – ноосферну цивілізацію, що вимагає формування ноосферної людини і, у зв'язку з цим, розробки та обґрунтування концепції ноосферної освіти. Зіткнення людства із проблемами, що загрожують його існуванню, спонукало до усвідомлення того, що всі ми живемо в єдиному взаємопов'язаному світі, і збереження цього світу є найважливішим завданням. Саме це обумовлює необхідність формування ноосферної особистості. Система ноосферної освіти спрямована на відновлення екологічної рівноваги на планеті та появу нової людини із сформованим екологічним світоглядом, яка усвідомлено прагне жити в гармонії та сумісно еволюціонувати з біосферою і соціальним довкіллям. Хімія, як природнича наука, робить значний внесок у формування ноосферної особистості [3, с. 66].

Роль хімії визначається насамперед тим, що хімічні знання відображають складний зв'язок людини через речовину і матеріал з практичною діяльністю, визначають розумну поведінку людини, можливість усвідомлення вибору правильних дій стосовно довкілля [2, с. 7].

Нами було проаналізовано програму з хімії і виділено наступні теми, в яких реалізуються основи екологічного виховання: прості речовини метали і неметали, основні класи неорганічних сполук, розчини, хімічні реакції, найважливіші органічні сполуки, неметалічні елементи та їхні сполуки, металічні елементи та їхні сполуки, органічні сполуки [2, с. 28].

Аналіз підручників з хімії для 7, 8, 9, 10 та 11 класів показав, що матеріал екологічного характеру потребує змістового доповнення і конкретизації.

Все це і визначило актуальність наших досліджень, об'єктом яких став навчально-виховний процес з хімії у загальноосвітніх закладах, а предметом – екологічна складова шкільної хімічної освіти як засіб формування ноосферної особистості.

Метою нашої роботи було визначено створення педагогічних умов для формування ноосферної особистості шляхом використання екологічної компоненти у шкільній хімічній освіті.

Дидактичними умовами, які лягли в основу наших досліджень, були: актуалізація знань основних законів та теорій хімії, проблемне та дослідницьке навчання, міжпредметні зв'язки, стимулювання самостійної діяльності учнів, встановлення зв'язку хімії з життям, визначення її місця у житті людини та розвитку цивілізації [1, с. 2].

Розроблене змістово-методичне забезпечення деяких форм навчання хімії з екологічним компонентом пройшло часткову апробацію під час виробничої практики на базі гімназії № 20.

Під час апробації нами було проведений: інтегрований урок з хімії і екології за темою «Хімія і екологія». Уроки за темами: «Природні джерела органічних речовин», «Основні види палива та їх значення в енергетиці країни», «Охорона навколишнього середовища від забруднень під час переробки вуглеводневої сировини та використанні продуктів її

переробки» та позаурочний захід з теми: «Природні води та їх очистка». Також було розроблено і апробовано уроки, які за змістом не носили прикладний характер, але потребували і дозволяли включення екологічної складової. Під час апробації ми використовували різноманітні форми навчання хімії з екологічною компонентою.

Нами було з'ясовано, що найбільшу цікавість в учнів викликають інтегровані уроки, уроки з використанням історичних матеріалів, уроки-конференції, уроки-презентації та позаурочні заходи.

Серед методів слід відмітити інтерактивні методи пізнання та ті, які стимулюють самостійну діяльність учнів. Зокрема, розв'язування завдань, спрямованих на виявлення протиріч у взаємодії суспільства і природи, на виділення проблеми і пошуку шляхів її вирішення з урахуванням концепції предмету. А серед ефективних засобів навчання – сучасні інформаційні технології.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабюк Г. Ф. Формування пізнавального інтересу до вивчення хімії з використанням різних форм і методів навчання // Хімія. – 2007. – №2(134). – С. 2-14.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів хімія 7-11 класи [Текст]. К.: 2004. – 28 с.
3. Спартин В. Ноосферная педагогика о формировании ноосферного менталитета // Родительское собрание. – 2003. – № 4. – С. 65-70.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. М. Іванищук

УДК 159.922.761.

Садова О.І.

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З РУХОВИМИ ВАДАМИ

Стаття присвячена проблемі діагностики та корекції фонетико-фонематичного сприйняття дітей з порушенням опорно-рухового апарату дошкільного віку.

Ключові слова: діти з руховими вадами, фонетико-фонематичне сприйняття.

The article devoted to the diagnosis and correction of phonetic and phonemic perception of children with disorders of the musculoskeletal system of preschool age.

Keywords: children with motor disabilities, phonetic and phonemic perception.

Найрізноманітніші порушення мовленнєвого розвитку, які зустрічаються у деякої частини дітей, умовно розподіляють, залежно від глибини розладу, на дві групи: фонетичні та фонематичні порушення. При фонетичних порушеннях вади мовлення зводяться лише до неправильної вимови звуків. При нормальному слухові й нормальному мовленнєвому апараті ці вади порівняно легко виправляються дітьми з допомогою логопедів. При фонематичних же порушеннях вади звуковимови супроводжуються вадами слухового сприйняття мовних звуків (фонем). Порушення фонематичного слуху поєднується з неправильною звуковимовою. Внаслідок таких порушень діти не завжди чітко диференціюють і правильно сприймають мовні звуки, часто не здатні сприйняти відтінки подібних звуків. Зокрема, у них виникають труднощі при розпізнаванні звуків, схожих за артикуляцією або звучанням.

Однією з категорій дітей, що потребують допомоги логопеда при розвитку мовлення, у тому числі фонематичного сприйняття, виступають діти, які мають порушення опорно-рухового апарату. Проблема порушень мовленнєвої функції, зокрема, фонематичного слуху й фонематичного сприйняття, в цих дітей на сьогоднішній день є недостатньо вивченою, але

відомо, що їх мовленнєвий розвиток пов'язаний зі ступенем тяжкості первинного дефекту, а також залежить від часу виникнення порушень[2, с. 70-83].

Дослідження фонетико-фонематичного сприйняття у дітей дошкільного віку з порушенням опорно-рухового апарату проводилося на базі дошкільного навчального закладу – ясла-садка №37 компенсуючого типу м. Херсона. У дослідженні приймали участь діти 5-6 років.

У ході проведення діагностики було визначено, що у дітей з ДЦП старшого дошкільного віку відзначається значне відставання в мовленнєвому розвитку та в сформованості фонетико-фонематичних процесів в порівнянні з нормально розвинутими дітьми. Це вказує на необхідність цілеспрямованої корекційної роботи по мовному розвитку та фонетико-фонематичному сприйняттю. Проведені дослідження з використанням різних видів завдань виявили ряд особливостей, що характеризують стан мовного та фонетико-фонематичного розвитку таких дітей, які необхідно враховувати при проведенні корекційної роботи[2, 4].

Для удосконалення фонетико-фонематичних процесів дошкільників з вадами опорно-рухового апарату була розроблена корекційна програма, що складається з двох етапів: підготовчого та основного. Перший етап програми спрямовано на розвиток слухового сприйняття, уваги, пам'яті та мовного слуху (тобто бази для розвитку фонематичного сприйняття). Другий етап програми спрямовано на безпосередній розвиток фонематичного сприйняття у дітей, що мають рухові вади. В основу корекційно-логопедичної роботи з розвитку фонематичного сприйняття дошкільників з вадами опорно-рухового апарату було покладено методику Н.А. Лукіної та І.І. Ніккінен, оскільки ця методика базується на комплексно-ігровому методі та казкових сюжетах, що відповідає віковим особливостям дітей. Разом з тим, зміст занять, запропонованих авторами методики, збагачено спеціально дібраними іграми та вправами. Нами також враховано, що корекційно-логопедична робота з дітьми, що мають проблеми здоров'я, пов'язані з опорно-руховим апаратом, повинна включати вправи та завдання, спрямовані на вирішення корекційних завдань ортопедичного характеру [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарева Л. Ю. Специфика логопедической работы с детьми, имеющими нарушения опорно-двигательного аппарата / Л. Ю. Бондарева // Вопросы дошкольной педагогики – 2015. – № 1. – С. 11-13.
2. Горчакова А. М. Формирование фонематических процессов у детей с нарушениями речи / А. М. Горчакова // Современные тенденции специальной педагогики и психологии: Научные труды Всероссийской научно-практической конференции «Современные тенденции специальной педагогики и психологии» – Самара, СГПУ, 2003 – С. 70-83.
3. Лукина Н. А. Научи меня слышать / Н. А. Лукина, И. И. Никкинен. – С.-Пб.: Паритет, 2003. – 112 с.
4. Чиркина Г. В. Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений. / Г. В. Чиркина. – М.: АРКТИ, 2003. – 240 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. І. Глушенко

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена викладенню результатів дослідження просторових уявлень молодших школярів із затримкою психічного розвитку, обговоренню завдань і змісту відповідної корекційно-розвивальної роботи.

Ключові слова: просторові уявлення, затримка психічного розвитку, діагностика, корекція.

The article is devoted to presenting the results of the study of spatial representations of younger schoolchildren with a delay of mental development, discuss tasks and content appropriate correctional and developmental work.

Key words: spatial representation, delay of mental development, diagnostics, correction.

Просторові уявлення є однією з базових складових вищих психічних функцій. До структури просторових уявлень належать координатні, метричні, структурно топологічні та проєкційні уявлення, а також усвідомлене сприйняття цілісного перцептивного поля і стратегія оптико-просторової діяльності [3, с.137]. В ході психічного онтогенезу розвиток просторових уявлень проходить наступні етапи: оволодіння простором власного тіла, просторові уявлення про взаємовідношення зовнішніх об'єктів і тіла, лінгвістичні уявлення (простір мови мовлення), міжособистісний простір суб'єкта [2, с. 164]. Таким чином, здатність сприймати, аналізувати і використовувати в діяльності просторові відношення між об'єктами стає основою для подальшого систематизування інформації, утворення ментальних структур. Це вказує на важливість діагностики і корекції порушень просторових уявлень у дітей з психофізичними вадами

Порушення просторових уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) обумовлені психолого-педагогічними та клінічними чинниками. Для дітей цієї групи характерні недостатність, фрагментарність знань про навколишню дійсність, труднощі у право-лівосторонньому орієнтуванні, дефіцитарність кіркових функцій, парціальна несформованість вищих психічних функцій. Відповідно до індивідуальної структури дефекту у молодших школярів із ЗПР можуть зустрічатись відхилення і порушення просторових уявлень різного ступеня, які спричиняють утруднення в навчанні.

Дослідження особливостей просторових уявлень проводилось на базі 3 класу Херсонської спеціальної школи-інтернату I-II ступенів Херсонської обласної ради з використанням методик «Графічний диктант» Д. Б. Ельконіна, методика оцінки сформованості просторових уявлень Н. Я. Семаго, М. М. Семаго [1, с. 120], тест копіювання фігур та орієнтування ліній А. Бентона [3, с. 188-190].

Результати діагностики показали істотну затримку формування просторових уявлень у дітей із ЗПР порівняно з однолітками з умовно нормативним розвитком, а також виражений індивідуальний характер цього відставання. Можуть бути виділити дві групи молодших школярів із ЗПР: перша група – це діти, просторові уявлення яких наближені до норми розвитку, але характеризуються певними порушеннями, які проявляються у більш складних завданнях; друга група – діти, що характеризуються значним недорозвитком просторових уявлень або низьким рівнем оптико-просторового сприйняття, сприйняття цілісного перцептивного поля.

Відповідно до результатів діагностики було визначено напрямки корекційної роботи з розвитку просторових уявлень учнів основної групи. Загальним для всіх дітей є наступні завдання: формування і розвиток структурно-топологічних уявлень, розвиток сприйняття цілісного перцептивного поля та стратегії оптико-просторової діяльності. Робота з розвитку

координатних, метричних і проєкційних уявлень повинна бути значною мірою індивідуалізована відповідно до рівня їх сформованості в кожній дитині.

При визначенні змісту корекційно-розвивальної роботи над просторовими уявленнями ми спиралась на відповідний розділ методики нейропсихологічної корекції А. В. Семенович [4, с. 157-175]. Зокрема, доцільно використовувати такі вправи та ігри, як: «Куди направлена стрілка», «Робот», «Рух в одному напрямку», «Моя кімната» та ін. Для розвитку координатних уявлень можна проводити ігри «Неслухняний учень», «Куди поділися зірки». Особливу увагу потрібно приділяти формуванню навичок копіювання та конструювання на площині та у просторі. Завдання можуть бути різного рівня складності відповідно до індивідуальних завдань роботи з кожною дитиною.

Робота з корекції та розвитку просторових уявлень молодших школярів із ЗПР повинна проводитись комплексно, як на заняттях з корекції розвитку, так і на загальноосвітніх уроках і в позаурочній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семаго Н. Я. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст / Н. Я. Семаго, М. М. Семаго. – С.-Пб.: Речь, 2005. – 334 с.
2. Семаго М. М. Типология отклоняющегося развития: Модель анализа и ее использование в практической деятельности / М. М. Семаго, Н. Я. Семаго. – М.: Генезис, 2011. – 400 с.
3. Семенович А. В. Введение в нейропсихологию детского возраста / А. В. Семенович. – М.: Генезис, 2008. – 319 с.
4. Семенович А. В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте / А. В. Семенович. – М.: АCADEMIA, 2002. – 232 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. В. Полещук

УКД 615.82:616.831-009.11-053.4

Стецик К.В.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА СТАН М'ЯЗІВ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМ НА ДИТЯЧИЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ

У статті розглядається вплив та ефективність методів фізичної реабілітації на стан м'язів дітей раннього віку із захворюванням на дитячий церебральний параліч.

Ключові слова: фізична реабілітація, дитячий церебральний параліч, методи фізичної реабілітації, реабілітаційна програма, масаж, фізіотерапія, лікувальна фізкультура.

The article discusses the impact and effectiveness of methods of physical rehabilitation on muscle status in young children with the disease cerebral palsy.

Key words: physical rehabilitation, cerebral palsy, physical rehabilitation, rehabilitation program, massage, physiotherapy, therapeutic exercise.

Дитячий церебральний параліч – це широке поняття, яке охоплює кілька різних симптомокомплексів, що мають схожі прояви і причини виникнення: розвиваються в перинатальному періоді (тобто порушення виникають до, під час або після пологів); пов'язані з органічним ушкодженням структур головного та/або спинного мозку; найчастіше характеризуються порушеннями довільної м'язової і рухової активності, але також можуть страждати координація рухів, зір, слух, мова і психіка; є хронічними і не прогресуючими [1].

Реабілітація даної патології є довічним багатовимірним процесом, спрямованим на підтримку і відновлення функцій, які були порушені в результаті хвороби. Та й взагалі, поняття «лікування» тут не є найкращим, тому що захворювання не піддається повному лікуванню, прогноз повністю залежить від форми. Інваліди ДЦП у багатьох випадках здатні до нормального життя в соціумі [2].

Одним з основних принципів реабілітації є ранній початок, тобто одразу після поставленого діагнозу, бажано ще в пологовому будинку. Саме тому, метою нашого дослідження було: визначити вплив методів фізичної реабілітації на дітей раннього віку хворих на дитячий церебральний параліч. Для досягнення мети ми сформулювали завдання дослідження, які полягали в складанні та застосуванні реабілітаційної програми та оцінки впливу методів фізичної реабілітації на дітей раннього віку хворих на дитячий церебральний параліч [2].

Наше дослідження проводилось під час виробничої практики на базі «Херсонського обласного Будинку дитини» на протязі 2-х місяців, починаючи з 16 листопада по 16 січня 2016 року. Під час практики ми познайомились з діагнозами дітей, склали програму фізичної реабілітації, яку і використовували протягом 2 –х місяців. В дослідженні брали участь троє дітей віком 2 роки, які мали схожі діагнози, а саме «спастичний тетрапарез зі стійкими руховими порушеннями та грубою затримкою психомовного розвитку». Складаючи програму реабілітації ми враховували форму захворювання, відповідно до якої підбирали різні методи фізичної реабілітації, а саме масаж, лікувальну фізичну культуру (ЛФК) та фізіотерапію. Починаючи своє дослідження було зафіксовано поточний стан дітей, який в подальшому ми порівнювали зі станом після застосування програми реабілітації.

Оцінку тону м'язів ми проводили за 2- х бальною шкалою:

- 1 бал – надмірне напруження м'язів;
- 2 бали – стан м'язів нормальний

При дослідженні м'язової сили дитини проводилися активні рухи з опором, який надавався рукою реабілітолога. Протидіючи рухам у різних напрямках спастичним м'язам та м'язам з нормальним тонусом, ми отримали дані про м'язову силу певних м'язових груп до та після проведення програми фізичної реабілітації. Результати ґрунтувалися на суб'єктивних відчуттях реабілітолога, стосовно стану м'язів дітей.

Порівнявши результати стосовно оцінки тону м'язів першої дитини до і після застосування програми фізичної реабілітації, можна зробити висновок, що покращився тонус м'язів плеча, кисті, стегон та стопи. У другій дитини видно зменшення тону м'язів передпліччя, спини, стегон та стопи. Зміни тону м'язів у третьої дитини характерні для м'язів передпліччя, стегон, гомілки та стоп. Тобто всі методи фізичної реабілітації, які ми застосовували, дали помітні результати, а саме зменшення спазмованості м'язів у дітей. Це дає можливість надалі продовжувати програму реабілітації, та залучення дитини до виконання активних рухів самостійно. Для кращого порівняння результатів стосовно тону м'язів кожної дитини, дані внесені в гістограму (Рис. 1).

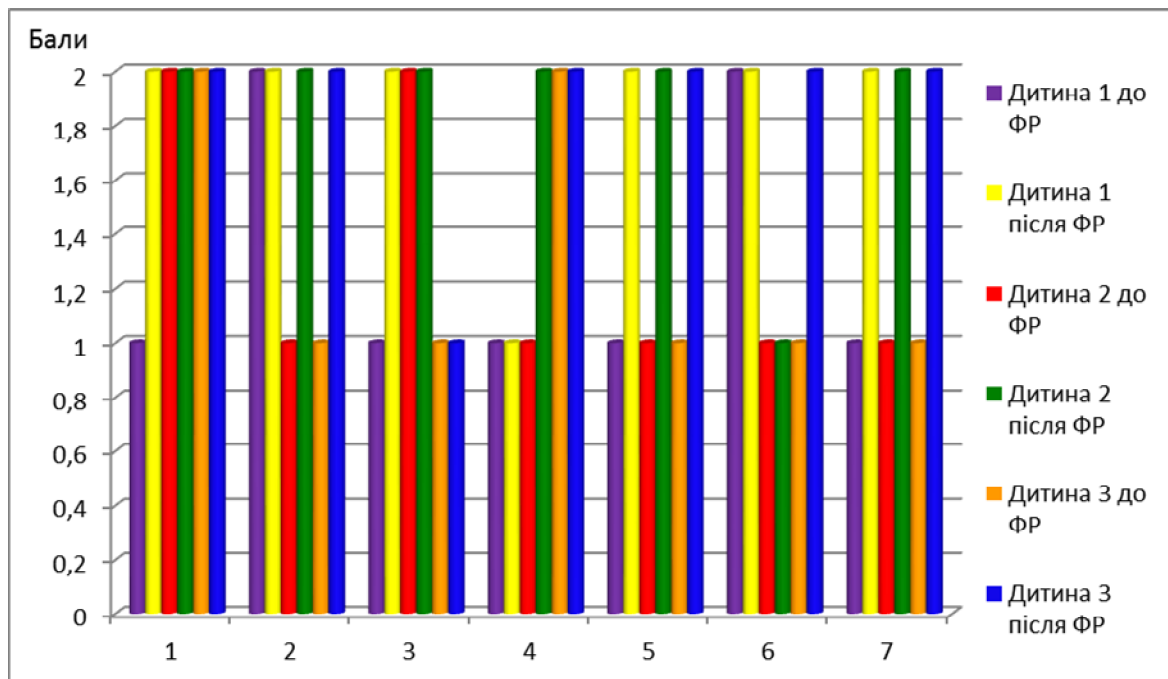

Рис. 1. Оцінка тону м'язів дітей

1 – м'язи плеча; 2 – м'язи передпліччя; 3 – м'язи кисті; 4 – м'язи спини; 5 – м'язи стегна; 6 – м'язи гомілки; 7 – м'язи стопи.

Основними методами впливу на стан м'язів, в даному випадку на розслаблення надмірно спазмованих м'язів являється масаж та фізіопроцедури, за допомогою яких нам вдалося домогтися розслаблення патологічно спазмованих м'язів. Результати втішні, хоча не у всіх дітей видно значне розслаблення всіх спазмованих м'язів, але у більшості досліджуваних все ж таки вдалося досягти потрібного ефекту. Тому продовжуючи проведення запланованого плану реабілітації можна досягти найкращих результатів, що в подальшому допоможе дитині в опануванні вертикалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бадалян Л. Дитячі церебральні паралічі / Л.О. Бадалян, Л.Т. Журба, О.В. Тімоніна – Київ, Здоров'я, 2008. – 126 с.
2. Качесов В. Основы интенсивной реабилитации ДЦП / В. А. Качесов – Санкт – Петербург, ЄЛБИ – С.-Пб, 2005. – 112 с.
3. Семенова К. Лечение двигательных расстройств при детских церебральных параличах / К. А. Семенова М.: «Медицина», 2004. – 185 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.І. Гурова

УДК 334.02

Сягровець І.П.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ КОРПОРАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

У статті висвітлено теоретичні аспекти корпоративних стратегій підприємств туристичної індустрії, визначено їх основні аспекти та завдання. Визначено складові процесу стратегічного управління та в ефективній реалізації корпоративних стратегій. Виокремлено основні рівні корпоративних стратегій підприємств туристичного бізнесу.

Ключові слова: корпоративна стратегія, стратегічне управління, туристична індустрія, стратегічний менеджмент.

The article describes the theoretical aspects of corporative strategies of tourist industry enterprises, it determines their main aspects and tasks. The constituents of the process of strategic management and in effective realization of corporative strategies are defined. The main levels of corporative strategies and enterprises of tourist business are marked out.

Keywords: corporative strategy, strategic management, tourist industry.

Сучасні тенденції змін в економічних відносинах, які виникають у ринковій економіці формують нові вимоги до функціонування підприємства та обумовлюються наявністю жорсткої конкуренції, необхідністю гнучко реагувати на неоднозначні зміни ситуації на ринках і в сферах діяльності підприємств. При цьому, успіх підприємства залежатиме від здатності адаптуватися до змін середовища їх діяльності: передбачати і змінювати структуру бізнесу, розробляти і впроваджувати у виробництво інноваційні продукти, правильно визначати напрями інвестицій за різними видами діяльності для досягнення успіху і забезпечення процвітання підприємства у перспективі.

Формування стратегій розвитку підприємств туристичної індустрії дозволяє визначити напрямок поведінки підприємства на ринку з урахуванням умов зовнішнього середовища і можливого характеру їхньої зміни; оцінити його конкурентоздатність і стратегічні конкурентні переваги; сформулювати глобальну мету діяльності і відповідні цілі діяльності; визначити ресурси, які необхідно залучити для досягнення поставлених цілей і забезпечити їхнє ефективне використання.

Характерною особливістю українських підприємств туристичного бізнесу є те, що у вітчизняній практиці відсутній досвід ефективного формування й реалізації стратегії на таких підприємствах, розробки нових технологій стратегічного управління й прийняття стратегічних рішень.

Стратегічне управління в сучасних умовах розвитку ринку туристичних послуг – це таке управління підприємством, що спирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, гнучко реагує й проводить своєчасні зміни в діяльності, що відповідають викликам з боку оточення й дозволяють отримати конкурентні переваги, які в сукупності дають можливість виживати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому своїх цілей.

Потрібно зазначити, що однією із складових процесу стратегічного управління та досягнення стратегічних рішень є розробка та ефективна реалізація корпоративних стратегій підприємства.

Так, наприклад Бойко М.Г. вважає, що корпоративна стратегія як інтегральний системний підхід до організації діяльності підприємств туристичного бізнесу дозволяє: визначити і порівнювати цілі розвитку підприємства; формувати лінію поведінки відповідно до внутрішніх та зовнішніх можливостей і загроз для розвитку підприємства в контексті досягнення його цілей; організувати і стимулювати діяльність підприємства щодо досягнення його цілей [1].

Іншої позиції дотримується Прокоф'єва А.С., яка вважає, що корпоративна стратегія – це стратегія, що описує загальний напрямок розвитку підприємства, його виробничо-збутової діяльності, поширюється на все підприємство, охоплює всі напрямки його діяльності і формується вищим керівництвом підприємства [4].

Деякі вчені [1, 3, 4, 5] зазначають, що категорія «корпоративна стратегія» має дві інтерпретації: широку і вузьку.

В широкому розумінні корпоративна стратегія є складною системою, що відображує багатоплановий характер діяльності підприємства і являє собою певний "стратегічний набір". Формується корпоративна стратегія як певна комбінована, комплексна стратегія. Це означає, що для кожної корпоративної стратегії має розроблятися відповідний "стратегічний набір".

У вузькому розумінні корпоративну стратегію розглядають як власне загальну стратегію, яка ґрунтується на концепції фірми як сукупності різноманітних стратегічних сфер бізнесу чи стратегічних зон господарювання. Вона стосується складу, структури та комбінації елементів інвестиційного портфеля та портфеля продукції фірми, вибору характеру глобалізації бізнесу, покращення загальних показників діяльності у вибраних галузях, визначення інвестиційних пріоритетів.

Виходячи з таких позицій, в науковій літературі пропонується такі рівні корпоративних стратегій підприємств туристичного бізнесу: корпоративний рівень – стратегія формування системи менеджменту, рівень окремого підрозділу – стратегія формування окремих систем (система взаємодії з постачальниками, система взаємодії з посередниками, система взаємодії зі споживачами, система взаємодії з конкурентами), стратегія на рівні окремих ринкових суб'єктів – підприємств туристичної індустрії та (або) споживачів – приватних осіб, стратегія на підсистемному рівні – стратегія реорганізації туристичного підприємства [2, 3].

В залежності від зазначених рівнів, підприємство туристичної індустрії виконує на ринку функції споживача стосовно до постачальників та функцію постачальника для посередників та кінцевих споживачів. Використовуючи поняття «стратегічного постачальника» можна зазначити, що визначення стратегічного постачальника... означає такого постачальника, якому вдалося справити позитивний вплив на саму суть бізнесу свого клієнта». «Постачальник, який розуміє конкурентну позицію свого клієнта і діє так, щоб зміцнити її, забезпечує прискорення свого просування у черзі за отриманням статусу «стратегічного постачальника» [2].

Таким чином, туристичні оператори прагнуть стати стратегічними постачальниками стосовно до туристичних агентів та споживачів, з якими вони безпосередньо взаємодіють, і мають певні вимоги до власних постачальників турпродуктів щодо досягнення ними відповідного статусу.

В цілому корпоративна стратегія підприємства турбізнесу визначає загальний напрямок його діяльності, формується його вищим керівництвом і передбачає три основні завдання:

- сформувати (вибрати) власне головний напрямок діяльності підприємства і його стратегічних одиниць бізнесу;
- визначити (встановити) конкретну роль кожної одиниці і кожного його підрозділу у реалізації корпоративної стратегії;
- визначити розміри і способи розподілу ресурсів (інвестицій) між одиницями та іншими підрозділами.

Виходячи із усього вищенаведеного, можна стверджувати, що корпоративна стратегія підприємств туристичної індустрії – це вплив та реагування підприємства на структуру туристичного ринку. Відповідно до такого розуміння стратегії можна навести комплекс стратегій, що забезпечують виконання стратегії формування системи менеджменту підприємств туристичної індустрії. Стратегія формування системи менеджменту містить у собі дві основні стратегії: стратегію взаємодії з ринковими суб'єктами, що не входять до безпосереднього оточення, та стратегію взаємодії з маркетинговим середовищем. Такий погляд на корпоративну стратегію враховує важливість ключових компетенцій підприємства, обумовлених стратегічно важливими функціональними процесами. Ефективність корпоративної стратегії виявляється в успішній діяльності підприємства у всіх важливих для нього сферах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко М.Г. Ціннісно орієнтоване управління в туризмі [Текст]: моногр. / М.Г. Бойко. – К.: КНТЕУ, 2010. – 523 с.
2. Вотченікова О.В. Стратегічні аспекти менеджменту підприємств туристичної індустрії // Академічний огляд. – 2014. – № 1 (40). – С. 122 – 128.

3. Костюк І. В. Аналіз ефективності туристичної діяльності / І. В. Костюк, А. А. Теребух, О. М. Щур // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 92 – 97.
4. Проблемы стратегического развития предприятий в условиях переходной экономики / А. С. Прокоф'єва, В.О. Черепанова // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. – Х.: НТУ «ХПИ». – 2013. – № 66 (1039) – С. 152-156.
5. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу [Текст]: моногр. / Т.І. Ткаченко. – [2-ге вид., випр. та допов.]. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.В. Юрченко

УДК 376.3: 372.36

Чабанюк Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ

У статті розглядаються питання становлення граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку та особливості її формування у дитини-логопата.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, діти з вадами мовлення, граматична будова мовлення, мовленнєві вади.

The article is devoted to the formation of the grammatical aspects of speech in preschool age children and features of its formation in children with speech disorders.

Key words: speech activity, children with speech disorders, grammatical aspects of speech, speech disorders.

Серед багатьох аспектів дошкільної лінгводидактики проблема формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку завжди привертала увагу як теоретиків, так і практиків. Актуальність проблеми зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті [3].

Своєчасне і якісне засвоєння граматичної будови рідної мови – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку дитини. Оскільки мова стає предметом вивчення з початку шкільного навчання, то в дошкільному віці необхідно формувати в дітей усвідомлене ставлення до усного мовлення як мовної дійсності.

У лінгводидактичній науці рівень мовлення вважається одним з основних показників розумового розвитку дитини, проте в сучасній методиці особливості усвідомлення дошкільниками мовної дійсності, зокрема потенційні можливості їхнього мовленнєвого розвитку на кожному віковому етапі, вивчено недостатньо. Дослідження зазначеної проблеми, без сумніву, важливе як для загального мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, так і для їхньої підготовки до систематичного навчання в школі [1, 2, 4].

Дитина дошкільного віку оволодіває граматичною будовою мови в нерозривному зв'язку зі своїм психічним розвитком, у єдності з розвитком предметно-практичної діяльності, мислення, спілкування. Формування граматичного компонента мовного чуття є спонтанним процесом, рушійними силами якого є внутрішня суперечність у взаєминах дитини і довкілля. Провідну роль у засвоєнні мови дитиною відіграють невідповідність між цілями і наявними засобами спілкування, між бажаним і досягнутим, між формою і змістом висловлювання (О.В.Запорожець, О.І.Ісеніна та ін.).

Проблема формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку є досить складною. До неї зверталися психолінгвісти, лінгвісти, педагоги, методисти, дефектологи та логопеди (А.Г. Арушанова, А.М. Богуш, О.М. Гвоздев, Л.О. Калмикова,

Г.І. Ніколайчук, В.К. Орфинська, Ф.О. Сохін, В.В. Тищенко, М.К. Шеремет та ін.). Вивченню психологічних закономірностей формування граматично правильного мовлення присвячено ряд досліджень (Л.С. Виготський, А.З. Захарова, Д.Б. Ельконін, О.О. Леонтьєв, О.Р. Лурія, Д.Ф. Ніколенко, Є.Ф. Соботович, Ф.О. Сохін та ін.).

Формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку здійснюється з урахуванням таких теоретичних положень:

- засвоєння граматики рідної мови відбувається в процесі вирішення розумових і практичних завдань, які ставить перед дитиною довілля; усвідомлення мовних явищ дошкільниками сприяє цілеспрямованому інформуванню знань про деякі особливості рідної мови, підвищенню інтересу дітей до занять і розвитку власного мовлення;
- організація роботи базується на принципових положеннях чинних програм стосовно введення дитини в “лінгвістичну дійсність”, зміст яких не порушує основного лінгвістичного підходу, а саме: усвідомлення і застосування дитиною граматичних форм відповідно до умов мовленнєвої комунікації;
- граматична правильність мовлення цілеспрямовано формується впродовж усього перебування дитини в дошкільному навчальному закладі, оскільки дошкільники оволодівають мовою в процесі її практичного використання, насамперед під час спілкування з дорослими;
- у процесі комунікативно спрямованого навчання дитина дошкільного віку здатна до створення достатньо повних, логічних і граматично правильних висловлювань, що передбачає копійку, планомірну роботу з формування граматично правильного мовлення [4].

Можливості формування лінгвістичного ставлення до слова в дітей дошкільного і молодшого шкільного віку набагато вищі, ніж уявлялося раніше. Аналіз чинних програм, за якими працюють дошкільні навчальні заклади (далі – ДНЗ), засвідчує, що й дотепер не використано тих значних резервів мовленнєвого розвитку дітей, наявність яких доведено вченими. З метою успішного розв’язання проблеми наступності і перспективності щодо формування граматично правильного мовлення потрібно насамперед забезпечити відповідний мовний і мовленнєвий рівень підготовки дітей, що приходять до 1 класу, і вдосконалити процес навчання мови у ДНЗ, установити логічні зв’язки між мовною підготовкою дошкільників і молодших школярів [5].

Отже, знання того, які саме прикметники використовуються дітьми дошкільного віку в процесі словотворення для найменування відношення характерних ознак реалій об’єктивної дійсності, крім суто дериваційного інтересу, має важливе значення для з’ясування усвідомлення і вживання дошкільниками цієї частини мови.

Відомо, що творення слова, формування його семантики – складний мисленнєво-мовленнєвий процес, недоступний для безпосереднього спостереження. За таких умов необхідним при дослідженні словотворчих процесів і закономірностей формування значень похідних у дітей дошкільного віку є моделювання цих процесів на основі результатів деривації, доступних для спостереження. Засвоєння граматики є засобом розвитку мислення або взаємозв’язків між розумовими операціями і мовленнєвою (граматичною) формою їх здійснення (матеріалізацією). Граматичні явища в дитячому мовленні мають узагальнений і спрощений варіант нормативної мови, оскільки в дитини первісно відсутнє членування на систему мови і мовленнєву норму.

Граматичні форми мови еквівалентні формам мислення, останні матеріалізуються в граматиці мови. Граматичні навички дітей дошкільного віку, тобто підсвідоме вміння вживати граматичні форми рідної мови, розвиваються паралельно з розумовими навичками.

Різні явища граматичної будови мови (морфології, словотворення, синтаксису) дитина дошкільного віку засвоює по-різному, на кожному віковому етапі є свої відмінності – досягнення і невдачі. Так, системою словозміни (відмінюванням, дієвідмінюванням) дитина оволодіває в молодшому і середньому дошкільному віці, а в старшому – способами

словотворення. Критичне ж ставлення до своїх мовленнєвих дій, точне знання норм словотворення складається лише на початку сьомого року життя.

Таким чином, граматична норма є не лише початковим компонентом мовленнєвої культури, а й необхідною базою, на якій будуються інші компоненти. Чуття граматичної норми виформовується завдяки навчання мови та розвитку мовлення дитини під час навчальної та самостійної мовленнєвої діяльності. Зміст феномена граматичної правильності мовлення полягає в цілісності, єдності його змісту з мовленнєвим досвідом дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лалаева Р.И. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя) / Р.И. Лалаева, Н.В Серебрякова. – С.-Пб.: СОЮЗ, 1999. – 160 с.
2. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку : Моногр. / Н. І. Луцан; Півден. наук. центр АПН України. – О.: СВД М.П.Черкасов, 2005. – 320 с. – Бібліогр.: с. 297-318. – укр.
3. Собонович Є. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку //Дефектологія. – 2003. – № 2. – С. 7-11.
4. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 3. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 148 с.
5. Трифонова О. С. Виховання звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку : монографія / О. С. Трифонова; Півд. наук. центр АПН України. – О. : СВД Черкасов М.П., 2008. – 207 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.І. Глушенко

ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ І ЕКОЛОГІЇ

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ГОЛОВНОГО МОЗКУ

У статті розглядається метод дослідження функціональної активності головного мозку, заснований на реєстрації електричних потенціалів мозку.

Ключові слова: електроенцефалограма, головний мозок, частота, амплітуда.

The article discusses the method of investigation of the functional activity of the brain, based on registration of electrical brain potentials.

Key words: electroencephalogram, brain, frequency, amplitude.

За даними М.Б. Цукер [10], біоелектрична активність головного мозку відображає ступень глибини ураження головного мозку, а також і функціональний стан центральної нервової системи.

Як відомо електроенцефалографія – це графічне зображення електричної активності мозку, яка відбиває його функціональну спроможність і залежить від ступеня організації мозкових систем. Для цього необхідні знання вікових особливостей ЕЕГ. Це важливо не тільки для діагностики, але і для оцінки зрілості ЦНС [2, 7].

Вивчення електричної активності головного мозку як показника його функціонального стану проводиться у стані спокою. Фонова крива реєструється у стані розслабленого неспання із закритими очима. Під фоновією активністю мають на увазі більш менш загальну та неперервну електричну активність мозку, яка спостерігається в даних умовах досліду та реєструється при відсутності спеціальних зовнішніх подразників. Фонова активність залежить від організації нейронів та зв'язків між ними [7].

Електроди для реєстрації ЕЕГ розміщувались за міжнародною системою 10-20 (рис 1.) у восьми симетричних проекціях лівої і правої півкулі.

Під час експерименту досліджувані знаходяться у звуко- і світлонепроникній камері в зручному кріслі в положенні напівлежачи.

Електрична активність мозку людини характеризується специфічними ритмами певної частоти і амплітуди та одночасно може бути записана від багатьох ділянок черепа.

Майже вся активність ЕЕГ являє собою продукт сумації гальмівних і збудливих постсинаптичних потенціалів нейронів кори головного мозку.

Прийнято виділяти три ритмоутворюючих компоненти ЕЕГ. Першим виступає кора як низькочастотний фільтр із характерною частотою 2 Гц, що не збігається з домінуючою частотою ЕЕГ. Другий компонент – ритмічні впливи підкіркових структур, головним чином таламуса. Третій компонент – це керуючий вплив ретикулярної формації мозку на таламус [3].

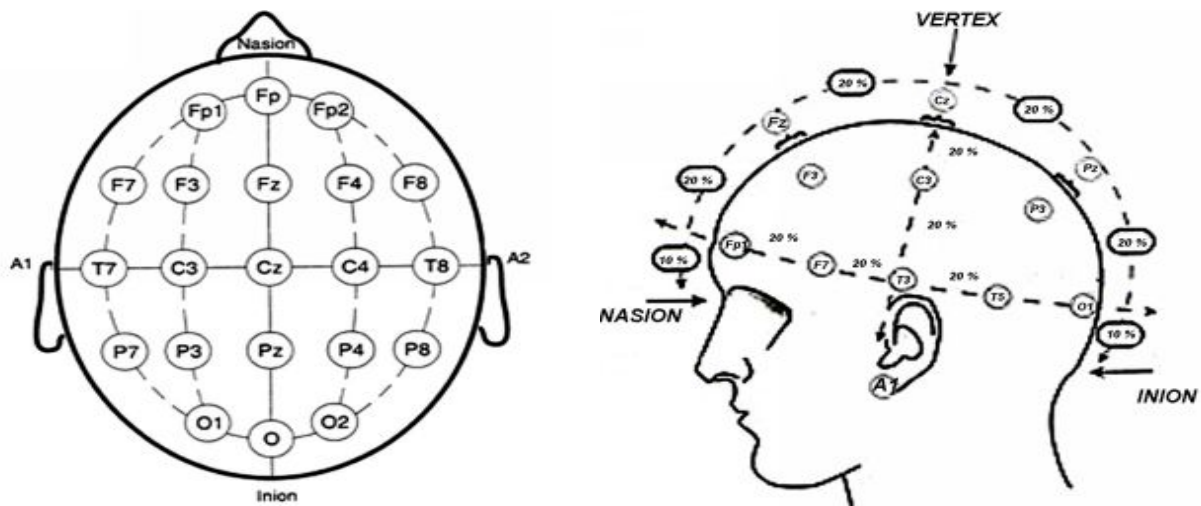

Рис. 1. Схема накладання електродів при електроенцефалогамі

Примітка: *Nasion* – переносиця, *inion* – потиличний бугор. Електроди, які розміщуються на лівій стороні голови, мають непарні індекси; на правій стороні – парні; електроди, розміщені на вертексній лінії, мають індекс z. Позначення електродів: F (*Frontalis*) – лобні; T (*Temporalis*) – скроневі; C (*Centralis*) – центральні; P (*Parietalis*) – тім'яні; O (*Occipitalis*) – потиличні; A (*Auricularis*) – вушні. Останні використовуються у якості референтних.

У роботі Жирмунської [6] розглянуто 6 основних структур лімбіко-ретикулярного комплексу, що формують патерн ЕЕГ: 1) ретикулярна формація стовбура мозку; 2) неспецифічні ядра таламуса; 3) асоціативні ядра таламуса; 4) задній гіпоталамус; 5) передній гіпоталамус; 6) хвостате ядро. Кожна із цих структур може перебувати у двох (активованому і пригнобленому) або в трьох станах (активованому, спокійному й пригнобленому).

Виділяють наступні ритми мозку [5, 7, 8, 11]. Альфа-ритм із частотою 8-13 Гц і амплітудою 5-100 мкВ реєструється переважно в потиличній і тім'яній областях. Бета-ритм має частоту 13-30 Гц і амплітуду коливань біля 2-20 мкВ. Його локалізація – у прецентральної і фронтальної корі. Гама-коливання охоплюють частоти від 30 до 120-170 Гц при амплітуді близько 2 мкВ. Їх можна спостерігати в прецентральної, фронтальної, скроневої, тім'яної і специфічній зонах кори. Дельта-хвилі виникають у діапазоні 0, 5-4,0 Гц (20-200 мкВ), зона їхніх появ варіює. Тета-хвилі мають частоту 4-8 Гц (5-100 мкВ) і частіше спостерігаються у фронтальних зонах. У скроневої області можна бачити капа-коливання на частоті 8-12 Гц (5-40 мкВ). Фокус лямбда-коливань (12-14 Гц, 20-50 мкВ) доводиться на вертекс. Сонні веретена мають частоту 12-14 Гц і широку зону поширення. Виділяють еквіваленти альфа-ритму, які мають ту ж частоту коливань, що і альфа-ритм, але іншу локалізацію, і чутливі до інших видів модальностей. В області роландової борозни реєструється мю-ритм (роландичний, або аркоподібний), що відповідає блокадою на пропріоцептивні подразнення. У скроневої корі знаходять тау-ритм, що пригнічується звуковими стимулами.

Тета-ритм (4-8 Гц амплітуда може сягати 40 мкВ, при патологічних станах навіть до 300 Гц.) широко представлений в ЕЕГ більшості тварин, у людини він виражений слабкіше, але значно може мінятися в онтогенезі. Частіше максимально виражений у скроневих зонах кори (коркова проекція лімбічної системи). У здорової дорослої людини у стані неспання на ЕЕГ реєструється невелика кількість тета-активності, але це не організований тета-ритм. Тета-ритм виявляється під час дрімоти та парадоксальної фази сну.

За даними Rugg та Dickens (1982) на основі спектрального аналізу ЕЕГ здорових дорослих людей вважають, що альфа- та тета-активність генерується різними механізмами.

Повільні складові біоелектричної активності мозку пов'язані з холінергічною активністю. У ряді робіт показано, що цей ритм генерується пейсмеркерним ядром септуму і структурами гіпокампу і пасивно проводиться у кору головного мозку. У людини тета-активність пов'язується з підвищеною активністю підкорково-діенцефальних структур мозку, особливо при патології сомногенних структур.

Тета-активність, за даним багаточисельних досліджень, відноситься до активності лімбічних структур: гіпокамп, мигдалики, орбітальна кора, поясна звивина [5, 7, 11]. При підвищених емоційних станах на ЕЕГ спостерігається підвищення спектральної потужності тета-ритму.

Дельта-активність. Це активність з частотою 0,2 – 3,8 Гц, амплітуда така сама як і в тета-ритмі. Дельта-активність звичайно спостерігається при реєстрації електричної активності від ділянок кори, які межують з травматичних вогнищем, а також на ЕЕГ людини, яка знаходиться під наркозом. Низькоамплітудні коливання цього діапазону можуть реєструватися на ЕЕГ спокою при деяких формах стресу та довготривалої розумової роботи [8]. Тета- і дельта-коливання у невеликій кількості з амплітудою, яка не перевищує амплітуду альфа-ритму, зустрічається на ЕЕГ здорової людини у стані неспанья. У такому випадку вони вказують на певне зниження рівня функціональної активності головного мозку [4].

Альфа-ритм складається із хвиль правильної, майже синусоїдальної форми, із частотою від 8 до 13 Гц у різних осіб. Класичний альфа-ритм реєструється в 95% випадків у здорових дорослих людей із закритими очима. Даний ритм звичайно має більшу амплітуду в потиличній частині, але може реєструватися практично по всій поверхні шкірного покриву голови. В 75% випадків амплітуда альфа-ритму лежить у діапазоні від 15 до 45 мкВ при реєстрації в потиличних точках відведення; при розташуванні електродів у фронтальній області амплітуда коливань менше.

Альфа-ритм незвичайно високої амплітуди, що має місце по всій поверхні шкірного покриву голови і іноді представлений фронтальним домінуванням, може бути пов'язаний із затримкою розумового розвитку в дітей і деякими видами епілепсії. Високоамплітудний альфа-ритм також може спостерігатися в стані коми і при анестезії.

Бета-активність ділиться на два діапазони: бета 1-ритм – від 13 до 20 Гц і бета 2-ритм – від 20 до 30 Гц. Однак даний поділ умовно, тому що в кожному з даних піддіапазонів часто реєструється відразу кілька пікових значень. У цілому, бета-ритм розділяється на синусоїдальну активність із веретенами і чітким піком у спектрі і бета-активність у широкому діапазоні частот без чітких або домінуючих піків. Останню бета-активність часто називають асинхронною, хоча іноді вона фігурує як активність бета-2 діапазони. Часто така активність виділяється в здорових досліджуваних із плоскої ЕЕГ або на тлі депресії альфа-ритму з наявністю бета-активності у всьому діапазоні [9].

Розподіл і реактивність бета-ритмів варіює в нормі і при патології. За цими показниками розрізняються три типи бета-активності. Всі вони зникають при дрімоті та сні, але деякі види можуть довше, ніж альфа-ритм, зберігатися під час дрімоти.

Зміна параметрів основного ритму ЕЕГ з віком були виявлені ще на початку розвитку електроенцефалографії. В 1938 р. Д. Ліндслі повідомив про збільшення частоти домінуючого ритму спокою в дітей у процесі розвитку від народження до статевого дозрівання. Надалі ця основна тенденція розвитку альфа-ритму була підтверджена багатьма дослідниками, що застосовували різні способи оцінки ЕЕГ: візуальний аналіз, спектральний аналіз, а також, що одержав широке поширення саме в онтогенетичних дослідженнях, метод регресійного моделювання [1]. За різними дослідженнями стабілізація частоти основного ритму ЕЕГ людини на максимальній оцінці відбувається у віці від 11 до 13-15 років. За даними Е. А. Жирмунської, будь-яке порушення взаємодії систем буде призводити до дифузних змін на ЕЕГ. Зміни залежать від ступеня дисбалансу, при превалюванні тих або інших впливів [6].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алферова В.В. Отражение возрастных особенностей функциональной организации мозга в электроэнцефалограмме покоя / Алферова В.В., Фарбер Д.А. // Структурно-функциональная организация развивающегося мозга. – Л.: Наука, 1990. – С. 45-65.
2. Асеев В.Г. Индивидуально-психологические различия и биоэлектрическая активность мозга человека / Асеев В.Г., Хомская Е.Д. – М.: Наука, 1988. – 176 с.
3. Бехтерева Н.П. О мозге человека: 20 век и его последняя декада в науке о мозге человека / Бехтерева Н.П. – С.-Пб.: «Нотабене», 1997. – 175с.
4. Благосклонова Н.К. Детская клиническая электроэнцефалография / Благосклонова Н.К., Новикова Л.А. – М.: Медицина, 1994. – 204 с.
5. Головченко І.В. Просторова організація кореляційних зв'язків між амплітудами основних ритмів ЕЕГ у дітей в нормі та при центральних порушеннях рухової активності / Головченко І.В., Гайдай М.І. // Нейрофізіологія – 2015. – Т. 47. – № 6. – С. 459-471.
6. Жирмунская Е.А. О преодолении традиций, сложившихся в электроэнцефалографии / Жирмунская Е.А. // Физиология человека. – 1991. – Т. 17, № 2. – С. 147-154.
7. Зенков Л.Р. Клиническая электроэнцефалография (с элементами эпилептологии): [руководство для врачей] / Л.Р. Зенков– 3-е изд. – М.: МЕДпрессинформ, 2004. – 368 с.
8. Зенков Л.Р. Функциональная диагностика нервных болезней [Руководство для врачей] / Зенков Л.Р., Ронкин М.А. – М.: Москва. – 1991. – 640 с.
9. Коган А.Б. Электрические проявления деятельности коры головного мозга / Коган А.Б. // Частная физиология нервной системы. – Л.: Наука, 1983. – 605с.
10. Цукер М.Б. Введение в невропатологию детского возраста / Цукер М.Б. – М.: Медицина, 1970. – 287 с.
11. Шкуропат А.В. Когерентный анализ ЭЭГ тугоухих подростков / Шкуропат А.В. // Нейрофизиология, – 2010. – Т.42, № 3. – С. 263-274.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач І.В. Головченко

УДК 581.4

Большага О.О.

ОСОБЛИВОСТІ АНАТОМІЧНОЇ БУДОВИ ПАГОНУ, НАСІНИНИ ТА ЗАРОДКА *DIOSPYROS VIRGINIANA L.*

*В статті розглядаються особливості анатомічної будови однорічного стебла, насінини та зародка *Diospyros virginiana L.* Виявлені діагностичні ознаки для роду.*

*Ключові слова: *Diospyros virginiana*, паренхіма, ендосперм, сім'ядолі, трихоми.*

*Analyzed and identified specific anatomical features of the stem bud, seed and germ *Diospyros virginiana L.* Discovered diagnostic features for the genus.*

*Key words: *Diospyros virginiana*, parenchyma, endosperm, cotyledon, trichomes.*

Анатомо-морфологічне дослідження особливостей будови тканин та органів вищих рослин необхідне при вивченні питань еволюції органічного світу, також для базових морфологічних та анатомічних знань з таких дисциплін вузівського курсу, як систематика, анатомія та фізіологія рослин.

Збереження і збільшення біологічного різноманіття має стратегічне значення для стійкого розвитку суспільства. Тому інтродукція, як розділ експериментальної ботаніки і географії рослин, залишається основним напрямом діяльності ботанічних садів і інших рослинницьких науково-дослідних установ.

Рід *Diospyros L.* – багаторічні дерева або чагарники. Поширені переважно в тропічних областях Старого Світу і лише деякі види зустрічаються в субтропічних або помірно теплих районах Азії та Північної Америки.

Метою нашої роботи було вивчення особливостей анатомічної будови однорічного стебла, насінини, зародка та зимуючих бруньок *Diospyros virginiana L.*

Для дослідження був використаний матеріал, зібраний в Ботанічному саду Херсонського державного університету в 2013-2015 роках. Анатомічну будову стебла було вивчено на серії поперечних зрізів. Зрізи на виявлення крохмалю обробляли розчином йоду в водному розчині йодистого калію. Здерев'янілі елементи виявляли флороглюцином і соляною кислотою, а кутикулу й опробковілі оболонки – спиртовим розчином судана III або IV.

У результаті аналізу анатомічної будови стебла виділено такі особливості *D. virginiana* можна вважати: 1) випуклі двороздільні сочевички; 2) у флоемі мало розширені первинні серцевинні промені; 3) добре виражена паренхіма у всіх зонах стебла і вся вона запасає крохмаль; 4) серцевинна паренхіма в центрі без запасуючих тканин і тільки її периферична частина представлена дрібноклітинною запасуючою паренхімою.

У результаті аналізу анатомічної будови насінини виділено такі особливості *D. virginiana*: насінина темно-коричнева, еліптична, здавлена з боків, з великим ендоспермом, який з усіх боків закриває зародок. В ендоспермі домінує запасний крохмаль. У зародка добре розвинені сім'ядолі, вони складають 50% довжини зародка і зародковий корінь. Зародкова верхівкова брунька з головним пагоном мало розвинені.

Особливості бруньок *D. virginiana* наступні: 1) зимуючі бруньки – закриті; 2) брунькорозміщення – чергове; 3) найбільш широка частина бруньки – нижня третина; 4) верхівка бруньки відтягнута та загострена; 5) зовнішні захисні брунькові луски жорсткі темно – коричневі, товсті, здерев'янілі, мають приблизно однакову довжину. Зовнішня луска майже повністю огортає бруньку. Внутрішня та зовнішня сторони лусок покриті довгими простими трихомами. Край луски представлений тонкою прозорою облямівкою з волосками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дерев'яненко В. Інтродукція та перспективи господарського використання хурми кавказької (*Diospyros lotus L.*) на півдні України/ В. Дерев'яненко // Чорноморськ. бот. ж. – 2013. – № 9 (4). – С. 584-594.
2. Modern Phytomorphology: Proceedings of the 1 st International Scientific Conference on Plant Morphology (24-26 April 2012, Lviv, Ukraine). – Lviv, 2012. – Vol. 2. – 276 p.
3. Григор'єва О.В. Морфологічні та біоекологічні особливості і репродукція хурми віргінської (*Diospyros virginiana L.*) в Лісостепу України. / О.В. Григор'єва // Чорноморськ. бот. ж. – 2009. – № 5 (1). – С. 91-100.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.Р. Павлова

УДК 911.3(477.72)

Братченко В.В

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПОДОРОЖЕЙ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті обґрунтовано доцільність розвитку зазначених основних видів туризму та їх використання в організації туристсько-краєзнавчих подорожей в межах Херсонської області.

Ключові слова: туризм, подорож, краєзнавство, туристичний потенціал.

The expediency of development of the basic types of tourism and their use in the organization of tourist and historical travels within Kherson region was grounded in the article.

Keywords: tourism, travel, regional studies, tourism potential.

У наш час туризм посідає значне місце в житті суспільства. Активний відпочинок і подорожі займають одне з перших місць серед важливих потреб світової спільноти. Перші подорожі та мандрівки, викликані, суспільними потребами й одвічним тяжінням людини до нових знань і вражень, поступово перетворились на одну з найважливіших потреб людини, а в середині ХХ ст. з'явилась ціла сфера соціально-економічної діяльності.

Сьогодні туризм є масовим явищем, який на початку ХХІ ст. перетворився на великий міжгалузевий комплекс, розвиток якого суттєво впливає на поступ суспільства в цілому [1].

Проблематиці розвитку та організації туристичних краєзнавчих подорожей в Україні присвячені праці таких вчених як Л. Божко, І. Бочан, О. Любіцева, М. Орлова, Л. Черчик, Г. Гуменюк, В. Мацола, В. Кифяк, М. Крачило та інші. Великий вклад у розробку і популяризацію туристичних маршрутів саме на Херсонщині зробили О. Алеферко, С. Алеферко, С. Дяченко, В. Дяченко. Поряд з цим значним доробком українських вчених-краєзнавців існує значна частина малодосліджених аспектів розвитку та організації краєзнавчих подорожей, як економічних так і соціальних.

Туристичний потенціал Херсонщини величезний, його можна порівняти з такими регіонами-лідерами як Крим та Одеса.

Виходячи з географічного положення, соціального і економічного стану Херсонщини, тут можна розвивати наступні види туризму:

- пізнавальний, або культурно-розважальний (у місті Херсоні і області є достатня історико-культурна база з визначними пам'ятками, музеями, театрами, природними можливостями та цікавими розважальними об'єктами);
- діловий туризм (вигідне геополітичне і стратегічне положення з розвиненою транспортною інфраструктурою надає широкі можливості для розвитку торговельно-економічних відносин з далеким і ближнім зарубіжжям);
- етнічний туризм (його метою є відвідування родичів);
- релігійний туризм (для Херсонщини він має певний потенціал, оскільки є важливі для паломників святі місця);
- спортивний туризм (це дуже важливий сегмент ринку, оскільки в області є достатньо добра спортивна база, а також унікальні природні умови, здатні створити умови для розвитку різних видів спорту);
- рекреаційний туризм (природні можливості для даного виду туризму не тільки великі, але й вигідно відрізняють його навіть від найближчих сильних, в туристичному плані, регіонів);
- навчальний туризм (в місті Херсоні розвинена база навчальних закладів);
- екологічний туризм.

Для екологічного туризму Херсонщина добре адаптована. Маючи на своїй території біосферний заповідник «Асканія-Нова», «Чорноморський» біосферний заповідник, окрім них, є ще не менш цікаві об'єкти в нашому регіоні, які може відкрити для себе «зелений» турист [2]. Це Азово-Сивашський і Гаврилівський державні заповідні мисливські господарства. Незвичайні лікувальні властивості грязі і ропи озера Солоного (Голопристанський район) або курортного Азовського побережжя в у Генічеському районі [4]. У Голій Пристані на річці Чайці база зеленого туризму «Чайка». Бази-садиби «Буцефал» у місті Цюрупинську і «Білозір'я» спеціалізуються в таких напрямках, як екстремальний, водний і кінний туризм. На Херсонщині проводиться багато фестивалів не стільки для місцевих жителів, скільки для відпочивальників. Це «Купальські зорі» (м. Гола Пристань), «Дніпробузькі вечорниці» (с. Станіслав і с. Александрівка), фестиваль солі і риби (с. Геройське, Голопристанського району), «Рибальченська толока» (с. Рибальче) та інші [3].

Із урахуванням вище зазначеного туристичного потенціалу Херсонщина пропонує велику кількість туристичних маршрутів, це такі як «Зелене намисто Херсонщини», «Херсон. Історія і сучасність», «Золоте узбережжя Херсонщини», «Маяки Херсонщини» та інші, які відкривають гостям краю дивовижні краєвиди [6]. На сьогодні офіційною розробкою і затвердженням туристичних маршрутів в області займається Управління культури Херсонської обласної державної адміністрації [5].

Таким чином, особливість економіко-географічного розташування, розвинена транспортна мережа, природно-кліматичні умови, наявність історико-культурних пам'яток створюють сприятливі передумови для формування на Херсонщині високорентабельної туристично-рекреаційної галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богадьорова Л.М. Соціально-економічне значення сільського туризму в контексті розвитку сільських територій України / Л.М. Богадьорова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки – 2014. – Вип. 1. – С. 79-83
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк – Чернівці: Книги-XXI. 2003. – 300 с.
3. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України / О.О. Любіцева, Є. В. Панкова, В.І. Стафійчук – Київ: Альтерпрес, 2007 р. – 369 с.
4. Машкова О. Організація туристичних подорожей в межах Херсонської області / О. Машкова // Часопис соціально-економічної географії. – 2014. – Вип. 17. – С. 124-128.
5. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство. / Є. В. Панкова – Київ: Альтерпрес, 2007 – 351 с.
6. Пилипенко І.О. Географія Херсонщини: Навчальний посібник / І.О Пилипенко, Д.С. Мальчикова, С.Л. Єрмакова, М.М. Руденко. – Херсон: ПП Вишемірський В.С., 2007. – 221

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Богадьорова

УДК 612.82

Вахтіна Т.М.

ВПЛИВ ВЕЛИКИХ ДОЗ ЕРИТРОПОЕТИНУ НА СТАН НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ПОВЕДІНКУ БІЛИХ МИШЕЙ

У статті наведено відомості про стан нервової системи білих лабораторних мишей за умов введення еритропоетину.

Ключові слова: еритропоетин, гормон, еритропоез, рефлекс, інстинкт, поведінкові реакції.

This article provides information on the state of the nervous system white laboratory mice under conditions of erythropoietin introduction.

Keywords: erythropoietin, hormone, erythropoiesis, reflex, instinct, behavioral reactions.

Сьогодні у повсякденному житті, спорті, наукових дослідженнях використовуються новостворені препарати, нові лікарські форми. Тож, особливої уваги заслуговують дослідження їхніх фізико-хімічних властивостей, токсичності, способів введення в організм, механізмів впливу на певні структури організму [4, 5]. Еритропоетин (ЕПО) останнім часом широко застосовується не тільки як стимулятор еритропоезу, а і як біододаток у спорті, що

зумовлює необхідність дослідження його негемопоетичних впливів, зокрема, впливу на вищі когнітивні функції та поведінку [2, 3].

У літературі є дані, що після введення еритропоетину поліпшуються процеси сприйняття навколишнього світу, здатність до запам'ятовування, підвищується інтелект і увага [1]. Крім того, терапія еритропоетином позитивно впливає не тільки при вторинних ураженнях ЦНС, але і при первинних складних розладах нервової системи, а саме при паркінсонізмі, бічному аміотрофічному склерозі і деяких інших [3].

Рекомбінантний (синтетичний), еритропоетин людини, отриманий методом генної інженерії, ідентичний за амінокислотним складом природному ЕПО людини. Тож сфера його застосування є досить широкою.

Вивчення ефектів впливу еритропоетину на системи та органи є актуальною проблемою.

Метою нашого дослідження було вивчення особливостей стану нервової системи тварин за умов введення еритропоетину.

Матеріали та методи

При виборі методів дослідження поведінкових реакцій перевагу віддали чутливим, доступним і нетрудомістким методам, фізіологічним у своїй основі. Найбільш доступними для вимірювання параметрами є рухова активність і рухова координація тварин. З набору простих поведінкових методик для наукових досліджень обрали:

1. визначення рухового «вертикального компонента»;
2. горизонтальна і вертикальна рухова активність;
3. «норковий рефлекс»;
4. вивчення рухової координації при обертанні;
5. комплексна оцінка поведінки (вертикальна і горизонтальна активність, число заглядань в норки, емоційна реактивність) [4].

Експериментальне дослідження проводилось на базі віварію та лабораторії імунології кафедри біології людини та імунології ХДУ. У дослідах використовували 6 білих статевозрілих мишей віком 4-5 місяці із вагою 23 ± 3 г, які утримували на стандартному раціоні віварію. Тварини були розділені на групи: дослідну (3 особини) і контрольну (3 особини). Дослідним тваринам протягом місяця внутрішньом'язово вводили 6,5 МЕ рекомбінантного ЕПО марки «Епобіокрин», тваринам контрольної групи вводився фізіологічний розчин. Після кожного введення робилась перерва на два дні.

Для вивчення реакцій ЦНС на великі дози ЕПО використовували методи дослідження поведінки білих мишей: «тест Порсолта», методики формування умовного рефлексу активного уникання, тест «Продірявлене поле», визначення «вертикальної» рухової активності в обмеженому просторі, метод відкритого майданчика, метод «відкритого поля» та метод «обертового конуса» [1].

Аналіз результатів дослідження

Досліджували поведінкову активність та формування умовних рефлексів у білих мишей. З'ясували, що введення великих доз ЕПО має вплив на поведінкову активність та ступінь навченості досліджуваних тварин (табл.1).

Таблиця 1.

Показники поведінкової активності білих лабораторних мишей після ін'єкцій еритропоетину

Показники поведінки	Контрольна група	Експериментальна група
1	2	3
Продірявлене поле		
Дослідницька активність (кількість визирань у отвори)	17,9±0,8	24,6±0,5 *

1	2	3
Рухова активність (кількість перетинань квадратів)	29,4±1,3	46,2±2,1 *
Тест Порсолта		
Сумарний час нерухомості, с.	93,6±12,7	73,2±9,5 *
Загальна кількість періодів завмирання	12 ± 1	8 ± 1 *
Кількість завмирань тривалістю менше 6 секунд	8 ± 1	5 ± 0,7 *
Кількість фекальних болюсів	4 ± 0,4	5 ± 0,45

Після введення еритропоетину достовірно зросла дослідницька активність мишей (кількість визирань у отвори зростала) та рухова активність досліджуваних тварин (частіше перетинали квадрати на підлозі ящику, менше завмирили на одному місці). У контрольній групі таких помітних змін не відбулося, що підтверджують результати статистичної обробки.

При проведенні тесту в групі тварин, які отримували еритропоетин, швидкість вирішення екстраполяційного завдання (латентний період) у період навчання перевищувала однойменний показник контрольної групи, що свідчить про позитивний вплив на навчання і пам'ять. Саме такий вплив характеризує стан когнітивної функції [1, 6].

Показано, що ЕПО впливає на головний мозок тварин. Таким чином, змінюються поведінкова активність тварин та процеси запам'ятовування і уваги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева А.К. Влияние эритропоетина на поведение и гомеостаз белых крыс в норме и при стрессогенных воздействиях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. биол. наук : спец. 03.03.01 «Физиология» / А.К. Андреева. – Астрахань, 2012. – 33 с.
2. Гасюк, О.М. Фізична працездатність в умовах впливу еритропоез-стимулюючого фактору / О. М. Гасюк, Ю.С. Самойленко, Т.О. Половинко, С.Ю. Леоненко // Природничий альманах. Біологічні науки: зб. наук. праць. – Херсон, 2016. – Вип. 23. – С 5-13.
3. Осиков М.В. Современные представления о гемостазиологических эффектах эритропоэтина / М.В. Осиков, Т.А. Григорьев, А.А. Федосов // Фундаментальные исследования. – 2013. – №5-1. – С. 196-200.
4. Павлов А.Д. Эритропоз, эритропоэтин, железо/ А.Д. Павлов, Е. Ф. Морщакова, А.Г. Румянцев– ГЭОТАР-МЕДИА, 2013 – С. 51-74.
5. Смагин Д.А., Галямина А. Г., Бондарь Н. П., Кудрявцева Н. Н. Влияние кломипрамина на тревожно-депрессивное состояние, вызванное хроническим социальным стрессом у самцов мышей / Д.А. Смагин, А. Г. Галямина, Н. П. Бондарь, Н. Н. Кудрявцева. // Психофармакология и биологическая наркология. – 2011. – № 1-2. – Т 11. – С. 2666 – 2677.
6. Фролова Г.А. Характер влияния селективного стимулирования активности моноаминергических нейромедиаторных систем мозга на психодинамические показатели поведения самцов белых крыс. / Г.А. Фролова // Зб. наук. праць конференції «Актуальные проблемы биологии, химии, физики»: материалы международной заочной научно-практической конференции. (27 декабря 2011 г.). – С. 67-77.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Гасюк

СОМАТИЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ

Досліджували стан здоров'я студентів різних курсів в процесі адаптації до навчання в університеті. З'ясовано, що найкращі показники мають студенти третього курсу.

Ключові слова: адаптація, стан здоров'я, студенти.

Studied the state of health of students of different courses in the course of adaptation to training at university. It is established that students of a third year have the best indicators.

Key words: adaptation, state of health, students

Проблема адаптації до змінних умов природного та соціального середовища у сучасному суспільстві є дуже гострою. Економічні негаразди, соціально-політичне напруження, високі темпи життя, постійні інформаційні перевантаження та дефіцит часу негативно впливають на вищу нервову діяльність особистості й стають причинами функціональних порушень у нормальній діяльності окремих функціональних систем та організму в цілому [2; 3].

Численні праці, присвячені різним аспектам адаптації студентів, показали, що невчасна адаптації, за принципом підсилення зворотного зв'язку, веде до розвитку невдоволеності навчанням у ВНЗ і порушень когнітивних функцій (мислення, уваги, пам'яті, сприйняття) та особистісних особливостей. Причому, чим більше накопичується порушень, тим більше вони посилюють процес подальшої дезадаптації, що супроводжується появою психосоматичних розладів [1; 4; 5].

Зважаючи на вищевикладене, ми провели дослідження деяких аспектів процесу адаптації студентів до умов навчання у Херсонському державному університеті.

Дослідження проводилось у жовтні-листопаді 2015-16 навчального року серед студентів 1, 3 та 5 курсів ХДУ. У кожен досліджувану групу увійшло 10 осіб. Усі дослідження проводились вранці, досліджувані не мали соматичних хвороб. Рівень соматичного здоров'я визначався за окремими показниками методики Г.Л. Апанасенка.

Результати досліджень представлено у таблиці 1.

Аналіз значень ваго-зростового індексу виявив, що у 99% студентів дані значення знаходяться у середніх межах. При аналізі показників життєвого індексу було виявлено, що порівняно з фізіологічною нормою, величина ЖЄЛ у більшості студентів не відповідає масі тіла, тому, відповідно, при навантаженнях система зовнішнього дихання не може повністю забезпечити метаболічні потреби організму. Середні показники екскурсу грудної клітки у досліджуваних студентів є задовільними.

Значення показників, що характеризують рівень розвитку сили кисті, свідчать, що у 90% студентів 1 курсу та у всіх студентів 3 і 5 курсів значення силового індексу знаходяться на низькому рівні, що свідчить про недостатній розвиток м'язової сили та вказують на необхідність фізичних тренувань.

Оцінка значень індексу Робінсона у досліджуваних студентів показала, що серед студентів 5 курсу найчастіше зустрічаються показники вище середнього рівня – у 50 %, відповідно, на 3 курсі даний показник складає – 30 %, а на 1 курсі – 40 %. Середні показники мали тенденцію до зниження починаючи з 3, 5 курсу і до 1 курсу. Високі показники найбільші на 1 курсі, показники нижче середнього спостерігаються лише на 3 курсі, а найнижчі показники характерні тільки для 5 курсу.

Основні показники здоров'я студентів різних років навчання

Показники	1 курс	3 курс	5 курс
Індекс Кетле, г/см	348,12±15,94	362±10,72	362,75±11,76
Окіл грудної клітки, см	88,9±2,00	90,5±1,04	88±1,41
Сила кисті, кг	26,4±1,35	28,00±1,86*	29,5±1,95
Силовий індекс, %	46,35±2,16	50,48±2,23*	48,33±1,97
Індекс Робінсона, у.о.	75,49±3,29	86,16±4,39	86,3±4,43◇
Життєва ємність легень, мл	2,49±0,17	2,86±0,16	2,7±0,09
Життєвий індекс, мл/кг	44,44±3,78	48,13±3,02*	44,85±2
Час відновлення частоти серцевих скорочень, хв.	2,8±0,44	2,07±0,16*	2,19±0,3
Коефіцієнт здоров'я	1,79±0,06	2,08±0,06*	1,93±0,1

*- достовірність відмінностей між показниками 1 і 3 курсу при $p < 0,05$, ◇ – достовірність відмінностей між показниками 1 і 5 курсу при $p < 0,05$.

Аналіз часу відновлення роботи серцево-судинної системи після навантаження (після 20 присідань) свідчить, що серед досліджуваних студентів виявилась схильність до зниження показника нижче середнього рівня від 5, 3 до 1 курсу. Показники вище середнього рівня виявилися характерними для студентів 5 та 1 курсу. Низький рівень найчастіше зустрічається на 1 курсі та 3 курсі, а середній рівень спостерігався лише на 3 курсі.

Коефіцієнт здоров'я, визначений за модифікованою формулою Р.М.Баєвського, свідчить, що у студентів 1 та 5 курсу ступінь адаптації системи кровообігу до навантажень є оптимальним, а у студентів 3 курсу – задовільним.

Таким чином, оцінка основних показників соматичного здоров'я за допомогою експрес-оцінки методики Г.Л. Апанасенко виявила, що у обстежених студентів незалежно від курсу спостерігаються зниження рівня соматичного здоров'я, причому у першокурсників найчастіше виявляється низький рівень соматичного здоров'я, тоді як серед студентів 3 і 5 курсів домінують особи з рівнем соматичного здоров'я нижчим за середній.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтович Н.П. Відмінності шкільного та студентського колективів як аспект проблеми адаптації першокурсників до умов ВЗО / Н.П. Войтович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у ВЗО. – Луцьк, 2009. – С. 57-65.
2. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності / О.М. Кокун. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с.
3. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук. – К.: Єльга, Ніка-Центр, 2013. – 400 с.
4. Панькович С.О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти: методики індивідуально-психологічного консультування // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у вищому закладі освіти / С.О. Панькович. – Луцьк, 2009. – С. 70-71.
5. Соколова И.М. Психофизиологические механизмы адаптации студентов / И.М. Соколова. – Харьков: ХГМУ, 2007. – 412 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.П. Зав'ялов

ВЕРБАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Дана стаття присвячена вивченню показників вербального мислення у дітей із затримкою психічного розвитку. З'ясовано, що окремі операції вербального мислення у таких дітей мають специфічні риси.

Ключові слова: вербальне мислення, розумова дисфункція, тест Верслера.

This article is devoted to the study of indicators of verbal thinking in children with mental retardation. It is shown that the separate operations of thinking of such children are specific.

Key words: verbal thinking, mental dysfunction, Wechsler test.

Однією з актуальних і важливих проблем дефектології і корекційної педагогіки є проблема виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР). Вивчення дітей із ЗПР має дуже велике значення, оскільки на основі діагностичних даних складаються відповідні корекційні програми, що дають змогу подолати порушення інтелектуальної сфери дітей [1, 4].

Дітям із затримкою психічного розвитку притаманні специфічні особливості мислення, а саме: знижена пізнавальна активність, розпад інтелектуальної продуктивності (дефіцитарність окремих психічних функцій: пам'яті, уваги, гнозису, праксису), слабкість пізнавальних інтересів, обмеженість, вибірковість знань про оточуюче середовище, несформованість навичок спілкування тощо [2, 3].

Ми розпочали дослідження особливостей вербального мислення у дітей із затримкою психічного розвитку.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи: теоретичний аналіз з проблематики дослідження; тест Векслера (версія WISC), методи кількісної та якісної обробки емпіричних даних.

При аналізі результатів дослідження особливостей мислення дітей досліджуваних груп, а саме: дітей, що мають нормальний інтелект та дітей із затримкою психічного розвитку, отримано наступні результати (рис. 1).

Встановлено, що запас простих знань про навколишнє середовище та суспільство (субтест 1) знаходиться в межах норми. Але порівнюючи цей результат з балами, які одержують за даний субтест діти з нормою інтелекту, можна зробити висновок, що досить низький рівень запасу простих знань і фактів з оточуючого світу, насамперед пов'язаний з поганою здатністю до мимовільного запам'ятовування, несформованою мотивацією та переважанням наочно-образного мислення над словесно-логічним.

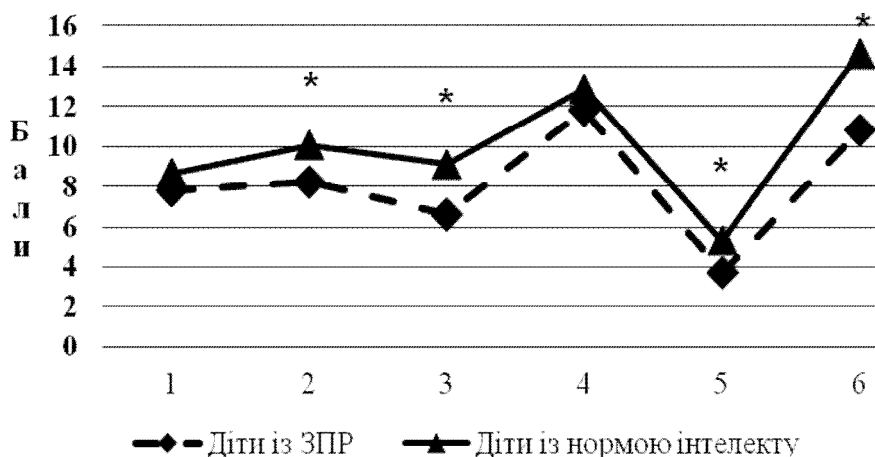

Рис. 1. Показники вербального мислення за субтестами тесту Векслера

Примітка: 1 – Загальна обізнаність ; 2 – Розуміння; 3 – Арифметичний; 4 – Знаходження схожості; 5 – Словниковий; 6 – Повторення цифр; * – порівняння між групами дітей із ЗПР та дітей із нормальним розвитком ($p \leq 0,05$)

Оцінюючи здатність до розуміння змісту фраз, речень та суспільних норм (субтест 2) отримані такі результати. У дітей із ЗПР сформовані певні операції мислення, зокрема вміння виділяти зв'язки, оперувати конкретними поняттями та знаходити вихід із простих життєвих ситуацій, але розуміння більш складних ситуативних завдань є недоступним.

Досить низькі показники були отримані за субтест 3. Ми припускаємо, що це пов'язано з низькою концентрацією та стійкістю уваги, недостатнім вмінням оперувати числовим матеріалом, слабкою концентрацією нервової системи.

При дослідженні здатності до формування нових понять, вміння класифікувати, абстрагувати, порівнювати (субтест 4), було отримано високі показники для дітей даної категорії.

Найнижчі результати отримані за субтест 5. Даний показник знаходиться в межах ступеня розумової відсталості (дебільність). Можливо це пов'язано з бідністю активного словника, малим запасом знань про оточуючий світ, недостатніми вміннями виділяти суттєві ознаки та здійснювати умозаключення, судження. Також спостерігається недорозвинення узагальнюючої функції слів, низька сформованість асоціативного мислення, що додатково ускладнює оперування поняттями.

За субтест 6 отримані досить високі середні показники. Це свідчить про те, що поряд з недорозвиненими видами пам'яті та уваги, які були описані вище, діти із ЗПР можуть досить успішно використовувати збережені функції пам'яті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Діти з затримкою психічного розвитку : характеристика, особливості психологічного супроводу : метод. реком. [для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів] / [Укл. : Л.О. Кондратенко]. – Суми : РВВ КЗ Сумський ОППО, 2015. – 56 с.
2. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник / Т. Ілляшенко [за ред. Н. Софій, І. Єрмакова] – К. : Контекст, 2000. – 336 с.
3. Малигіна А. Психологічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку / А. Малигіна // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечнікова. – 2012. – т. 17. – вип. 5. – С. 88 – 96.
4. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие / А.В. Семенович. – М. : Генезис. 2007. – 474 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.П. Зав'ялов

УДК 911.3:32

Гладенко В.М.

ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ЯК КАТЕГОРІЯ ГЕОПОЛІТИКИ

У статті розглядається термін «політико-географічне положення» держави як категорія геополітики.

Ключові слова: політико-географічне положення, геополітичне положення, геополітика, політична географія.

In the article the term "political and geographical position" of the state as a category of geopolitics is studied.

Key words: political and geographical position, geopolitical position, geopolitics, political geography.

Сучасна географічна наука поділяє загальну категорію «географічне положення» на три основні класи: фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне. Між категоріями економіко-географічного положення (ЕГП) та політико-географічного положення (ППП) немає абсолютно чіткої межі. Так, положення тієї або іншої держави чи регіону по відношенню до найважливіших економічних центрів, світових транспортних і торгівельних шляхів, інтеграційним угрупованням, туристичним потокам має значення не тільки для економічної, але й для політичної географії. Адже їх безпека, нормальне функціонування в кінцевому рахунку залежать від політичної ситуації в світі [1].

Важливе значення для держави має її політико-географічне положення (ППП) на політичній карті світу та регіону. Якщо говорити загалом про термін, то ППП визначають як її геопросторове положення відносно політичних даностей світової системи, які справляють на неї суттєвий вплив. Треба зазначити, що мова йде не тільки про вплив на міждержавні, міжнародні відносини та внутрішньополітичні процеси, а й на економіку і суспільне життя держави [2].

Розрізняють макро-, мезо- і мікро- політико-географічне положення.

Макро-ППП – це положення держави відносно великих економічних і військово-політичних центрів, найбільших сил сучасності, таких як США, Європейський Союз, Росія, Японія, Китай. Крім того, неабияке значення має участь держави в політичних, економічних, військових блоках і організаціях, ступінь інтеграції з сусідніми державами. Значну роль відіграє макро-ППП стосовно економічних центрів і транспортних осей, міжнародних потоків товарів і капіталів, міграцій людей, обміну інформації тощо.

Найважливіше питання макро-ППП – це положення держави відносно зовнішніх джерел сировини і готових промислових виробів, різноманітність і надійність надходження поставок, безпека комунікацій з політичного, економічного та військового поглядів. Необхідно звернути увагу на те, що макро-ППП держав змінюється в часі у зв'язку з глобальною перестановкою політичних сил планети [3, с. 90-91].

Мезо-ППП – стосується розташування держави у межах свого регіону або субрегіону. Тут особливого значення набуває сусідство різного порядку. Найважливішим є сусідство першого порядку (безпосереднє) яке, у свою чергу, визначається політичними відносинами, наприклад наявністю «гарячих точок» [4].

Мікро-ППП держави розглядається як вигідне розміщення різних ділянок її кордону щодо окремих районів суміжних держав з політичного, економічного, військово-стратегічного й екологічного поглядів та особливості прикордонних районів [3, с. 94].

Дедалі частіше паралельно з терміном «політико-географічне положення» уживається термін «геополітичне положення». Дослідники схиляються до ототожнення термінів «політико-географічне положення» і «геополітичне положення».

Взагалі, геополітика, що посідає важливе місце в сучасній міжнародній політиці та економічному житті є близькою за об'єктом і предметом дослідження до політичної географії. Під геополітикою розуміється погранична наука між географією і політологією, яка виявляє, вивчає і прогнозує внутрішню і зовнішню політику держав, враховуючи їх географічне положення, природні умови і ресурси, поведінку сусідніх країн, історію та менталітет народу. Один із родоначальників геополітики К. Гаусгофер вважав, що політична географія вивчає державу під кутом зору простору, а геополітика розглядає простір з погляду держави, а власне геополітику – як практичне застосування політичної географії [3, с. 320, 322].

Таким чином, геополітика вивчає вплив географічного середовища, його умов і ресурсів на політичне життя людського суспільства.

Геополітичне положення, відображає вплив на політичні процеси та структури держави не тільки зовнішнього політичного середовища, але й природних, екологічних, економічних, соціальних систем.

ППП країни має властивість історичності: воно залежить як від зміни її економічного, соціального, політичного, військового потенціалів, так і від зміни геополітичного оточення. Але воно має і великий момент інерційності. Сутність цієї властивості полягає в тому, що для самих суб'єктів географічного положення – країна і її геополітичне оточення – характерні риси стійкості, збереження багатьох попередніх якостей. Наприклад, коли за короткий час змінився політичний статус України (в 1991 році вона стала незалежною) і політичний статус її оточення (крах тоталітарних режимів в державах-сусідах), однак сусідство з Росією, Білоруссю, Польщею не змінилося. Воно лише набуло нових рис.

З точки зору топології ППП може бути центральним та периферійним. Чим більше сусідів у держави, тим більш центральним є її положення. Риси центральності або периферійності часто пов'язують з категоріями його вигідності або невигідності. Як правило, центральне положення є більш вдалим, ніж периферійне. Але тут треба звертати увагу на конкретну ситуацію [5].

Таким чином треба звернути увагу на те, що категорія «політико-географічного положення» держави є важливою для досліджень як в розділі загальної географії, так і специфічних її напрямків, таких як політична географія та геополітика.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Политико-географическое (геополитическое) положение [електронний ресурс] <http://scicenter.online/mirovaya-geografiya/politiko-geograficheskoe-geopoliticheskoe-39141.html>
2. Політична географія і геополітика [електронний ресурс] <http://subject.com.ua/geographic/geopolitica/21.html>
3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
4. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн [електронний ресурс] <http://academia-pc.com.ua/product/108>
5. Политико-географическое положение [електронний ресурс] <http://www.geogtime.ru/goas-532-1.html>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

УДК 612.821:796.015.6

Гладишева Ю.А.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ У СПОРТСМЕНІВ

У статті аналізується стан індивідуально-типологічної властивості вищої нервової діяльності та властивостей особистості у спортсменів, які займаються різними видами спорту. Наведено дані впливу спортивного тренування на психофізіологічні показники спортсменів. Виявлено відмінності особливостей психофізіологічних показників спортсменів, які займаються різними видами спорту.

Ключові слова: психофізіологічні функції, юні спортсмени, нейродинамічні характеристики, індивідуально-типологічні властивості.

The article deals with the state of individual typological characteristics of higher nervous activity and personality traits in athletes engaged in different sports. Data on the impact of sports training athletes physiological indicators. The differences between the features of physiological parameters of athletes engaged indifferent sports.

Key words: physiological functions, young athletes, neurodynamic characteristics, individual-typological features.

На функціональний стан нервової й серцево-судинної систем спортсменів істотно впливають систематичні заняття спортом. Під впливом фізичних тренувань розвиваються нерівномірні зрушення характеристик вищої нервової діяльності та серцево-судинної системи. Дослідження останніх років свідчать про те, що велике значення для забезпечення результативної спортивної діяльності мають індивідуально-типологічні властивості нервової системи в спортсменів різної кваліфікації [1; 2; 3]. У динаміці етапів підготовки дослідження психофізіологічних функцій спортсменів дає важливу інформацію про стан нервової системи, нейродинамічних та психічних характеристик, а крім того, указує на ступінь досконалості рухових навиків спортсменів [4; 5].

З достатньою переконливістю можна узагальнити, що результативність спортивної діяльності значною мірою пов'язані з індивідуально-типологічними властивостями ВНД. Але невідомими залишаються питання про зв'язок результативності спортивної діяльності з функціональною рухливістю та силою нервових процесів, психологічними функціями, властивостями особистості. Дуже важливим є питання про специфічність впливу фізичної культури та спорту на розвиток властивостей основних нервових процесів. Вивчення цих питань, і присвячена експериментальна частина даної роботи.

У цій роботі метою було дослідити стан індивідуально-типологічної властивості вищої нервової діяльності та властивостей особистості у спортсменів, які займаються різними видами спорту.

Предметом дослідження – властивості екстраверсії-інтроверсії, нейротизму у кваліфікованих спортсменів різної спрямованості.

Об'єктом дослідження – особистісні властивості та властивості вищої нервової діяльності людини.

Для вирішення мети і завдань дослідження застосовувалися: аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми; методика дослідження сили нервових процесів за комп'ютерною методикою «Діагност 1М» розроблений професорами М.В. Макаренком та В.С. Лизогубом; методика вивчення властивостей особистості.

Результати порівняння показників властивості основних нервових процесів з даними прояву темпераменту, а саме властивостей особистості, у спортсменів можуть знайти застосування при вирішенні питань у відборах дітей у спортивні секції, планування тренувань, навантажень, підготовка до змагань, а також участь в них, з врахуванням цих властивостей [2].

З'ясовано, що високі спортивні результати залежать від розвитку властивостей нервових процесів (функціональної рухливості та сили), які складають нейродинамічну основу результативної спортивної діяльності.

Виявлено, що високій силі нервових процесів відповідає більш результативна спортивна діяльність. Спортсмени з низьким рівнем розвитку цієї властивості характеризуються більш низькою спортивною кваліфікацією. Встановлено, що чим вища сила нервових процесів, тим більш успішно під час тренування та змагань обробляється інформація, яка надходить у нервову систему від пропріорецепторів працюючих м'язів та внутрішніх органів.

Показано, що чим вища сила нервових процесів, тим результативнішою стає діяльність спортсмена у тих видах спорту, характер м'язової діяльності якої пов'язаний з розвитком координації, швидкості, швидко-силових якостей (у гімнастів та борців).

Встановлено дещо вищі показники екстраверсії у кваліфікованих спортсменів та певний нейротизм у I-та II розрядників. При аналізі показників властивостей особистості в залежності від спортивної спрямованості нами показано, з одного боку дещо вищу екстраверсію у спортсменів, що займаються ігровими видами та у гімнастів з іншого дещо

вищий показник нейротизму у осіб, що займаються ігровими та витривалими видами спорту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Айзенк Г. Ю. Проверьте свои интеллектуальные способности / Г.Ю. Айзенк. – Пер. с англ. А.И. Лука. – Рига:1992. – 176 с.
2. Голяка С.К. Стан індивідуально-типологічних властивостей вищої нервової діяльності студентів / С.К. Голяка, О.Б. Спринь // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Біологічні науки. – Луганськ – 2003. – № 1. – С. 79-84.
3. Макаренко Н.В. Методичні вказівки до практикуму з диференціальної психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності людини /Н.В. Макаренко, В.С. Лизогуб, О.П. Безкопильний // – К.-Черкаси: Вертикаль, 2014. – 101 с.
4. Макаренко Н.В. Онтогенез психофізіологічних функцій людини /Н.В. Макаренко, В.С. Лизогуб. – Черкаси: Вертикаль, 2011. – 255 с.
5. Лизогуб В.С. Онтогенез психофізіологічних функцій у людини: Автореферат дисертації доктора біологічних наук / В.С. Лизогуб. – Черкаси, 2001. – 34 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О.Б. Спринь**

УДК 911.3:621

Гончаров О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ РЕГІОНІВ СВІТУ.

У статті розглядаються особливості галузевої структури і чинники розвитку машинобудівних регіонів світу.

Ключові слова: Промислове виробництво, міжнародний та територіальний поділ праці, регіони світового машинобудування.

The article deals with the peculiarities of the sectoral structure and factors of engineering regions.

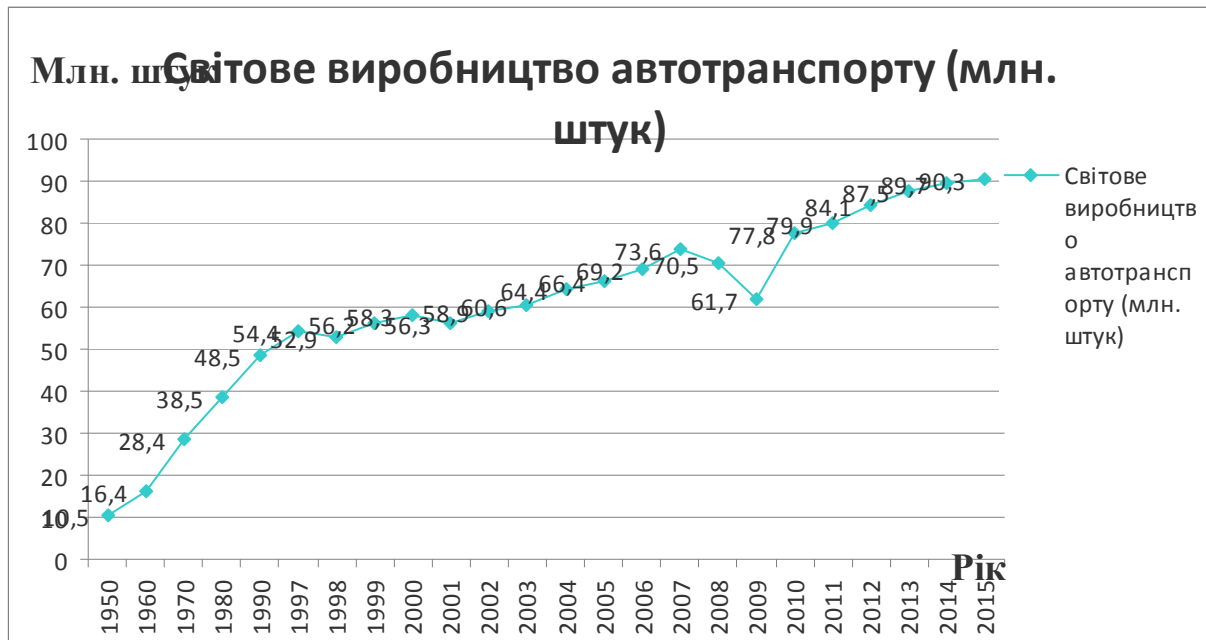
Key words: Industrial production, and international divisions of labor, engineering regions of the world.

Машинобудування є однією з провідних галузей в світі, яка впливає на розвиток та стан економіки в кожній країні. Це головна галузь за кількістю зайнятих, за вартістю продукції та відповідно за часткою у всьому промисловому виробництві сучасної промисловості. Це зумовлено тим, що саме воно на самперед забезпечує всі галузі господарства знаряддями праці (машинами, устаткуванням, приладами та іншим), а населення предметами споживання. Створюючи найактивнішу частину основних виробничих фондів – знаряддя праці, машинобудування істотно впливає на темпи й напрями науково – технічного прогресу в інших галузях господарства, зростання продуктивності праці, інші показники, що визначають ефективність виробництва. Динаміка розвитку машинобудівних підгалузей змінюється з роками, яскравим прикладом є автомобілебудування, де зростає виробництво автотранспорту щороку (рис.1). Для машинобудування характерні особливо велика складність і розгалуженість внутрішньогалузевої структури, широкий асортимент продукції, активна участь у територіальному та міжнародному поділі праці.

Розміщення машинобудування в цілому визначається соціально-економічними факторами і насамперед наявністю досить великої кількості кваліфікованих трудових ресурсів, а також – споживачів готової продукції.

За вартістю продукції машинобудування, серед країн світу лідерами є США, Японія та Німеччина, наздоганяє їх Китай. Три перші країни очолюють три провідних регіони світового машинобудування – Північноамериканський (35% світового обсягу), Західноєвропейський (30%) та Східноазійський (20%).

Регіон Північної Америки, до складу якого входять США, Канада і Мексика. Він дає понад 30 % усієї світової продукції машинобудування; відрізняється особливо широкою номенклатурою виробництва і високою якістю продукції, експортною орієнтованістю, але водночас і значною залежністю від імпорту.

Регіон Західної Європи за обсягами виробництва приблизно дорівнює Північній Америці і фактично поділяє з нею перше-друге місце. Регіон спеціалізується насамперед на масових видах машинобудування, включаючи верстато-, автомобілебудування та ін. Частка машинобудівної продукції в експорті найзначніша у Німеччини. Але за експортом машин і устаткування у розрахунку на душу населення перше місце не тільки в регіоні, а й у світі посідає Швейцарія;

Регіон, що охоплює країни Східної та Південно – Східної Азії. На нього припадає понад 1/5 світового машинобудування. На сьогодні за загальними обсягами машинобудування Японія поступається місцем лише США приблизно вдвічі, але за окремими його видами випереджає і США. Частка машинобудування в експорті Японії найбільша у світі (2/3).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іщук С.І. Розміщення промислових сил і територіальна організація виробництв / С.І. Іщук. – К. : Палівода, 2013. – 260 с.
2. Крижановский Б.Н. Потенциал машиностроения / Б.Н. Крижановский. – К.: Наукова думка, 1994. – 351 с.
3. Шаблій О.І. Міжгалузеві територіальні системи / О.І. Шаблій. – Л. : Вищ. шк., 2012. – 187 с.
4. Електротехнічна промисловість // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/>

5. Зростаюче виробництво електротехніки // [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.geograf.com.ua/>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

УДК 591.5:597/599:502.4(477.72)

Гранкіна М.В.

РОЗПОДІЛ ФАУНІСТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ЗА ЕКОЛОГІЧНИМИ НІШАМИ

У статті розглядається розподіл фауністичних комплексів хребетних Чорноморського біосферного заповідника під впливом природних та антропогенних факторів.

Ключові слова: Чорноморський біосферний заповідник, фауністичні комплекси, наземні хребетні.

The article deals with allocation of vertebrate faunal complexes of Black Sea Biosphere Reserve influenced by natural and anthropogenic factors.

Key words: Black Sea Biosphere Reserve, faunal complexes, terrestrial vertebrates.

Одним з найважливіших компонентів охоронюваних природних комплексів є фауністичні комплекси. Їх якісний і кількісний склад – надійна ознака для характеристики того чи іншого природного комплексу. Рідкісні види тварин і рослин найбільш вимогливі до умов середовища, тому за поширенням і станом їх популяцій, у значній мірі, можна оцінити екологічний статус природних комплексів, судити про фауністичну і флористичну цінність екосистем.

На сьогодні природоохоронні території Чорноморського біосферного заповідника зіштовхуються з проблемою негативного впливу природних та антропогенних факторів на фауністичні комплекси заповідника, що призводить до зменшення фауни наземних хребетних в межах степових арен та причорноморських ділянок Чорноморського біосферного заповідника.

Вивчення антропогенної та природної трансформації території Чорноморського біосферного заповідника дозволяє зрозуміти динаміку і спрямованість розвитку його фауністичних комплексів.

Під час дослідження фауни природних екосистем використовують маршрутний, аналітичний та літературний методи. У Чорноморському біосферному заповіднику для дослідження фауни хребетних нами були використані замкнуті маршрути, під час обліку підраховувались вхідні та вихідні сліди з обов'язковою вказівкою напрямку. При обліку нир тварин фіксуються усі нори в маршрутній смузі. Облік колоніальних дрібних ссавців проводився комбінованим методом.

Результати проведених нами досліджень свідчать про те, що серед обстежених видів фауни хребетних тварин півострова Ягорлицький Кут в степових біотопах мешкає 113 видів (51,36 % обстежених груп), в солончакових біотопах – 130 видів (59,09 % обстежених груп), в біотопах очеретяних заростей – 54 види (24,55 % обстежених груп), в антропогенних біотопах – 87 видів (39,55 % обстежених груп) і в біотопах Тендрівської та Ягорлицької заток – 98 видів (44,55 % обстежених груп). Серед них – 31 вид, занесений до Червоної книги України: степова гадюка, мідянка, жовточеревий полоз, вечірниця мала, тхір степовий, пелікан кучерявий, пелікан рожевий, колпиця, коровайка, червоновола казарка, малий лебідь, качка червона, чернь білоока, звичайний гоголь, гага звичайна, крохаль довгоносий, скопа, орлан білохвіст, боривітер степовий, журавель сірий, дрохва, стрепет, лежень, морський

зуйок, ходуличник, кулик-сорока, кроншнеп малий, кроншнеп середній, дерихвіст лучний, дерихвіст степовий, червоноголовий сорокопуд.

В регіоні Чорноморського біосферного заповідника в останні роки визначальну роль для стану теріокомплексів відіграє гідрологічний фактор, який вплинув наступним чином: посилення згінно-нагінних явищ спровокувало міграцію степових видів тварин (хом'ячок сірий, сліпак, миші курганцева, мала лісова, польова, полівки суспільна і східноєвропейська, великий тушканчик); підтоплення призвело до появи непритаманних видів – вужі, черепахи, жаби, ропухи, коловодні комахи, водяні полівки тощо [1].

Внаслідок пожеж зменшилась чисельність їжака звичайного, зайця-русака. Утворення лісових масивів навколо заповідних ділянок послужило причиною перерозподілу великих ссавців (хижаків, копитних) на суміжних територіях, викликало інвазію кабана, вовка з більш північних районів.

Значний вплив на фауну прилеглих до заповідника територій має припинення випасу, пов'язане з різким зниженням поголів'я великої рогатої худоби і малого рогатого скота. Особисту худобу сільські громади пасуть, в основному, поблизу сіл в радіусі не більше 5 км, що веде до посилення пасовищного навантаження поблизу населених пунктів. Внаслідок цього, степові види ссавців: малий ховрашок, великий тушканчик, степовий тхір, які надають перевагу пасовищним біотопам, в околицях сіл і хуторів зустрічаються частіше, ніж на невипасних заповідних територіях.

Значних змін зазнав також й тваринний світ причорноморського степу, що охоплений зрошуванням. Через деградацію степових біотопів майже зникли представники степового фауністичного комплексу: великий тушканчик, малий ховрах, степова мишівка та степова строкатка. Змінився характер домінування серед мікромамалій. Внаслідок скидів стічних вод з об'єктів рекреації значною мірою зруйнована природна екосистема Тендрівської затоки, знизилась її біологічна продуктивність, відчутно погіршилися умови існування водоплавних птахів.

Незаконне полювання призвело до скорочення чисельності вовків, диких кабанів, козуль [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Природничий альманах. Збірник наукових праць // Біологічні науки. – Херсон: ПАТ “Херсонська міська друкарня”, 2012. – №18. – 240 с.
2. Селюніна З.В. Видова й таксономічна різноманітність наземних хребетних Херсонщини / З.В. Селюніна, Л.Ю. Русіна, О.О. Маркауцан // Природничий альманах. Сер.: Біологічні науки. – Херсон: Персей, 2002. – № 2(3). – С. 211.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.П. Кундельчук

УДК 591.3:591.8

Гриценко Л. В.

КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІОМІЄЛІТУ І ГОСТРИХ ПАРАЛІЧІВ У ДІТЕЙ НА ЕТАПІ ЛІКВІДАЦІЇ ЗАХВОРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглядається рівень профілактики поліомієліту та доцільність вакцинації в Україні, аналізуючи епідеміологічні дані за останні роки.

Ключові слова: поліомієліт, в'ялий параліч, вакцинація, поліовірус, напруга імунітету, ОПВ, ІПВ.

The article considered the level of prevention of poliomyelitis and the feasibility of vaccination in Ukraine, analyzing epidemiological data in recent years.

Key words: poliomyelitis, flaccid paralysis, vaccination, poliovirus, voltage immunity, OPV, IPV.

Поліомієліт – гостре інфекційне захворювання, яке зумовлене поліовірусом, що вражає сіру речовину спинного мозку з розвитком парезів та паралічів, закінчуючись смертю хворого. Збудник поліомієліту (*poliovirus hominis*) етіологічно належить до групи пікорнавірусів та існує у вигляді 3 незалежних типів [1, с. 241]. Майже в 95% випадків поліомієліт ніяк себе не проявляє, саме тому більшість людей і не знають, що інфіковані поліовірусом. Ці люди несуть вірус у кишечнику і можуть безсимптомно поширювати інфекцію, до того часу коли виникає перший випадок поліомієліту з ознаками паралічу. З цієї причини ВООЗ стверджує, що один підтверджений вірусологічно випадок паралітичної форми поліомієліту вже може свідчити про спалах. Більшість заражених (90 %) не мають жодних проявів захворювання або незначні симптоми, які зазвичай залишаються непоміченими. В сучасних умовах, як правило виявляють поліомієліт, клінічним проявом якого є гострий в'ялий параліч. В одному з 200 випадків інфікування розвивається незворотній параліч (зазвичай ніг). 5 – 10 % з числа таких паралізованих людей помирають через параліч дихальних м'язів [2, с. 13].

Метою нашої роботи було провести аналіз епідеміологічних даних та з'ясувати доцільність вакцинації проти поліомієліту. Згідно мети були поставлені наступні завдання:

1. Вивчити особливості захворювань на поліомієліт та в'ялий параліч.
2. За допомогою літературних джерел, офіційної реєстрації захворюваності та статистичних даних за період з 2011 по 2015 роки виявити рівень профілактики поліомієліту в Україні.
3. Проаналізувати показниками напруги імунітету у дітей, які отримали щеплення проти поліомієліту та порівняти показники на вакцини ІПВ та ОПВ.
4. Визначити рівень та доцільність вакцинації в Україні за останні роки, аналізуючи тури імунізації.

Об'єкт дослідження – особливості поліомієліту та в'ялого паралічу.

При виконанні роботи використовувалися епідеміологічні, клінічні, лабораторні, бактеріологічні, вірусологічні, серологічні, імунологічні, функціональні та статистичні методи дослідження.

У результаті роботи дійшли до таких висновків:

1. Поліомієліт – гостре інфекційне захворювання, яке зумовлене поліовірусом та здатне перебігати з ураженням ЦНС, з виникненням парезів та паралічів, закінчуючись смертю хворого.
2. Згідно статистичних даних, профілактика поліомієліту в Україні за останні роки знаходиться на досить низькому рівні.
 - У 2014 році лише 40 % дітей були імунізовані, на початку 2015 року – лише 14 % віком до 1 року, а також зареєстровано 2 випадки поліомієліту.
 - Проаналізувавши статистичні дані трьох турів імунізації за 2015 – 2016 роки виявлено, що рівень вакцинації є недостатнім. Вакцинацією необхідно охопити не менше 95% дітей [3, с. 44].
3. З 120 обстежених дітей 119 мають активний імунітет проти захворювання. Ефективність вакцинації 99,2 %, що не залишає сумніву, що проведення вакцинації в Україні є доцільним. Тому вакцинація – це єдиний ефективний метод боротьби з поліомієлітом.
4. Проаналізувавши показники поствакцинального імунітету виявлено:
 - Напруга імунітету у дітей, які отримували щеплення, до I, II та III типу поліовірусу не нижче норми. Це свідчить про достатній рівень імунної відповіді організму на введення вакцини.

- У дітей, які отримали щеплення «живою» вакциною ОПВ, показники напруги імунітету нижче ніж показники при щепленні ППВ, але в той же час на належному рівні.
- При обстеженні дітей, які не отримували вакцинацію проти поліомієліту, виявлені антитіла до захворювання, це підтверджує данні про формування пасивного імунітету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ворошилова М. К. Ентеровірусні інфекції людини / М. К. Ворошилова. – М.: Медицина, 1979. – 357 с.
2. Лещинська Є. В. Епідеміологія, клініка, діагностика і профілактика гострого поліомієліта / Є. В. Лещинська, І. М. Латишева // Епідеміологія та інфекційні хвороби. – 1998. – № 3. – С. 13.
3. Ліквідація поліомієліту та роль вакцинних вірусів в цьому процесі / В. Б. Сейбіль, Л. П. Малишкіна, І. К. Лаврова // Питання вірусології. – 2002. – № 5. – С. 43 – 46.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Б. Спринь

УДК 371.13.37.015.2

Гусевич Т.П.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

У статті розглядаються методи адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності під час проходження психолого-педагогічної практики.

Ключові слова: професійна підготовка, адаптація студентів, педагогічна практика, удосконалення професійної підготовки.

The article deals with methods of adaptation of students to future professional activity during the passage of the psycho-pedagogical practices.

Key words: professional preparation, student teaching practice, improving professional training.

Поступова інтеграція України до європейського освітнього простору висуває нові вимоги перед вітчизняною системою освіти, серед яких найбільшого значення набуває удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів.

Сучасні педагогічні дослідження присвячені пошукам ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів на всіх її етапах, зокрема велика увага приділяється питанню вдосконалення організації та змісту педагогічної практики як невід'ємної частини навчально-виховного процесу у студентів педагогічних вузів [2].

Адаптація студентів до майбутньої професійної діяльності – одна з головних проблем, з якими стикаються освітні установи в даний час [4]. Питання співвідношення, взаємозв'язку особистості, освіти, праці є предметом вивчення, розуміння, осмислення протягом всієї історії розвитку наукової думки про людину в аспекті його громадської, соціальної сутності. Все це зумовило вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки вчителя.

Предмет дослідження – методи адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності.

Мета роботи – дослідити роль педагогічної практики як адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності

Завдання дослідження:

- проаналізувати літературні джерела з досліджуваної проблеми;
- уточнити сутність основних понять дослідження;

– розкрити особливості професійного становлення майбутнього вчителя-біолога.

Теоретична значущість – окреслено педагогічно цінні для сучасної вищої школи ідеї та досвід підготовки вчителів біології.

Практична значущість – здійснений аналіз досліджуваної проблеми дає можливість використати кращі надбання підготовки вчителя біології в сучасних класичних університетах.

Для досягнення поставлених завдань використовувався комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз педагогічної літератури, підручників, методичних посібників, спеціальної літератури, спостереження, бесіди, вивчення та узагальнення досвіду, педагогічний експеримент та обробка його результатів.

В ході аналізу літературних джерел ми визначили сутність основних понять [1]. Існують різноманітні підходи до визначень в залежності від поставленого критерію для отримання результату. Також аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу зробити висновок про те, що сучасні педагогічні дослідження присвячені пошукам ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів на всіх її етапах, зокрема велика увага приділяється питанню вдосконалення організації та змісту педагогічної практики як невід'ємної частини навчально-виховного процесу у студентів педагогічних вузів [3].

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Херсонського державного університету. В результаті дослідження було визначено рівень адаптації студентів біології університету до професійної діяльності на початок дослідно-експериментальної роботи та виявлено взаємозв'язок між рівнем та якістю підготовки фахівців. Визначили, що під час проходження студентами психолого – педагогічної практики виявляється тенденція збільшення рівня адаптації до майбутньої професійної адаптації.

Дослідження сучасного стану ринку праці, потреб суспільства в кадрах, визначення вимог, що пред'являються фахівцям, аналізу освітнього процесу університету, показали актуальність дослідження, що педагогічна практика являється найважливішою складовою в підготовці до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барна Л.Г. Історичний досвід підготовки вчителів біології в Україні / Л.Г. Барна. Педагогічні науки. 2013. № 3 (59). – С. 49-57.
2. Безюлева Г.В. Психолого-педагогічний супровід професійної адаптації учнів та студентів / Г.В. Безюлева: монографія. – М.: НОУ ВПО Московський психолого-соціальний інститут.- 2008. -320 с.
3. Власова О. І. Педагогічна психологія : Навч. посіб. / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
4. Ковальчук В.А. Особистість вчителя: формування та розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції : [монографія]. [Текст] / В.А Ковальчук, І. Б. Табачек. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – 276 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Б. Спринь

ВПЛИВ АУТОІМУННИХ ПРОЦЕСІВ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ НЕРВОВІЙ СИСТЕМІ НА ДЕЯКІ МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТРУКТУРИ КОРИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ

Дана стаття присвячена вивченню аутоімунних процесів у центральній нервовій системі. Створено модель аутоімунного пошкодження мієліну нервових волокон. Показано, що в умовах аутоімунного процесу в центральній нервовій системі мієлінізація проходить з певними особливостями.

Ключові слова: мієлін, аутоімунне пошкодження, центральна нервова система.

This article is devoted to the study autoimmune processes in the central nervous system. The model of autoimmune damage to myelin nerve fibers. It is shown that in the conditions of an autoimmune process in the central nervous system myelination takes place with certain features.

Key words: myelin, autoimmune damage to the central nervous system.

У наш час аутоімунні захворювання є актуальною проблемою, оскільки щорічно зростає їх поширеність: за даними на ВООЗ, вони вражають 6-8 % населення земної кулі, причому переважно осіб працездатного віку, що надає цим порушенням не тільки наукову, а і соціально-економічну значущість. В основі розвитку аутоімунного процесу лежить незвичайна реакція власної імунної системи, коли антитіла раптом починають взаємодіяти із власними антигенами, тим самим руйнуючи клітини й тканини, що несуть ці антигени [2; 3; 7].

Мієлінові оболонки, які вкривають аксони, виконують декілька важливих функцій, а саме: прискорення проведення нервового імпульсу, захист аксонів, їх ізоляція та живлення. Зміна компактної структури мієліну лежить в основі так званих демієлінізуючих неврологічних захворювань [7].

В останні роки з'являються дані наукової літератури, які характеризують демієлінізуючі захворювання як аутоімунні нейродегенеративні, що супроводжуються пошкодженням нейронів, яке призводить до атрофії ЦНС та стійкого неврологічного дефіциту.

За останні роки досягнуто значного прогресу в розумінні механізмів розвитку аутоімунних захворювань, розроблено та впроваджено стандарти їх діагностики, а також сучасні методи лікування. Однак ряд питань етіопатогенезу залишаються недостатньо з'ясованими, результати експериментальних досліджень (переважно *in vitro*) не завжди відображають реальну картину аутоімунного процесу у нервовій системі *in vivo*, що робить цю проблему важливою та актуальною [1; 4; 5; 7].

Тож, темою нашого дослідження стало визначення впливу аутоімунних процесів у центральній нервовій системі на неспецифічну ланку імунітету.

Модель аутоімунного пошкодження нервової системи створювали шляхом проведення імунізації самців мишей антигеном, що представляє собою суспензію головного мозку інтактних мишей, антиген додатково очищували трикратним заморожуванням, вводили мишам внутрішньомязово в дозі 0,5 мкг/мл триразово через 7 днів [4; 6; 8].

Фарбування оболонок нервових волокон здійснювали методом за Хеквістом.

Для визначення взаємозв'язку патологічних змін тіл нейронів та мієлінових нервових волокон мишей в умовах аутоімунного ушкодження, було проведено дослідження стану мієліну [4].

В результаті гістологічного дослідження структури кори великого мозку мишей встановлено, що нервові клітини знаходяться в тісному структурному зв'язку з нейроглією, астроцитарні клітини якої утворюють опорний апарат центральної нервової системи.

Ураження судинної стінки спостерігали в судинах різного калібру. Наслідки підвищеної проникливості стінки: плазматичне просочування, місцями утворення гіаліноподібних мас, а також вихід еритроцитів за межі судинної стінки, тобто мікрогеморагії, відзначали у дрібних артеріолах.

Нерідко спостерігали зміну просвіту судин: у дрібних артеріолах та капілярах просвіт значно звужений, часом – практично відсутній. Ураження ендотелію проявлялося на світлооптичному рівні набуханням клітин, які нерівномірно виступали у просвіт артерій та артеріол.

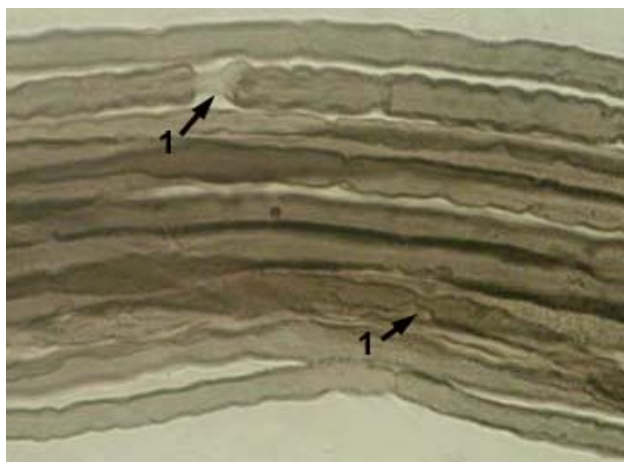
При морфометрії було виявлено зміни товщини мієлінових оболонок у мишей як контрольних, так і експериментальних груп (табл. 1 та рис. 1).

Таблиця 1.

**Морфометрична характеристика кори головного мозку мишей
в умовах аутоімунного пошкодження ЦНС**

Характеристика нейронів	Контроль	Експеримент
Чисельна кількість нейронів в 1 мм ² кори мозку	470,28±8,46	458,23±14,53 *
Відносна кількість нейронів з дистрофічними змінами, %	7,52±0,82	10,77±0,71
Товщина мієліну мієлінових волокон, нм	113,23±4,91	103,40±5,11*

Примітка: * – $p < 0,05$ по відношенню до контролю

А

Б

*Рис. 1. Мієлінові волокна мишей досліджуваних груп
(цифрова камера-окуляр-мікрометр eTREK DCM 320 3.0 M)*

Примітка: А – контрольна група; Б – експериментальна група; 1 – перехвати Ранв'є

З'ясовано, що у мишей контрольної групи товщина мієлінових оболонок складає приблизно 113 нм.

В умовах аутоімунного процесу в ЦНС мієлінізація проходить з певними особливостями. Так, мієлінові оболонки виявилися більш чутливими до впливу аутоантитіл і були достовірно більш тонкими ніж у мишей контрольної групи.

Руйнування мієлінової оболонки за умов аутоімунного ушкодження має певну специфічність – це пропорційне зменшення об'єму осьового циліндру та мієлінової оболонки

на поперечних зрізах, що, можливо, пов'язане з вираженою агрегацією високомолекулярних компонентів та зниженням осмотичного тиску аксоплазми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грудень М.А. Нейротрофические факторы и антитела к ним: участие в развитии нейроиммунных реакций при различных нарушениях нервной системы / М.А. Грудень, В.В. Шерстнев, Н.М. Ефремова, Е.И. Елистратова, Л.В. Стаховская, В.И. Скворцова // Сб. науч. трудов Юбилейной X конференции "Нейроиммунология". – М., 28-31 мая 2001 г. – Т. 2. – С. 34-35.
2. Гусев Е.И. Демиелинизирующие заболевания центральной нервной системы / Е.И. Гусев, А.Н. Бойко // Consilium medicum. – 2002. – № 2. – С. 12–18.
3. Касяненко Ю.А. Обґрунтування патогенетичного лікування аутоімунних процесів при демієлінізуючих захворюваннях / Ю.А. Касяненко, Л.Д. Пічкур // Трансплантологія. – 2005. – № 4. – С. 82-87.
4. Колотушкина Е.В. Моделирование процессов миелинизации и демиелинизации в культуре клеток мозжечка крысы / Е.В. Колотушкина, Т.А. Пивнева, Л.И. Соколова, Д.А. Василенко, Г.Г. Скибо // Нейрофизиология. – 2000. – Т. 32, № 6. – С. 437-444.
5. Маркова О. Результаты лечения экспериментального аллергического энцефаломиелита с помощью суспензии аллогенного эмбрионального мозга / О. Маркова, В. Цымбалюк, Л. Пичкур, Л. Лобинцева // 3-й Съезд нейрохирургов России. – Санкт-Петербург, 4–8 июня 2002 г. – С. 471.
6. Мельник Н.О. Морфометричні показники нейронів стовбура головного мозку та спинного мозку при де мієлінізації після лазерного опромінення та використання препарату "Реміф" / Н.О. Мельник, Ю.Б. Чайковський, Ю.С. Плаксієв, С.О. Мамілов // Вісник морфології. – 2004. – Т. 10. – № 2. – С. 312-315.
7. Справочник по формулированию клинического диагноза болезней нервной системы / Под ред. В.Н. Штока, О.С. Левина. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2015. – 520 с.
8. Цимбалюк В.І. Нарощування клітин-попередників олігодендроцитів ембріонального мозку людини в культурі та дослідження їх потенціалу ремієлінізації / В.І. Цимбалюк, І.Г. Васильєва, Н.П. Олексенко, Н.Г. Чопик, О.І. Цюбко, О.С. Галанта // Трансплантологія. – 2005. –Т. 8, № 3. – С. 40-45.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Гасюк

УДК 612.821-053.6

Свенко А. Д.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У ЛІЦЕЇСТІВ

У статті розглядається вплив тривожності на психофізіологічні аспекти – функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів.

Ключові слова: тривожність, функціональний стан, юнацький вік, психофізіологічні аспекти, навчальна діяльність.

The article considered the anxiety influence on psychophysiological aspects – functional state and learning activity of Lyceum students.

Key words: anxiety, functional state, adolescence, psychophysiological aspects, learning activity.

В умовах нестабільного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, невпевненістю в завтрашньому дні, ростом насилля у суспільстві все частіше розвиток особистості супроводжується переживаннями негативної модальності і, перш за все, високою

тривожністю, що дегармонізує становлення особистості. Тривожність – це властивість людини, яка виражається у здатності постійно чи ситуативно переходити в стан підвищеного непокоєння, відчувати страх і тривогу в специфічних соціальних ситуаціях [1, с. 26]. Науково достовірне знання про причини виникнення, особливості впливу тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів, особливо на порозі їх вступу в доросле життя є важливим завданням сучасної психофізіології. Отже, тема даного дослідження є актуальною.

Мета нашої роботи базувалася на аналізі особливостей впливу тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів. Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми та уточнити зміст понять «функціональний стан» та «тривожність».
2. Охарактеризувати особливості психічного розвитку ліцеїстів в юнацькому віці.
3. Розкрити причини виникнення тривожності та проаналізувати особливості її впливу на навчальну діяльність.
4. Експериментально дослідити вплив тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів.
5. Проаналізувати стратегії та зміст допомоги тривожним школярам.

Об'єктом дослідження слугував взаємозв'язок функціонального стану, тривожності та навчальної діяльності ліцеїстів.

У процесі дослідження для вирішення поставлених завдань був застосований комплекс теоретичних та емпіричних методів: аналіз та систематизація науково-теоретичних джерел з проблеми дослідження, включене спостереження, аналіз ефективності навчальної діяльності ліцеїстів, тестування, методи статистичної обробки даних та методика дослідження ЧСС [3, с. 59; 4, с. 42].

У результаті роботи дійшли до таких висновків:

1. Тривожність – це переживання емоційного дискомфорту, передбачення небезпеки, що є вираженням незадоволення значимих потреб людини. Тривожність є стійким особистісним утворенням, яке зберігається тривалий період часу. Як складне психофізіологічне утворення тривожність має складну будову, яка включає когнітивний, емоційний та операційний аспекти.

2. Юнацький вік – це період стабілізації особистості, формування системи стійких поглядів на світ і своє місце в ньому. Інтенсивно розвивається самоповага, саморегуляція, зростає контроль за власною поведінкою та емоціями. В старшому шкільному віці складаються основи наукового і громадянського світогляду, формується потреба в трудовій діяльності.

3. Тривожність – це специфічний вид стану людини, який проявляється у взаємодії особи з різними компонентами освітнього середовища і закріплюється в цій взаємодії. Тривожність на різних етапах навчання неоднорідна, спричинюється різними факторами і проявляється в різних формах. У формуванні тривожності виділяють ситуаційні фактори (безпосередня взаємодія з компонентами освітнього середовища) та індивідуальні фактори (темперамент, характер, самооцінка тощо). В даному віці тривожність може закріплюватися як особистісна властивість. Дезорганізаційно впливають на навчальну діяльність тільки інтенсивні тривожні стани, які свідчать про порушення процесу шкільної адаптації.

4. Тривожність сприяє успішності діяльності у відносно простих для індивіда ситуаціях і перешкоджає чи веде до повної дезорганізації в складних, при цьому суттєве значення має вихідний рівень тривожності. Тривога є невід'ємною частиною навчального процесу, тому не можна її вважати як однозначно негативним станом. Однак, підвищена тривожність перешкоджає ефективній навчальній діяльності.

Аналіз результатів експериментального дослідження показав, що більшість ліцеїстів мали нормальний функціональний стан характерний даній віковій групі 70-80 уд./ хв. (19 осіб – 66 %), реагували на проведення тестування без явних змін лише 3 особи – 10 %, а

явне збільшення спостерігалось у 7 осіб – 24 %. Встановлено, що середній (58,7%) і високий (31%) рівень успішності та при цьому високий рівень тривожності характерний для 31% ліцеїстів. Найбільш стресогенними факторами виявились, які спричинюють тривожність у ліцеїстів виявились: перевірка знань і стан невідповідності очікуванням оточуючих. Проведений кореляційний аналіз показав, що між успішністю у навчанні і тривожністю учнів ліцею існує негативний середнього ступеня вираженості зв'язок. Отриманий коефіцієнт кореляції виявив тенденцію до підвищення тривожності із зниженням показників успішності. Якісний аналіз показників успішності у навчанні і тривожності показав, що найбільш емоційною стійкістю (адаптивним рівнем тривожності) в експериментальному класі характеризуються ліцеїсти із середніми показниками успішності у навчанні.

5. Робота з психопрофілактики та психокорекції тривожності у ліцеїстів повинна носити особистісно-орієнтований характер, сконцентрований на тих факторах середовища і характеристиках розвитку, які можуть спричиняти високий рівень тривожності. В профілактиці та подоланні тривожності суттєву роль відіграє забезпечення ліцеїста широким репертуаром засобів дії у значущих для нього ситуаціях, вироблення ефективної моделі поведінки. В даному віці центральне місце повинна займати робота з розвитку й укріпленню Я-концепції ліцеїста, його ставлення до себе, конструктивному розв'язанню внутрішніх конфліктів [2, с. 72].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев В.А. Введение в психологию здоровья / В.А. Ананьев. – С.-Пб.: Питер, 2006. – 384 с.
2. Омельченко Я.М. Психологічна допомога дітям з тривожними станами / Я.М. Омельченко, З.Г. Кісарчук. – К: Шкільний світ, 2011.– 112 с.
3. Рожков І.М. Методичні розробки з вікової фізіології / І.М. Рожков, О.Б. Спринь, С.К. Голяка. – Миколаїв, 2009. – 59 с.
4. Ромицина Е.Е. Методика «многомерная оценка детской тревожности» Е.Е. Ромицина. – С.-Пб.: Речь, 2006. – 112 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Б. Спринь

УДК 614.2:314.44+371.71

Загородня Г.М.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТАН ЗА ОСТАННЄ ДЕСЯТИРІЧЧЯ

У статті розглядаються основні чинники впливу на здоров'я дітей, дана оцінка стану здоров'я дитячого населення України за останнє десятиріччя та шляхи його поліпшення.

Ключові слова: біологічний розвиток, здоров'я дітей, захворюваність.

The article examines the main factors affecting the health of children, assess the health of the child population in the last decade Ukraine and ways of its improvement

Key words: biological development, children's health, morbidity.

У період політичних та економічних змін в Україні виникла низка і медико-екологічних проблем, які становлять загрозу здоров'ю різних груп населення, передусім дітей. А здоров'я дітей – це майбутнє нації, її трудовий резерв та інтелектуальний потенціал і найбільш важливий ресурс будь-якого суспільства. Особливого значення стан здоров'я дітей набуває у період несприятливої демографічної ситуації. Поліпшення здоров'я дітей є

основною умовою збереження якості людського потенціалу. З хворих дітей не може вирости здорова нація [7, с. 36].

Розвиток людини є дуже складним інволюційно-еволюційним поступовим рухом, у ході якого відбуваються як прогресивні, так і регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині [3]. Встановлено, що процес і результати людського розвитку визначаються спільною взаємодією трьох основних факторів – спадковості, середовища та виховання. Взаємодія спадковості та середовища у розвитку людини відбувається протягом усього її життя. Але особливої важливості вона набуває в періоди формування організму: ембріонального, грудного, дитячого, підліткового та юнацького. Саме в ці періоди спостерігається інтенсивний процес розвитку організму та формування особистості.

Зовнішні чинники середовища, що впливають на організм людини протягом усього її життя за природою їх впливу розділяють на фізичні, хімічні, біологічні та соціальні. Фізичними факторами, що впливають на організм та визначають особливості середовища проживання людини, є температура навколишнього середовища та сила тяжіння (гравітація), а також вологість, атмосферний тиск, інсоляція та інші форми електромагнітних випромінювань, геомагнітні поля. Хімічними чинниками є газовий склад навколишнього повітря, склад і якість води та їжі. Біологічними факторами зовнішнього середовища можна вважати величезну кількість живих істот, з якими людина, як біологічний об'єкт, довільно або мимовільно весь час взаємодіє. Серед них треба особливо звернути увагу на паразитну та сапрофітну мікрофлору, паразитичні тваринні організми та переносників інфекційних хвороб, які справляють негативний вплив на розвиток та здоров'я дитини. До соціальних факторів середовища, що впливають на протікання фізіологічних процесів в організмі, відносять насамперед спосіб життя людини, що склався в результаті взаємодії деяких психологічних, біологічних і соціальних умов її життя [2, с. 56-65.].

Індивідуальна історія людини починається не від народження, а від її зачаття. Пренатальний період є дуже важливим, адже за ці дев'ять місяців внутрішньоутробного розвитку відбуваються не тільки фундаментальні якісні та кількісні фізичні, фізіологічні зміни майбутнього новонародженого, а й інтенсивний його психічний розвиток (у другій половині вагітності). Це той час розвитку індивіда, під час якого відбувається розгортання успадкованого ним потенціалу.

На процес пренатального розвитку впливає велика кількість зовнішніх та внутрішніх факторів, вплив яких може носити позитивний або негативний характер.

До позитивних факторів пренатального розвитку відносять: відсутність хронічних соматичних та інфекційних захворювань матері, раціональне збалансоване харчування під час вагітності, регулярний допологовий медичний контроль, домінування позитивних емоційних станів матері, здоровий спосіб життя.

Патогенні впливи, які можуть привести до порушення процесу пренатального розвитку, мають найрізноманітніший характер. Серед головних факторів, що впливають на внутрішньоутробний розвиток та виступають факторами ризику, виділяють харчування, вік матері та стрес [1]. Іншими факторами ризику, що впливають на внутрішньоутробний розвиток плода, є тератогени – специфічні агенти, що порушують нормальний розвиток плода. До тератогенів відносять хвороби, лікарські та наркотичні препарати, шкідливі впливи навколишнього середовища.

Аналіз та узагальнення літературних та статистичних даних дозволив визначити, що за останнє десятиріччя здоров'я дітей та підлітків України має тенденцію до погіршення. Зокрема зросла захворюваність органів дихання, ока та його додаткового апарату, вуха та соскоподібного відростка, природжених вад розвитку, хвороб системи кровообігу, новоутворень, травм, отруень та деяких інших наслідків негативного впливу зовнішніх чинників, в тому числі шкільного фактору.

Найчастішими серйозними проблемами здоров'я випускників шкіл є хвороби кістково-м'язової системи (35,1%), захворювання органів травлення (29%), нейроциркуляторна дистонія (24%) [4, 7].

Достовірно встановлено, що важливим фактором погіршення здоров'я є низький рівень доходів, незадовільні умови життя сім'ї, нераціональне харчування, нездоровий спосіб життя, шкідливі звички, низька обізнаність як дітей, так і батьків з питань підтримки здоров'я. Харчування дітей усіх вікових категорій є нераціональним, з переважанням смаженої їжі, перекусів. Більше 20% дітей перебувають вдома в умовах середовищного паління; 18% – періодично вживають пиво, вино, шампанське, саморобні алкогольні напої. Високою є ураженість гельмінтами, педикульозом. Життєдіяльність 65% підлітків проходить в несприятливих житлово-побутових умовах і не відповідає здоровому способу життя. У процесі зростання дітей збільшується поширеність проявів вегетативної дисфункції, розладів функції репродуктивних органів, кістково-м'язового апарату, гіперплазії щитоподібної залози, патології зору [5, 6].

Сьогоднішній стан здоров'я дітей та підлітків ставить перед суспільством завдання комплексного підходу до оцінки здоров'я підростаючого покоління та розробки і реалізації комплексних програм, спрямованих на збереження та зміцнення їх здоров'я. Враховуючи той факт, що сьогодні очікується реформа шкільної освіти, необхідно: запобігти негативному впливу шкільних факторів на здоров'я дітей та підлітків; передбачити впровадження нових оздоровчих технологій, які б дали змогу попередити зростання функціональних порушень та органічної патології у школярів; забезпечити розробку, прийняття та виконання комплексних програм покращення стану навколишнього середовища, яке в умовах відсутності будь-якого контролю з боку держави, стає все більш агресивним по відношенню до здоров'я населення в тому числі дитячого; реалізовувати заходи з виховання у дітей та підлітків свідомого та дбайливого ставлення до власного здоров'я, навчати здоровому способу життя. Особливої уваги потребує охорона здоров'я вразливих категорій дітей, зокрема дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими потребами, дітей з багатодітних сімей. І критерієм виконання цих завдань мають бути позитивні зрушення в показниках стану здоров'я населення, зокрема, дитячого.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берк Лаура Е. Развитие ребенка / 6-е изд. – С.-Пб.: Издательский дом "Питер", 2006. – 1056 с.
2. Возрастная физиология: (Физиология развития ребенка): Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М. М. Безруких, В. Д. Сонькин, Д. А. Фарбер. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 416 с., С. 55-66.
3. Выготский Л. С. Проблема возрастной периодизации детского развития // Психология развития / под ред. А. К. Болотовой, О. Н. Молчановой. М.: ЧеРо, 2005. – С. 11–25.
4. Ринда Ф. П. Деякі актуальні питання формування здорового способу життя в Україні / Ф. П. Ринда // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – № 4 (28). – С. 35–40.
5. Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло: щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во молоді та спорту України, Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Надтока Г. М., д. істор. н., гол. ред. колегії; Болтівець С. І., д. психол. н.; Рябенко В. О.; Митрофанський С. В., Білий А. І., Мироненко Р. А., Галайко Б. М.]. – К., 2014. – 359 с.
6. Щорічна державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2014 року: «Дотримання прав дітей в умовах збройного конфлікту» / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [Авт. кол.: Аксьонова С. Ю., Вакуленко О. В., Васильєв О. А. та ін.]. – К., 2015. – 160 с.

7. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2014 рік / за ред. Квіташвілі О.; МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – К., 2015. – 460 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О. П. Запорожець**

УДК 159.91

Костикіна О.С.

УЧАСТЬ СИСТЕМИ КРОВІ В АДАПТАЦІЇ ДО СТРЕСОВИХ ЧИННИКІВ

Проведено дослідження лейкоформули у дітей молодшого шкільного віку, що перебували під впливом фізичного навантаження. Виявлено, що в організмі дітей, які відвідували спортивні секції, відбуваються процеси адаптації. Зміни у відносному вмісті лімфоцитів у лейкоцитарній формулі за цього типу активації перебували в межах верхньої межі норми.

Ключові слова: система крові, адаптація, лейкоцитарна формула.

The was research the content of white blood cells in children of primary school age who were under the influence of physical activity. Found that in children who attended the sports section, the processes of adaptation. Changes in the relative content of lymphocytes in the leukocyte formula for this type of activation were within the upper limit of normal.

Keywords: blood system, adaptation, wbc.

Система крові є однією з головних гомеостатичних структур організму, функція якої полягає у швидкому реагуванні на дію екстремальних факторів, виконує значну роль у процесі розвитку короткострокової та довготривалої адаптації. Різноманітні стресорні фактори викликають зміни у периферійних відділах системи крові, які обумовлені попередніми перетвореннями у центральному ланцюзі – кістковому мозку. Таким чином, кістковий мозок, разом з іншими органами і системами організму, реагує на вплив стресу (в тому числі емоційно-больовому) та забезпечує стійкість організму.

Компенсаторні процеси є різновидом адаптаційних реакцій, що виражається в компенсації порушених функцій організму за рахунок роботи непошкоджених систем, які реалізуються на різних рівнях організації організму [2].

На сьогоднішній день відомо, що учні шкіл постійно перебувають під тиском соціально-психологічних стресорів, які обумовлюють вплив на компенсаторні системи організму, спричиняючи зниження гомеостатичного резерву. Окрім цього, багато дітей відвідують спортивні секції, де здійснюється навантаження на гомеостатичні системи організму. Таким чином, мета нашого дослідження полягала у вивченні реакції системи крові молодших школярів, які відвідують спортивні секції, її участь у компенсаторно-приспосувальних реакціях організму.

Лейкограма це показник, який дозволяє оцінити функціональні резерви організму в цілому. Після порівняння результатів дослідження лейкограми молодших школярів, які не відвідують спортивні секції (контрольна група) та їх однолітками, що займаються спортивною діяльністю (основна група) було виявлено певні її особливості в останніх.

Для більш повної характеристики лейкограми дітей досліджуваних груп було проаналізовано розподіл показників індексу зрушення лейкоцитів за М. Яблучинським. Зокрема медіана індексу після першого дослідження в основній групі складала 2,4 од. (з мінімальним показником – 0,7 од. і максимальним – 10,1 од.), у контрольній – 1,0 од. (з мінімальним показником – 0,8 од. та максимальним – 1,2 од.). Після другого дослідження медіана індексу в основній групі складала 1,8 од. (з мінімальним значенням – 0,9 од. і

максимальним – 3,0 од.), у контрольній – 0,96 од. (з мінімальним – 0,8 од. і максимальним – 1,1 од.).

Отже, ми встановили, що у дітей, які відвідують спортивні секції є достовірно зниженим відносний вміст паличкоядерних нейтрофілів, лімфоцитів і моноцитів на тлі підвищеного рівня сегментоядерних нейтрофілів, еозинофілів і базофілів. Підвищення кількості гранулоцитів можна пояснити за рахунок збільшення періоду їх елімінації внаслідок дії глюкокортикоїдів, що свідчить про віддалений вплив стрес-факторів та розвиток адаптаційних процесів [1].

Зниження вмісту лімфоцитів у циркулюючому пулі пов'язане з їх міграцією у тканини внаслідок дії підвищених концентрацій адреналіну та глюкокортикоїдів. Відомо також, що внаслідок надмірного впливу цих гормонів відбувається гальмування дозрівання моноцитів у кістковому мозку, що виявляється у зниженні їх кількості у крові [3].

На зниження активності кісткового мозку вказує низький рівень паличкоядерних нейтрофілів, що також можна пояснити супресорною дією глюкокортикоїдів. Підвищена кількість базофілів у крові постає маркером латентної стресової ситуації. Ще одним несприятливим показником є зниження рівня лімфоцитів, які виконують імунокомпетентну функцію, забезпечуючи реалізацію специфічного імунітету.

Отримані нами результати вказують на перебіг процесів адаптації дітей експериментальної групи, про що свідчать підвищення рівня лімфоцитів і моноцитів та зниження рівня гранулоцитів (нейтрофілів і еозинофілів). Зокрема за Гаркаві, Квакіною та Кузьменко, схожі реакції спостерігаються в умовах “спокійної активації”. Зміни у процентному вмісті лімфоцитів у лейкоцитарній формулі за цього типу активації знаходяться в межах верхньої половини зони норми [3]. Зниження рівня еозинофілів вказує на підвищення секреції глюкокортикоїдів, що також свідчить про адаптаційні зрушення [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесчасний С.П. Стресорний вплив вродженої сенсоневральної туговухості на імунну систему дітей 7–11 років / Фізіологічний журнал. – 2013. – № 1. (59). – С. 111-116.
2. Гасюк О.М. Взаємозв'язок психофізіологічних функцій з показниками серцево-судинної та респіраторної систем у дітей молодшого шкільного віку із слуховою депривацією: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. біол. наук: спец. 03.00.13 "Фізіологія людини і тварин" / Гасюк Олена Миколаївна -К., 2004. – 20 с.
3. Гаркави Л.Х. Адаптационные реакции и резистентность организма / Л.Х. Гаркави, Е.Б. Квакина, М.А. Уколова .- Ростов н/Д, 1990. – 224 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач С.П. Бесчасний

УДК [911.3:30+33]:796.5(477)

Кострова О. В.

ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються природно-географічні умови розвитку спортивного туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, спортивний туризм, рекреація.

The article deals with the Natural and geographical conditions of development of sports tourism in Ukraine.

Key words: tourism, sports tourism, recreation.

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятків років у світі поступово зростає

значення туризму і рекреації. Оздоровчо-спортивна діяльність є однією з найдоступніших і наймасовіших форм рекреації. Її роль буде постійно зростати, зважаючи на об'єктивно зумовлене характером розвитку сучасного суспільства зменшення фізичної рухливості та активності людей. Тому лише спортивно-оздоровчий туризм може вирішити цю проблему, яка дедалі загострюється [6, с. 198].

Головна особливість спортивного туризму полягає у тому, що він, на відміну від більшості інших видів спорту, не потребує відносно великих матеріальних видатків, так як, по-перше, розвивається в існуючому навколишньому природному середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки та проведення туристсько-спортивних масових заходів та зведення спеціальних споруд для їх проведення, по-друге, матеріально-технічне та організаційне забезпечення зазначених заходів в значній мірі здійснюється силами та засобами самих туристів, по-третє, вже склалася і діє громадська система підготовки та підвищення кадрів, яка з мінімальними видатками з боку держави може і надалі ефективно функціонувати [5].

За комплексом природних умов і ресурсів Україна має всі можливості для розвитку найрізноманітніших видів активного відпочинку. Особливо великі перспективи не тільки національного, а й світового масштабу має пішохідний туризм (Крим, Карпати, Поділля), водний (річки, озера, моря), велосипедний (гори і височини країни), спелеотуризм (Поділля і Крим), гірськолижний туризм (Карпати і Крим).

В Україні традиційно за формою проведення заходів і особливостями організації спортивно-оздоровчий туризм поділяють на організований (плановий і самодіяльний) і неорганізований [2].

Розвиток нових напрямів спортивного туризму екстремального, пригодницького, вітрильних та інших подорожей, проведення комбінованих за видами туризму подорожей з використанням наявних природно-рекреаційних, історико-культурних та кадрових ресурсів країни, не тільки створює умови для залучення до активних занять спортивним туризмом населення України, а й має стимулюючий вплив на розвиток міжнародного та зарубіжного туризму, сприяє загальному розвитку туристичної галузі України як потенційно високорентабельної галузі економіки та її входженню до світового туристичного ринку [1, с. 106].

Сучасний розвиток спортивного туризму, його перетворення в суспільно-значимий соціально-економічний феномен обумовлює особливу актуальність проблем ефективної організації туристичної діяльності й використання туристичних ресурсів [4, с. 215].

Стратегічна мета розвитку спортивного туризму в Україні складається: у створенні конкурентоспроможного на внутрішньому й світовому ринках національного туристичного продукту, здатного з максимальною повнотою задовольнити потреби населення України; розширенні внутрішнього спортивного туризму й постійного росту в'їзного спортивного туризму; у забезпеченні на цій основі комплексного розвитку туристичних центрів і курортних територій; збереженні й відтворенні природного середовища [3, с. 94].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балабанов І. Т. Економіка туризму: Навч. посіб. / І. Т. Балабанов, А. І. Балабанов. – М: Фінанси і статистика, 2003 – 176 с.
2. Богадьорова Л. М. Соціально-економічне значення сільського туризму в контексті розвитку сільських територій України // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки / Л. М. Богадьорова. – Випуск № 1. – 2014. – С. 79
3. Мальська М. П. Туристичне країнознавство. Європа: Навч. посіб. / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. – К.: «Центр учбової літератури», 2009. – 224 с.
4. Масляк П. О. Рекреаційна географія: Навч. посіб. / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.

5. Машкова О. В., Богадьорова Л. М. Види екстремального туризму // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки / О. В. Машкова, Л. М. Богадьорова. – Випуск № 1. – 2014. – С. 83
6. Сажнева Н. М. Рекреаційна географія: Навч. посіб. / Н. М. Сажнева. – Мелітополь, 2008. – 329 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. М. Богадьорова

УДК 504..637.1/3(477.72)

Кравчук А.Ф.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАСЛОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ КАЛАНЧАЦЬКОГО МАСЛОЗАВОДУ)

У статті розглядається вплив ПАТ «Каланчацький маслозавод» на екологічну ситуацію в смт. Каланчак.

Ключові слова: Каланчацький маслозавод, санітарно-захисна зона, системи екологічного захисту.

The article considers the influence of PSC "Kalanchak butter plant" on the environmental situation in the village Kalanchak.

Keywords: Kalanchak butter plant, sanitary protection zone, environmental protection.

Молочна промисловість належить до провідних у харчовій і переробній промисловості та формує достатньо привабливий за обсягами ринок. Це пов'язано з тим, що продукція молочної галузі займає важливе місце у споживанні. Молоко-промисловий комплекс – один з найважливіших агропромислових комплексів України. Основою його формування є сприятливі природні умови.

На сучасному етапі розвитку склалося важке економічне становище для всього народного господарства України і особливо для – харчової промисловості, оскільки ця галузь дуже залежить від інших галузей – машинобудівної, хімічної, нафтопереробної, і особливо від платоспроможності населення[1].

Тому, створення досконалої системи екологічного захисту є не тільки екологічною, але й економічною необхідністю, оскільки без створення надійних систем екологічного захисту виробництва продуктів харчової промисловості – неможливим стає вирощування екологічно чистої сировини для виробництва продуктів харчової промисловості.

Публічне акціонерне товариство «Каланчацький маслозавод» знаходиться в межах смт. Каланчак. Тому, для покращення екологічного стану міста актуальним є визначення рівня небезпеки означеного підприємства для навколишнього середовища та встановлення шляхів вирішення створюваних ним екологічних проблем[2].

За результатами проведеного дослідження нами були зроблені наступні висновки:

1) Підприємства харчової промисловості погіршують стан навколишнього середовища викидами шкідливих речовин у повітря, а також забрудненими стічними водами, які скидаються в природні водотоки. Негативний екологічний вплив підприємств харчової промисловості на довкілля пов'язаний як зі складною економічною ситуацією в галузі, яка не дозволяє з фінансових причин впроваджувати нові, екологічно більш безпечні технології виробництва та системи очищення вихлопних газів та стічних вод підприємств, так і з недотриманням вимог екологічної безпеки виробниками.

2) Функціонування підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод», яке розташоване в межах населеного пункту смт. Каланчак, супроводжується викидами в атмосферне повітря суміші шкідливих речовин, а також потраплянням забруднюючих речовин у складі стічних вод в природні водотоки[2].

3) На підставі даних про кількісний та якісний склад забруднюючих речовин у складі газо-повітряної суміші, що викидається підприємством ПАТ «Каланчацький маслозавод» в навколишнє середовище, нами був проведений розрахунок меж санітарно-захисної зони підприємства. Отримані результати показали, що для підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод» ширина санітарної зони повинна становити не менше ніж 300 м, що відповідає реально створеній санітарно-захисній зоні навколо означеного підприємства.

Проведений нами розрахунок умовних розсіювань викидів промислового підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод» показав, що на відстані 300 м від джерела викиду (ширина санітарної зони підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод») концентрація забруднюючих речовин в приземному шарі атмосфери дорівнює $0,011 \text{ мг/м}^3$. Оскільки, гранично допустима концентрація в приземному шарі атмосфери для пилу і газів становить, відповідно СГДК пилу = $0,15 \text{ мг/м}^3$ та СГДК газів = $0,05 \text{ мг/м}^3$, то нормативи по концентрації пилу та газоподібних речовин на відстані санітарної зони не порушені.

Проте, за умови врахування «рози вітрів», межі санітарно-захисної зони підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод» мають бути розширені до 500-600 м в напрямку, протилежному відповідним румбам «рози вітрів».

Таким чином, проведене нами уточнення меж санітарно-захисної зони з урахуванням «рози вітрів» на даній території показало, що реальні розміри санітарно-захисної зони підприємства ПАТ «Каланчацький маслозавод» не відповідають нормативам і існує потенційна небезпека для оточуючого середовища та для здоров'я людини[3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заблоцький Б.Ф., Кокошко М.Ф., Сновженко Т.С. Економіка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: na.kspu.edu/index.php/na/article/download/192/175 – Назва з екрана.
2. Официальный сайт «Каланчакский маслозавод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kuzha.ua/> – Назва з екрану.
3. Рибаків Ю.С. методичний посібник «Визначення СЗЗ підприємства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecozahist.com.ua/rozrobka-proektiv-vstanovlennya-skorochennya-sanitarno-zakhisnoyi-zoni-szz/> – Назва з екрану.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.П. Кундельчук

УДК 612.13

Красновська А.П.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЦЕРЕБРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ

У статті розглядається реографічний метод дослідження судинної системи головного мозку, заснований на записи змінної величини електричного опору тканин при пропусканні через них слабого електричного струму високої частоти.

Ключові слова: реоенцефалографія, головний мозок, кровонаповнення, відведення.

The article discusses rheography method for studying the vascular system of the brain, based on recording the changing value of electrical resistance of tissues by passing through them weak electric current of high frequency.

Keywords: rheoencephalography, brain, blood, removal.

Для вивчення церебральної гемодинаміки був застосований метод реоенцефалографії (РЕГ). Перевагою метода є його неінвазивність, простота, безпечність, необтяжливість для досліджуваного, можливість багаторазового використання для тривалої реєстрації стану загальної та регіональної гемодинаміки головного мозку у спокої та при функціональних пробах [1, 4, 5, 9, 10, 11].

Реоенцефалограми записують у приміщенні з температурою повітря не нижче 20–22°C, зранку, через 1,5 – 2 години після їжі у положенні сидячи. Для дослідження пульсового кровонаповнення, тонусу та еластичності судин великих півкуль застосовують фронтостаїдальне (FM) розташування електродів, а для визначення стану гемодинаміки у системі хребетних-основної артерій – окципітостаїдальне (OM) відведення.

При аналізі РЕГ-кривих використовують метод Н.В.Соколової, Х.Х.Ярулліна, Н.М.Максименко, М.А.Ронкіна, Ф.А.Домніна та А.В.Фролова (1977; 1982; 1986), заснований на розділенні реограми на артеріальну та венозну компоненти. Припускають, що РЕГ-крива на періоді кардіоциклу T відображає пульсові коливання об'ємного кровонаповнення досліджуваної судинної зони так, що вона може бути представлена сумою двох компонент – $a(t)$ та $b(t)$, які відповідно відображають об'ємні пульсації кровонаповнення артеріального та венозного русла:

$$PEГ(t) = a(t) + b(t), \quad t_0 \leq t \leq t_0 + T; \quad (1)$$

де t_0 – точка початку хвилі; t – час.

Первинною обробкою результатів була фільтрація та диференціювання РЕГ, яка була попередньо квантована за часом з кроком 15мс та за амплітудою з кроком не більше 0,04 В для діапазону сигналу (0+3) В від піку до піку, а також виділення періоду хвилі для подальшого аналізу. Далі проводилась ідентифікація елементів структури хвилі методом якісного виділення її венозної та артеріальної компонент (рис. 1).

Розраховують наступні параметри: Амплітуда артеріальної компоненти A , Ом – показник кровонаповнення артеріального русла. Залежить від величини серцевого викиду та від тонусу артеріального русла даної області. В нормі дорівнює 0,12-0,3 Ом. Розраховують як відношення величини амплітуди артеріальної компоненти (A , мм) до величини калібрувального сигналу (E , мм/Ом);

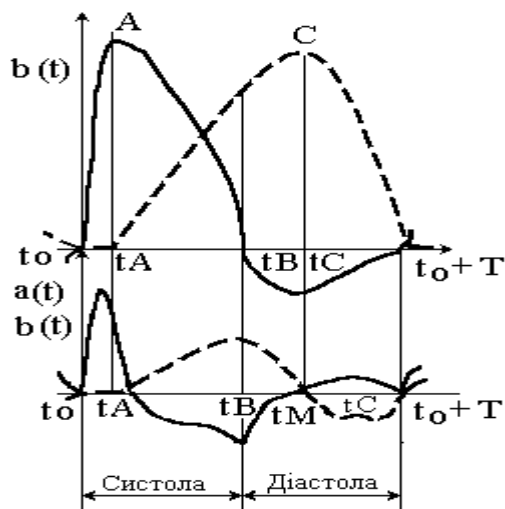

Рис. 1. Схема формування реографічної хвилі

Примітка: У верхній частині рисунка представлені схеми сумачії компонент РЕГ (зверху) та їх перших похідних за часом (знизу): артеріальна компонента $a(t)$ і її похідна $a'(t)$ позначені суцільною лінією, венозна компонента $b(t)$ та її похідна $b'(t)$ – пунктирною лінією; t_0 – точка початку артеріальної компоненти; A – максимальна амплітуда артеріальної компоненти; B – максимальне систолічне значення венозної компоненти; По вертикальній осі – час (t); T – тривалість серцевого циклу

Відношення B/A , % – показник периферійного опору, який визначається тонусом мілких судин даної області. В нормі дорівнює 40-80%. Знаходять за формулою:

$$B/A = \frac{B_I}{A_I} \times 100\%; \quad (2)$$

де B_I – значення величини максимального систолічного значення венозної компоненти B (мм або В) A_I – амплітуда артеріальної компоненти A (мм або Вт).

Дикротичний індекс I/A , % – відношення величини амплітуди реографічної хвилі на рівні інцизури (мм або В) до максимальної амплітуди (мм або Вт). Відображає тонус судин артеріального типу, дрібного калібру. В нормі дорівнює 40-70% та залежить від стану периферичного судинного опору;

Діастолічний індекс D/A , % – відношення величини амплітуди реографічної хвилі на рівні дикротичного зубця (мм або Вт) до максимальної амплітуди (мм або В). Відображає тонус судин венозного типу дрібного калібру. У нормі дорівнює приблизно 75%;

Відношення VOA , % – показник венозного відтоку із даної області. Визначається тонусом венозного русла. У нормі VOA знаходиться у межах 0-25% при $VBOL = 0$. Розраховується по формулі:

$$VOA = \frac{VYB \times S(3T/4) \times 4 \times (t_B - t_A)}{VB \times B_{II} \times T} \times 100\%; \quad (3)$$

де $s(3T/4)$ – значення РЕГ у момент часу $t=3T/4s(t)$; T – період кардіоциклу (мм або с); t_A та t_B – моменти часу появи ординат A та B відповідно (мм або с);

Показник F , Ом/с – відображає швидкість об'ємного кровотоку. Визначається за формулою:

$$F = \frac{A + B}{T}; \quad (4)$$

де A – амплітуда A (Ом), B – амплітуда венозної компоненти (Ом), T – тривалість серцевого циклу (с). [2, 3].

Кровообіг головного мозку характеризується специфічними особливостями, обумовленими його складною структурною й функціональною організацією [10].

Об'єм крові, що протікає через головний мозок людини, становить, як правило, значну частину (у дорослих приблизно 15%) загального об'єму крові. Із загальної кількості кисню, що надходить в організм із вдихуванням повітрям, головний мозок споживає 20-25% [10].

Крім маси циркулюючої крові, дуже важливим фактором, що визначає інтенсивність кровопостачання мозку, є швидкість кровотока. Відомо, що швидкість артеріального кровотока в мозку значно більше, ніж в інших органах.

Таке інтенсивне кровопостачання забезпечується великою й складною мережею мозкових судин з різноманітної ангіоархітектонікою [10].

Особливістю регуляції мозкового кровообігу є висока сталість його основних параметрів у широкому діапазоні різних станів і зовнішніх впливів [8]. Відомо, що величина мозкового кровотока регулюється головним чином метаболічною активністю речовини мозку: при посиленні функціональної активності мозку і його окремих систем підвищується рівень обмінних процесів і, відповідно, підсилюється кровообіг. Картина церебрального кровообігу міняється відповідно до змін функціонального стану різних областей головного мозку, являючи собою динамічну мозаїку безупинно мінливих величин локального кровотока [7]. Таким чином, відмінною рисою внутрішньочерепного кровообігу в різних фізіологічних умовах є не тільки його відносна сталість і незалежність від змін загального кровообігу, але і динамічний, диференційований характер забезпечення метаболічних потреб найбільш активних областей.

Кровопостачання головного мозку здійснюється двома парами магістральних судин голови – внутрішніми сонними і хребетними артеріями, що відходять від дуги аорти. Магістральні судини голови вступають у порожнину черепа й розділяються на мозкові артерії. Самі великі з них утворюють за допомогою сполучних артерій в основі мозку один з найважливіших анастомозів між системами сонних і хребетних артерій вілізієве коло.

Кровообіг кори та підкіркової білої речовини півкуль головного мозку здійснюється вітками передніх, середніх і задньої мозкових артерій. Між цими вітками є анастомози, що забезпечують колатеральний кровообіг. Відтік основної маси крові відбувається по внутрішніх яремних венах і далі через верхню порожню вену в праве передсердя. Анатомічна і функціональна відособленість судинної системи мозку дозволяє порушити питання про правомірність виділення поряд з більшим і малим колом кровообігу і черепномозкового. Він починається від аорти і закінчується верхньою порожньою веною. Формування його в процесі органогенезу очевидно пов'язане з розвитком головного мозку. Виділення черепномозкового кола кровообігу як самостійно виправдано тим, що останній характеризується взаємозв'язком і послідовністю включення в його межах механізмів регуляції [3].

Система регуляції кровообігу головного мозку має складну організацію, оскільки діяльність головного мозку поставлена в залежність від умов його кровопостачання. Сучасні вчення про регуляцію мозкового кровообігу ґрунтуються на визнанні відомої автономії внутрічерепного кровообігу від загальної системи гемодинаміки, наявності багатоступінчатої системи його регуляції, включаючи позачерепний рівень, а також саморегуляції, що діє в певних межах. При цьому різні відділи судинної системи головного мозку відрізняються не тільки по анатомічній будові, але й по своїй функціональній організації і ролі в регуляції церебрального кровотоку [5, 9, 10].

Про стан головного мозку можна судити по мозковій гемодинаміці, що реагує навіть на досить незначні зміни активності головного мозку, забезпечуючи збереження ієрархії рівнів керування фізіологічними функціями в організмі [5, 9].

Загальна маса внутрічерепного вмісту (мозкова речовина, артеріальна кров, венозна кров і ліквор) відносно постійний. Приплив артеріальної крові – важливий фактор для підтримки внутрішньочерепного тиску. Зміна кровонаповнення мозку позначається на тиску ліквору. Гемодинаміка в головному мозку підтримується пульсовими рухами крові [9, 10].

Ритмічні коливання об'єму мозкових судин (пульсація мозку) пов'язані з активним звуженням і розширенням судин і переміщенням ліквору, а також є залежним від ряду впливів, зокрема від скорочень серця і дихання (присмоктувальній дії грудної клітини, що сприяє венозному відтоку від мозку). Відтік крові з порожнини черепа здійснюється по розвиненій венозній системі (вени, синуси), що відкрито поєднанні із позачерепними венами.

Завдяки багатому інтракраніальному колатеральному кровотоку – як артеріальному, так і венозному в обох півкулях немає області, що забезпечувалася б винятково однією магістральною артерією або однією магістральною веною. Це обставина, поряд з перерозподілом крові в мозку залежно від функціональної активності різних його утворень, визначає доцільність вивчення регіонарної гемодинаміки мозку одночасно в декількох його областях. Такий розподіл потоків крові, які поступають у головний мозок, дозволяють досліджувати гемодинаміку в басейні кожної артерії методом реоенцефалографії [9].

Реоенцефалографія є простим методом дослідження функціонального стану мозкового кровотоку. РЕГ показує, головним чином, коливання кровонаповнення всередині порожнини черепа, тобто показує стан внутрішньомозкових судин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белоконь Н.А. Болезни сердца и сосудов у детей [Руководство для врачей] / Белоконь Н.А., Кубергер М.Б. – М.: Медицина, 1987. – Т. 1. – 448 с.
2. Гасюк О.М. Взаємозв'язок психофізіологічних функцій з показниками серцево-судинної та респіраторної систем у дітей молодшого шкільного віку із слуховою депривацією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук: спец. 03.00.13 „Фізіологія людини і тварин” / Гасюк Олена Миколаївна – К., 2004. – 20 с.
3. Головченко І.В. Церебральна гемодинаміка дітей 8-12 років з порушенням рухової активності центрального походження / Головченко І.В., Гайдай М.І. // Фізіологічний журнал – 2013. – Т. 59. – № 5. – С. 25-31.

4. Зенков Л.Р. Функциональная диагностика нервных болезней [Руководство для врачей] / Зенков Л.Р., Ронкин М.А. – М.: Москва. – 1991. – 640 с.
5. Клиническая реография: [под ред. В.Г. Шершнева] – М.: Медицина, 1990. – 358 с.
6. Лукшин В.А. Математическое моделирование гидродинамики церебрального кровообращения / Лукшин В.А. – М.: Макс Пресс, 2001 – С.15.
7. Одинак М.М. Сосудистые заболевания головного мозга / Одинак М.М., Михайленко А.А. – С.-Пб.: Гиппократ. – 2003. – С. 158.
8. Пуговкин А.П. Мозговое кровообращение в норме и патологии [Пособие для студентов и клинических ординаторов] / Пуговкин А.П. – С.-Пб.: ГМУ, 2001. – С. 48.
9. Энина Г.И. Реография как метод оценки мозгового кровообращения / Энина Г.И. – Рига, 1973. – 124с.
10. Яруллин Х.Х. Клиническая реоэнцефалография / Яруллин Х.Х. – М: Медицина. – 1983. – 272 с.
11. Folkow B. Salt and hypertension / Folkow B. // NIPS. – 1990. – Vol.5. – P. 220-224.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Головченко

УДК 504:502.6(282.247.232-0)

Крат С.Е.

ГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ ВОДООХОРОННИХ ЗОН РІЧОК

У статті аналізується проблема господарського використання водоохоронних територій в басейні Дніпра на прикладі Каховського водосховища Херсонської області.

Ключові слова: берегова зона, водоохоронна зона, господарське використання, природоохоронна діяльність.

The article analyzes the problem of economic use of water protection areas in the Dnieper basin by the example of Kakhovka reservoir in Kherson region.

Keywords: shoreland, designated water area, economic use, environmental activity.

Дослідження водоохоронних зон річки Дніпро сьогодні є актуальним у зв'язку з інтенсивним господарським використанням природних ресурсів та перетворенням природного середовища в межах їх територій.

Водоохоронна зона (далі – ВЗ) є природоохоронною територією з регульованою чинним законодавством господарською діяльністю, що має певні розміри, внутрішню та зовнішню межу і встановлюється вздовж річок, морів, навколо озер, водосховищ та інших водойм [1]. З огляду на це, екологи-правознавці [3] характеризують ВЗ як територію, встановлення якої сприяє використанню всіх природних ресурсів у комплексі та яка має правовий режим, визначений чинним законодавством.

ВЗ встановлюються для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення та вичерпання, знищення навколородних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ і інших водойм в межах яких виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги, які є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності [2, 4]. На території ВЗ забороняється: використання стійких та сильнодіючих пестицидів; влаштування кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації; скидання неочищених стічних вод, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо) [1].

Сучасний стан використання водоохоронних зон показує вкрай не ефективне і екологічно небезпечне використання їх територій, що потребує розроблення першочергових заходів природоохоронної діяльності в їх межах.

Проведене дослідження ефективності природоохоронної діяльності в межах водоохоронних територій дозволяє визначити такий перелік найбільш актуальних заходів:

- визначити межі водоохоронних зон за спеціально розробленими проектами, регламентованими законодавчо;
- зобов'язати суб'єктів господарювання, території яких межують з прибережними смугами водних об'єктів, виготовити та встановити інформаційні знаки про обмежений режим господарювання у прибережних захисних смугах водних об'єктів;
- протягом року забезпечити догляд за поверхневими водоймами з метою недопущення погіршення їх санітарно-екологічного стану;
- забезпечити проведення заходів з очищення мереж зливової каналізації від матеріалів утримання доріг в зимовий період, з метою недопущення замулення русла річок, підняття рівня ґрунтових вод, забруднення поверхневих водойм неочищеними зливовими водами;
- ліквідувати стихійні сміттєзвалища у прибережних захисних смугах та водоохоронних зонах водних об'єктів;
- не допускати фактів розорювання земель, ведення городництва, складування відходів в межах Дніпровського водозабору;
- регулювати проведення робіт із видалення аварійних насаджень та очищення територій прибережних захисних смуг та русла річки Дніпро від порубкових залишків;
- активізувати роботу щодо виявлення фактів самовільного використання земель прибережних захисних смуг та водоохоронних зон водних об'єктів під городи, гноєсховища, місця складування відходів, самовільного влаштування штучних водойм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водний кодекс України (ВК України). Науково-практичний коментар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.ru/ukr/vku/87/default.htm>.
2. Максимчук В.Л. Инженерно геологическое и гидродинамическое обоснование берегозащитных мероприятий на водохранилищах/ В. Л. Максимчук, С. А. Дубняк, В. П. Ткаченко. – К. : Знание, 1983.
3. Самойленко В.М., Діброва І.О. Систематизація сучасних фізико-географічних процесів у береговій зоні великих водосховищ // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2006. – Т. 9. – С. 30-38.
4. Шевчук В. Я. Рекомендації щодо поліпшення екологічного стану прибережних територій дніпровських водосховищ / [Дубняк С. А., Коробка А. А., Сакевич А. М. та ін.]; за ред. В. Я. Шевчука. – К. : КСП, 2001. – 182 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д. С. Мальчикова

УДК 612.82

Левченко Г.О.

ПЛЕЙОТРОПНА ДІЯ ГЕМОПОЕЗ-СТИМУЛЮЮЧОГО ФАКТОРУ

Досліджували вплив гемопоез-стимулюючого фактора (еритропоетину) на стан серцево-судинної системи. З'ясовано, що під час проведення перфузії ізольованого серця розчином Кребса із додаванням до нього еритропоетину підсилюється насосна функція та електрична активність серця.

Ключові слова: еритропоетин, електрична активність серця, перфузія.

A study on the effect of erythropoietin status cardiovascular system. Established something time insulated conducting perfusion with Krebs heart soluble additions for nemu erythropoietin usylyvaetsya nasosnaya Function and the electrical activity of the heart.

Keywords: erythropoietin, the electrical activity of the heart perfusion.

У сучасній медицині все більший інтерес викликають питання лікування та профілактики захворювань серцево-судинної системи, виникнення яких значною мірою пов'язане з порушеннями структури і функцій серцевої м'язової тканини.

Дослідження впливів рекомбінантного еритропоетину, який і використовують у клініці є необхідним, особливо в світлі його можливих побічних ефектів. Рецептори до еритропоетину широко розповсюджені в серцево-судинній системі, включаючи ендотеліальні, гладеньком'язові та інші типи клітин, а плейотропні ефекти рекомбінантного еритропоетину стають все більш і більш очевидними [1, 2].

Зараз еритропоетин розглядають як потужний захисний тканинний цитокін. З'являються відомості про те, що і у рекомбінантного еритропоетину є потенційно сприятливий вплив на серцево-судинну систему. Крім того, еритропоетин збільшує число функціонально активних попередників ендотеліальних клітин, що призводить до підсилення ангиогенезу [4].

Дослідження властивостей еритропоетину проводилось на базі лабораторії кровообігу кафедри біології людини та імунології ХДУ у листопаді 2016 року. Лабораторні білі миші утримувалися у стандартних умовах віварію та не мали супутніх захворювань. Еритропоетин вводили у концентрації 0,045 мл/г живої ваги миші. Отримані результати аналізували за допомогою методів варіаційної статистики.

У лабораторних умовах було виготовлено модифікований апарат для проведення перфузії ізольованого серця, а також перфузійний розчин Кребса. У перфузійному розчині серце знаходилось до повного припинення скорочень. Протягом 10 хвилин, після початку перфузії, відбувалася стабілізація роботи ізольованого серця. Після 30 хвилин нормальної роботи ізольованого серцевого м'яза, ми штучно створювали ішемію. Далі ми перевіряли зміни у роботі серця, через пропускну здатність та знімали кардіограму [3].

Було проведено дві перфузії: одну із дією еритропоетину, другу (контрольну) чистим перфузійним розчином.

Отже, при проведенні перфузії повністю вилученого із організму серця миші перфузійним розчином із рекомбінантним еритропоетином (експеримент) та перфузійним розчином без еритропоетину (контроль) були отримані наступні результати.

У експериментальній групі при концентрації еритропоетину в 0,65 МО порівняно з контролем, найбільша середня сила піку на кардіограмі складала $0,95 \pm 0,39$ МВт за комплексом QRS (II відведення), та середній показник часу між комплексами, який становив $6,3 \pm 4,7$ с.

Отже, при введенні еритропоетину максимально збільшується сила синусового збудження, та збільшується час між періодичним виникненням цього збудження.

Після аналізу отриманих даних, ми виявили, що пропускну здатність перфузованих сердець є зовсім різною.

З'ясовано, що у сердець, через які пропускали нормальний перфузійний розчин без додавання еритропоетину, середнє значення показника хвилинного об'єму серця дорівнювало 5 мл/хв., а після ішемії дещо зменшився до 4,5 мл/хв., і після 37-ої хвилини знову стабілізувався до 5 мл/хв.

Під час пропускання розчину Кребса з сьомої до одинадцятої хвилини спостерігалось зниження показника хвилинного об'єму (у порівнянні з контролем) до 3,5 мл/хв. Період з 12 по 25 хвилину характеризувався стабілізацією насосної функції серця, а починаючи з 26-ої хвилини відбувалося підсилення скорочувальної функції серця, що підтверджується підвищенням хвилинного об'єму до 5,5-6 мл після ішемії.

Отже, під час проведення перфузії ізольованого серця розчином Кребса із додаванням до нього еритропоетину було встановлено підсилення насосної функції серця наприкінці дослідження. Проте, на початку дослідження відбувалося пригнічення роботи серця, що стабілізувалася через декілька хвилин. Також з'ясовано, що додавання до перфузійного розчину еритропоетину спричиняє підсилення вольтажу зубця R, проте дещо збільшувало час між піками до 0,2 с.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гасюк, О.М. Фізична працездатність в умовах впливу еритропоез-стимулюючого фактору / О.М. Гасюк, Ю.С. Самойленко, Т.О. Половинко, С.Ю. Леоненко // Природничий альманах. Біологічні науки: зб. наук. праць. – Херсон, 2016. – Вип. 23. – С. 5-13.
2. Зак К.П. Биологические и лечебные свойства эритропоэтина / К.П. Зак, А.К. Бутенко, А.Н. Анучин // Врачебное дело. – 2002. – № 8. – С. 113 – 120.
3. Минасян С.М. Методика перфузии изолированного сердца крысы / С.М. Минасян, М.М. Галагудза, Д.Л. Сонин, Е.А. Боброва. – Регионарное кровообращение и микроциркуляция – 2009 – Т. 8. – № 4(32) – С. 54 – 59.
4. Румянцев А.Г. Эритропоэтин. Биологические свойства. Возрастная регуляция эритропоэза. Клиническое применение./ А.Г. Румянцев, Е.Ф. Маршакова, А.Д. Павлов. – М.: ГЭОТАР-МЕД, 2002. – 400 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач С.П. Бесчасний

УДК 497.91

Ліхацька Ю.В.

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНИЗЗЯ ІНГУЛЬЦЯ

Стаття присвячена проблемам вивчення Інгулецького екологічного коридору.

Ключові слова: біорізноманіття, екомережа, синантропна рослинність, природно-заповідний фонд, рідкісні види.

The article deals with the problems of studying Ingulets ecological corridor.

Key words: biodiversity, ecological network, synanthropic vegetation, naturally-protected fund, rare species.

На сьогодні однією з найважливіших регіональних природоохоронних проблем кожної території є збереження біотичного різноманіття флори та фауни, а також природних ділянок, які мають важливе природоохоронне значення. У створенні регіональних програм стратегії збереження довкілля важливе місце займає науково обґрунтована мережа заповідних об'єктів. Проте, для її створення потрібно провести інвентаризацію природних територій та скласти регіональний кадастр усіх, навіть найменших земельних ділянок, які заслуговують на охорону. Згідно з новою парадигмою соціологічної поліфункціональності, збереженню підлягають не тільки окремі рідкісні та зникаючі види, а вся мозаїка флористичних комплексів (Шеляг-Сосонко, 2007). Звідси при створенні екологічної мережі, мережі природно-заповідного фонду (ПЗФ) потрібно вести пошук природних об'єктів, які б давали змогу створити репрезентативну мережу ПЗФ.

Флору річки Інгулець досліджували В. Нікіфоров (1876), М.І.Котов (1927), А.Свиренко (1928), Д.Я. Афанасьєв (1966,1970), Б.Б.Ситенко (1974), О.В. Костильов (1987), І.О. Єремко (1995), В.М.Голуб (1998), І.І. Мойсієнко. Окреме і визначне місце в історії ботанічних досліджень належить Й.К.Пачоському. Протягом 1848-1913 років ним був зібраний гербарій рослин Херсонської губернії, у тому числі Олександрійського та Єлисаветградського повітів. Й.К. Пачоський проаналізував також гербарії І.З. Рябкова,

О.Г. Комиші (Єлисаветградський та Ананіївський повіти), О.О. Браунера (Єлисаветградський та Олександрійський повіти), Є.В. Яцентковського (околиці м. Єлисаветграда). Ним відмічені місця зростання рідкісних рослин. Так для Єлисаветградського та Олександрійського повітів він наводить *Ephedra distachia* L., знайдену на гранітних відслоненнях р.Інгульця в Олександрії та Войнівці; *Allium ursinum* L. з Чорного лісу (гербарій Танфільєва) і Чути (гербарій Висоцького); *Lilium martagon* L. з Великої Виски та Новомиргороду; *Fritillaria ruthenica* Wirst. з Панчева; *Tulipa graniticola* Klok. з гранітних відслонень с.Петрове та Новостародуб; *Paris quadrifolia* L. з Чути та верхів'я Інгульця (гербарій Ліндеманна); *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. з Чути; *Epipactis palustris* (L.) Grantz., *E. helloborine* (L.) Grantz. та *Listera ovata* (L.) R.Br. з Чорного лісу та інші.

Басейн Інгульця належить до регіону, де зосереджена найбільша кількість підприємств металургійної, гірничодобувної та машинобудівної промисловості. Лише в межах Криворізького залізрудного басейну порушено понад 35 тис. га земель. Типові степові угруповання збереглися лише на невеликих площах, а перше місце займають агроценози (понад 80%). Значну частку в регіоні займає синантропна рослинність, яка зосереджена переважно на порушених землях та поблизу населених пунктів.

Для басейну р. Інгулець характерні угруповання з різною долею участі *S. capillata*, *S. lessingiana*, *S. pulcherrima* та *S. ucrainica*. На степових схилах, лісових галявинах та в чагарникових заростях рідко зустрічається *S. dasphylla* (CZERN. ex LINDEM.) TRAUTV. У південній частині на вапнякових відслоненнях дуже рідко трапляються угруповання *S. asperella* KLOKOV et OSSYJCZNJUK. На ПСП відомо лише декілька місцезнаходжень цього східнопричорномоського ендеміка (КУЧЕРЕВСЬКИЙ, 2004). На узліссі байрачного лісу у північній частині дуже рідко зустрічаються угруповання з участю *S. tirsia*. Зрідка по всій території трапляється *S. pennata*. На думку М.В. КЛОКОВА та В.В. ОСИЧНЮКА (1976), цей вид до розорення степів, був одним із едифікаторів лучно-степових фітоценозів. Зараз він відіграє другорядну роль і зустрічається у вигляді окремих екземплярів.

Серед видів рослин, що увійшли до Червоної книги України тут відзначені ковила Лессінга, ковила волосиста, ковила українська, ковила Граффа, ковила шорстка, дрік скіфський, півник понтичний, шоломниця весняна, сон чорніючий, тюльпан південнобузький, брандушка різнокольорова, шафран сітчастий, карагана скіфська, астрагал шерстистоквітковий, зіновать гранітна, гвоздика ланцетна.

Для застосування дійових заходів щодо збереження біорізноманіття було прийнято Конвенцію про біологічне різноманіття, в якій визнано самоцінність біорізноманіття, його екологічне, генетичне, соціальне, економічне, наукове, виховне, рекреаційне та естетичне значення. Індикаторами необхідності охорони біорізноманіття стають рідкісні види, чисельність популяцій яких перебуває на критичному для існування рівні. Збереження їх можливе тільки разом з іншими видами та місцезростаннями, тобто необхідне збереження ландшафтного і біологічного різноманіття шляхом заповідання природно-територіальних комплексів та невиснажливого їх використання та створення екомережі [СЫТНИК, ВАССЕР, 1992; CONVENTION..., 1994; НАЦІОНАЛЬНА..., 1997; СОХРАНЕНИЕ..., 1997; КОНЦЕПЦІЯ..., 1998; БОЙКО, 2004].

Проблема збереження ландшафтного та біотичного різноманіття перейшла в категорію глобальних і продовжує загострюватись під все більш потужним антропогенним тиском на геосистеми Землі. Вирішення її тільки шляхом створення заповідників, повністю відокремлених від господарчої діяльності, не може дати позитивних результатів.

В рутині повсякдення ми часто забуваємо про те, що для фізичного, духовного та емоційного відпочинку нам не обов'язково відвідувати масажні кабінети, сауни чи психотерапевта. Досить лише виїхати в дику природу, до лісу чи в степ, помилуватися квітами чи хмаринками в безкрайньому небі і забути про всі свої негаразди хоч на деякий час. Повернутися до наших витоків, до природи. А щоб ми мали такі можливості, треба цю природу берегти і примножувати. До чого я і закликаю усіх наших читачів!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко М.Ф. Нові знахідки рідкісних і зникаючих видів рослин у Херсонській та Миколаївській областях // Укр. ботан. журн. – 1988. – Т. 45, № 5. – С. 84-87.
2. Бойко М.Ф., Подгайний М.М. Червоний список Херсонської області. Рідкісні та зникаючі види рослин, грибів та тварин. – Херсон: Айлант, 2002. – 26 с.
3. Червона книга України. Рослинний світ. – К.: УЕ, 1996. – 608 с.
4. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Біорізноманітність: парадигма та визначення / Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Український ботанічний журнал. – 2007. – Т.64, № 6. – С. 777–796.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І. І. Мойсієнко

УДК 616.9-0532

Маркович Ю.О.

СИНДРОМ ХРОНІЧНОЇ ВТОМИ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКА

Дана стаття присвячена проблемі діагностики синдрому хронічної втоми. Розглядаються діагностичні критерії даного синдрому, методи корекції та лікування.

Ключові слова: імунна система, синдром хронічної втоми, діагностика.

This article is devoted to the diagnosis of chronic fatigue syndrome. We consider this syndrome diagnostic criteria, methods of correction and treatment.

Key words: immune system, chronic fatigue syndrome, diagnosis.

Синдром хронічної втоми (СХВ) – патологія, яка часто зустрічається нашого часу, головною клінічною ознакою якої є невмотивована виражена загальна слабкість, що на тривалий час виводить людину з активного повсякденного життя. СХВ відомий під різними назвами: синдром поствірусної астенії, синдром хронічної втоми та імунної дисфункції, міалгічний енцефаломієліт. Як самостійне захворювання СХВ вперше був виділений в 1988 році Центром по контролю захворювань (The Centers for Disease Control, Атланта, США) [2]. Так, вже у 1990 році у Сполучених штатах було зареєстровано більш ніж 100 000 випадків цього захворювання (близько 80 % з яких – жінки) та створено «Національний центр хронічної втоми» [3].

Встановлено, що Синдром не обмежується певними географічними або соціально-демографічними групами населення. Дані про розповсюдженість є досить суперечливими. Повідомляють, що більш часта захворюваність на хронічну втому в групах з низьким соціально-економічним статусом. З іншого боку відомо про більш часту захворюваність молодих жінок, що активно працюють і швидко роблять кар'єру. Однак, більшість авторів в даний час поділяють думку про те, що СХВ частіше розвивається у жінок (близько 70% всіх клінічних описів і даних епідеміологічних досліджень) у віці 25-49 років, хоча цей синдром виявляється і серед дітей та осіб старшої вікової групи. Найчастіше СХВ діагностується в економічно розвинених країнах, що, можливо, пов'язано з географією досліджень, що проводяться [4].

Причини розвитку СХВ до теперішнього часу залишається не з'ясовані та викликають суперечки серед дослідників і лікарів. Велика роль в його розвитку відводиться дефіциту макро- і мікроелементів, харчовій алергії, надмірним фізичним і психічним навантаженням, вірусній інфекції. Найбільш переконливою залишається інфекційна, або вірусна, теорія (вірус Епштейна – Барр, цитомегаловірус (CMV), віруси простого герпесу 1, 2, 6-го типів (HSV-1, HSV-2, HSV-6), вірус Коксакі, гепатиту С, ентеровірус, ретровірус можуть служити триггерними факторами СХВ) [1].

Тож, в патогенезі синдрому хронічної втоми важливе місце займає дисфункція імунної системи.

Для діагностики СХВ використовуються критерії Центру контролю за захворюваннями (США), які включають в себе комплекс великих, малих і об'єктивних критеріїв.

Великими діагностичними критеріями є:

- невмотивована втома і зниження працездатності, рухової активності у раніше здорових людей, протягом останніх чотирьох місяців у дорослих і трьох місяців – у дітей;
- виключення інших причин, які можуть викликати хронічну втому.

До малих критеріїв належать:

- підвищення температури тіла до 38 ° С;
- біль у горлі;
- невелике збільшення (до 0,3-0,5 см) і болючість шийних, потиличних і пахвових лімфатичних вузлів;
- незрозуміла генералізована м'язова слабкість;
- міалгії;
- поліартралгії;
- періодичні головні болі нового, незвичного для хворого характеру;
- швидка фізична стомлюваність з подальшою тривалою (більше 24 годин) втомою;
- розлади сну (гіпо- або гіперсомнія);
- нейропсихологічні розлади;
- швидкий розвиток (протягом годин або днів) всього симптомокомплексу.

Об'єктивними критеріями слугують:

- субфебрильна лихоманка;
- неексудативний фарингіт;
- пальповані шийні або пахвові лімфовузли (до 2 см).

Діагноз СХВ встановлюється при наявності великих критеріїв, а також малих симптоматичних критеріїв: 6 (або більше) з 11 симптоматичних критеріїв і 2 (або більше) з 3 об'єктивних критеріїв або 8 (або більше) з 11 симптоматичних критеріїв [2, 4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесчасний С.П. Особливості фізіологічних методів корекції первинних імунодефіцитів різної етіології / С.П. Бесчасний, О.М. Гасюк // Зб. наук. пр. Всеукраїнської науково-методичної конференції [«Теоретичні та практичні проблеми фізичної реабілітації»] Херсонський державний університет (Херсон, 12-13 жовтня 2008 року) – Херсон: Вишемирський В.С. – 2008. – С. 11-18.
2. Бондарчук О.Б. Синдром хронической усталости: клиника, диагностика, лечение / О.Б. Бондарчук, С.В. Зайков //Новости медицины и фармации. – 16 (467). – 2013. – С. 15 – 23.
3. Величко Л.Н. Синдром хронической усталости и иммунной дисфункции у лиц с рецидивирующими вирусными инфекциями: иммунологические черты и подходы к иммунологической коррекции / Л.Н. Величко, М.Б. Макарова. – Буковинський медичний вісник Том 16, № 1 (61), 2012. – С. 161 – 165.
4. Корнеев А.В. Синдром хронической усталости и иммунной дисфункции / А.В. Корнеев, Н.Г. Арцимович // Лечащий врач 1998. – № 3. – С. 38 – 46.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.П. Зав'ялов

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА В МЕЖАХ ГОРНОСТАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

У статті розглядається екологічний стан поверхневих вод Каховського водосховища та негативні зміни, спричинені впливом різних чинників.

Ключові слова: Каховське водосховище, поверхневі води, бактеріологічні показники, хімічні показники, тріступенева оцінка якості стану вод.

In the article the ecological status of surface waters Kakhovka reservoir and negative changes caused by the influence of various factors.

Key words: Kakhovka reservoir, surface waters, bacteriological, chemical properties, three stages states water quality assessment.

Каховське водосховище широко використовується як джерело питного водопостачання, для зрошення сільськогосподарських земель, як об'єкт рибного промислу, для комунально-побутових потреб та для технологічних процесів на підприємствах. Зростаюче техногенне навантаження на водосховище, насамперед населених пунктів, інтенсивний розвиток сільського господарства та збільшення водоспоживачів – все це негативно впливає на його стан та призводить до незворотних та негативних змін.

Значний вплив на стан Каховського водосховища здійснюють підприємства чорної та кольорової металургії, розташовані на узбережжі водосховища, а саме такі, як ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Нікопольський південнотрубний завод», ВАТ «Нікопольський завод феросплавів», ПАТ «Новокаховський завод «Укргідромех», АТ «Завод крупних електричних машин», які використовують воду у технологічних процесах виробництва, через скидання промислових вод, забруднених важкими металами. Запорізька АЕС, Каховська ГЕС забруднюють радіонуклідами, та підігрітими водами. Значний вплив на Каховське водосховище має сільське господарство через надходження до водосховища поверхневих та підземних вод, забруднених пестицидами, гербіцидами, мінеральними та органічними добривами, тощо. Крім того, відчувається значний відбір вод водосховища для зрошення більш ніж 110 тис. га сільськогосподарських земель. Важливим джерелом забруднення вод Каховського водосховища також є побутові та каналізаційні стоки з прилеглих територій. Крім того, на стан вод Каховського водосховища впливає транзитне забруднення за рахунок розвитку потужних промислових центрів Придніпров'я.

Проведене нами дослідження стану поверхневих вод Каховського водосховища було здійснено за бактеріологічними та хімічними показниками. Бактеріологічний аналіз включав визначення загального мікробного числа, кількості бактерій групи кишкової палички та числа коліфагів. Результати показали: загальне мікробне число у відібраних пробах становить 280, 350 та 298, кількість бактерій групи кишкової палички – 395, 534 та 462, при нормі 1000. Число коліфаг – 52, 49, 68 при нормі 100. Таким чином, бактеріологічні показники у водах водосховища знаходяться в межах норми.

Хімічний аналіз включав в себе визначення органічних речовин, амонійного азоту, нітритів, нітратів та хлоридів. Дослідження показників органічних речовин включали в себе визначення запаху, кольоровості та прозорості води. Запах був визначений як трав'янистий разом з рибним у всіх трьох пробах води. Інтенсивність запаху була оцінена за п'ятибальною шкалою, і присвоєно 2, 3 та 4 бали. Таким чином, за інтенсивністю запах був оцінений як такий, що звертає на себе увагу та викликає несхильний відгук про воду. Кольоровість – зеленувата із світло-жовтим відтінком. Прозорість становила в середньому 50 см. Концентрація амонійного азоту в пробах води становила: № 1 – 0,2 мг/дм³, № 2 – 0,4 мг/дм³, та № 3 – 0,8 мг/дм³, при нормі 0,5 мг/дм³. Вміст азоту нітритів у воді становив 2,7 мг/дм³,

2,7 мг/дм³ та 3,8 мг/дм³, при нормі 3,0 мг/дм³; азот нітратів у воді був виявлений у концентрації приблизно 5,7-8,8 мг/дм³, при нормі 40,0 мг/дм³; вміст хлоридів у воді становив 150 мг/дм³, 170 мг/дм³, 140 мг/дм³, при нормі 300 мг/дм³. Таким чином, за хімічними показниками стан води в Каховському водосховищі відповідає нормі.

Для оцінки стану вод Каховського водосховища нами було використано триступеневу класифікацію. Перший етап включав себе визначення ознаки перевищення ГДК забруднюючих речовин. Розрахунки показали, що кратність перевищення ГДК для амонійного азоту та азоту нітритів становила 33 %. Повторюваність забруднення поверхневих вод за цими речовинами була визначена як стійка. Другий етап класифікації ґрунтувався на встановленні рівня забруднення, мірою якого є визначення перевищення значень ГДК відповідною хімічною забруднюючою речовиною. Результати показали, що забруднення амонійним азотом та нітритами відповідає середньому рівню забруднення, а концентрація нітратів та хлоридів – низькому рівню забруднення. Третій етап характеризується визначенням одночасної дії токсичних речовин на водойму та присвоєнням оціночних балів. Заключний етап класифікації здійснювався нами на основі встановлення величини комбінаторного індексу забрудненості (КІЗ) та індексу забрудненості води (ІЗВ). При розрахунку, величина КІЗ води у Каховському водосховищі становила 1,0, вода була визначена як, слабо забруднена і належить до I класу якості води. Тоді як при визначенні ІЗВ, проведений нами аналіз показав, що вода у Каховському водосховищі чиста та відноситься до II класу якості води.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василенко О.А. Раціональне використання та охорона водних ресурсів в умовах техногенного навантаження / О.А. Василенко, Л.Л. Літвиненко, О.М. Квартенко. – Рівне, 2005. – 36 с.
2. Гриценко А.В. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / А.В. Гриценко, О.Г. Васенко, Г.А. Верніченко, М.С. Коваленко, О.В. Поддашкін, Д.Ю. Верніченко-Цветков, Н.В. Мельникова, О.П. Мірошніченко. – К. : СИМВОЛ, 1998. – 28 с.
3. Екологічний стан вод Херсонської області [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : <http://asyan.org/potrff/Forever+Foundation/main.html>
4. Зуб Л. Н. Рдесты Каховского водохранилища / Л.Н. Зуб // Акт. вопр. Водной экологии : Молодые всесоюзные конференции молодых ученых. – К, 1990. – С. 16-20.
5. Левківський С.С. Раціональне використання і охорона водних ресурсів / С.С. Левківський, М. М. Падун. – К. : Либідь, 2006. – 280 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.П. Кундельчук

УДК 911.3:556.155:631.455(477.72)

Михалевська С.О.

АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В РЕГІОНІ

У статті розглядається аналіз території нижньодніпровських пісків для можливості оптимізації природокористування в регіоні.

Ключові слова: Нижньодніпровські піски, морфогенетичний аналіз, орографічна рівнина, терасово-дельтова рівнина, дефляція, Приморноморська западина.

The analysis of territory of Nizhnedniprovskiy sands for opportunity to optimize the environmental management in the region was investigated in the article.

Key words: Nizhnedniprovskiy sands, morphogenetic analysis, orographic plain, terraced-deltaic plain, deflation, Prychornomorska depression.

Нижньодніпровські піски розташовані в межах однойменної терасово-дельтової рівнини, яка за природними умовами є найбільш специфічною серед усіх частин степової зони України. Геологічну основу даної території утворюють алювіально-дельтові піщані та лесовидні супіщані суглинисті відклади, які залягають на різноманітних за літологічним складом відкладах неогенового віку [1, 3].

В орографічному відношенні відповідна територія поділяється на дві частини, серед яких північно-східна з абсолютними позначками висот 40-50 м та південно-західна, з висотами 3-5 м. В геоморфологічному відношенні це акумулятивна слабохвиляста піщана низовина із різним ступенем розчленування поверхні [3].

В структурному відношенні Нижньодніпровські піски поділяються на сім піщаних масивів (арен) розділених між собою міжаренними зниженнями. До піщаних арен належать: Каховська, Козачо-Лагерська, Олешківська, Виноградівська, Збуріївська, Іванівська та Кінбурнська коса. Перелічені вище арени розрізняються між собою за віком, за морфометричними особливостями, за ступенем розчленування та за характером антропогенного перетворення поверхні [3].

Поширення в межах даної території піщаних порід робить її надзвичайно вразливою до значної кількості видів антропогенної діяльності. Саме антропогенна діяльність в ХІХ столітті та на початку ХХ століття, спричинила активізацію еолових процесів в регіоні, що призвело до руху піщаних масивів та поширенню дефляції. Для вирішення даної проблеми, у середині ХХ століття, були проведені масштабні меліоративні заходи та заліснення території, це зупинило поширення піщаних масивів та стабілізувало ситуацію [2].

На даний час в межах даної території проявляється проблема нераціонального природокористування зумовленого активною вирубкою лісових масивів, видобутком корисних копалин та використанням частини території як військового полігону.

Для збереження унікального ландшафтного різноманіття території в її межах був створений Національний природний парк «Олешківські піски», його головною метою є охорона цінних природних територій та історико-культурних об'єктів, що мають важливе природоохоронне, наукове, освітнє, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення [4, 5].

Існування даного природоохоронного об'єкту сприяє стабілізації ситуації в регіоні та дозволяє контролювати антропогенну діяльність в регіоні, саме тому ми вважаємо, що для оптимізації природокористування в регіоні необхідно розширити площі природоохоронних територій, впроваджувати природоошадливих технологій ведення сільського господарства, заліснення територій для зменшення дефляції та переміщення піщаних арен вздовж всієї межі піщаних арен.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Географія Херсонщини: Навч. посібник / [Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л., Руденко М. М. та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.
2. Гордиенко И.И. Олешские пески и биогеоценотические связи в процессе их зарастания / И.И. Гордиенко. – К.: Наук. думка, 1969. – 242 с.
3. Заморій П.К. Геоморфологічний нарис лівобережжя нижнього Дніпра / П.К. Заморій; Ін-т геологічних наук АН УРСР. – К.: Вид-во «Геологічний журнал», 1998. – С. 4-9.
4. Мальчикова Д. Заповідання природних територій в структурі заходів з оптимізації навколишнього середовища Херсонщини / Д. Мальчикова, Ю. Білик, А. Пономарьова // Екологічний бюлетень. – 2009. – № 2. – С. 73-76.
5. Ходосовцев О.Є. Запроектований національний природний парк «Олешківські піски»: І. Природні умови / О.Є. Ходосовцев, І.О. Пилипенко, М.Ф. Бойко, Д.С. Мальчикова, І.І. Мойсеєнко, З.В. Селюніна // Екологічний бюлетень. – 2009. – № 1. – С. 72-89.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Давидов

ДОСЛІДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ САДИБИ «САВАННА» НА МИКОЛАЇВЩИНІ

У статті висвітлюються проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Миколаївській області, як одного з пріоритетних напрямків розвитку туристичній галузі сільської місцевості.

Ключові слова: сільський зелений туризм, рекреаційні ресурси, садиба.

The problems of development of rural green tourism in Mykolaiv region, as one of the priority directions of development of tourism in rural area was highlighted.

Keywords: rural green tourism, recreational resources, estate.

Розвиток сільського зеленого туризму в Миколаївській області є складовою процесу відновлення і збереження природно-рекреаційних ресурсів та забезпечення умов для розвитку села та сільського способу життя.

Сільський зелений туризм в Миколаївській області стає невід'ємною складовою сучасного розвитку сільської місцевості. Особливо актуальним є розвиток сільських зелених садиб.

Страусина ферма "Саванна" у Веселинівському районі Миколаївської області займається розведенням і продажем африканських страусів. Основні напрямки ферми: зелений туризм, страусівництво (продаж страусів), продаж страусинового м'яса, виробництво виробів з страусиної шкіри, виготовлення сувенірної продукції, міні-гольф, проведення лазерних боїв на відкритій місцевості [2]. Ферма "Саванна" є однією з найбільших страусиних ферм на півдні України. Щорічно її відвідують тисячі туристів не лише з Одеси і Миколаєва, але й з інших областей України. Страусина ферма знаходиться в селі Ставки (Веселинівський район, Миколаївська область) на півдні України, в самому центрі села на березі двох ставків, від яких село і отримала свою назву. Перші птахи були завезені з елітного розплідника Німеччини, а також кілька дорослих страусів з однією з ферм України. Потім поголів'я поповнилося птахами з кращих фермерських господарств Бельгії. На фермі були встановлені інкубатори та отримано перше потомство. Ферма пропонує страусів різного віку – страусенят, племінні тріо (самець і дві самки), підрощений молодняк. На сьогодні на страусиній фермі знаходяться близько 100 африканських страусів різних вікових груп, в тому числі 15 репродуктивних сімей. Вже десятий рік на фермі проводяться екскурсії, які веде власник ферми, що займається розведенням страусів, веденням селекційних робіт. Пізнавальна екскурсія, на якій можна побачити весь процес розвитку страуса від яйця в інкубаторі до дорослого страуса, буде цікава як дітям, так і їх батькам. Також на території страусиної ферми, в безпосередній близькості від птахів, знаходиться поле для міні-гольфу. Гостям надається можливість взяти участь у лазерних боях, які проводяться поблизу страусиної ферми. Це нове і захоплююче розвага для любителів активного відпочинку на свіжому повітрі. Побудований тир з вогневим рубежем 8,5 м і сучасним обладнанням для пневматичної стрільби. В даний час йде активний розвиток та розширення ферми – збільшується маточне поголів'я, будуються нові місця для сімейного та корпоративного відпочинку [3].

В якості сувенірів гості ферми можуть придбати декоративні страусині яйця – ручний розпис, декупаж, фігурна різьба з зображеннями різної тематики, вироби зі страусової шкіри ковбойські капелюхи, ремінці для годинників, брелоки. Шкіряні вироби виконані досвідченими майстрами з страусиної шкіри заводський вичинки та фарбування. Такі вироби можна придбати тільки в магазині страусиної ферми.

На фермі відкрито поле для міні-гольфу. Даний напрямок гольфу зародився на початку минулого століття. Гра побудована за принципом великого поля, проте в зменшеному масштабі. У ній також використовується 18 або 9 міні-полів. Лунки в міні-гольф

– це спеціальні конструкції – "штучні поля", які обладнані спеціальними перешкодами – воротами для проходження м'яча, гірками, лабіринтами, що робить гру менш цікавою, запальною, ніж звичайний гольф. Гольф може стати чудовим захопленням для всієї родини, причому вся родина може грати разом [4].

Господарі садиби Саванна пропонують екскурсії на страусину ферму, міні-гольф, альтанки, мангали, розарій, зоокуточок, це невеликий перелік розваг, що допоможе туристам отримати захоплюючий відпочинок на цілий день.

Отже сільський туризм позитивно впливає на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, жителі міст, що відпочивають на селі, розкривають місцевим жителям їх справжню цінність, популяризують їх у своїх краях і таким чином допомагають їх збереженню морально, а подекуди й матеріально.

Суттєву роль відіграє розвиток туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени селянських родин змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, приготування їжі, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах. Сільський туризм сприяє і розвитку демографічних процесів на селі [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богадьорова Л.М. Соціально-економічне значення сільського туризму в контексті розвитку сільських територій України / Л.М. Богадьорова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки – 2014. – Вип. 1. – С. 79-83
2. Богадьорова Л.М. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Миколаївській області / Л.М. Богадьорова, А.О. Нестеренко // Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Зб.наук. праць / [За ред. І.О Пилипенко, Д.С. Мальчикової]. Вип. 8. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2016 – 122 с.
3. Васильєв В.П. Сільський зелений туризм / В. П. Васильєв // Туризм сільський, зелений. – 2007. – № 4. – С. 4-6
4. Козьявкін А.П. Миколаївщина./ А.П. Козьявкін – Миколаїв: ПП Шамрай, 2003. – 144 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Богадьорова

УДК 504.064.2:66/661

Панченко О.О.

ВПЛИВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЕКОЛОГІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

У статті розглядається: загальна характеристика хімічної промисловості України; методика дослідження впливу хімічної промисловості на навколишнє середовище; екологічні наслідки діяльності хімічної промисловості в Україні і її шляхи зменшення.

Ключові слова: хімічна промисловість України, гірничо-хімічна промисловість, неорганічна хімія, хімія органічного синтезу, нафтохімічна промисловість, утилізація, відходи.

In the article: the general characteristics of the chemical industry of Ukraine; technique to study the impact of chemicals on the environment; environmental effects of chemical industry in Ukraine and ways to reduce it.

Keywords: Ukraine Chemical industry, mining and chemical industry, inorganic chemistry, organic synthesis chemistry, petrochemical industry, utilization, waste.

Хімічна промисловість України – це багатогалузевий комплекс, що включає більше 1,5 тисячі підприємств, які виробляють тисячі основних і допоміжних найменувань хімічної продукції [1]. Хімічна промисловість має дуже складну галузеву структуру, що охоплює близько двохсот взаємопов'язаних виробництв з великою номенклатурою продукції. Найбільш повний перелік підприємств хімічної промисловості представлений на сайті – <http://www.rada.com.ua> [2].

Що стосується галузевої структури хімічної промисловості, то найчастіше виділяють гірничо-хімічну промисловість, основну (неорганічну) хімію і хімію органічного синтезу.

Гірничо-хімічна промисловість набула розвитку в трьох основних районах України, а саме: Прикарпаття (видобуток самородної сірки, калійної та кухонної солі, нафти, природного газу, озокериту та ін.), Донбас (видобуток кам'яного вугілля, крейди, вапняків, кухонної солі тощо), Крим (багата на хімічні сполуки ропа Сиваша та видобуток природного газу).

Неорганічна хімія в Україні має пріоритетне значення і складається із содової, хлорної, сірчаноокислотної, сажової промисловості та синтезу мінеральних добрив.

Хімія органічного синтезу орієнтується переважно на споживача. і охоплює дві підгалузі: хімія полімерів, яка синтезує складні сполуки; хімія переробки полімерів, виготовляє з полімерів готову продукцію: шини, конвеєрні стрічки, гумове взуття, шланги, іграшки тощо [3].

Загалом в Україні оцінювання негативного впливу господарської діяльності на довкілля ґрунтується на двох основних альтернативних підходах: перший враховує фактичне (повне) оцінювання завданого збитку, а другий – попередні витрати на запобігання можливим збиткам. Крім цього, слід розрізняти методи для оцінювання техногенних збитків від постійних екологічних порушень (від постійно діючих джерел забруднення) і від випадкових небезпечних процесів техногенного характеру (від надзвичайних ситуацій) [4].

Підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості у 2013 році було викинуто в атмосферне повітря 155,4 тис. т забруднюючих речовин та 15906,8 тис. т двоокису вуглецю [5].

Всі хімічні виробництва належать до водомістких. Їх функціонування супроводжується утворенням великої кількості стічних вод із високим вмістом хлорорганічних сполук, кислот і лужних речовин, вуглеводневих сполук. Скидання їх безпосередньо у водойми та міську каналізацію нині заборонено. Тому на території кожного хімічного підприємства чи поблизу нього утворюються великі шлаконакопичувачі, ставки-відстійники.

У хімічній та нафтохімічній промисловості щорічно утворюється значна кількість твердих відходів, які потребують утилізації. Тільки до 30% з них використовують як вторинні ресурси. До 40% невикористаних твердих відходів знищують (спалюють або вивозять на звалища), а решту складають у спеціально відведених місцях. У 2013 році на підприємствах хімічного комплексу, було накопичено та використовувалось біля 440 тис. тон небезпечних хімічних речовин.

Загальною проблемою підприємств гірничо-хімічної промисловості є виникнення порожнин, куди потрапляють прісні поверхневі води, а це призводить до розчинення гірських порід та створює потенційну небезпеку виникнення землетрусу техногенного походження.

Загальною проблемою неорганічної хімії і виробництва органічних продуктів і виробів на їх основі є утворення значної кількості відходів. Найбільшою кількістю відходів відзначаються нафтопереробка, нафтохімія та хімія органічного синтезу, виробництво гумових виробів, пластмас та інших полімерних матеріалів.

Особливо велику екологічну небезпеку для населення та довкілля створює використання та виробництво на хімічних підприємствах сильнодіючих отруйних речовин (СДОР) [2].

Друга небезпека – це небезпека техногенних аварій на підприємствах хімічної промисловості. До галузей промислового виробництва, які більш інших небезпечні по аварійності, відносяться хімічні, нафтохімічні, газопереробні і суміжні їм виробництва. В Україні цією проблемою займається Державна служба України з надзвичайних ситуацій МНС. Але, нажаль, в звітах цієї служби подається тільки кількісний аналіз техногенних аварій. Відповідно з 2004 по 2014 рік в Україні сталося 10 техногенних аварій, пов'язаних із хімічним виробництвом різного рівня.

Також були розглянуті способи утилізації відходів хімічного виробництва як один із шляхів зменшення впливу на навколишнє середовище. Для ефективної утилізації відходів необхідно використовувати міжнародний досвід, який свідчить, що найбільш популярним типом інноваційних структур у хімічній індустрії є технопарки (хімічні парки). В Україні, попри декларативну стратегічну зорієнтованість державної політики розвитку хімічної промисловості у напрямі її інноваційно-інвестиційної моделі, реальні процеси свідчать про не системність й адаптаційний характер галузевих перетворень. Отже, потрібна принципово відмінна – неоіндустріальна стратегія, спрямована на якісне переформатування й модернізацію застарілого виробничого потенціалу хімічного комплексу [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каталог підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/?sector=4>.
2. Перерва П. Г. Антикризисний механізм санації та реструктуризації підприємств хімічної промисловості / П. Г. Перерва, В. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://trep.khpi.edu.ua/article/view/14567>.
3. Шевцова Г. З. Розвиток хімічної промисловості України: сучасні тренди і напрями оптимізації / Г. З. Шевцова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved>.
4. Екологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. Авторів за загальною ред. О. Є. Пахомова. – Харків: Фоліо, 2014 – 666 с.
5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/index.php/dopovid>.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Машкова

УДК 612.82

Пироженко Р.І.

АТФ-АЗНА АКТИВНІСТЬ СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗІВ В УМОВАХ ДІЇ ІНТЕРФЕРОНУ

Дослідження присвячене вивченню активності ферментних систем у скелетних м'язах білих мишей. Показано, що введення інтерферону має вплив на АТФ-азну активність посмугованих м'язів.

Ключові слова: інтерферон, посмуговані м'язи, АТФ.

Studies examining the activity of enzyme systems in the skeletal muscle of white mice. It was shown that administration of interferon has an impact on the activity ATP striated muscle.

Keywords: interferon, striated muscle, ATP.

За сучасними уявленнями цитокіни грають одну з центральних ролей у процесах імунної відповіді організму, а також є важливим елементом регуляції цито- та гістогенезу. Група цитокінів – інтерферони – являються однією з найбільш універсальних речовин, що

виробляються організмом у відповідь на вірусну інфекцію або чужорідний антиген. До дії інтерферонів в тій чи іншій мірі чутливі всі вірусні інфекції. Одна з форм інтерферону – γ –інтерферон виявляє свій широкий спектр властивостей не тільки в антиінфекційному, а і протизапальному та рекреаційному ефектах, що робить його важливим об'єктом клінічних досліджень [5, 6].

Вивчався вплив інтерферонів на серцевий м'яз. Так, показано, що інтерферон- $\alpha 2b$ спричиняє зміни електричної активності серця, веде до зниження об'ємної швидкості коронарної перфузії. Інтерферон призводить до збільшеного вивільнення креатиніну з серцевого м'яза на тлі підвищення депонування кальцію [1, 4, 5]. Між тим, ще недостатньо вивчена реакція цих речовин на процеси у скелетній м'язовій тканині [5].

Важливість детального вивчення γ –інтерферону полягає у можливості розробки ефективної терапії цитокіном пошкоджених м'язів та попередження розвитку у них фіброзу [2, 5].

Метою нашої роботи було вивчення впливу гамма інтерферону на м'язову систему.

Лабораторні дослідження проводили у 2016 році у лабораторії молекулярної біології Херсонського державного університету. Об'єктом були статевозрілі миші масою до 32 г, що утримуються у віварії ХДУ.

Було проведено десять експериментальних серій: 1) до зразку попередньо заморожених м'язів була додана доза інтерферону 1млн. МО; 2) до замороженого зразку додавались 100 тис. МО інтерферону; 3) контрольна (до незамороженого зразку м'язів була додана ТХУ, але не додавались АТФ та інтерферон); 4) не додавався інтерферон, але додавалась АТФ; 5) До незаморожених м'язів була додана доза інтерферону 100 тис. МЕ; 6) та 7) контрольні, відповідно із замороженими і незамороженими м'язами; 8. до незаморожених м'язів був доданий інтерферон дозою 1 млн. МО; 9. до заморожених м'язів додавався інтерферон дозою 3 млн. МО.; 10. холоста – проба містила амоній молібдат з аскорбіновою кислотою [3].

На рис. 1 можна порівняти графік фотометричних показників експериментальних проб. Нами були порівняні середні фотометричні показники повторностей між собою у довільному порядку, щоб побачити криву змін даних. Таким чином, графік дав змогу оцінити повторності з найбільшою та найменшою активностями.

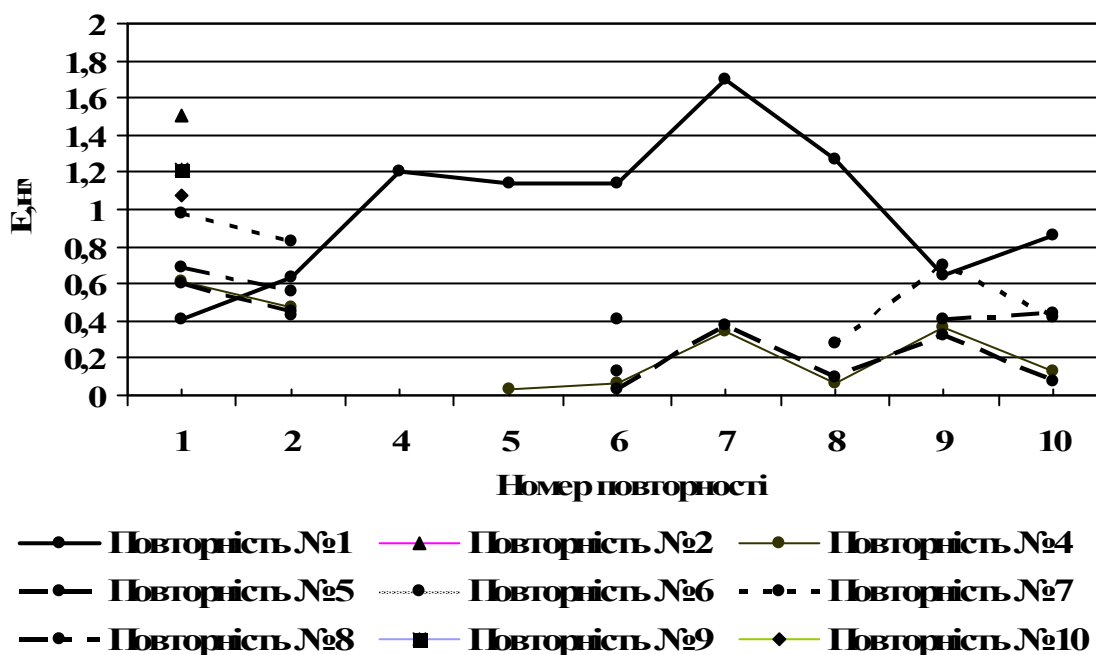

Рис. 1. Графік порівняння фотометричних показників експериментальних проб

Перша повторність на початку має показники 0,411 нм у порівнянні з такою ж першою пробою. У порівнянні з другою вони збільшуються до 0,635 нм, а для 4-6 повторностей підіймаються майже вдвічі до 1,206, 1,14 та 1,14 нм відповідно. Найвищі показники відзначаються у порівнянні з сьомою повторністю (контроль з незаморозженими м'язами) – 1,703, що майже втричі більше від початкових. Далі показники знижуються у порівнянні з восьмою до 1,2723, що дуже нагадує четверту пробу. На дев'ятій повторності відзначаємо 0,6486 нм, а на десятій 0,865 нм. Порівняльні дані з дев'ятою пробою майже збігаються з другою, а для десятої знаходяться між другою та четвертою повторностями.

Другу повторність порівнювали лише з першою. Фотометричні показники для повторності з МО 100 тис. з замороженими м'язами виявились менше показників першою проби – 1,51 нм.

Початкові показники четвертої проби становили 0,613 нм у порівнянні з першою. До другою повторності вони зменшилися до 0,4775 нм, а до п'ятої аж до 0,036 нм. Порівняно з шостою та сьомою повторностями показники зросли до 0,0643 та 0,346 нм відповідно, але всеодно були дуже низькими до шостої, але не менше ніж до п'ятої. На восьмій пробі вони знову знизилися до 0,0593 нм, з дев'ятої зросли до 0,363 нм і на десятій знизилися до 0,126 нм. Четверту пробу ми не порівнювали.

Стосовно п'ятої експериментальної проби, ми відзначили дуже схожі з четвертою пробою результати відносно першої та другої повторностей – 0,602 та 0,45 нм. Показники до шостою проби стрімко знизилися до 0,034 нм, зросли до сьомої на 0,3763 нм і зменшилися до 0,095 нм відносно восьмої. Схожі коливання зазначені нами і для дев'ятої та десятої проб – 0,324 та 0,0756 нм. П'яту пробу ми не порівнювали з четвертою та аналогічною п'ятою.

Шосту повторність порівнювали лише з другою і фотометричні результати були у межах 0,432 нм.

На початку показники для сьомої повторності відносно першої та другої повторностей відзначені досить високими – 0,9746 нм та 0,826 нм. У порівнянні з шостою вони зменшилися до 0,4085 нм і з восьмою до 0,277 нм. Фотометричні показники до дев'ятої проби зросли на позначку 0,695 нм і до десятої впали на позначку 0,4413 нм. Сьому пробу ми не порівнювали з четвертою, п'ятою та аналогічною сьомою.

На графіку показники для восьмої проби починаються з 0,690 та 0,560 нм відносно до першою та другої повторностей. До шостої вони зменшуються до 0,1296 нм і підвищуються на 0,413 та 0,4413 нм відносно 9 та десятої повторностей. Восьму пробу ми не порівнювали з четвертою, п'ятою, сьомою та аналогічною восьмою повторністю.

Дев'яту та десятую повторності ми порівнювали лише з першою і для них були відмічені показники у 1,216 та 1,076 нм відповідно.

У графіку не зображена третя послідовність, тому що ми не використовували її у дослідженні, вона була лише пробною.

Для того щоб побачити загальну тенденцію зміни фотометричних даних ми побудували узагальнений графік порівняльних показників для використаних нами експериментальних повторностей (рис. 2).

█ Середні значення фотометричних показників

Рис. 2. Гістограма порівняння середніх значень фотометричних показників експериментальних проб

Найвищі середні показники відзначені нами для першої повторності, що можна також побачити на гістограмі. Проба з додаванням 1 млн. інтерферону має найбільші середні фотометричні показники серед інших експериментальних проб – близько 1 нм.

Четверта та п'яті проби мало відрізняються за показниками – 0,26 та 0,27 нм. Сьома повторність має середній показник 0,6 нм, що є другим за величиною після першого. Фотометричні результати повторності з додаванням 1 млн. інтерферону до незаморожених м'язів знаходяться у межах 0,44 нм.

Таким чином, нами встановлено, що найбільше гальмує активність АТФ-ази доза інтерферону у 100 тис. МО додана безпосередньо до заморожених м'язів. Також доза інтерферону, що була додана до незаморожених м'язів не вплинула негативно на швидкість АТФ-ази. 1млн. МО інтерферону не мав негативного впливу на заморожені та незаморожені м'язи. Проте, 3 млн. МО інтерферону гальмували активність АТФ-ази у попередньо заморожених м'язах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесчасний, С. П. Реакція мастоцитів на перфузію серця розчином інтерферону / С. П. Бесчасний, М.М. Найдьонов, О. М. Гасюк // Природничий альманах. Біологічні науки: зб. наук. праць. – Херсон: вид-во П. П. Вишемирський, 2015. – С. 4-11.
2. Осипенко Г.А. Основи біохімії м'язової діяльності / Г.А.Осипенко. – К.: Олімпійська література, 2007. – 86 с.
3. Тартаковский А.Д. // Сб.: Биофизические и биохимические методы исследования мышечных белков / Под ред. Иваницкого Г.Р. – Л.: Наука. – 1978. – С. 55–76.
4. Beschasnyi S., Samoilenko Y., Naidionov M., Hasiuk O.; ,Effect of interferon- α 2b on the ATP`s-activity of muscles,в«system organization of psychophysiological and vegetative functions (medical and biological aspects)в»,„21-22,2016,Lesya Ukrainka Eastern European National University.
5. Foster W., Li Y., Usas A., Somogyi G., Huard J. Gamma interferon as an antifibrosis agent in skeletal muscle // J Orthop Res. 2003. – Vol. 21. -Iss. 5. – P. 798-804.
6. Xiaodi Su, Yingpu Yu, Yi Zhong, Eugenia G. Giannopoulou etc. Interferon- γ regulates cellular metabolism and mRNA translation to potentiate macrophage activation // Nature Immun. 2015. – Vol. 16. – p. 838-849.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О.М. Гасюк**

АНАЛІЗ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТАВРІЙСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ

У статті розглядається геопросторовий аналіз туристичних ресурсів Таврійського туристичного кластеру.

Ключові слова: Таврійський туристичний кластер, Таврійський туристичний конгрес, туристичний кластер, інвестиційний проект, кластеризація.

The article deals with geospatial analysis of tourism resources of the tourism cluster of the Tauride.

Key words: Tavriyskiy tourist cluster, Tavria tourism Congress, tourism cluster, investment project, clustering.

Туристичний кластер – це концентрація на певній території підприємств індустрії туризму, які взаємодіють між собою з метою створення туристичного продукту. Групи підприємств спільно використовують туристичні ресурси, інфраструктуру, ринок праці та взаємодоповнюють один одного.

Таврійський туристичний кластер являє собою групу географічно локалізованих підприємств, які сформувались на базі туристичних активів регіону і пов'язані з обслуговуванням туристів, наприклад, туристичних операторів, готелів, сфери громадського харчування, виробників сувенірної продукції, транспортних підприємств та інших.

Упродовж 2014-2015 рр. забезпечено сприяння реалізації ряду інноваційних проектів, зокрема проекту створення «Таврійського туристичного кластеру» на базі Таврійського об'єднання територіальних громад, до складу якого входять міста Каховка, Нова Каховка, Берислав, Таврійськ, а також Бериславський та Каховський райони. Проект спрямований на промоцію потужних туристичних можливостей розвитку екологічного, сільського зеленого, водного, історично-пізнавального та інших різновидів туризму центральної Таврії [4].

Класифікація О. О. Бейдика, який об'єднав РТР в три великі групи: природно – географічні, природно-антропогенні та суспільно-історичні.

До природних ресурсів Таврійського туристичного кластеру можна віднести: зона Дніпровських плавнів; зона Олешківських (Нижньодніпровських) пісків [1].

Серед природно – антропогенних, ресурсів Таврійського туристичного кластеру необхідно назвати:

- Дендропарк Каховського лісгоспзагу – місто Каховка;
- «Малокаховський бір» – село Мала Каховка;
- Каховське водосховище;
- Вікові платани – місто Нова Каховка;
- Меморіальні дуби – місто Нова Каховка;
- «Дендропарк Ботанічний» – місто Нова Каховка;
- Джерело Шилової балки – Бериславський район;
- Козацьке джерело – автошлях біля с. Веселе, на землях Козацької сільської ради Бериславського району.

За даною класифікацією розглянемо суспільно – історичні туристичні ресурси Таврійського туристичного кластеру: *Введенська церква*, 1726 р. (м. Берислав); *Кам'янська Запорозька Січ*, 1709 – 1711 роки, 1730 – 1734 рр. (село Республіканець); *Кірха Св. Петра і Павла*, 1885 р. (с. Зміївка); *Кладовище воїнів Кримської війни*, 1855 р. (м. Берислав); *Корсунський монастир*, XVIII – XX ст. (с. Корсунка); *Любимівське пізньоскіфське городище*, III ст. до н.е. – III ст. н.е. (село Любимівка) [3].

Гордістю Бериславського району вважається «Виноробне господарство князя П. Н. Трубецького», що успішно продовжує виноробні традиції, закладені в 1896 році.

Однією з особливостей Нової Каховки є близькість із заповідником Асканія – Нова, який знаходиться в Херсонській області в 75 км від Нової Каховки [5].

Для того, щоб привабити туристів до відвідування Каховки та Нової Каховки, необхідно звернути увагу на ті місця, які заворожують своєю гостинністю. До них відносяться: Готель «Maxim Marine» Yacht Club, База відпочинку «Славутич», культурно-розважальний комплекс «Premier», Готель Holiday Village Katrin, мережа «My Coffee» [2].

13-15 травня 2016 року у Новій Каховці пройшов III Таврійський туристичний Конгрес. Програмою конгресу були ділові зустрічі, обмін досвідом, воркшопи, екскурсії. Також було проведено цільовий презентаційно – ознайомчий тур «Відкриваємо невідому, захоплюючи Таврію».

Сьогодні є нагальна потреба проведення подібних ділових зустрічей, на яких обговорюються найважливіші питання перспектив туристичної галузі, пропонуються рішення та демонструються ефективні приклади досвіду, практики сьогодення, презентується регіональний туристичний продукт, що в цілому сприятиме модернізації та розвитку туристичної галузі України в найближчому майбутньому [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василевська Я. Оцінка природно-рекреаційних ресурсів Херсонської області / Я. В. Василевська / Регіон – 2013: стратегія оптимального розвитку: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Харків, 7-8 листопада 2013 р.) / Гол. ред. В. С. Бакіров. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – 459 с. – С. 399 – 401.
2. Географія Херсонщини: Навч. посібник. / Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С., Єрмаков С.Л. та ін. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.
3. Машкова О. В. Аналіз суспільно-історичних туристичних ресурсів Херсонської області / О. В. Машкова // Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. конфер. (8-9 жовтня 2015 року, Херсон) / [За ред. І. О. Пилипенка]. – Херсон: ПП Вишемирський, 2015 – С. 243-248.
4. Машкова О.В. Подберезня І.В. Сучасний стан та перспективи розвитку Таврійського туристичного кластеру / Машкова О.В. Подберезня І.В. // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної краєзнавчої конференції «Минуле і сучасність: Херсонщина. Таврія. Каховка» (16-17 вересня 2016 р.) / Упоряд. М.В. Гончар. – Каховка – Херсон: Гілея, 2016. – С. 88-89.
5. Оберіг Херсонщини // за ред. О. Башмакової. – Херсон, 2009. – 15 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О.В. Машкова**

УДК 911.3

Половко О.В.

ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядається стан та основні перспективні напрями розвитку індустріального туризму в Україні.

Ключові слова: Індустріальний туризм, промисловість, індустріальний ландшафт, туристичний потенціал.

The article considers the key and promising areas of industrial tourism in Ukraine.

Key words: Industrial tourism, industry, industrial landscape, tourism potential.

Індустріальний туризм – це вид активного туризму, зосередженого в промислових регіонах, що має за мету споглядання індустріальних ландшафтів, ознайомлення з витворами

індустріальної архітектури, відвідування працюючих виробничих підприємств з метою задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів [1]. А тому, є справжнім інструментом маркетингу території, системної роботи місцевих громад по просуванню її інтересів для залучення інвесторів, туристів або потенційних жителів. Згідно щорічним звітам Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) чітко простежується тенденція поступового занепаду індустрії туризму в Україні, а тому постає потреба у розробці нових та незвичних напрямків туризму, які будуть не тільки сприяти відпочинку, а також підвищенню інтелектуального рівня знань про власний регіон та країну. Для розвитку знань із самоосвіти в усіх економічно розвинених країнах проводяться екскурсії на виробництво. Дійсно перспективи розвитку промислового туризму в Україні з її багатими природно-рекреаційними та туристичними ресурсами дуже високі.

Розвиток даного виду туризму в Україні вимагає до себе великої уваги з боку уряду і з точністю стане новим шляхом розвитку промислового комплексу України, сприятиме підвищенню рівня знань з виробництва майбутніх фахівців, які навчаються в навчальних закладах.

Промисловість – це провідна галузь господарства країни, але, на жаль на даний момент Українські підприємства знаходяться на межі банкрутства. Бракує фінансових вкладень в промисловість для подолання заборгованостей, відновленню фізичного і морального стану основних фондів. Наприклад гордість Дніпропетровщини ракетобудування і металургія. Сьогодні гігант ракетно-космічної галузі Державне виробниче підприємство "Південний машинобудівний завод імені О. Макарова" – на межі зупинки, подібна ситуація з заводом "Дніпрошина", який у 1965 році поставляв автомобільні покришки і інші товари з гуми не тільки по Україні, але в країні ближнього і далекого зарубіжжя.

Але позитивним прикладом може слугувати індустріальний туризм в Одеському регіоні, досвід Одеського порту свідчить, що попит на цей вид туризму є і при певній інформаційній підтримці має непогані перспективи для подальшого розвитку [2]. Оскільки, організовано постійно діючий екскурсійний автобусний маршрут в Одеському морському торговому порту. Екскурсія включає проїзд вздовж причальної лінії, практично по всій території порту та ознайомлення із спеціалізацією та специфікою функціонування морського порту [3].

Помірно велика кількість підприємств, які практикують індустріальний туризм, як правило тяжіє до східноорієнтованих векторів розвитку даного туристичного напрямку, що логічно обумовлено зосередженням індустріального потенціалу країни саме в східних регіонах. Однак повноцінному виходу індустріального туризму на ринок туристичних послуг України перешкоджає цілий ряд проблем. Серед яких недостатній розвиток правової бази, відсутність якісних рекламно-інформаційних матеріалів, низький рівень надання послуг, незадовільний рівень комфорту та низький рівень технікобезпеки промислових установ [4].

Основна ідея промислового туризму – подолання негативного ставлення до промислових міст, ознайомлення людей з надбаннями індустріальної епохи, показ кращих зразків індустріальної цивілізації. Основними цільовими групами де має реалізовуватись ідея повинні стати населення міста, вітчизняні та закордонні туристи, внутрішні та зовнішні інвестори [5].

Незважаючи на існування факторів, що стримують розвиток індустріального туризму в Україні, необхідно працювати в даному напрямку, а саме над впровадженням нових турів, видів туризму, «реформувати» та вдосконалювати вже звичні для всіх види туризму та ін.

При цьому треба використовувати нові види туристичних послуг. Необхідно експериментувати і застосовувати досвід іноземних держав, необхідно спробувати шляхом експериментів адаптувати нововведення в туріндустрії зарубіжних країн до умов нашої країни і заробляти на цьому гроші.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пацюк В. С. Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В. С. Пацюк. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/racjuk2.htm.
2. Ігнатенко Є. В. Напрямки розвитку індустріального туризму на базі морських торгових портів Одеського регіону/ Ігнатенко Є. В // Індустріальний туризм : реалії та перспективи Зб. наук. праць за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. форуму. (2013 року, Кривий Ріг) / [ред.кол.: Я. В. Шрамко, В. Л. Казаков та ін]. – Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2013.– С. 90.
3. Офіційний сайт Одеського морського торгового порту [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.port.odessa.ua/index.php/ua/infrastruktura>
4. Криса В. С. Особливості становлення індустріального туризму на туристичному ринку України / Криса В. С.// Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка.-Серія «Географія». – 2010. – №57. – С.47-49
5. Казаков В. Л., Нагорний А. І., Пацюк В. С Теоретико-методологічні засади «Програми розвитку промислового туризму в місті Кривому Розі на 2013-2015 роки» / Казаков В. Л., Нагорний А. І., Пацюк В. С // Індустріальний туризм: реалії та перспективи Зб. наук. праць за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. форуму. (2013 року, Кривий Ріг) / [ред.кол.: Я. В. Шрамко, В. Л. Казаков та ін]. – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2013.– С. 21.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Машкова

УДК 911.2:631.42 (477.72)

Польова І.С.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ПРИСИВАШІЯ НА ПРИКЛАДІ НОВОТРОЇЦЬКОГО РАЙОНУ ТА АЗОВО-СИВАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

У статті розглядається порівняльний аналіз трансформації ґрунтового покриття Присивашія та Азово-Сиваського природного національного парку під впливом природних та антропогенних чинників.

Ключові слова: Азово-Сиваський національний природний парк ,ґрунтовий покрив, агроперетворені ґрунти, меліорація, плантажна оранка.

The article deals with the comparative analysis of the Presivashye and the Azov-Sivash National Natural Park soil transformation under the influence of natural and anthropogenic factors.

Key words: Azov-Sivash National Natural Park, soil, agricultural converted soils, melioration, plantage plowing.

Ґрунтовий покрив – специфічне природно-історичне утворення, яке є результатом складної функціонально-еволюційної взаємодії чинників і умов природно-господарського середовища. [5].

Ґрунтовий покрив Новотроїцького району зазнає значних перетворень в результаті антропогенної діяльності, наслідками якої є вторинне засолення ґрунтів, вітрова ерозія, зменшення вмісту гумусу в ґрунті, що в свою чергу призводить до того, що ґрунти швидко втрачають свої позитивні властивості при нераціональному сільськогосподарському використанні.

Азово-Сиваський національний природний парк – це природоохоронна територія, що знаходиться під заповідними степами, де ґрунтовий покрив уздовж затоки Сиваш має певну специфіку, що пов'язано з умовами формування [3, 4]. Ґрунти заповідної території у порівнянні з ґрунтовим покривом Новотроїцького району, не зазнають значного антропогенного впливу.

Територія Новотроїцького району характеризується значними масштабами розорення сільськогосподарських угідь [2]. В результаті залучення солонцюватих ґрунтів до ріллі, морфологічна будова їх профілю набуває певних змін. В солонцях утворюється орний шар, що складається з гумусово-елювіального, елювіального і частково ілювіального горизонтів. При цьому потужність самого ілювіального горизонту зменшується на 5-10 см [6]. Щорічне розорювання призводить до посиленої взаємодії ґрунтів з атмосферою, поширюється вітрова та водна ерозія ґрунтів. Безпосереднім наслідком розорювання є трансформація механічного складу ґрунту [1,7].

Також однією із основних причин трансформації ґрунтового покриву досліджуваної території є зрошування – підведення води на поля, що відчувають нестачу вологи, і збільшення її запасів у шарі ґрунту. Меліорація земель належить до найбільш важливих засобів підвищення сільськогосподарського виробництва, послаблення його залежності від несприятливих природно-кліматичних умов [5]. Інтенсивний розвиток зрошувальних меліорацій викликає не тільки позитивні, але і негативні зміни природних умов, що проявляються в підвищенні рівнів ґрунтових вод, підтопленні територій, вторинному засоленні, осолонцюванні земель, погіршенні фізико-механічних і водно-фізичних властивостей ґрунтів та ін.

Отже, проведений порівняльний аналіз сучасного стану ґрунтового покриву та результатів досліджень кінця 20 століття, можна дійти наступних висновків:

- трансформація ґрунтового покриву території Новотроїцького району відбувається як під впливом природних, так і антропогенних факторів;
- трансформація ґрунтового покриву Азово-Сиваського національного природного парку відбувається переважно під впливом природних чинників;
- залучення солонцюватих та темно-каштанових ґрунтів Новотроїцького району до ріллі та їх тривале сільськогосподарське використання, застосування меліоративних заходів (меліоративна плантажна оранка та зрошення) внесли певні зміни до їх сольового складу. Вони зазнають позитивної агрогенної трансформації і втрачають більшість з тих морфологічних ознак, відповідно до яких у цілинному стані ідентифікувалися як власне солонці чи солонцюваті ґрунти, що в свою чергу визначає плантажну оранку як позитивний захід оптимізації ґрунтів Новотроїцького району.
- здійснюється багатосторонній вплив зрошення на хімічні властивості ґрунту. Зрошувальна вода діє насамперед як розчинник і як середовище, в якому легко відбуваються хімічні процеси. Із збільшенням у ґрунті кількості води зменшується концентрація ґрунтового розчину і підвищується її розчинна дія. Саме тому меліоративна плантажна оранка земель належить до найбільш важливих засобів оптимізації використання солонцевих ґрунтів, а саме підвищення сільськогосподарського виробництва та послаблення його залежності від несприятливих природно-кліматичних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балюк С.А. Використання солонцевих ґрунтів України / С.А. Балюк, Г.В. Новікова, Н.Ю. Гаврилович // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 10. – С. 12-15.
2. Географія Херсонщини: Навч. посібник./ [Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л., Руденко М. М. та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.

3. Давидов О.В., Роскос Н.О., Роскос О.М. Загальні особливості поширення рослинності на березі затоки Сиваш, Азовське море // Вісник ОНУ, Сер.: Географічні та геологічні науки. 2013. – Т. 18, Вип. 3(10) – С. 57-64.
4. Давидов О.В., Крючкова Т.М., Роскос О.М. Сучасний гідрологічний режим затоки Сиваш як домінуючий фактор розвитку берегової смуги // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. – 2008. – Т. 13, Вип. 6 – С. 50-66.
5. Єрмолаєв М.М. Трансформація родючості солонцевих ґрунтів Лісостепу України під впливом меліорацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора. с.-г. наук за спеціальністю 06.01.03 «Агроґрунтознавство і агрофізика»/ М.М.Єрмолаєв. – Київ, 2002. – 39 с.
6. Любимова І.Н. Сучасні процеси ґрунтоутворення в розораних та меліоративних ґрунтах солонцевих комплексів сухостепової зони / І.Н.Любимова. – М.: Ґрунтознавчий інститут ім. В.В.Докучаєва, 2010. – С. 390-413.
7. Новікова А.В. Прогнозування вторинного засолення ґрунтів під час зрошення / А.В. Новікова. – К.: Урожай, 2000. – 166 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Давидов

УДК 612.111

Прусова А.С.

ДЕЯКІ БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЛЕЙКОЦИТІВ МИШЕЙ В УМОВАХ ДІЇ БІОЛОГІЧНО-АКТИВНОЇ РЕЧОВИНИ «СПІРОКАРБОН»

У статті показано, що біологічно-активна речовина «Спірокарбон» має вплив на біохімічну активність лейкоцитів крові.

Ключові слова: спірокарбон, лейкоцити, імунна система.

In article it is shown that biologically Spirokarbon active agent influences biochemical activity of leucocytes of a blood.

Keywords: spirocarbon fabrics, leucocytes, immune system.

Велике біологічне значення гетероциклічних сполук полягає у тому, що їх цикли лежать в основі багатьох природних біологічно активних речовин та лікарських засобів [5].

Важливими нітрогеновмісними гетероциклічними сполуками є хіназоліни, хіноліни, піримідини та їх похідні, які використовують як структурні фрагменти для отримання фармакологічно активних сполук. Серед цих похідних відомими є сполуки з антипротозойною, антибактеріальною та антиоксидантною активністю [3], також деякі похідні пригнічують епідермальний фактор росту, що свідчить про їх вплив на злоякісні пухлини [2]. Також вони є стимуляторами росту рослин, мають антимутагенні властивості [4], змінюють функціональну активність лейкоцитів крові [1].

Отже, речовини, що містять піримідиновий цикл, широко поширені в природі, оскільки беруть участь у багатьох важливих біологічних процесах, зокрема входять в склад нуклеотидів. Окрім цього, цей цикл є фрагментом деяких вітамінів групи В, а саме В₁, коферментів та антибіотиків [5]. Вивчення властивостей нових похідних конденсованих нітрогеновмісних сполук з піримідиновим фрагментом є важливим з метою створення на їх основі ефективних протимікробних засобів для профілактики та лікування інфекційних ускладнень.

Було досліджено вплив спірокарбону на біохімічні показники імунних клітин крові лабораторних мишей.

Для дослідження було відібрано 15 статевозрілих самців білих лабораторних мишей приблизно одного віку (експериментальна група – 10 особин, контрольна група – 5 особин).

Усі миші утримувались у віварії кафедри біології людини і імунології ХДУ на стандартному харчовому раціоні. Спірокарбон для дослідження люб'язно надано кафедрою органічної та біологічної хімії Херсонського державного університету.

Препарат уводили мишам протягом 2 тижнів, через день. Забір крові проводили із хвостової артерії перед початком експерименту, на 8 та 14 добу експерименту. Робили мазки за стандартною процедурою. Фарбування мазка проводили за Романовським – Гімзою та згідно обраних методик за Грехемом-Кнолем та за Кеплоу. Препарати переглядали за допомогою імерсійної системи мікроскопа фірми Micromed, фотографували цифровою камерою. Реакцію оцінювали за допомогою принципу Astaldi і виражали за допомогою середнього цитохімічного коефіцієнту.

Вміст катіонних білків може бути показником токсичного ураження, чи показником впливу певної речовини (у нашому випадку – спірокарбону) на систему периферичної крові.

Після проведення цитохімічного дослідження вмісту катіонних білків у імунних клітинах периферичної крої досліджуваних мишей, було виявлено статистично достовірне зниження їхніх показників у експериментальній групі мишей у порівнянні з контролем.

Отримано дані, що вказують на явище декатіонізації нейтрофілів мишей після експерименту, що може бути обумовлене їх секреторною дегрануляцією або високим рівнем вмісту лужної фосфатази.

Лужна фосфатаза здатна гідролізувати деякі сполуки, приймає участь у реакціях трансфосфорилування, приймає безпосередню участь у процесах внутрішньоклітинної передачі сигналів з мембранних рецепторів.

Дослідження фосфатазної активності імунних клітин периферичної крові мишей до експерименту та після нього виявило статистично достовірне збільшення її рівня після експериментального введення спірокарбону.

Отримано дані, які вказують на підвищений рівень лужної фосфатази нейтрофілів у мишей основної групи по відношенню до контрольної.

Логічно, що на фоні збільшення активності лужної фосфатази будуть спостерігатися зниження вмісту мієлопероксидази та фагоцитарної активності, оскільки існує обернено – пропорційна залежність між цими показниками, адже підвищення рівня лужної фосфатази блокує утворення активних форм кисню активованими імунними клітинами.

Генерація мієлопероксидазою активної форми кисню та вільних радикалів забезпечує антимікробну активність нейтрофілів, тим самим забезпечуючи вроджений неспецифічний імунітет. За окремих умов, мієлопероксидаза може секретуватися у міжклітинний простір і приймати участь у пошкодженні власних тканин організму.

Після проведення біохімічного дослідження вмісту мієлопероксидази лейкоцитів, було виявлено статистично достовірне зниження її рівня в експериментальній групі у порівнянні з контрольною.

У мишей після експерименту має місце знижений вміст мієлопероксидази у лейкоцитах. Це явище може бути наслідком втрати мієлопероксидази гранулоцитами на етапі циркуляції у кровотоці. Зниження рівня мієлопероксидази може бути наслідком того, що фермент вивільняється у позаклітинне середовище (у кров).

Отримані результати важливі для з'ясування впливу нового синтетичного регулятора росту – спірокарбону на імунну систему ссавців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гасюк О.М. Активність мієлопероксидази лейкоцитів білих мишей за умови впливу спірокарбону / О.М. Гасюк, О.Н. Речицький, С.П. Бесчасний // Теорія і практика сучасного природознавства: V Всеукр. наук, -практ. конф Збірник наукових праць – Херсон: 1111 Вишимирський В.С., 2011. – С.28-32.
2. Кошелева В.Д. Влияние спирокарбона на гипоталамо-гипофизарную нейросекреторную систему (ГТНС) растущих животных / В.Д. Кошелева, Р.Т. Бойко, В.А. Ересько // Матер, всеукр. науч-практ. конф – Херсон, 1994. – С 103.

3. Речицький О.Н. Дослідження впливу „спірокарбону” на структурно-функціональний стан еритроцитарних мембран периферичної крові здорових людей та хворих на алкоголізм / О. Н. Речицький, В. А. Єресько, К.П. Дудок, Н. О. Сибірна // Теорія і практика сучасного природознавства: III Всеукр. наук.-прикт. конф Збірник наукових праць – Херсон: 1111 Вишимирський В.С., 2007. – С. 47-52.
4. Сидорович М.М. Мітозомодифікуючі та мутагенні властивості похідної спірокарбон / М.М. Сидорович, Ю.В. Польченко // Наука в інформаційному просторі: Матеріали ІХ Міжнародної наук.-практ. конференції 10-11 жовтня Рівне, 2013: у 8-т. – Днепропетровськ: Біла К.О., 2013. – Т.8. – С. 59-62.
5. Солдатенков А.Т. Основы органической химии лекарственных препаратов. / А.Т. Солдатенков, Н.М. Колядина, И.В. Шендрик. – М.: Мир, 2007. – 192 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.І. Гайдай

УДК 504.3.054:621.43.062(477.72)

Прутков В.О.

ВПЛИВ ВИХЛОПНИХ ГАЗІВ АВТОТРАНСПОРТУ НА СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ М. ОЛЕШКИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано проблему забруднення атмосфери вихлопними газами автомобільного транспорту. Показано вплив на стан атмосфери складу вихлопних газів та основні заходи і методи щодо зниження шкідливого впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря на прикладі м. Олешки Херсонської області.

Ключові слова: атмосфера, вихлопні гази, автомобілі, паливо, навколишнє середовище.

The problem of air pollution exhaust of automobiles. The influence on the state of the atmosphere of exhaust gas and the main measures and methods to reduce the harmful effects of road transport on air on the example of Oleshky Kherson region.

Keywords: atmosphere, exhaust, cars, fuel, environment.

Загальновідомо, що автомобільний транспорт – одне з найпоширених джерел забруднення навколишнього середовища. Шкідливі речовини під час експлуатації автотранспорту потрапляють у повітря з вихлопними газами, випарами з паливних систем, а також при заправленні автомобілів паливом [2]. На викиди оксидів вуглецю (вуглекислий газ і чадний газ) впливає також рельєф дороги та режим і швидкість руху автомобіля.

Тому транспортні засоби теж потребують удосконалення задля зменшення їх негативного впливу на навколишнє середовище. Відомим є той факт, що джерелами забруднення повітряного басейну під час експлуатації автотранспорту є ДВЗ, які викидають в атмосферу відпрацьовані гази та паливні випаровування. У відпрацьованих газах виявлено близько 280 компонентів продуктів повного та неповного згоряння нафтових палив, а також неорганічні сполуки тих чи інших речовин, які є в паливі [4].

Автотранспорту відповідає приблизно 39 % викидів вуглеводнів в індустріально розвинених країнах. Автомобілі – основне джерело чадного газу (СО). Це одна із найбільш токсичних сполук, що негативно впливає на здоров'я людей. Крім того, в атмосферу виділяються оксиди азоту NO і N₂O. Двоокис азоту негативно впливає і на людину, і на рослини. У верхніх шарах атмосфери озон – природний компонент (озоновий шар) – захищає землю від небезпечного космічного випромінювання. У нижніх шарах озон є забруднювачем, шкодить здоров'ю людей, природі, природним та штучним будівельним матеріалам. Формування приземного озону – непрямий наслідок забруднення, яке викликає

автотранспорт. Він утворюється в результаті фотохімічних реакцій, в яких беруть участь оксиди азоту та вуглеводні [5].

У дослідженні [1] узагальнили основні причини забруднення повітря від автотранспорту, до якого віднесено поганий стан технічного обслуговування автомобілів; низька якість застосовуваного палива; наявність свинцевих домішок у бензині; нерозвиненість системи управління транспортними потоками; низький відсоток використання екологічно чистих видів транспорту [1]. У праці також наведено факти, які показують, що забруднення повітря становить серйозну загрозу здоров'ю населення, сприяє зниженню якості життя. Вплив токсичних речовин, які забруднюють повітря, викликає такі захворювання, як рак, лейкемію, астму, ендокринні захворювання, респіраторні захворювання, алергію, серцевосудинні захворювання, хвороби печінки, хвороби жовчного міхура, хвороби органів чуття.

Проведений на прикладі м. Олешки Херсонської області аналіз показав, що транспортні засоби з двигунами внутрішнього згорання призводять до майже середнього забруднення атмосферного повітря $15,42 \text{ мг/м}^3$, зокрема в межах модельної ділянки дослідження по вул. Комунарів в м. Олешки. Було встановлено, що надходження угарного газу до атмосферного повітря становить, при нормативних значеннях 20 мг/м^3 .

На сьогодні запропоновано багато методів щодо зменшення шкідливих викидів відпрацьованих газів транспорту в атмосферу. Оскільки усі відомі методи лише зменшують викиди в атмосферу, а не запобігають їм, враховуючи стрімке зростання транспортних засобів з кожним роком, питання захисту атмосферного повітря від шкідливого впливу відпрацьованих газів моторних транспортних засобів залишається актуальним та відкритим.

На сьогодні основними заходами щодо зниження шкідливого впливу автотранспорту на атмосферне повітря є: перехід автомобілів на газове паливо; використання альтернативних видів палива, наприклад скрапленого нафтового газу, природного газу, етанолу, метанолу і метану; використання присадок для покращення технологічних та екологічних характеристик палива; раціональна організація перевезень та руху; вдосконалення доріг; більш свідомий вибір парку рухомого складу і його структури; оптимальна маршрутизація автомобільних перевезень; організація і регулювання дорожнього руху; раціональне керування автомобілем; удосконалення двигуни внутрішнього згорання та постійна їх підтримка у справному технічному стані [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архіпова Г. І. Аналіз впливу відпрацьованих автомобільних газів на стан атмосферного повітря в густонаселених районах / Г. І. Архіпова, І. С. Ткачук, Є. І. Глушков // Вісник НАУ. – 2009. – № 1. – С. 78–83.
2. Білявський Г.О. та ін. Основи екології: Підручник / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. – К.: Либідь, 2004.
3. Бурлака В. Г. Інвестиційні проблеми нафтопереробної промисловості України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.01 / В. Г. Бурлака ; НАН України. Ін-т економіки. – К., 2001. – 20 с.
4. Данилевич Я. Б. Системні рішення проблем екологічної безпеки автотранспортного комплексу, як метод покращення екологічної ситуації у мегаполісах / Я. Б. Данилевич, В. Я. Денисов // Доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Автотранспорт: від екологічної політики до щоденної практики». – К. : ЦУЛ, 2005. – 200 с.
5. Франчук Г. М. Екологія, авіація і космос: підручник / Г. М. Франчук, В.М. Ісаєнко. – К. : НАУ, 2010. – 456 с

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОПИТУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У 90-Х РР. XX СТ. З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГЕОГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ХЕРСОНЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті представлено результати ретроспективного аналізу просторового розподілу студентів географічних спеціальностей у 1996-2000-х рр. в Херсонському державному університеті. Встановлена головна географічна тенденція – скорочення кількості студентів з периферійних районів та збільшення з центру.

Ключові слова: географічні спеціальності, студенти, маркетингові дослідження.

The article presents the results of a retrospective analysis of the spatial distribution of students of geographical specialties in the 1996-2000's. Kherson State University. Installed main geographical trend – a reduction in the number of students from peripheral areas and increasing from the center.

Keywords: geographical specialization, students, marketing research.

На сучасному етапі розвитку економіки України при переході від планово-розподільчої системи до регульованого ринкового господарства, важливе значення набувають маркетингові дослідження. В індустріально розвинених країнах до розробки маркетингових досліджень прилучилися не лише економісти, але й спеціалісти інших наук, зокрема, географи. На цих засадах виникнула й розвинулася окрема галузь суспільно-географічної науки – маркетингова географія, що покликана сприяти територіальній організації виробничо-споживчого комплексу [3].

Нормальне функціонування підприємства потребує дослідження особливостей (і перш за все географії) попиту продукції, що виробляється [1]. Освітні послуги, саме підготовка фахівців географічних спеціальностей, є таким саме товаром як і будь-яка сировина чи готова продукція [2].

Нами здійснено ретроспективний аналіз просторового розподілу студентів спеціальності ПМСО. Географія у 90-х рр. XX ст. в Херсонському державному університеті. Було проаналізовано дані студентів – мешканців Херсонської та Миколаївської областей за період з 1996 по 2000 роки включно (табл.1). Поява серед студентів тих, що мешкають за межами цих областей явище доволі рідке та носить спорадичний характер.

Аналіз таблиці дозволяє зробити висновок, що кількість зарахованих на перший курс студентів збільшується, що є свідомством стійкого попиту на спеціальність “Географія”. Зниження чисельності зарахованих студентів у 1998 році пов’язане з набором у цьому році однієї групи студентів, замість двох, як у інші роки. Як бачимо, кількість студентів з Миколаївської області незначна і тільки два останні роки почала повільно зростати.

Таблиця 1.

Загальна кількість* студентів спеціальності ПМСО. ГЕОГРАФІЯ Херсонського державного педагогічного університету**

Роки	1996	1997	1998	1999	2000	Разом
Кількість студентів – мешканців Херсонської області	40	47	20	42	46	195
Кількість студентів – мешканців Миколаївської області	1	0	1	3	2	7
Всього студентів	41	47	21	45	48	202

В цій та інших таблицях:

* внесені данні про кількість зарахованих студентів.

** складено за архівними даними відділу кадрів

Виходячи з даних таблиць було з'ясовано, що з 1996 по 2000 роки в Херсонському державному педагогічному університеті на спеціальності «ПМСО. Географія» навчалось 202 студента з Херсонської і Миколаївської областей, при цьому з Миколаївської області 7 студентів, а з Херсонської області значно більше – 195 студентів. Проаналізувавши кількість студентів з Херсонської області за періоди навчання з 1996 року по 2000 рік, можна відмітити, що кількість студентів майже стабільна.

З 21 адміністративно-територіальної одиниці Херсонської області найбільша кількість студентів була: з Херсону – 88 студентів, з Цюрупинського району – 15, з Голопристанського – 13, з Скадовського – 11 та з Чаплинського теж 11. Найменша кількість студентів з Горностаївського району – 2 чоловіка, та з Високопільського району теж 2 чоловіка. Це можна пояснити значною віддаленістю від м. Херсона.

У відсотковому відношенні, найбільша частка студентів спеціальності ПМСО.Географія припадає на Херсон – це 45%, на Цюрупинський район – 7,6%, на Голопристанський район – 6,7%, на Скадовський – 5,6%. Найменший відсоток припадає на Високопільський район – це 1,02%, Горностаївський район – 1,02%, Іванівський район – 1,5%.

Цікаво відмітити таке явище: Чаплинський район – у 1996 році був 1 студент, в 1997 році – 1 студент, в 1998 студентів не було, в 1999 – 3, в 2000 – 6. Тут простежується різке підвищення кількості студентів. Пояснюється це тим, що в Чаплинському районі з 1999 року відкрита Чаплинська філія Центру довузівської підготовки ХДПУ.

Аналіз географії студентів спеціальності ПМСО.Географія свідчить про наступне:

- пропорції між кількістю студентів з Херсонської та Миколаївської областей залишалися незмінними;
- студенти з Миколаївської області мешкають лише в Миколаєві, Снігурівському та Очаковському районі;
- найбільша кількість студентів з Херсонської області мешкають в Херсоні, Цюрупинському, Голопристанському, Садовському та Чаплинському районах.
- головна географічна тенденція – скорочення кількості студентів з периферійних районів та збільшення з центру;
- найбільша кількість студентів з районів з найліпшим транспортно-географічним положенням відносно м. Херсону, де автобусне сполучення продубльоване залізничним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії: Навч. Посібник / М.Д. Пістун. – К.: Вища шк., 1996. – 231 с.
2. Пістун М.Д. Суспільно-географічні закони / М.Д. Пістун // Географічна енциклопедія України. – К.: Укр. енцикл., 1993. – Т. 3.
3. Черномаз П.О. Маркетингова географія: теоретико-методологічні основи: Автореф. дис... канд. географ. наук: 11.00.02 / П.О. Черномаз / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2000. – 20 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Гукалова

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ НА ПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО

У статті показані особливості проведення комплексних навчальних екскурсій на виробництво в процесі викладання шкільного курсу географії, охарактеризовано їх навчально-виховний і краєзнавчий потенціал.

Ключові слова: навчальні екскурсії, промислові підприємства, краєзнавчий принцип у навчанні.

The article shows the features of integrated educational excursions for production in the teaching of school geography course, described their educational and regional potential.

Keywords: educational tours, industries, regional principle in education.

В підготовці фахівців географів велике значення має організація добре продуманої системи навчальних екскурсій на промислові підприємства регіону. Екскурсії призначені закріпити знання, які школи отримали під час вивчення теоретичних курсів, навчити використовувати ці знання для вивчення економіко – географічних питань [2]. Виховне значення екскурсій на підприємство полягає в тому, що вони прививають учням трудові та професійні навички, які так потрібні їм для подальшої трудової діяльності. Головне завдання навчальних екскурсій полягає у формуванні у школярів широкого суспільно-географічного світогляду, в закріпленні основних фундаментальних знань, у вивченні функціонування природно-територіальних комплексів, придбанні навичок аналізу візуальних та соціально-економічних показників [3, 4]. Отже, для вірного та чіткого формування понять про основні галузі виробництва, необхідне відвідування, фабрик, заводів, фермерських господарств та інших підприємств, де учні можуть безпосередньо спостерігати виробничі процеси, обладнання, використання техніки.

Значення навчальних екскурсій полягає в цілеспрямованому вивченні реальної дійсності рідного краю для набуття як загально-географічних знань так і отримання життєвого досвіду. Ефективне проведення екскурсії передбачає дотримання всіх вимог: підготовка вчителя та учнів до відповідної екскурсії, організація власне екскурсії та камеральна обробка зібраних матеріалів, підведення підсумків.

Особливостями проведення навчальних екскурсій на місцеві підприємства є:

- комплексність (вивчення не тільки виробничих процесів, а й здобуття знань про особливості роботи відповідної галузі виробництва);
- обробка матеріалів екскурсії передбачає складання не тільки схеми послідовності виробничого процесу, але й схем зав'язків, схем підприємства, діаграм та графіків, які характеризують зростання виробництва.

Доцільність використання матеріалів навчальних екскурсій на підприємства визначається тим, що під час такої форми навчальної роботи учні отримують систему образних уявлень про господарські об'єкти регіону, що дозволяє реалізовувати краєзнавчий принцип навчання. Розроблені в процесі дослідження навчальні екскурсії на такі підприємства як Херсонська ТЕЦ, Херсонський комбайновий завод, Херсонський консервний комбінат та Херсонський завод скловиробів дозволяють ознайомити учнів із структурою виробничого комплексу м. Херсону та виявити виробничі зв'язки підприємств, а отже надати необхідні матеріали для формування теоретичних понять.

Важливим моментом проведення екскурсії є використання краєзнавчого принципу [1] (якій обов'язково повинен базуватися на місцевому матеріалі), оскільки він дозволяє досягнути мети в рамках охоплення трьох “кутів” навчально-виховного процесу, а саме:

- навчального – учні за межами навчального закладу продовжують навчання;
- виховного – виховується любов до “великої” та “малої” Батьківщини;

– пізнавального – учні розширюють свій світогляд та відчуття об'єктивного світу скрізь призму власних відчуттів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крачило М. П. Організація роботи з географічного краєзнавства і туризму / К.М. Крачило. – К., УМК ВО, 1988. – 200 с.
2. Панчешникова Л.М. Урок географии (методические рекомендации) / Л.М. Панчешникова. – М.: Прометей – МПГУ, 1990. – 34 с.
3. Чернихова Є.Я. Учебные экскурсии по географии / Є.Я. Чернихова. – М.: Просвещение, 1980. – 189 с.
4. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. – К.: Вища школа, 1981. – С. 145-148.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

УДК 801.675.2

Савченко О. В.

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ПІСЛЯ ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН (НА ПРИКЛАДІ НІКОПОЛЬСЬКОГО МАРГАНЦЕВОГО БАСЕЙНУ)

У статті розглядаються проблеми техногенно порушених ландшафтів після видобутку корисних копалин і використання різних методів рекультивації земель.

Ключові слова: видобуток корисних копалин, марганцева руда, рекультивація території.

The article deals with the problem of man-disturbed landscapes after mining and the use of different methods of land reclamation.

Key words: mining, manganese ore, reclamation area.

При видобуванні корисних копалин, особливо відкритим способом, неминуче руйнується поверхня землі. Природний ґрунтовий покрив змінюється або навіть знищується, а едафічний фактор – ґрунт – замінюється на мінеральний субстрат. В наслідок цього зникає природна і культурна рослинність, безплідні ділянки змінюють ліси і поля. Знижується дебіт наземних та підземних вод і, в цілому, погіршується водний режим територій. Незакріплені рослинністю і висушені площі, складені глибинними, розпушеними в процесі розкривних робіт породами, стають вогнищами водної та вітрової ерозії. Дослідження промислового порушення земель показало, що їх географічне положення і фактори, які викликають ці порушення, надзвичайно різноманітні. В результаті порушень поверхні утворюються відвали, кар'єри відкритих розробок родовищ, шламонагромаджувачі і хвостосховища тощо.

Нікопольський марганцевий басейн на півдні України, у Дніпропетровській і Запорізькій областях за запасами руди (2,1 млрд т) – один з найбільших у світі. Потужність рудоносного пласта 1,5-5 м, глибина залягання 15-140 м. Вміст мангану від 8 до 33-34%.

У межах басейну виділяють два марганцеворудні райони – Нікопольський і Великотокмацький. Видобуток руди відбувається відкритим і шахтним способами, який здійснюють Орджонікідзевський і Марганецький ГЗК – найбільші у світі підприємства по випуску марганцевого концентрату та агломерату для феросплавних та металургійних заводів.

Проблема охорони та раціонального використання земель у наш час є надзвичайно актуальною як у нашій країні, так і у всьому світі. Землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі

внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, підлягають рекультивації.

Для рекультивації порушених земель, відновлення деградованих земельних угідь використовується ґрунт, знятий при проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, шляхом його нанесення на малопродуктивні ділянки або на ділянки без ґрунтового покриття [1].

Головна мета рекультивації – повернути до активного господарського використання землі, порушені чи порушувані внаслідок гірничих і деяких інших специфічних робіт, створити на них сільськогосподарські, лісові та інші угіддя, поліпшити умови навколишнього середовища.

Здійснення рекультиваційних робіт залежить від вирішення сукупності завдань, пов'язаних з різними видами суспільної діяльності. Цю сукупність завдань можна згрупувати у три широкі цикли:

1. Гірничий цикл спрямований на вдосконалення технології гірничих робіт у процесі експлуатації родовищ корисних копалин, створення умов для наступного цільового використання порушуваних територій з урахуванням вимог охорони навколишнього середовища.
2. Біологічний цикл включає розробку заходів агротехніки для специфічних умов порушених територій і регулювання ґрунтоутворного процесу залежно від зональних особливостей місцевості.
3. Законодавчо-правовий та організаційно-керівний цикл охоплює систему управління рекультиваційними роботами і розчленовується на земельпорядний, географічний, соціально-економічний і юридичний аспекти, кожен з яких має специфічні завдання, що спрямовані на підготовку науково обґрунтованих рішень директивними органами [2].

У Нікопольському марганцеворудному басейні виділяють гірничопромислові ландшафти з сільськогосподарською, лісовою та рекреаційною рекультивацією. Площа рекультивованих земель у районі видобутку марганцевої руди сягнула 9000 га. Однак, для такої ж (за площею) території відпрацьованих відвалів гірських порід (вік відвалів більше ніж 30 років) є потреба в проведенні відновлювальних робіт.

Вітчизняний і зарубіжний досвід показує, що успішна рекультивація з гармонійним поєднанням господарської діяльності та природних закономірностей можлива тільки при комплексному підході до її проведення. Рекультивація земель як галузь діяльності людини в нашій країні належить до порівняно молодих. На сучасному етапі існують усі можливості всебічного розширення і поглиблення рекультиваційних робіт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс України. Кодекс України про надра: Офіційні тексти. – К.: Кондор, 2005. – 136 с.
2. Шикіула М.К. Охорона ґрунтів: Навчальний посібник / М.К. Шикіула, О.Ф. Гнатенко, Л.Р. Петренко, М.В. Капштик. – К.: Знання, 2001. – 398 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ В УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

У цій статті розглядається безпечна поведінка учнів в екстремальних ситуаціях. Розроблюється система уроків для формування навичок безпечної поведінки учнів 10-11 класів.

Ключові слова: безпечна поведінка, екстремальні ситуації.

This article discusses the behavior of students safe in extreme situations. system is developed lessons for the formation of safe behavior of students grades 10-11.

Keywords: safe behavior, extreme situations.

Формування навичок безпечної поведінки підростаючого покоління є одним із пріоритетів системи освіти. Таким чином виникла потреба обґрунтувати та реалізувати систему навчально-виховної роботи щодо формування навичок безпечної поведінки учнівської молоді. Виховний аспект формування культури безпеки учнів є недостатньо розробленим, що й зумовило *актуальність теми*.

Мета дослідження – розробити систему виховних заходів для формування навичок безпечної поведінки в екстремальних ситуаціях в учнів 10-11 класах.

Об'єкт дослідження – процес виховання на уроках з основ безпеки життєдіяльності.

Предметом дослідження є формування навичок безпечної поведінки учнів в екстремальних умовах.

Предмет, мета дослідження визначають наступні завдання:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з теми дослідження;
2. Розробити методичні підходи формування навичок безпечної поведінки учнів;
3. Виділити вміння, які необхідні для свідомого ставлення до свого життя і здоров'я в учнів і підібрати завдання, які формують дані вміння.

Методи дослідження, що використовувалися під час виконання роботи:

- теоретичні: системний аналіз та узагальнення педагогічної, наукової літератури, навчально-методичної документації;
- емпіричні: педагогічне спостереження.

Практичне значення результатів

При проведенні розробленої нами системи виховних заходів, а саме:

- «Безпечне довкілля»;
- «Виживання в екстремальній ситуації»;
- «Поведінка на воді»;
- «Коли електроприлади бувають небезпечні»;
- «Обережно, вибухонебезпечні предмети»; [1. с. 111].
- «Основи пожежної безпеки»;
- «Перша допомога при сонячному (тепловому) ударі»; [2. с. 63].
- «Якщо ви заблукали в лісі»;
- «Отруєння грибами»;
- «Паління – чи це загроза для здоров'я людини».

були підібрані завдання, за допомогою яких в учнів були сформовані навички безпечної поведінки в екстремальних ситуаціях:

- Спостережливість;
- Обачність;
- Самоконтроль;
- Обережність;
- Швидке реагування на допомогу постраждалим;

- Зібраність;
- Орієнтованість;
- Зосередженість та інші.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арустамов Е.А. Безпека життєдіяльності/ Е. А. Арустамов; підручник під ред., Вид-во «Дашков. К» 2001р. – 200 с.
2. Богданова Г. А. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. А. Богданова // Здоров'я та фізична культура. – 2007. –№ 9 –240 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.І. Гайдай

УДК 911.9 (262.54)

Стаднікова М.В.

ПРОБЛЕМИ АКВАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ (НА ПРИКЛАДІ АЗОВСЬКОГО МОРЯ)

У статті розглядаються результати дослідження проблем аквальних комплексів на прикладі Азовського моря. При цьому прийнято теоретико-методологічні засади дослідження, проаналізовано світовий та вітчизняний досвід суспільно-географічних досліджень Азовського моря, визначено основні фізико-географічні особливості Азовського моря, його ресурси, умови та закономірності життєдіяльності, вказано особливості Азовського моря як господарського комплексу, з'ясовано сучасні проблеми Азовського моря та превентивні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: аквальний комплекс, Азовське море.

The article discusses the results of a study of the problems of aquatic complexes on the example of the Sea of Azov. Herewith, the theoretical and methodological bases of the study were accepted, the world and internal experience of social-geographical research of the Sea of Azov was analyzed, the main physic-geographical features of the Sea of Azov, its resources, conditions and patterns of vital activity were defined, the features of the Sea of Azov as an economic complex were specified, the modern problems of the Sea of Azov and their preventive solutions were clarified.

Key words: aquatic complex, the Sea of Azov.

Актуальність теми. Проблеми розвитку аквальних комплексів, їх компонентів набули в останній період життєдіяльності суспільства особливої актуальності. Це пов'язано із структурними зрушеннями в самій природній системі з одного боку, і з інтенсифікацією морегосподарської діяльності – з іншого. Не винятком є і Азовське море, яке є об'єктом інтенсивного господарського використання (промисловості, транспорту, сільського господарства, енергетики, рекреації тощо).

Не дивлячись на значний науковий доробок у напрямку дослідження Азовського моря та його узбережжя [1-5 та ін.], нині залишається ряд дискусійних питань. Серед них – прогноз природного стану моря в умовах подальшого зниження річного стоку та на цій основі розробка ефективної діяльності щодо збереження оптимального режиму моря. Одну із вирішальних ролей у природних процесах моря відіграє солоність, тому головний компонент комплексної проблеми – вивчення режиму солоності та вибір шляхів запобігання прогресуючого осолонення моря.

Метою дослідження є вивчення сучасних проблем аквальних комплексів на прикладі Азовського моря. У зв'язку з цим вирішено такі завдання: 1) прийнято теоретико-методологічні засади дослідження; 2) проаналізовано досвід суспільно-географічних досліджень Азовського моря у світі та в Україні: походження назви, його першовідкривачі,

сучасні наукові експедиції; 3) визначено основні фізико-географічні особливості Азовського моря, його ресурси, умови та закономірності життєдіяльності аквального комплексу; 4) вказано особливості Азовського моря як господарського комплексу; 5) з'ясовано сучасні проблеми Азовського моря та шляхи їх вирішення.

У результаті нами з'ясовано наступне.

1. Під природним аквальним комплексом розуміють специфічне перетворення природного-територіального комплексу, який охоплює водний простір та його товщу і на відміну від нього має менше структурних компонентів: водні маси, геолого-геоморфологічна будова, біота.

2. Для дослідження природних аквальних комплексів найзручнішими методами роботи виступають основні методи пізнання гідрологічних процесів: метод польових досліджень, експедиційні та стаціонарні методи, нетрадиційні дистанційні методи спостереження і вимірювання, методи експериментальних досліджень, статистичні.

3. Специфіку аквальних комплексів, їх відмінність від природно-територіальних комплексів зумовлює складність та багаторівневість дослідження їх природної цілісності, структури, динаміки та чинників розвитку. У зв'язку з цим слід вивчати природний аквальний комплекс з точки зору системного, регіонального, екологічного та географічного підходів.

4. Історія дослідження Азовського моря як самостійної акваторії, розпочалося ще у VIII ст. до н.е. першими переселенцями Приазов'я. Його характерні особливості були задокументовані вченими Давньої Греції та Давнього Риму, «батьком географії» Ератосфеном, східними мандрівниками. У XX – XXI ст. у межах акваторії проводяться сучасні географічні розробки надр моря, вивчення руху та життєдіяльності біоти, функціональні можливості водних мас, антропогенний вплив на Азовське море.

5. Берегова лінія Азовського моря разом із затоками, лиманами, озерами, косами є приаквальною територією аквального комплексу. Специфічним для морського узбережжя є наявність солоних озер, лікувальних грязей та велика кількість джерел мінеральних вод.

6. Азовське море є частиною Світового океану, і, як його складова, природним аквальним комплексом з усіма його фізико-хімічними, трофічними властивостями та біотою. На його життєзабезпечення впливають основні параметри водних мас – температура, солоність (і їх розподіл), кількість розчиненого кисню та інших газів, прозорість, щільність, вміст елементів мінерального харчування та органічного (планктон), динаміка водного середовища.

7. Великого значення має Азовське море як складова промислового району: а) Азовське море – це транспортна магістраль, яка вплелась в густу сітку земних шляхів, перевезення вантажів, плацдарм для створення торгового флоту, розміщення портів; б) Азовське море разом з Керченською протокою – великий рибпромисловий район, де водиться більше 100 видів риби. Воно має високі показники продуктивності, причиною яких є інтенсивні процеси біологічного продукування та ефективного рибного промислу, а саме: незначна глибина моря, забезпечення прогрівання товщі води та активний розвиток бентосу та планктону, значна вертикальна циркуляція, також позитивно впливало на процеси продукування; в) розвиток індустрії відпочинку та оздоровлення населення, будівництво на його берегах баз відпочинку, пансіонатів, дитячих оздоровчих таборів; г) море – своєрідна кладова нафти і газу, залізних руд, будматеріалів, солей, ряду мінеральних рідких елементів та навіть прісної води.

8. Азовське море в недалекому минулому було одним із найпродуктивніших водойм світу. У наш час біопродуктивність Азовського моря знизилася в десятки разів. Серед основних причин падіння продуктивності: підвищення солоності води, забруднення моря відходами промислових, сільськогосподарських, рекреаційних підприємств, а також побутовими стоками населених пунктів.

9. Нині, згідно постанови Кабінету Міністрів України, Азовське море та його прибережна територія названа зоною екологічного лиха. У сучасних умовах повинні стати

превентивними та виконуватися такі пріоритетні шляхи вирішення нагальних проблем Азовського моря як цілісного аквального комплексу: мінімізація промислового виробництва, скорочення водоспоживання і підвищення річного стоку, корекція напрямів землекористування в прибережних районах, розширення охоронних територій і акваторій, відновлення міграційних шляхів та нерестовищ риб, жорсткість законодавства в сфері управління та охорони берегової зони, оптимізація і збалансованість споживання вод каналів, припинення скидання у море, лимани і річки неочищених стічних вод, забезпечення промислових стоків закритим циклом водообміну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бронфан А.М. Азовское море. Основы рекомендации / А.М. Бронфан, Е.П. Хлебников. – Л., 1985. – 164 с.
2. Винниченко Г.П. Анализ геолого-геоморфологических условий северного побережья Азовского моря для оптимизации его рекреационного использования / Г.П. Винниченко, А.В. Давыдов, М.А. Бровко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. – Херсон: ПП Вишемирський, 2015. – Вип. 2. – С. 86-91.
3. Пилипенко І.О. Морегосподарський комплекс українського Приазов'я: суспільно-географічне дослідження / І.О. Пилипенко – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2005. – 178 с.
4. Пирогов И.А. Азовское море: прошлое, настоящее и будущее / И.А. Пирогов. – Часть вторая. – Генчешек, 2006. – 26 с.
5. Шнюков Е.Ф. Азовское море / Е.Ф. Шнюков, В.П. Цемко. – К.: Знание УССР, 1987. – 48 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Охременко

УДК 612.821-057.875

Стешенко М.Ю.

ДОСЛІДЖЕННЯ НЕРВОВО-ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО НАПРУЖЕННЯ У СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються нервово-психофізіологічні властивості студентів під час навчального процесу, методики їх дослідження та особливості функціонування у стані напруження.

Ключові слова: психофізіологія, екстраверсія, інтроверсія, нейротизм, психофізіологічні функції, нервово-психічне напруження

In the article the neuro-physiological properties of the students during the learning process, methods and features of their research operation in a state of tension.

Key words: psychophysiology, extroversion, introversion, neuroticism, physiological functions, mental stress

Інтенсивний вплив несприятливих екологічних, соціальних, професійних та інших факторів на людину в процесі життя може викликати розвиток негативних емоцій, сильних переживань, перенапруженням фізичних і психічних функцій. У більшості випадків як результат – погіршення функціонального стану, зміна особистісного статусу, порушення професійної ефективності, безпека праці, розвиток психосоматичних хвороб.

Найбільш характерний психічний стан, який розвивається під впливом екстремальних умов життєдіяльності – нервово-психічне напруження. Цей термін широко використовується і охоплює велике коло питань, тому в нього вкладається дещо розрізнений смисл з точки

зору причин виникнення, механізмів розвитку, особливостей прояву і наслідків такого стану. Різні системи напруження є предметом дослідження в області психології, фізіології, медицини і спорту, в цій галузі працювали: Макаренко М.В., Лизогуб В.С. [2, 3, 4].

Психологічна проблема у трудовій діяльності і соціальному житті людини особливо активно стала вивчатися у нас і за кордоном в останні 3-4 десятиліття. Цьому сприяла низка обставин. По-перше, розповсюдження концепцій біологічного стресу і прояв фундаментальних і оглядових робіт з проблеми впливу експериментальних факторів в діяльності на функціональний стан і працездатність людини. По-друге, неперервно зростаюча увага до вивчення "людського фактора" і його впливу на діяльність людини. По-третє, суттєве підвищення рівня загальної тривожності, напруженості, схвилюваності у значної категорії людей під впливом природних лих, техногенних катастроф, регіональних і міжнародних конфліктів, локальних війн і терористичних актів, пов'язаних із загибеллю людей, масовими фізичними і психічними травмами [1].

За оцінками багатьох експертів у даний час значна частина населення страждає психічними розладами викликаними гострими чи хронічними психологічними стресами [4]. Він набуває масштабів епідемії і представляє собою основну соціальну проблему сучасного суспільства.

Об'єкт: рівень екстраверсії та нейротизму в студентів.

Предмет: стан екстраверсії та нейротизму і особливостей нервово-психічного напруження.

Мета роботи: дослідити властивості особистості та нервово-психічне напруження в студентів.

Завдання: визначити властивості екстраверсії-інтроверсії та нейротизму-емоційної стійкості в студентів; дослідити стан психофізіологічних функцій та нервово-психічного напруження в студентів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури, спостереження, тестування, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів [5].

У результаті роботи виявлено, що у залежності від ступеня нервово-психічного напруження розумові здібності можуть підвищуватись або знижуватись.

Дослідження рівня нервово-психічного напруження показало, що у 86% досліджуваних спостерігається детензивне нервово-психічне напруження, у 14% – помірне напруження (інтенсивне), екстенсивне напруження не виявлене.

За шкалою „екстраверсія-інтроверсія” визначено, що в експериментальній групі понад 90% екстраверти і менше 10% становлять інтроверти.

Встановлено, що емоційно стійкі загалом складають 65,3. Емоційно нестійкі складають відповідно 34,7%.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лабзін В.С. Нервово-психічна регуляція, метод аутогенного тренування /В.С.Лабзін. – М., 1984. – С. 10-27.
2. Макаренко Н.В. Методичні вказівки до практикуму з диференціальної психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності людини /Н.В.Макаренко, В.С.Лизогуб, О.П.Безкопильний // – К.-Черкаси: Вертикаль, 2014. – 101с.
3. Макаренко Н.В. Онтогенез психофізіологічних функцій людини /Н.В.Макаренко, В.С.Лизогуб // –Черкаси: Вертикаль, 2011. – 255с.
4. Наенко Н.І. Психічне напруження /Н.І.Наенко.– М., 1976.– С. 42-56.
5. Спринь О.Б. Дослідження рівня розвитку психофізіологічних показників у дітей середнього та старшого шкільного віку /О.Б.Спринь, С.А.Гриненко, О.О.Косаренко // Актуальні питання біології та медицини. – Луганськ: Знання, 2004. – С. 51-52.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Б. Спринь

ФОРМУВАННЯ УМОВНИХ РЕФЛЕКСІВ У МИШЕЙ ПРИ СТИМУЛЯЦІЇ ЕРИТРОПОЕТИНУ

Вивчали здатність тварин до формування рефлексу пасивного та активного уникання у лабораторних мишей, яким вводили еритропоетин. З'ясовано, що еритропоетин покращує дану здатність у мишей.

Ключові слова: еритропоетин, умовні рефлекси, негативне навчання.

Studied ability of animals to formation of a reflex of passive and active avoiding at laboratory mice to whom entered erythropoietin. It is found out that erythropoietin is a factor which improves this ability at mice.

Key words: erythropoietin, conditioned reflexes, negative training.

Основна роль еритропоетину полягає у попередженні розвитку процесів апоптозу попередників еритроцитів. У здорової людини еритропоетин переважно синтезується нирками, купферовськими клітинами печінки і визначається рівнем насиченості крові киснем. На сьогоднішній день накопичено чимало доказів впливу еритропоетину на фізіологічні системи організму людини. У багатьох дослідженнях показано, що рецептори до еритропоетину є не лише на мембранах клітин червоного кісткового мозку, їх також виявлено на клітинах ендотелію, гладеньких м'язях, міокарді, скелетних м'язях [1; 5].

Тим не менш, негемопоетичний вплив еритропоетину на організм залишається значною мірою нерозкритим. Під час застосування рекомбінантного еритропоетину людини у досліджуваних осіб спостерігалось поліпшення настрою, покращення інтелектуальних здібностей [2].

Одною з фундаментальних проблем нейробіології є вивчення механізмів діяльності мозку і поведінки. Основним утрудненням в проведенні досліджень поведінки є надзвичайно велика складність цього феномену та його матеріального субстрату – головного та спинного мозку. Зважаючи на це надзвичайно важливим є вибір моделі, яка була б адекватною для поставленої мети. Дослідження особливостей поведінки тварин виявили її численні і різноманітні варіації, які стосувалися не тільки навчання і пам'яті, поведінки, а також темпів сенсомоторного дозрівання та реагування, а також дослідницької активності [3; 4].

Тож, вивчення особливостей впливу певних речовин (наприклад, еритропоетину) на когнітивні здібності є досить актуальною проблемою, завдяки частому застосуванню цього препарату в клінічній практиці, особливо при лікуванні анемії.

Ми вивчали динаміку вироблення умовних рефлексів у білих мишей на тлі введення рекомбінантного еритропоетину.

Експериментальне дослідження проводилось на базі віварію та лабораторії імунології кафедри біології людини та імунології ХДУ у жовтні-листопаді 2016 року.

У досліджах використовували 6 білих статевозрілих мишей віком 4-5 місяці із вагою 23 ± 3 г, які утримували на стандартному раціоні віварію.

Тварини були розділені на групи: дослідну (3 особини) і контрольну (3 особини). Дослідним тваринам протягом місяця внутрішньом'язово вводили 6,5 МЕ рекомбінантного еритропоетину марки «Епобіокрин», тваринам контрольної групи вводився фізіологічний розчин. Після кожного введення робилась перерва на два дні.

Контрольні зрізи умовнорефлекторної активності робили в середині та наприкінці експерименту.

Оцінку впливу досліджуваних засобів на процеси навчання та збереження пам'ятного сліду проводили за допомогою умовної реакції пасивного уникнення.

З'ясовано, що еритропоетин є фактором, який покращує здатність тварин до формування рефлексу пасивного уникання (негативного навчання). Через 15 діб введення

еритропоетину, ми спостерігали зменшення латентного періоду реакції в експериментальній групі, причому таке зменшення часу було достовірно більш значним ніж у контрольній групі. На другому етапі експериментального дослідження латентний період у контрольній групі став ще меншим, що можна пояснити навчанням мишей. Але результати у експериментальній групі показали достовірне зменшення латентного періоду реакції відносно вихідного рівня та першого етапу та відносно результатів мишей контрольної групи.

Ми також вивчали здатність тварин до формування рефлексу активного уникання і з'ясовано, що еритропоетин є фактором, який покращує дану здатність у мишей.

Через 15 діб уведення еритропоетину, ми спостерігали зменшення латентного періоду реакції в експериментальній групі, причому таке зменшення часу було достовірно більш значним ніж у контрольній групі. На другому етапі експериментального дослідження латентний період у контрольній групі став ще меншим, що можна пояснити навчанням мишей. Але результати у експериментальній групі показали достовірне зменшення латентного періоду реакції відносно вихідного рівня та першого етапу та відносно результатів мишей контрольної групи.

Отже, еритропоетин є фактором, що покращує вироблення умовних рефлексів та здатності до навчання у мишей експериментальної групи. Ми припускаємо, що подібні результати можуть бути зумовлені кращим насиченням тканин мозку киснем, адже еритропоетин, стимулюючи еритропоез, не тільки збільшує кількість молодих еритроцитів, але і збільшує вміст в них гемоглобіну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева А.К. Влияние эритропоетина на поведение и гомеостаз белых крыс в норме и при стрессогенных воздействиях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. биол. наук : спец. 03.03.01 «Физиология» / А.К. Андреева. – Астрахань, 2012. – 33 с.
2. Гусева С.А. Эритропоэтин. Биологические свойства и клиническое применения / С.А. Гусева, В.Г. Бебешко. – К: Логос, – 2005 – 422с.
3. Исмаилова Х. Ю. Индивидуальные особенности поведения (моноаминергические механизмы). / Х. Ю.Исмаилова, Т. М.Агаев, Т. П. Семенова. – Баку: Нурлан, 2007. – 229 с.
4. Руководство по экспериментальному (доклиническому) изучению новых фармакологических веществ. / Под общей ред. Р.У. Хабриева. – М.: ОАО Издательство «Медицина», 2005. – 832 с.
5. Румянцев А.Г. Эритропоэтин. Биологические свойства. Возрастная регуляция эритропоеза. Клиническое применение./ А.Г. Румянцев, Е.Ф. Маршакова, А.Д. Павлов. – М.: ГЭОТАР-МЕД, 2002. – 400 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач С.П. Бесчасний

УДК 581.1

Фісюн.О.О

ЖИТТЄВА ФОРМА І МОДЕЛЬ ПАГОНОУТВОРЕННЯ *POTENTILLAREPTANSL.*

В статті наведено відомості про життєву форму і модель пагоноутворення Potentillareptans.

Ключові слова: Potentillareptans, життєві форми, моделі пагоноутворення, морфо-функціональна диференціація пагонів

This article provides information on lifeforms and model pahonoutvorenniya Potentilla reptans.

Keywords: Potentilla reptans, lifeforms, models pahonoutvorenniya, morphological and functional differentiation of shoots.

Дослідження біологічних та еколого-морфологічних особливостей рослин є актуальним у зв'язку з необхідністю надання обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального використання природних екологічних систем.

Екологічною морфологією рослин нагромаджено багатий фактичний матеріал про будову і функцію життєвих форм із різних таксонів квіткових і спорових рослин, закономірності їх онтоморфогенезу, принципи класифікації та шляхи еволюційних трансформацій.

Еколого-біологічні дослідження важливі не тільки у теоретичному, а і у практичному відношенні, так як допомагають пояснити особливості сезонного розвитку рослин, без урахування якого неможливо розробити прийоми раціонального використання, охорони та відновлення дикорослих, рідкісних і зникаючих видів рослин.

Potentilla L – великий рід, ареал якого охоплює більшу частину північної півкулі, за виключенням південної частини Північної Америки, центральної частини Месопотамії, південної частини півострова Індокитай. В південній півкулі немає жодної специфічної групи перстачів. Представники роду широко поширені від тундр до напівпустель і пустель. Різні умови навколишнього середовища призвели до різноманітності життєвих форм. Більшість представників роду відноситься до трав'янистих багаторічників, рідко малорічників і кущиків.

В наш час накопичений великий матеріал з вивчення життєвих форм, морфології і анатомії черешків і листків, морфофізіологічної характеристики перстачів, але й досі недостатньо вивчені онтогенетичні особливості вегетативно-рухливих життєвих форм, які широко поширені і відіграють важливу роль в різних ценозах.

Цим пояснюється відбір вегетативно рухливого виду *P. reptans* як об'єкта дослідження. *P. reptans* широко поширений на заливних луках, берегах, галявинах, а також по краях доріг та канавах. В тугаях Середньої Азії, на антропогенних місцезростаннях півдня України та Західної Словачії іноді утворює суцільний покрив.

Екологічна ніша *P. reptans* обмежена відкритими, добре дренованими місцезростаннями, часто з не зімкненим трав'янистим покривом. Відповідно до районування „Флори СРСР” [31], *P. reptans* має наступне поширення: Європ. ч.: Лад. -Ільм., Верх. Волж., Волж. -Кам., Верх. – Дніпр., Волг. – Дон., Середн. – Дніпр., Причорн., Нижн. – Дон., За волж., Ниж. – Волж., Крим; Кавказ: всі р-ни; Зах. Сибір; Обск., Верх.-Тоб., Ірм.; Ср. Азія: майже всі райони. Загальне поширення: вся Зах. Євр., М. Азія, Іран, Сирія, Афганістан, Кашмір, Півн. Африка. Як і більшість видів роду, *P. reptans* багатий вуглеводами, органічними кислотами, дубильними речовинами, флавоноїдами, кумаринами. Може використовуватись в гомеопатії, в парфумерній промисловості, при лікуванні хвороб шлунково-кишкового тракту, при хворобах горла, кровотечах, а також як в'яжуче та жарознижуюче.

P. reptans – моноподіально-розеточний літньоозимовозелений, вегетативно-рухливий коротко кореневищний багаторічник. Верхівкова брунька відкрита, складається з 3-4 зачаткових листків і конуса наростання з листовим примордієм (рис.3.1). Брунькові луски відсутні. Верхівкова меристема пагону заключена в розрослі прилистки сформованих листків. Листки довгочерешкові п'ятірні, міжвузля короткі (0,5-1,5 мм), листки зібрані в розетку, не мають віддільного шару, і після їх відмирання на кореневищі довго зберігаються залишки черешків і прилистків.

Метою нашого дослідження було проведення біоморфологічного аналізу Перстачу повзучого.

Матеріали та методи дослідження

Морфолого-анатомічне дослідження проведено в 2013-2015 р. Збір і обробка матеріалу виконана за методикою школи І.Г. і Т.І. Серебрякових [14-25]. Для детального вивчення збирали різновікові рослини по 20-30 зразків довжиною 15-20 см. Матеріал для аналізів відбирали з квітня по жовтень 2-3 рази на місяць та один раз в місяць в зимовий період. Частину зразків фіксували в спиртово-гліцериновому розчині для наступної обробки, а частину вивчали у свіжому стані. Детальний морфологічний аналіз зроблено під стереоскопічним мікроскопом МБС. Вивчено типи бруньок, їх будову і ємність. Враховано час формування вегетативних і генеративних пагонів, цвітіння та плодоношення.

При вивченні життєвих форм перстачу повзучого враховувались наступні класифікації: К. Раункієра [34], еколого-морфологічна класифікація І.Г. Серебрякова [14,20], вегетативного розмноження Т.А. Работнова [13] і класифікація з урахуванням вегетативної рухливості О.В. Смирнової [26].

Аналіз результатів дослідження

В ході формування архітектурної моделі у *P. reptans* виявлена особливість – цикл розвитку рослини вкорочений в зв'язку з втратою здатності до бічного галузнення. У *P. reptans* на 5 – 7 році життя починається перевершинювання і формується симподіальна система моноподіально – розеткових пагонів.

У результаті аналізу *P. reptans* моноподіально – розеткова, літньозимовозелена, вегетативно рухлива життєва форма з ортотропними епігеогенними кореневищами і видозміненими до надземних плагіотропних столонів – вусів суцвіттями.

У *P. reptans* моноподіально – розеткова модель пагоноутворення, для якої характерно формування 2 типів бруньок (верхівкової вегетативної і бічної вегетативно – генеративної), і відповідно – 2 типи різко відмінних і високоспеціалізованих пагонів, які ніколи не переходять один в одного: 1) моноподіально – розетковий ортотропний пагін відновлення з кореневищною основою; 2) бічний моноциклічний монокарпічний пагін, який виконує функцію генеративного і вегетативного розмноження, і не входить до складу багаторічного тіла рослини.

За ритмом розвитку фотосинтезуючих листків *P. reptans* відноситься до літньозимовозелених рослин із зміною осінньо – зимових і весняно – літніх генерацій листків, яким відповідає 2 типа пазушних бруньок – зачаткових столонів і сплячих бруньок відновлення.

Вегетативні бруньки відновлення формуються протягом року. З часу появи брунькової ініціали в другій половині серпня до утворення зрілої вегетативної бруньки на кореневищі в серпні наступного року.

У *P. reptans* виділяються особини різних вікових станів і фаз морфогенезу. Основну масу складають особини вегетативного походження. В результаті спеціалізованого вегетативного розмноження утворюються особини, які відносяться до різних фаз морфогенезу і різних вікових станів – від зрілих генеративних рослин до сенильних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гатцук Л.Е. К методам описания и определения жизненных форм в сезонном климате / Л.Е. Гатцук // Бюлл. МОИП. Отд. биол. – 1974. – Т. 79. Вып. I. – С. 84-99.
2. Серебряков И.Г. Морфология вегетативных органов высших растений / Серебряков И.Г. // – М.: Советская наука, 1952. – 391 с.
3. Павлова Н.Р. Вегетативна рухливість в онтоморфогенезі *Potentillareptans* L. (Rosaceae) / Павлова Н.Р. // Чорн. бот. ж. -2009. – Т. 5. -№ 4. – С. 502-506.
4. Смирнова О.В., Заугольнова Л.Б. и др. Критерии выделения возрастных состояний и особенности хода онтогенеза у растений различных биоморф / О.В. Смирнова, Л.Б. Заугольнова и др. // Ценопопуляции растений: [Сб]. –М.: 1976. –С. 13-43.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.Р. Павлова

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОСИ-ОСТРОВА ДЖАРИЛГАЧ

В статті аналізуються провідні фізико-географічні риси найбільшої на Чорному морі коси-острова Джарилгач

Ключеві слова: острів, акумулятивна форма, піщана коса, лагуни

The major phisico-geographical features of the biggest split-island Dzarilgach of the Black Sea was analyzed in the article.

Key words: island, accumulative form, sand split, lagoons.

Вступ. Актуальність даної теми полягає у тому, що приморські екосистеми відіграють величезну роль в житті людини: в їх межах проживає значна частина населення Землі, тут пролягають транспортні шляхи, видобуваються корисні копалини, проводиться рекреаційна діяльність та ін.. Саме тому питання дослідження та захисту відповідних територій завжди є актуальним. Об'єктом дослідження є коса-острів Джарилгач. Предмет дослідження – умови сучасного стану коси-острова Джарилгач.

Загальна характеристика Джарилгачу. Джарилгач – це найбільший острів Чорного моря, який має площу 56,05 км². Відповідний острів знаходиться в межах Каркінітської затоки, від якої він відокремлює Джарилгацьку затоку. Адміністративно він належить до Скадовського району Херсонської області. Загальна протяжність острова із заходу на схід становить близько 42 км, з яких розширена частина складає 23 км, при ширині – 4,6 км, а звужена 19 км, при ширині – від 30 м до 430 м [3,4].

Геологічні умови. Джарилгач розташований в межах Каркінітського прогину, який розташований на кордоні Скіфської молодшої плити та давньої Східноєвропейської платформи. Острів представляє собою акумулятивну форму, яка складена морськими відкладами голоценового віку. [2,5,7].

Метеорологічні умови. Клімат острова помірно континентальний, характерний для українського степу, проте пом'якшений морем. Середньорічна температура становить +10,2°C, середня температура липня +22°C, січня –2°C. Середня річна кількість опадів – менше 400 мм [1,4].

Для острова характерна висока швидкість вітрів, шторми зі швидкістю вітру понад 20 м/с трапляються у період із жовтня по травень. Весна коротка (1-1,5 місяці), характеризується швидким підвищенням температур. Літо спекотне, посушливе, триває майже 5 місяців. Осінь триває 3-3,5 місяці і характеризується зростанням хмарності та більшою кількістю днів з опадами. Зима коротка (2-2,5 місяці), м'яка, із частими та значними відлигами. Тривалість безморозного періоду становить близько 210 днів на рік [4].

Гідрологічні умови. На острові знаходиться велика кількість водойм – лиманних озер (у тому числі пересихаючих та затоплених морем), їх близько 200, їх розміри сягають понад 350 м у довжину та 15 м у ширину. Загальна площа озер острова становить близько 9,49 км², тобто 17% від площі острова. Більшість із озер солоні, але в районі джерел існують дрібні прісні. Рівень ґрунтових вод на острові становить (- 0,2; – 1,1) м. На острові розташовано 3 артезіанських свердловини, з питною водою доброї якості, одна біля Джарилгацького маяка, дві – на кордоні [6].

Ґрунтовий покрив та ландшафтне біорізноманіття. На острові зустрічаються лучно-болотні і болотні, дерново-піщані та супіщані безкарбонатні ґрунти. Ці ґрунти дуже легко піддаються вітровій ерозії, малорозвинені, мають незначний гумусовий прошарок бурого кольору, вміст гумусу лише 0,1-0,5%. Розвинені дерново-піщані ґрунти з більшим гумусовим прошарком – 0,5-0,8% гумусу. Близько 10% території острова зайнято

слабогуміфікованими та негуміфікованими пісками, 3% – черепашково-піщаними відкладеннями [1].

На о. Джарилгач можна виділити такі елементарні ландшафти (фації): смугу голого пляжу та піонерної рослинності, береговий (літоральний) вал (може бути слабо вираженим або об'єднуватися зі смугою дюн у єдину фацію), смуги дюнних пісків (кучугур), депресії між ними (часом з прісними водоймами), рівнинні піщані пасма, між-пасмові депресії (улоговини), рівнинні незаливні і короткозаливні ділянки, середньо-заливні пониження, тривалозаливні пониження і водойми (озерно-лагунний комплекс). Фізіономічно південна частина острова сприймається як приморські піски в комплексі з деревно-чагарниковими насадженнями, північна частина – як плавнево-літоральний ландшафт [1, 2].

Антропогенна діяльність. Основними видами антропогенної діяльності, які негативно впливають на стан острова Джарилгач є:

1. Рекреаційна діяльність (в літній період на острові знаходиться велика кількість відпочиваючих, які залишають після себе багато сміття, вирубують живі дерева, знищують рідкісні види рослин та тварин).
2. Браконьєрство (незаконне знищення тварин як під час дозволеного полювання, так і в будь-який інший період року).
3. Берегозахисне будівництво (зменшення розмірів піщаної коси вздовж узбережжя Чорного моря внаслідок будівництва хвилерізів в районі смт. Лазурне та смт. Залізний порт).

Висновки. Острів Джарилгач представляє собою унікальний природний комплекс, природа якого має пізнавальну та освітню цінність, що сприяє екологічному вихованню, зростанню рівня освіченості і загальної культури дітей та дорослих. Також він виступає як чудовий полігон для довготривалих наукових досліджень. Тут можуть вивчатися різноманітні природні процеси, біологія рідкісних видів, в тому числі тут можна проводити фауністичні дослідження, та моніторинг стану екосистем і популяцій екологічно важливих видів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биоразнообразие Джарылгача: современное состояние и пути сохранения / Котенко Т.И., Ардаматская Т.Б., Дубына Д.В. и др. / Научн. ред. Т.И. Котенко, Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – Вестн. зоологии. – 2000. – Спец. выпуск. – 240 с.
2. Вихованець Г. В. Провідні риси ландшафтної структури піщаних акумулятивних форм у береговій зоні Чорного та Азовського морів / Г.В.Вихованець // Вісник Одеського нац. університету. Географічні та геологічні науки. – 2001. – Т. 6. – Вип. 9. – С. 5 – 14.
3. Географічна енциклопедія України: в 3 томах / [Редкол. О.М. Маринич (відпов. редактор) та ін.] – К.: УРЕ ім. М.П. Бажана, 1990. – Т. 2-3.
4. Географія Херсонщини: Навч. посібник./ [Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л., Руденко М. М. та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221 с.
5. Геология шельфа УССР. (Стратиграфия шельфа и побережья Черного моря) / Т.В. Астахова, С.В. Горак, Е.Я. Краева и др. : под ред. Е.Ф. Шнюков. – К.: Наукова думка, 1984. – 184 с.
6. Давидов О.В., Бобилева Т.Ю., Толгаренко І.В. Специфічні особливості розвитку внутрішніх лагун коси Джарилгач / Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2006. – Вип. 2. – С. 21-25.
7. Давидов О.В., Василевська Я.В. Акумулятивні форми Херсонської області як природний берегозахисний бар'єр / Причорноморський екологічний бюлетень. – 2008 – № 1 (27). – Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, – С. 94 – 99.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Давидов

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА К. Й. ГОЛОБОРОДЬКО

У статті розглядаються педагогічні погляди та ідеї Костянтина Голобородька щодо екологічного виховання студентів у зв'язку зі значущою екологічною проблемою сучасності.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, екологічна свідомість, освітньо-виховна діяльність, духовне зростання.

The article considered the pedagogical views and ideas of Konstantine Goloborodko concerning the environmental education of students in connection with the significant ecological problem of nowadays.

Key words: environmental education, ecological culture, environmental conscience, educational activity, spiritual growth.

У сучасний період демократичних реформувань і державного оновлення особливого значення набуває національне відродження України, яке потребує оптимізації та удосконалення екологічного виховання молоді. Екологічна проблема є значущою проблемою сучасного людства. Відтак, актуалізується екологічна освіта, основною метою якої є формування екологічної культури особистості [4, с. 282]. Успішне розв'язання цього завдання можливе через ґрунтовне дослідження вітчизняних педагогічних традицій і творче використання їхнього великого пізнавально-виховного потенціалу.

Метою роботи було виявити основні закономірності й тенденції розвитку педагогічних поглядів та ідей К. Й. Голобородька щодо екологічного виховання молоді.

Згідно мети були поставлені **завдання**:

1. Проаналізувати літературні джерела з досліджуваної проблеми із метою визначення сутності основних понять.
2. Ознайомитися з різноманітністю форм і методів в екологічній освітньо-виховній діяльності вищих навчальних закладів [1, с. 18].
3. Розглянути особливості формування та значення екологічної свідомості особистості.
4. Ознайомитися з практичним впровадження методів і засобів екологічного виховання студентів.

Об'єкт дослідження – процес екологічного виховання студентів як важливий фактор формування особистості.

При виконанні роботи використовувалися **методи дослідження**: аналіз психолого-педагогічної та соціально-педагогічної екологічної літератури, наявного педагогічного досвіду викладачів вищих навчальних закладів щодо вирішення проблем екологічного виховання [2, с. 7], аналіз і вивчення літературних творів, праць, газетних та журнальних статей педагогічної проблематики К. Й. Голобородька [3, с. 10]; бесіди з членами сім'ї; вивчення матеріалів музею Херсонського державного університету, музею Херсонської академії післядипломної освіти; аналіз архівних матеріалів; метод наукової реконструкції окремих положень педагогічної спадщини К. Й. Голобородька.

У результаті роботи дійшли до таких **висновків**:

1. Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в особистості екологічної культури.
2. Мета виховання широкого екологічного кругозору, формування відповідального відношення до природи реалізуються за умови взаємозв'язку навчання з різними формами, методами й заходами екологічного виховання.

3. Екологічна культура, як і екологічна свідомість, формується лише шляхом тривалого й поступового пізнання довкілля, ґрунтуючись на ідеологічних і моральних цінностях, що потребують індивідуального осмислення.
4. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури сприятимуть вирішенню надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України. Екологічне виховання за К. Й. Голобородько – це отримання позитивних почуттів від навколишнього світу, які в подальшому матимуть велике значення для духовного зростання людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецька Г. А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці екологів / Г. А. Білецька. – 2004. – 20 с.
2. Василенко Г. Екологічна освіта та виховання / Г. Василенко // Початкова школа. – 2007. – № 6. – С. 6-8.
3. Голобородько Є. П. Вчителю наш дорогий: до 100-річчя з дня народження (народився 23 листопада 1899 року): (вчитель К. Й. Голобородько) / Є. Голобородько // Вірність. – 1999. – № 16. – С. 10-11.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: посібник / М. М. Фіцула. – К., 2000. – С. 281-284.

Рекомендує до друку науковий доцент **О. Б. Спринь**

УДК 911.3:556.155:631.455(477.72)

Шевченко О.О.

МОРФОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОНУ)

У статті розглядається морфогенетичний аналіз берегової зони Каховського водосховища та негативні наслідки його впливу на навколишнє середовище.

Ключові слова: Каховське водосховище, берегова зона, зсуви, абразія, переробка берегів, морфогенетичний аналіз.

The article deals with the analysis of morphogenetic coastal Kakhovka reservoir and the negative consequences of its impact on the environment.

Key words: Kakhovka reservoir coastal zone, landslides, erosion, recycling banks, morphogenetic analysis.

Каховське водосховище – це одне з найбільш великих на Дніпрі, що замикає каскад і поки найбільш південне водосховище. Розташоване воно в степовій зоні країни на ділянці Дніпра від Запоріжжя до Нової Каховки, в Херсонській, Дніпропетровській і Запорізькій областях України.

Динаміка розвитку процесів переробки берегів Каховського водосховища в різні періоди його експлуатації різна. Виділяють три стадії розвитку: активну, стабілізації і динамічної рівноваги. Особливо інтенсивно береги розмиваються в перші 2-3 роки після наповнення чаші водосховища. Період активної абразії берегів змінюється періодом стабілізації, який в залежності від інженерно-геологічних умов, розміру водосховища та інших факторів займає від 10 до 50 років. Припинення активних процесів переробки берега свідчить про вироблення динамічної рівноваги. Відступ бровки берега практично припиняється, однак деякі геологічні процеси продовжують розвиватися, хоча і в незначній мірі [3].

Геоморфологічна будова території, на якій розташоване Каховське водосховище, склалася під впливом ендегенних і екзогенних чинників, які діяли в кайнозої. У загальному

плані геоморфологічної будови область – слабкосхилова рівнина, характер розчленовування якої обумовлений геологічною будовою і тектонікою. Між геоструктурою і рельєфом на усій території області існує прямий зв'язок [4].

Особливістю геоморфологічної будови є і те, що вона повністю розташована в межах найнижчого геоморфологічного рівня України – Причорноморського, переважаючи висоти якого 50-60 м над рівнем моря. Широкі межиріччя є майже плоскими рівнинами без великих коливань відносних висот [2].

У тектонічному відношенні територія Каховського водосховища відноситься до зони нижньопротерозойської складчастості – Український кристалічний щит (південні схили його середньопридніпровського блоку). Межа цієї частини проходить по лінії Калинівське – Каховка – Іванівка. Тут поєднуються лінійні або куполоподібні антиклінорії (Нікопольський, Каховський, Білозерський) з синкліноріями (Великолепетиським, Асканійським) [4]. У рельєфі водосховища представлене Бузько-Дніпровською та Токмацькою рівнинами.

Район Каховського водосховища утворений переважно третинними відкладами, які місцями виходять на поверхню його берегів, утворюючи круті і обривисті схили, а на вододілах залягають під потужним шаром четвертинних відкладів. Порооди давніші третинних відкладів повсюдно знаходяться на великих глибинах. Корінні породи берегових схилів водосховища представлені відкладами другого середземноморського ярусу, нижнього, середнього і верхнього сармату, меотису і понту. Ці відклади в свою чергу представлені вапняками, глинистими і піщаними породами, тонкозернистими кварцовими пісками. Четвертинні відклади представлені червоно-бурими глинами, лесовими породами, відкладами схилового делювію, балочного алювію та піщаними нагромадженнями [2].

З екзогенних геологічних процесів, викликаних діяльністю гідровузла Каховського водосховища, в першу чергу слід зазначити абразію берегової лінії з подальшим транспортом і акумуляцією наносів (переробка берегів). Крім того, в межах досліджуваної території мають місце підтоплення [1].

Для досліджуваної берегової зони Великолепетиського району характерний високий і крутий схил прорізаний глибокими ярами [5]. У результаті абразії на березі водойми, в межах смт Велика Лепетиха сформувався уступ висотою до 3,5 м. Результатом розвитку абразійних та акумулятивних процесів є формування донних відкладень різної потужності.

В береговій зоні Великолепетиського району зсувні явища біля с.Мала Лепетиха помітно відновились після заповнення водосховища. Цей район берега р.Дніпра є класичним місцем діяльності давніх зсувів. В результаті дослідження виявлено одну зсувну ділянку в районі с.Мала Лепетиха. Зсувна ділянка простягається на 150-160 м вздовж берега і має ширину в глиб плато 20-30 м. Поверхня зсуву розчленована системою тріщин з загальним похилом в бік водосховища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аристовський В. В. Стійкість берегів Каховського водосховища, що зазнають зсувних та посадочних деформацій / В. В. Аристовський, Р. Т. Слободя. – К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1989. – 147 с. Даценко Л. М. Геоморфологічні процеси на південному узбережжі Каховського водосховища [Електронний ресурс] / Л. М. Даценко, В. В. Молодиченко, В. Ю. Акімов // Геологі-мінералогічний вісник. – 2011. – №1 (25). – С. 89-92. – Режим доступу : http://knu.edu.ua/Files/GMV/GMV_25_11/11.pdf
2. Лєснєв О. В. Сучасні фізико-географічні процеси у прибережній смугі Каховського водосховища та їх містобудівне значення / О. В. Лєснєв // Фізична географія та геоморфологія. – К. : Наук. думка, 1999. – Вып. 3. – С. 156-164.
3. Пышкин Б. А. Динамика берегов водохранилищ / Б. А. Пышкин. – К. : Наук. думка, 1973. – 414 с.
4. Цеєб Я. Я. Каховське водоймище / Я. Я. Цеєб. – К. : Наук. думка, 2000. – 304 с.

5. Щербань М. І. Сучасні фізико-географічні процеси півдня України і можливості активного впливу на них / М. І. Щербань. – Київ: Наук. думка, 1990. – 223 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Давидов

УДК 504:332.33(477.72)

Шинкарчук С.І.

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬНО–РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті викладено результати економічної оцінки земельно–ресурсного потенціалу Херсонської області.

Ключові слова: економічна оцінка, земельні ресурси, земельно–ресурсний потенціал, Херсонська область.

The results of the economic evaluation of landed resource potential of Kherson region were set in the article.

Key words: economic evaluation, landed resource, landed resource potential, Kherson region.

Суспільний розвиток України та її окремих областей, який характеризується зростанням антропогенних навантажень на природу, виснаженням природних ресурсів, збільшенням обсягів екологічно шкідливих викидів, зниженням якості середовища проживання людей, зумовлює необхідність створення науково обґрунтованої системи оптимального освоєння природно–ресурсного потенціалу території. Використання в економічній системі природних ресурсів вимагає їх адекватної оцінки.

Динамічність еколого–економічних проблем земельних ресурсів, у т.ч. і на рівні Херсонської області, обумовила вибір нами теми дослідження.

Мета дослідження – провести економічну оцінку земельно–ресурсного потенціалу Херсонської області. У зв'язку з цим вирішено такі завдання: 1) прийнято теоретико–методичні засади; 2) проаналізовано сучасний стан земельних ресурсів Херсонської області; 3) оцінено земельно–ресурсний потенціал Херсонської області через економічні показники.

Теоретичними і практичними аспектами даної проблеми займалися такі науковці, як М.Г. Ігнатенко, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинський, Д.С. Добряк, О.Ю. Єрмаков, М.Й. Малік, В.П. Руденко, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк, М.М. Федоров, О.М. Шпичак та ін.

Під земельними ресурсами зазвичай розуміють землі, які використовують у різних галузях народного господарства [1, 2 та ін.]. Земельні ресурси є головним природним ресурсом держави. Оцінюють земельні ресурси за розмірами території, кліматом, гідрологічними умовами, рельєфом, рослинністю, якістю ґрунтового покриву. Сукупну продуктивність усіх використовуваних або тих, що можуть бути використані, земельних ресурсів як засобів виробництва і предметів споживання, що виражається в їхній сукупній суспільній вартості, називають земельно–ресурсним потенціалом [2]. Він – найважливіша складова природно–ресурсного потенціалу.

Основою економічної оцінки земельно–ресурсного потенціалу є величина середньорічного ефекту від його використання [1, 2 та ін.]. Економічна оцінка земель різного призначення проводиться нами для порівняльного аналізу ефективності використання земельних ресурсів. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки різного цільового призначення.

Проведений нами аналіз земельно–ресурсного потенціалу Херсонської області показав, що для області характерна відносно висока забезпеченість сільгоспугіддями у розрахунку на одного мешканця: у 1995 р. – 1,67 га (по Україні 0,85 га), у 2005 р. – 1,56

(відповідно 0,82), у 2010 р. – 1,63 га (0,85), у 2015 р. – 1,61 га (0,85). Площа ріллі в розрахунку на одного мешканця також відносно висока: 1995 р. – 1,41 га (по Україні – 0,65), у 2005 р. відповідно – 1,40 (0,65), у 2010 р. – 1,46 (0,66), у 2015 р. – 1,44 (0,66). Характерним є те, що за останні десятиріччя площа ріллі у всіх власників землі та землекористувачів збільшилась на 5,1 тис. га, а у товаровиробників, навпаки, зменшилась на 119 тис. га і у товаровиробників та громадян, відповідно на 107 тис. га, що відповідає тенденції в цілому по Україні.

В області нараховується 90 родовищ будівельних матеріалів, у тому числі розвіданих – 55, нерозвіданих і таких, які не використовуються, – 35. Із загальної кількості промислових запасів матеріалів в експлуатацію введено 53,6% сировини для будівельної кераміки (9 родовищ), 63% каменю будівельного (8 родовищ), 50,2% вапняків (3 родовища), 22% пісків будівельних (5 родовищ).

За версією англійського економіста А. Преста (версію якого ми обрали за приклад при розрахунках) оцінка вартості природних (у т.ч. земельних) ресурсів в умовах ринкової системи господарювання проводиться за формулою (1.1):

$$C = (R - t) / i, \quad (1.1)$$

де C – загальна вартість, R – щорічний прибуток, t – щорічна сплачувана такса, i – дисконтна норма [2].

Результати розрахунків показують, що станом на 2015 рік вартісна оцінка земельних ресурсів склала 36.025 млн. дол. США, 33.809 млн. дол. США – оціночна вартість мінеральних ресурсів, 4.479 млн. дол. США – оціночна вартість лісових ресурсів Херсонської області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ігнатенко М.Г. Екологія і економіка природокористування / М.Г. Ігнатенко, В.О. Малеев. – Херсон: Айлант, 2002. – 247 с.
2. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 552 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Охременко

УДК [373.5.016:911.2(477)]:371.335

Яровенко О. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СХЕМАТИЧНОЇ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання ефективності використання засобів схематичної наочності на уроках географії. Систематичне використання їх сприяє кращому розумінню нового матеріалу, допомагає закріпленню знань, підготовці домашнього завдання, а схематичність логічних зв'язків дозволяє допомогти учневі засвоїти логіку інформації, зосередити увагу на основному.

Ключові слова: логічно-опорні схеми, структурно-логічні схеми, графічно-інформаційні схеми, логічно-опорні конспекти.

The article addresses the efficiency of use of schematic clarity in geography study. Regular use helps them better understand the new material helps to consolidate knowledge, preparing homework and schematic logic allows connections to help the student learn the logic of information, the main focus.

Keywords: logic-basic scheme, structural-logic scheme, graphically-information scheme, logical-bearing notes.

У зв'язку з недостатнім рівнем дидактичного забезпечення, з метою підвищення ефективності навчання вчителі впроваджують нові форми в процес навчання географії, а також використовують нові власні авторські засоби навчання, до яких належать логічно-опорні схеми (ЛОС), структурно-логічні схеми (СЛС), графічно-інформаційні схеми (ГІС), логічно-опорні конспекти (ЛОК).

В педагогічній літературі розглядається можливість використання цих засобів навчання під час викладу нового матеріалу, відтворення ЛОС по пам'яті як форма контролю [2]. Описана методика використання ЛОС та СЛС на уроках географії в 6-7 класах, які сприяють досягненню мети уроку та виділенню основних моментів в темі, яку вивчають [1]. ЛОК – це своєрідний графічний конспект, в якому найістотніша інформація з конкретної теми або розділу подається структурно. Опорність характеризує те, що в зошитах учнів після вивченої нової теми є складений у логічній послідовності з використанням умовних позначень конспект, за допомогою якого вони швидко можуть відтворити все в пам'яті, а з цим з'являється і систематичність знань. Крім цього в ЛОС, ЛОС, ЛОК можуть міститися знаки запитання (?), відповідь на які учні шукають в інших джерелах, розширюючи свої знання.

Складаючи СЛС, ЛОС, ГІС на уроках географії, ми користувалися умовними позначеннями, термінами, символами, які відомі як вчителю, так і учням, що дає змогу вільно спілкуватися і розуміти один одного. На уроці під час використання ЛОС, СЛС на уроці у учнів формується вміння працювати самостійно, шукати відповіді на запитання, аналізувати, мислити. Учні можуть вносити певні корективи в ЛОС, узгодивши їх з вчителем.

Ми вважаємо, що ефективність використання ЛОС, СЛС саме в тому, що за короткий час можна охопити значний за обсягом матеріал і утримувати дану інформацію протягом тривалого часу, а також швидко відтворити в пам'яті у чіткій логічній послідовності. Особливістю СЛС, ЛОК є те, що вони містять закодовану інформацію з певної теми, їх легко запам'ятати та відтворити в пам'яті, а в блоках міститься інформація, яка в одних випадках спонукає учнів думати, а в інших – є підказкою, спираючись на яку думка учня рухається без зупинки [3].

Розроблені та використані опорні схеми та опорні конспекти сприяють розвитку зв'язного мовлення учнів, допомагають розвивати логічне мислення, робити висновки, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, відбирати головне, осмислювати закономірності природних процесів, формувати загальні уявлення [4].

Використовуючи ЛОС, СЛС на уроці географії, ми подаємо основний зміст нового навчального матеріалу, потім закріплюємо матеріал, який учні вивчили під час уроку, а схематичний запис логічних зв'язків допомагає учню засвоїти логіку інформації, зосередити свою увагу на головному в новому матеріалі, підвищувати при цьому його пізнавальну активність.

Проведення уроків з використанням ЛОС (наприклад, з теми "Генетичні типи і форми рельєфу України") показало, що матеріал, поданий у схемі, краще сприймається, запам'ятовується і відтворюється в пам'яті. Основні поняття виділені, матеріал довго утримується в пам'яті, особливо у візуалів. Також в схемі містяться знаки запитання (?), отже учні працюють підручником, а вдома з іншими літературними джерелами, що дозволяє підвищити ефективність виконання домашньої роботи і отримати міцні знання з даної теми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винокур М.С. ЛОС и СЛС на уроках географии / М.С. Винокур, О.Я. Скуратович – К.: Радянська школа, 2008. – 47 с.

2. Винокур М.С. Некоторые виды работы с ЛОС / М.С. Винокур // География в школе – 1993. – № 2. – С. 46-50.
3. Задорожній М. Економічна та соціальна географія світу в таблицях і малюнках / М. Задорожній // Географія та основи економіки в школі. – 2014., № 1 – С. 65-80; № 2 – С. 81-96.
4. Осадчук Г. Засвоєння знань за допомогою блок-схем / Г. Осадчук // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 3 – С. 25-29.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Д.С. Мальчикова

**ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА
СПОРТУ**

СТАН ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТРЕНЕРІВ – ВИКЛАДАЧІВ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ

В статті розглянуто такі аспекти, як, місце і значення фізкультурно-оздоровчої активності у житті тренерів-викладачів, їх показники психічного та фізичного здоров'я, а також наведено результати досліджень за різними методиками визначення психічного та фізичного здоров'я тренерів.

Ключові слова: фізичне здоров'я, психічне здоров'я, тренер-викладач.

The article deals with aspects such as place and importance of sports and recreation activities in the life coaches, their level of mental and physical health as well as the results of studies by different methods of determining the level of mental and physical health coaches.

Keywords: physical health, mental health, coach and teacher.

В наш час, проблема розвитку та покращення рівня фізичного та психічного здоров'я населення є досить актуальною. Особливу увагу привертає вивчення цих показників у дорослого населення: жінок та чоловіків зрілого віку. Також, досить цікавим і в той же час мало вивченим є дослідження стану психічного та фізичного здоров'я тренерів-викладачів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Розглядаючи питання рівня розвитку показників фізичного та психічного здоров'я зрілого населення, слід відзначити, що в дослідженні цього питання, працювало багато вчених (А. Наконечна «Показники фізичного стану жінок другого зрілого віку, які займаються за системою Дж. Пілатеса», О. Митчик «Аналіз стану сучасного фізичного виховання дорослого населення», Ю. Павлова «Фізична культура та якість життя різних груп населення») [3, 4], які у свої працях вказували про рівень розвитку та впливу занять фізичною культурою та спортом на фізичний, психічний та духовний стан осіб зрілого віку.

Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що дослідження стану психічного і фізичного здоров'я тренерів РК ДЮСШ є не досконало вивченим в наш час, адже в першу чергу дослідження проводилися із особами зрілого віку, які не займаються тренерською діяльністю або не достатньо займалися фізичною культурою та спортом протягом певного часу.

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження – визначити та порівняти стан психічного та фізичного здоров'я тренерів – викладачів зрілого віку дитячо-юнацьких спортивних шкіл із показниками осіб зрілого віку.

Методи і організація дослідження.

У дослідженні брали участь чоловіки та жінки зрілого віку Білозерської РК ДЮСШ Білозерської районної ради Херсонської області у кількості 10 осіб (8 чоловіків та 2 жінки). Всі вони мають чималий досвід роботи та виступів на змаганнях з таких видів спорту, як: гандбол, вільна боротьба, бокс, футбол, важка атлетика.

Для вирішення поставленої мети було обрано методи дослідження, які дозволили визначити рівень фізичного, психічного здоров'я тренерів – викладачів, визначити їхню тижневу рухову активність та фізичний стан в цілому. Тому, ми використовували у нашому дослідженні наступні методики:

1. Опитувальник SF-36 (англ. The Short Form-36) – це неспецифічний опитувальник для оцінки якості життя пацієнта, який широко використовується при проведенні досліджень якості життя в країнах Європи і в США. Він був встановлений для оцінки якості життя в Італії, Франції, Австралії та загальній популяції США. У країнах Європи і в США були проведені дослідження окремих груп людей і отримані результати за нормами для здорового

населення і для хворих з різними хронічними захворюваннями (з розподілом на групи відповідно до віку і статі).

Опитувальник відображає загальне благополуччя і ступінь задоволеності тими сторонами життєдіяльності людини, на які впливають стан здоров'я. SF-36 складається з 36 питань, згрупованих у вісім шкал: фізичне функціонування, рольова діяльність, тілесна біль, загальне здоров'я, життєздатність, соціальне функціонування, емоційний стан і психічне здоров'я. Показники кожної шкали складені таким чином, що чим вище значення показника (від 0 до 100), тим краще оцінка за обраною шкалою. З них формують два параметри: психологічний і фізичний компоненти здоров'я.

2. (IPAQ) – Міжнародний опитувальник фізичної активності, – валідність і достовірність якого перевірено в понад 20 наукових працях. Проект IPAQ розпочато в 1996 р., коли група вчених запропонувала розробити стандартну анкету для моніторингу фізичної активності населення. Анкета включає комплекс питань стосовно інтенсивності й тривалості фізичних навантажень на роботі, удома, у вільний час. Загальна оцінка фізичної активності за тиждень подається в метрах. Згідно із затвердженими рекомендаціями щодо опрацювання та аналізу результатів анкетування, виділяють три рівні рухової активності: високий, середній і низький.

Результати дослідження. Після отриманих даних, ми приступили до обробки цих відповідей, в результаті чого було виявлено, що 8 з 10 опитуваних мають відмінне фізичне і психологічне здоров'я. Також було виявлено, що ці люди мають відмінні показники в показниках фізичної активності як високої, так і середньої та низької інтенсивності. При порівнянні результатів отриманих іншими учасниками дослідження було отримано такі значення, що середній зріст у порівнюваних чоловіків становить 180 см, маса тіла – 83,1 кг, які відповідають середньому віку народження 1980 рік [1]. ЧСС в середньому складає 68 уд/хв, відношення систолічного до діастолічного тиску складає 118/79 [2]. Адаптаційний потенціал Баєвського склав 1.83, що відповідає нормі (табл. 1) [3].

Таблиця 1.

Оцінка значення адаптаційного потенціалу

Оцінка адаптаційного потенціалу (АП)	Значення АП
Задовільна адаптація	$\leq 2,1$
Напруга механізмів адаптації	2,11-3,2
Незадовільна адаптація	3,21-4,3
Зрив адаптації	$> 4,31$

Індекс маси тіла склав 25,51 ум. од.. Загальне значення фізичної активності склало 2718,7МЕТ. Загальний фізичний та психологічний стан склав 48,39 та 51,43 відповідно, що відповідає нормі. Жінки мали наступні середні показники: середній зріст 169 см, маса тіла – 64 кг, які відповідають середньому віку народження 1983 року [1]. ЧСС в середньому складає 68 уд/хв, відношення систолічного та діастолічного тиску складає 106/66 відповідно, що відповідає нормі [2]. Адаптаційний потенціал Баєвського склав 1,49 (табл. 1), який відповідає нормі, індекс маси тіла склав 22,62. Загальне значення фізичної активності склало 2644,9МЕТ. Загальний фізичний та психічний стан склав 48,27 та 49,30 відповідно, що відповідає нормі.

Висновки. Після проведеного нами дослідження, можемо сказати, що стан фізичного та психічного здоров'я тренерів викладачів РК ДЮСШ, перебуває у відмінному рівні. Більшість показників свідчить проте, що заняття фізичною культурою та спортом, позитивно впливає на розвиток організму та всіх його систем протягом життя. Рівень фізичної активності

також перебуває у відмінному стані, про що свідчать результати аналізу та систематизації отриманих результатів у анкетах.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у тому, щоб дослідити мотивацію до занять фізичною культурою та спортом протягом життя та прогнозування ефекту цих занять в зрілому віці тих, хто займатиметься цим видом діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антипенко Е.Н. Приоритеты здоровья населения Украины. / Е.Н. Антипенко / Медицина Украины. – 1996. – № 2. – С. 10-14.
2. Антропова М.В. Прогностическая значимость адаптационного потенциала сердечно-сосудистой системы у детей 10-11 лет / М.В. Арутюнова, Г.В. Бородкина, Л.М. Кузнецова / Физиология человека. 2– 2000. – № 26(1). – С. 56-61.
3. Баевский Р.М.. Прогнозирование состояний на грани нормы и патологии / Р.М. Баевский. – М.: Медицина, 1979.
4. http://physicaledu-journal.org.ua/sites/default/files/articles/29_8.pdf
5. http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/875/1/Gol_14.pdf

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.323.2:796.015.134/015.136

Денещук Т.В.

ТЕХНІКО-ТАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОЗІГРУЮЧИХ ГРАВЦІВ В БАСКЕТБОЛІ

У статті розглядаються модельні показники змагальної діяльності провідних баскетболістів NBA, що сприятиме підвищенню рівня підготовленості будь-якої команди.

Ключові слова: баскетбол, NBA, підбирання, перехоплення, блокування, втрати, кидок, очки, результативна передача, розігруючі гравці.

The article discusses a modeling competition performance leading basketball players in NBA, which will contribute to raise the level of preparedness of any team.

Keywords: basketball, NBA, rebound, steal, blocking, loss, shoot, points, assists, point guards.

Актуальність. Баскетбол характеризується мобілізацією всіх сторін підготовленості спортсмена в умовах змагальної діяльності. Проте однією з основних сторін, без якої не можливо досягнення високих спортивних результатів, залишається техніко-тактична підготовленість. Саме від вміння вдало виконати рухову дію та поєднати техніку формуються остаточний результат виступу команди на ігровому майданчику. Проте в сучасному баскетболі всі гравці виконують різні ігрові функції, які передбачені діями команди взагалі. Все це обумовлює різницю між характером техніко-тактичних дій баскетболістів.

На думку Ю.М. Портнова і О.Я. Гомельського важливе значення в комплектуванні баскетбольної команди має розігруючий гравець [1, 3]. Функції розігруючого гравця не зовсім обґрунтовані, оскільки його роль не обмежується лише організацією гри в атаці або захисті. Безсумнівно одне: він – один з головних гравців у команді. Від прийнятих ним рішень залежить і успіх гри, і те, яке враження залишає гра всієї команди.

На майданчику саме він втілює в життя тактичний план тренера. Будучи лідером, він повинен користуватись авторитетом у решти гравців, володіти досконалою технікою, координацією, володіти дриблінгом на високій швидкості, вмінні швидко і точно робити приховані передачі м'яча. Все це вимагає високої працездатності, швидкості, витривалості.

Як розігруючий гравець він повинен швидко реагувати і приймати правильне рішення, вести за собою команду і в той же час не дозволяти супротивнику використовувати швидкий прорив [2].

Безперечним є той факт, що однією з найкращих баскетбольних ліг у світі є Національна баскетбольна асоціація. Розігруючі гравці цієї ліги характеризуються високими статистичними показниками як у захисті так і в нападі. Безперечно, що для підвищення рівня підготовленості будь-якої команди, необхідно мати модельні показники змагальної діяльності провідних баскетболістів. Саме тому дослідження даної теми є актуальним.

Мета дослідження полягає в визначенні особливості техніко-тактичних дій розігруючих гравців команд NBA.

Контингент нашого дослідження складала 5 розігруючих гравців провідних команд NBA, а саме: Дуейн Уейд гравець команди «Майамі Хіт», Стефен Каррі гравець «Голден Стейт Ворріорз», Рассел Вестбрук гравець «Оклахома-Сіті Тандер», Деррік Роуз гравець «Чікаго Буллз» та Джон Уолл гравець «Вашингтон Візардс».

В ході дослідження ми визначали наступні техніко-тактичні показники розігруючих гравців: очки, передачі м'яча, ведення м'яча, підбирання, перехоплення, блокування м'яча, персональний фол, втрата м'яча.

Аналізуючи і порівнюючи показники техніко-тактичних дій розігруючих гравців різних команд високого класу, ми дійшли наступних висновків, що загальна кількість кидків найбільша у Рассела Вестбрука (85 разів) та влучних кидків (32 рази), але це менше влучань ніж у Дерріка Роуза, в якого загальна кількість кидків (83 рази), а влучних кидків (39 разів).

За загальною кількістю кидків і влучань з 3-очкової дуги було виявлено, що найбільше кидків (31 раз) і влучань (10 разів) виконує Стефен Каррі, та лише трохи йому поступається Деррік Роуз, який виконав (28 разів) кидків і (8 разів) з них були влучними.

Гравцем, який виконує найбільше штрафних кидків (26 разів) став Рассел Вестбрук, з яких влучив (19 разів), але Стефен Каррі більш влучно виконує штрафні кидки, на його рахунку (13 разів) кидків із 100 % влучання.

Аналізуючи відсоток влучань штрафних, 3-очкових та всього кидків встановлено, що найкраще виконує штрафні кидки з відсотком (100%) Стефен Каррі, 3-очкові влучання з відсотком (33%) виконав Дуейн Уейд, а всього влучань поділили між собою з відсотком (48%) Деррік Роуз та Дуейн Уейд.

Порівнюючи середні показники кількості очок і результативних передач, ми дійшли наступних висновків, що найкращим гравцем, який набирає більше за всіх очок (24,2) став Деррік Роуз, та лише трохи поступається йому з показником (21,7) Рассел Вестбрук, який також виконує найбільшу кількість передач (11,5 разів), обійшовши за цим показником Джона Уолла, котрий в свою чергу набирає (10,7 разів) результативних передач за гру.

Проаналізувавши середні показники підбирань, перехоплень і блокувань м'яча, ми виявили наступні результати, на першому місці за підбираннями (9,5 разів) є Рассел Вестбрук. На тому ж місці тільки по перехопленням м'яча (3,2 разів) знаходиться Стефен Каррі, а от найкращий серед гравців, які виконують блокування м'яча з показником (1,2 разів) є Деррік Роуз.

З отриманих результатів порівняння, щодо персональних фолів та втрат м'яча встановлено, що найбільше фолів заробляє Джон Уолл та Рассел Вестбрук з середнім показником (3,2 рази), а робить найбільше втрат м'яча (6 разів) Деррік Роуз, а от найменше втрат (2,7 разів) і персональних фолів (1,2 рази) в активі у Дуейна Уейда, що свідчить про його користь для своєї команди.

Висновки.

В ході дослідження було виявлено, що розігруючому гравцеві характерно заробляти 24,2 очки, з загальним відсотком влучань (48%), виконувати (11,5 разів) результативних передач, (9,5 разів) підбирань м'яча. Також важливим показником є перехоплення м'яча, котрих має бути (3,2 разів), приблизно (1,2 рази) блокувань м'яча, (2,7 разів) втрат м'яча та (1,2 рази) персональних фолів.

Перспективним напрямком подальших досліджень є вивчення та узагальнення техніко-тактичних дій гравців інших ігрових амплуа та порівняння отриманих даних з показниками баскетболістів, що виступають в європейських чемпіонатах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гомельский А.Я. Баскетбол. Секреты мастера / А.Я Гомельский. – М.: ФАИР, 1997. – 224 с.
2. Пископо Ж. Упражнения для победы в баскетболе / Ж. Пископо. – Воронеж: Научная книга, 2006. – 104 с.
3. Портнов Ю.М. Основы управления тренировочно-соревновательным процессом в спортивных играх / Ю.М. Портнов. – М.: Физкультура и спорт, 1996. – 214 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є.А. Стрикаленко

УДК 796.052.2:796.056.222:796.332

Заруба М.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ВОРОТАРІВ У ФУТБОЛІ

В статті розглянемо такі аспекти, як теоретичні аспекти техніко-тактичні дії воротарів та їх тактичну та технічну підготовку.

Ключові слова: техніко-тактична підготовка, воротарі, м'яч, футбол.

The article will consider aspects such as theoretical aspects of technical and tactical actions of the goalkeeper and their tactical and technical training

Key words: technical-tactical training, goalkeepers, ball, football.

Техніко-тактична підготовка футбольних воротарів – ключова складова обороноздатності будь-якої команди. Його майстерність і надійність підвищують й зміцнюють бойову міць всієї команди. Воротар грає в самій гарячій зоні перед воротами, де боротьба нападників і захисників досягає межі. Всі компоненти майстерності футболістів з найбільшою силою проявляються саме при боротьбі перед воротами, а це вимагає від воротаря особливих якостей. На думку Фалеса Й.Г. – воротар повинен бути атлетичної статури, володіти високим зростом і стрибучістю, що забезпечує йому особливі переваги при грі в штрафній площі, бути рухливим, сильним, спритним, вміти випередити суперника, зупинити і зловити м'яч в будь-якому положенні або відбити його. Він повинен володіти сильним ударом і сильним кидком, вміти перекинути м'яч через поперечину або направити його повз бічної штанги. Воротареві необхідно вміти вибирати правильну позицію у воротах, впевнено грати на виходах, організувати оборону перед воротами, швидко почати контратаку [1, 2].

А тепер більш детально розглянемо особливості техніко-тактичних дій воротарів у футболі за Голомазовим С.В. [4].

Ловіння м'яча. Ловіння м'яча є основним засобом техніки воротаря. Вона здійснюється переважно двома руками. У залежності від напрямку, траєкторії і швидкості руху м'яча ловіння виконується знизу, зверху або збоку. Ловіння м'ячів, що летять на значній відстані від воротаря, здійснюється в падінні. Ловіння м'яча знизу використовується для оволодіння м'ячами, що котяться, що опускаються і низько (до рівня грудей) летять назустріч воротареві. У підготовчій фазі воротар нахиляється вперед і опускає руки вниз (рис.1). Долоні повернені до м'яча, пальці трохи розставлені. Руки не повинні бути надмірно напружені. Ноги зімкнуті, прямі або небагато зігнуті. У момент зіткнення м'яч підхоплюється кистями знизу і підтягується до живота. Часто в процесі гри приходиться

здійснювати ловіння м'ячів в стороні від воротаря. У цьому випадку необхідно попередньо переміститися убік напрямку руху м'яча [3].

Ловіння м'яча зверху застосовується для оволодіння м'ячами, які летять із середньою траєкторією (на рівні грудей і голови), а також м'ячів, що високо летять і опускаються (рис.2). Приймаючи вихідне положення, незначно зігнуті руки виносяться вперед або вгору. Долоні, повернені до м'яча, з розставленими і напівзігнутими пальцями утворюють своєрідну «півсферу». Швидкість м'яча гаситься за рахунок поступального руху кистей, і згинання рук.

Рис.1.

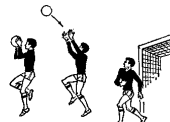

Рис.2.

М'ячі, які високо летять, варто ловити двома руками зверху в стрибку. Ловіння м'яча в падінні – ефективний засіб оволодіння м'ячами, спрямованими зненацька, точно і сильно убік від воротаря; перехоплення передач і «прострілів» уздовж воріт; відбирання м'яча в ногах у суперника. Є два варіанти ловіння: без фази польоту і з фазою польоту.

Рис. 3. Ловіння м'яча в падінні

Перший варіант застосовується звичайно для ловіння м'ячів, що котяться на відстані 2–2,5 м від воротаря. Воротар попередньо робить широкий крок, руки спрямовуються до м'яча. Падіння відбувається «перекатом»: спочатку землі торкається гомілка, потім стегно і тулуб. Витягнуті паралельно руки створюють перешкоду на шляху м'яча [1,4].

Для ловіння м'ячів, що летять на значній відстані, використовується падіння з фазою польоту (рис.3). У попередній фазі виконується один або два швидких приставних кроки в напрямку польоту м'яча. Поштовх виконується ближньої до м'яча ногою. Руки найкоротшим шляхом активно виносяться до м'яча. Ловіння м'яча виконується у фазі польоту. Після оволодіння м'ячем проводиться групування. Приземлення відбувається в такій послідовності: спочатку на передпліччя, потім на плече, тулуб, ноги.

Відбивання м'яча. У тому випадку, коли неможливо виконати ловіння м'яча (протидія супротивника, сильний удар, важкодосяжний м'яч і т.д.), застосовується відбивання м'яча. Назустріч м'ячу, який летить, швидко виносяться одна або дві руки. Відбивання проводиться найчастіше долонями (іноді удар м'яча приходиться на передпліччя). М'яч рекомендується направляти убік від воріт.

Рис. 4. Відбивання м'яча кулаком в стрибку

М'ячі, що летять на значній відстані від воротаря, варто відбивати одною рукою в падінні. Щоб переривати «прострільні» і «начіпні» передачі, воротареві необхідно відбити м'яч на значну відстань. Для цього використовується удар по м'ячу одним або двома кулаками. Відбивання виконується на місці, у кроці, після різних переміщень і особливо часто в стрибку (рис.4).

Переведення м'яча. До переведення відносяться дії воротаря, ціль яких – направити м'яч, що летить у ворота, через верхню поперечину. В основному переводяться м'ячі, що летять зі значною силою і з високою траєкторією над воротарем або осторонь від нього.

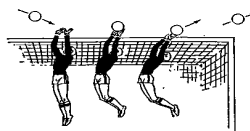

Рис. 5. Переведення м'яча двома руками в стрибку

Переведення має визначену схожість з відбиванням м'яча. Виконується однією або двома руками (рис.5). Важкодосяжні м'ячі переводяться в падінні.

Кидки м'яча. Кидки м'яча виконуються однією і двома руками. Кидки одною рукою дозволяють більш точно направити м'яч партнеру. Застосовуються наступні способи кидка м'яча одною рукою: зверху, збоку і знизу [2, 4].

Кидок зверху – найбільш розповсюджений спосіб. Він дозволяє направити партнерові м'яч з різною траєкторією, на значну відстань і з достатньою точністю (рис.6).

Кидки виконуються на місці, у русі. Їхнє використання в русі строго регламентується правилами.

Рис. 6. Кидок м'яча зверху

Отже, основною метою техніко-тактичної підготовки воротаря є доведення його спеціальних рухових дій до вищого ступеня автоматизації (тому що увага під час гри повинна бути спрямована не на спосіб виконання, а на вирішення тактичних задач), а також адаптація до умов ігрової діяльності, формування навички застосування техніко-тактичних прийомів у різних ігрових поєднаннях. Для вирішення цієї задачі використовується весь комплекс методів фізичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінов'єв В.А. Особливості педагогічної діяльності дитячого тренера-педагога з футболу. / В.А. Зінов'єв. // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. – 2006. – № 2. – С. 37-41.
2. Люкшинов Н.М. Мистецтво підготовки висококласних футболістів: Науково-методичний посібник / Н.М. Люкшинов. – М.: Радянський спорт, – 2003. – 416 с.
3. Матвеев Л.П. Теорія і методика фізичної культури. Введення в предмет: Підручник для вищих спеціальних фізкультурних навчальних закладів /Л.П. Матвеев. – "Лань", 2003.
4. Голомазов С.В. Теория и методика футбола. Техника игры. / С.В. Голомазов, Б.Г. Чирва. – М.: Спорт Академ Прес, 2005. – 472 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Ю. Коваль

УДК 796.012.2

Меньшикова Н.А.

ВІКОВА ДИНАМІКА ПРИРОДНОГО РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

У статті розглянуто вікову динаміку природного розвитку координаційних здібностей їх складові та різновиди прояву у фізичній діяльності.

Ключові слова: фізична якість, координаційні здібності, природний розвиток.

The article describes the age dynamics of the natural development of coordination abilities of their components and the variety of manifestations in physical activities.

Key words: physical quality, coordination abilities, natural development.

Координаційні здібності за визначенням В.І. Ляха – це готовність індивіда до оптимального управління і регулювання рухових дій [1]. Таким чином, координаційні здібності сприяють вірному і впевненому виконанню рухових дій.

Окремою складовою координаційних здібностей є координація, яка трактується як здатність швидко, точно, доцільно, економно та винахідливо, тобто найбільш досконало, вирішувати рухові завдання [2]. Вона знаходиться серед основних фізичних якостей людини, які розвивають впродовж занять фізичною культурою. В основі виховання фізичних якостей лежить розвиток фізичних здатностей – чим більше розвинені здатності, що виражають координацію, як фізичну якість, тим більш стійко вона проявляється при вирішенні рухових завдань.

Фізична якість спритності виражається через сукупність координаційних здатностей, а також здатностей виконувати рухові дії з необхідною амплітудою рухів, що розглядається як рухливість в суглобах. Розвиток спритності краще всього досліджувати на початку основної частини тренувального заняття, при цьому інтервали відпочинку повинні бути достатніми для відносно повного відновлення.

За визначенням Л.В. Волкова, координація – це здатність до впорядкування зовнішніх і внутрішніх сил, що виникають при вирішенні рухової задачі, спрямована на досягнення необхідного робочого ефекту при повному використанні моторного потенціалу [3].

Мета дослідження – теоретично проаналізувати науково-методичну літературу з питань вікової динаміки природного розвитку координаційних здібностей.

Методи дослідження. Аналіз науково-методичної літератури, узагальнення досвіду спеціалістів галузі фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу досліджень. Динаміка розвитку координаційних здібностей має своєрідний характер для кожного різновиду їх прояву. Найбільш повно вивчено вікову динаміку розвитку здібності зберігати рівновагу. Так, за даними М. Феоктистова [2], статична і динамічна рівновага прогресивно зростають у віці від 3 до 13 років.

Статична рівновага має нерівномірний характер свого розвитку. Здатність дівчаток 1-2-х класів до збереження рівноваги суттєво не змінюється. Однак, під час навчання у 4-му та 5-му класах вона значно зростає, а потім – протягом трьох років – безперервно погіршується та наближається до рівня прояву рівноваги учениць 2-го класу приблизно під час навчання у 8-ому класі. Разом з тим, у старшому шкільному віці здатність до збереження статичної рівноваги у дівчат хвилеподібно зростає. Високі темпи її розвитку характерні для 9-ти- і 11-ти класниць [3].

За показниками **динамічної рівноваги** спостерігається різке зростання даної якості у третьокласниць, яка суттєво погіршується у 4-му класі, стабілізується в період навчання з 4-го по 8-й класи, а також дещо покращується у дев'ятикласниць, в подальшому протягом двох років значно погіршується.

У дорослому віці показники рівноваги стабілізуються та суттєво не змінюються до 40-50 років, а в подальшому починають знижуватися.

Слід зазначити, що в молодшому і середньому шкільному віці дівчатка мають більш високий, в порівнянні з хлопчиками, рівень прояву статичної рівноваги. Разом із тим, показники динамічної рівноваги школярів практично в усіх вікових групах вищі аналогічних показників школярів.

Узагальнена динаміка природного розвитку показників координаційних здібностей представлена на рисунку 1.

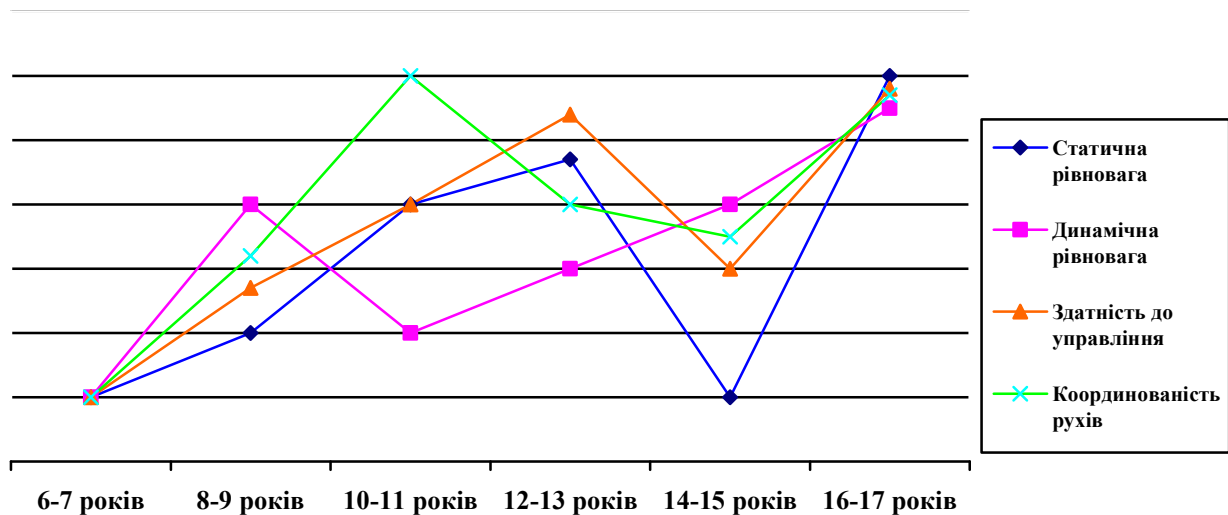

Рисунок 1. Динаміка розвитку координаційних здібностей

Здатність до управління часовими, просторовими і силовими параметрами рухів активно зростає від 6-7 до 10-12 років [4]. При цьому, суттєвої різниці між можливостями осіб жіночої і чоловічої статі не спостерігається. У підлітковому віці ці можливості значно погіршуються як у дівчаток, так і у хлопчиків. Після закінчення пубертатного періоду здатність до управління часовими, просторовими і силовими параметрами рухів знову зростає до 17-18 років, а в подальшому – стабілізується. Аналогічну вікову динаміку природного розвитку має і здатність до довільного розслаблення м'язів [5].

Слід зазначити, що діти, які мають більш високі показники в управлінні параметрами рухів, краще і швидше оволодівають технікою нових рухових дій.

Координованість рухів (спритність) у дівчаток має більш високі темпи біологічного розвитку від 8 до 9 та від 10 до 11 років; в 11-12 років темпи приросту є середніми; від 12 до 14 років координованість рухів погіршується, а в подальшому відновлюється та стабілізується.

У хлопчиків високі темпи біологічного розвитку цієї здатності припадають на вікові періоди 8-9 та 11-12 років; з 13 до 14 років – визначаються середні темпи приросту. Вікові періоди від 9 до 10, від 12 до 13 та від 14 до 17 років характеризуються відносною стабілізацією координованості рухів, тобто суттєвих позитивних або негативних змін не відбувається. У рівні розвитку координаційних здібностей обдаровані діти практично не поступаються дорослим людям.

Віковий період з 6-7 до 10-12 років є найбільш сприятливим для розвитку координаційних здібностей за допомогою спеціально організованої рухової активності [6].

Висновки. Проаналізувавши науково-методичні джерела можна зазначити, що одним з найважливіших завдань фізичного виховання є розвиток рухової функції і вміння керувати своїми рухами. Координацію рухів можна окреслити як сукупність властивостей людини, які проявляються в процесі вирішення рухових завдань різної координаційної складності і обумовлюють успішність управління руховими діями та їх регуляцією. Різні прояви координаційних здібностей мають своєрідну вікову динаміку біологічного розвитку. Проте, найбільш високі темпи їхнього природного розвитку припадають на препубертатний вік. У підлітковому віці координаційні здібності суттєво погіршуються. В юнацькому віці вони знову покращуються, а в подальшому – спочатку стабілізуються з поступовим погіршенням у віці 40-50 років.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лях В.И. Координационные способности школьников : основы теории и методики развития / В.И. Лях. – М.: Терра-Спорт, 2000. – 192 с.

2. Феоктистов М.Ф. Технология развития физических способностей подростков на основе учета сенситивных периодов : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Феоктистов М.Ф. – Волгоград, 2010. – 154 с.
3. Волков Л.В. Система управління розвитком фізичних здібностей дітей шкільного віку в процесі занять фізичною культурою і спортом / Л.В. Волков. – М.: Астрель, 2002 – 80 с.
4. Михайлович Г.М. Двигательное развитие детей 6-7 лет в связи с ориентированием к сложно координационной спортивной деятельности / Г.М. Михайлович. – М. : Медицина, 2002. – 88 с.
5. Сулейманов И.И. Основы воспитания координационных способностей: [лекция] / И.И. Сулейманов. – Омск : ОГИФК, 2001. – 46 с.
6. Лях В.И. Двигательные способности школьников : основы теории и методики развития / Лях В.И. – М. : Терра-Спорт, 2000. – 192 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.І. Андрєєва

УДК 796.012.2-057.874

Олексюк Г. П.

РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проаналізовано результати дослідження координаційних показників учнів середнього шкільного віку.

Ключові слова: координаційні здібності, розвиток координації, координаційні показники.

The results of the study of the coordination performance of students of secondary school age.

Key words: . coordination ability, development of coordination, the coordination indicators.

Вступ. Кожен рух людини передбачає вирішення конкретного рухового завдання. Наприклад, учень поставив перед собою завдання: впіймати м'яч і закинути його у ворота суперника; підняти штангу певної ваги; виконати складну акробатичну вправу і т. ін. [1, 3].

Успішне вирішення цих рухових завдань залежить, в першу чергу, від уміння узгодити (скоординувати) одночасно та послідовно виконувати для цього рухи. Ймовірно і те, що для досягнення мети, ці рухи повинні бути точним [4]. При цьому можуть виконуватись за чітко обумовленою схемою (стандартно) або змінюватись залежно від ситуації (нестандартно). Поряд з цим, вони вимагають особливих здібностей виконання. Відомо також, що різні учні потребують для засвоєння фізичних вправ більше або менше часу.

Сукупність названих властивостей людини і визначає ефективність рухової діяльності, яка отримала назву спритність [2, 5].

Мета роботи – визначити рівень розвитку координаційних здібностей у дітей середнього шкільного віку.

Результати досліджень та їх обговорення. Проаналізувавши літературні джерела з теми дослідження розкривши суть поняття «гнучкість» підібрали методи здійснення контролю: тест № 1 «Фламінго», тест № 2 – човниковий біг.

Таблиця 1.

Шкала оцінювання контрольних тестів

Вид випробувань	Стать	Нормативи сек./ бали			
		1 – 3	4 – 6	7 – 9	10 – 11
Рівновага на одній нозі	Х	30 і менше	30 – 40	40 – 50	50 – 60
	Д	30 і менше	30 – 40	40 – 50	50 – 60
Човниковий біг 4 x 9 м,	Х	12,3	11,5	10,3	8,9
	Д	13	12,2	10,9	9,8

Проаналізувавши літературні джерела, використані в нашій роботі, розкривши суть поняття “координація”, засобів та методів її розвитку, ми організували і провели педагогічний контроль рівня розвитку координаційних здібностей.

Результати досліджень запропоновані в таблиці 2:

Таблиця 2.

Результати контрольних тестів для дівчат і хлопців

№	Прізвище, ім'я	Тест № 1 Човниковий біг		Тест № 2 Фламінго	
		Р-т (сек.)	Рівень	Р-т (сек.)	Рівень
Дівчата					
1	Катерина А	12,2	Достатній	40	Достатній
2	Діана Д.	10,9	Середній	46	Середній
3	Єлизавета К.	9,8	Високий	60	Високий
4	Яна К.	10,7	Достатній	43	Середній
5	Тетяна К.	10,5	Середній	45	Середній
6	Олеся К.	12	Достатній	38	Достатній
7	Валерія Л.	10,3	Середній	41	Середній
8	Влада Н.	9,8	Високий	60	Високий
9	Ірина Р.	9,7	Високий	60	Високий
Середній показник		10,6	Середній	48,1	Середній
Хлопці					
1	Сергій Б.	12,3	Низький	30	Низький
2	Богдан Б.	11,3	Достатній	40	Достатній
3	Олег Ж.	12,5	Низький	37	Достатній
4	Вадим З	12,3	Низький	30	Низький
5	Владислав З.	10,3	Середній	40	Середній
6	Іван І.	12,4	Низький	30	Низький
7	Данило К.	10,3	Середній	47	Середній
8	Денис К.	12,3	Низький	30	Низький
9	Олександр Н.	10,4	Середній	40	Достатній
10	Анатолій П.	10,3	Середній	27	Низький
11	Володимир П.	8,9	Високий	60	Високий
12	Максим Р.	8,7	Високий	50	Середній
13	Олексій С.	8,8	Високий	50	Середній
14	Микита Ф.	10,2	Середній	58	Високий
Середній показник		11,5	Достатній	40,6	Середній

Проаналізувавши результати дослідження було визначено, що при виконанні тесту «фламінго» з положення лежачи 9,5 % учнів виконали тест на високому рівні, 33% учнів – середній рівень, достатній рівень – 33%, низький – 23,5%. При виконанні тесту «човниковий біг» 9,5 % учнів склали на високому рівні, 19 % – середній показник, 33 % учнів склали тест на достатньому рівні і 38 % – низький рівень.

Висновки. Аналіз літературних джерел з теми дослідження дав змогу визначити, що рухово-координаційні здібності – це здібності швидко, точно, доцільно, економно та винахідливо, тобто найбільш досконало, вирішувати рухові завдання (особливо складні і ті, що виникають несподівано).

Під час експериментального дослідження ми здійснили педагогічне тестування, проаналізувавши результати дослідження було визначено, що при виконанні тесту «фламінго» найбільше було середнього рівня серед дівчат, та середнього рівня у хлопців. При виконанні тесту «човниковий біг» у дівчат переважав середній рівень, а у хлопців – достатній.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лях В.И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития / В. И. Лях. – М. : Терра-Спорт, 2000. – 192с. : ил.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. Введение в предмет: учебник для высших специальных физкультурных учебных заведений. – 3-е изд. – С.-Пб.: Издательство “Лань”, 2003. – 160 с.
3. Менхин Ю.В. Физическая подготовка к высшим достижениям в видах спорта со сложной координацией действий /Ю. В. Менхин. – М., 2000. – 48 с.
4. Минаева Н.А. Педагогическая характеристика проявлений координационных способностей гимнастов / Н.А. Минаева // Ежегодник. Гимнастика. – М.: Физкультура и спорт, 2004. – С. 29-32.
5. Минаева Н.А. Приемы определения координационных способностей юных гимнастов / Н.А. Минаева. – М. : ЮНИТИ, 2003. – С. 34 – 35.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.І. Андрєєва

УДК 796.001.76

Просторов М.М.

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЙ В СПОРТЕ

Статтю присвячено розгляду основних напрямків інновацій в спорті. Розкрито особливості психологічної, медичної та технологічної інноваційної діяльності при роботі зі спортсменами.

Ключові слова: інновації, спорт, тренування.

The article is devoted to consideration of the main areas of innovation in the sport. The features of psychological, medical and technological innovation when working with athletes.

Keywords: innovation, sports, training.

Проблеме инноваций в спорте в настоящее время уделяется особое внимание. Это объясняется колоссальными изменениями в экономике, политике и духовной жизни разных стран, которые не могли не затронуть и сферу спорта. Сейчас спортсменам и тренерам приходится постоянно работать с нововведениями. Инновации, которые может использовать тренер, многообразны: новые методики спортивной тренировки, проблемное обучение, диалоговое преподавание и многое другое. В спорте подразделяют разные категории исследования, и в каждой постоянно появляется что-то новое.

Инновация (англ. innovation) – это внедрённое новшество, обеспечивающее качественный рост эффективности процессов или продукции, востребованное рынком [1].

В современном спорте среди основных направлений инновационной деятельности выделяют:

1. Психологическое;
2. Медицинское;
3. Технологическое

Новые технологии психологической поддержки. В процессе спортивных состязаний происходит испытание спортивного мастерства, умственных и физических возможностей атлета.

Психологическая подготовка к конкретному соревнованию – заключительный этап всей психологической подготовки, проводившейся в процессе тренировочной и воспитательной работы.

Важнейшая задача этого этапа – формирование оптимального психического предстартового состояния, при котором спортсмен не только способен проявить свои лучшие спортивные качества, но и превзойти их [3].

Исследователи из компании Lumos Labs Inc. установили, что мозг обладает невероятной способностью к изменениям, что особенно ярко проявляется в обучении и памяти. Каждый человек может использовать огромный потенциал нейропластичности, чтобы улучшить когнитивные способности, повысить способность воспринимать и запоминать новую информацию, а также улучшить память. В 2011 году разработан проект Human Cognition Project Lumosity, который представляет учебную программу, в которой упражнения («уроки») содержат комбинации движений, созданные для улучшения понимания на опыте того, как мы действуем и используем себя и свое тело. Выполнение этих уроков позволяет найти альтернативный способ выполнения действий, более легкий и эффективный. Результатом такого переобучения становится устранение излишних напряжений и связанных с ними симптомов, более эффективный расход сил, общее ощущение легкости, повышение спортивных результатов и улучшение качества жизни [2].

Новый стандарт экстренной медицинской помощи спортсменам.

Травма спортсмена – главная угроза для успеха спортсмена или всей команды. Поэтому главная задача любого тренера – снизить риск травм и повреждений. В США пересмотрена программа оказания доврачебной помощи спортсменам (Sport Safety Training Program). Новая версия программы в 2007 году подготовлена американским Красным Крестом (American Red Cross) и одобрена национальным Олимпийским комитетом (United States Olympic Committee). Программа устанавливает минимальный образовательный стандарт для тренеров, которые в первую очередь отвечают за безопасность атлетов.

Разработаны учебные курсы, задача которых – повысить эффективность профилактики спортивных травм. Первая доврачебная помощь, которой обучают тренеров, представляет собой комплекс простейших мероприятий, направленных на помощь атлету до прибытия медицинских работников.

Основная задача – предупреждение возможных осложнений. В случае необходимости, необходимо обеспечить максимально благоприятные условия для транспортировки пострадавшего. Цели обучения просты – выявление и устранение потенциально опасных факторов в различных средах спорта. Разработчики программы считают, что необходимо обеспечить атмосферу, в которой спортсмены могут спокойно тренироваться, зная, что их тренер полностью контролирует ситуацию и им будет оказана своевременная помощь в случае необходимости.

Курс обучения включает видео, практическое обучение, интерактивные упражнения, а также удобный автоматизированный справочник, который должен сопровождать тренера во время соревнований и тренировок. Для уже сертифицированных или лицензированных спортивных тренеров и других специалистов, предусмотрен специальный сокращенный курс [2].

Технологические инновации. К различным изобретениям относится в первую очередь одежда спортсмена. В последние годы появляется все больше различных видов спортивной

экипировки, снабженных датчиками, которые должны помочь отслеживать физическое состояние и успехи спортсменов во время тренировок и восстановления. Например, созданы спортивные бюстгалтеры, которые используют проводящую ткань для регистрации сердечного ритма спортсменов.

С помощью системы датчиков и микропроцессора спортивная электроника может контролировать многие показатели физического состояния человека: силу воздействия на тело, электрические импульсы от сердца и нервной системы, кровяное давление, ритм ходьбы или бега, нагрузку на суставы [3].

Часто подобные разработки являются «побочными продуктами» космических технологий. Так, испанская компания Emxus совместно с Европейским космическим агентством (ESA) разработали устройство TrainGrid, представляющее собой «электронную майку» для тренировок. Устройство отличается тем, что оно не только измеряет и передает на компьютер основные параметры тела и местоположение спортсмена, но и фиксирует удары, падения и среднюю скорость его движений. В настоящее время разработчики TrainGrid изучают возможность использования этого устройства в других сферах деятельности – таких, как мониторинг удаленных рабочих мест, помощь в борьбе с пожарами или в чрезвычайных ситуациях [3].

ЛИТЕРАТУРА:

1. Друкер Питер. Бизнес и инновации / Питер Друкер. – М. : Вильямс, 2007. – 432 с.
2. Открытые инновации. Московский международный форум инновационного развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.forinnovations.ru>. – Название с экрана
3. Спорт высоких инноваций. ТОП-10 лучших примеров слияния спорта и технологий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.novate.ru/blogs/140813/23740>. – Название с экрана

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.С. Кольцова

УДК 613.2: 796.071.2

Пустоварова Г.Ю.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ХАРЧУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ

У статті розкрито основні завдання та принципи збалансованого харчування спортсменів.

Ключові слова: харчування, спорт, принципи, раціон.

In the article the main objectives and principles of a balanced diet of athletes.

Keywords: food, sport, the principles diet.

Роль харчування в підготовці висококваліфікованих спортсменів важко переоцінити. Термін «харчування» в широкому розумінні цього слова характеризує всю суму біологічних явищ (надходження і перетворення харчових речовин в організмі), які лежать в основі забезпечення енергією і структурними речовинами будь-якої, фізіологічної функції.

Харчування – одна з основних фізіологічних потреб людини. Від нього залежить ріст і розвиток організму, його фізична і розумова працездатність, стійкість проти несприятливих факторів і, нарешті, тривалість життя. Неправильне харчування спричинює різні захворювання і, насамперед, захворювання органів травлення [1].

Одним із важливих принципів раціонального харчування є дотримання енергетичного балансу організму, тобто кількість енергії, яка надходить до організму з їжею, має відповідати енергетичним витратам організму.

Раціональним харчування буде лише тоді, коли до організму з харчовими продуктами надходять усі поживні речовини, вітаміни та мінеральні солі в кількостях, необхідних для його нормальної життєдіяльності.

Різноманітність їжі ще один принцип раціонального харчування. Змішана їжа не лише покращує апетит і секрецію травних соків, що сприяє кращому її засвоєнню, але й компенсує нестачу деяких поживних речовин в окремих продуктах [2].

Основні принципи харчування спортсменів полягають в наступному:

1. Забезпечення спортсменів необхідною кількістю енергії, яка адекватна її витратам в процесі фізичних навантажень.
2. Дотримання збалансованості харчування щодо конкретних видів спорту та інтенсивності навантажень.
3. Вибір адекватних форм харчування (продуктів, поживних речовин та їх комбінації) на періоди інтенсивних навантажень, підготовки до змагань, змагань і на відновний період.
4. Використання окремих поживних речовин для стимуляції обмінних процесів і функцій тих органів і систем, які є найважливішими для виконання специфічних фізичних навантажень.
5. Включення в раціон продуктів і страв, які швидко перетравлюються в травному каналі, створюють відчуття ситості і не утруднюють роботу травного каналу.
6. Різноманітність їжі за рахунок широкого асортименту продуктів і застосування різноманітних прийомів їх кулінарної обробки для оптимального забезпечення організму всіма поживними речовинами.
7. Використання харчових факторів для прискорення нарощування м'язової маси і збільшення сили, а також для зменшення маси тіла з урахуванням вагової категорії спортсменів.
8. Вибір вірного режиму харчування (час і кількість прийомів їжі протягом доби і розподіл раціону по прийомах їжі) в залежності від режиму тренувань і змагань.
9. Індивідуалізація харчування в залежності від антропометричних, фізіологічних і метаболічних характеристик організму спортсмена, стану його травного апарату, смаків і звичок [2, 3].

Однією з основних сучасних концепцій харчування є теорія збалансованого харчування. В основі цієї теорії лежить уявлення про необхідність не лише адекватного постачання енергією, але й дотримання певних співвідношень між основними поживними речовинами та між багатьма незамінними факторами їжі для забезпечення нормальної життєдіяльності [3].

Дієти, рекомендовані для спортсменів різних видів спорту, складені з врахуванням етапу підготовки спортсмена, пори року (у зимовий час потреба в енергії вище приблизно на 10%) і кліматичних умов, а також віку, статі, ваги, спортивного стажу і інших індивідуальних показників спортсмена. При цьому раціон спортсмена повинен відповідати його енерговитратам в даний момент часу бути збалансованим, тобто містити: всі необхідні живильні речовини (білки, жири, вуглеводи, вітаміни, мінеральні солі, біологічно активні речовини) в необхідних пропорціях; продукти як тварини, так і рослинного походження; легко засвоюватися організмом [1].

Калорійність харчування повинна відповідати енерговитратам спортсмена, які у свою чергу визначаються віком, статтю, спортивним стажем і кваліфікацією і, особливо, видом спорту.

Кількісне співвідношення основних харчових компонентів є строго індивідуальним для представників різних видів спорту, залежно від спрямованості їх тренувальної і змагальної діяльності.

Наприклад, прийом білка в кількості більш ніж 3 г/кг не рекомендується навіть для спортсменів таких видів спорту, як важка атлетика, метання, атлетична гімнастика, оскільки організм, як правило, не в змозі впоратися з розщепленням і засвоєнням такої маси протеїну.

Але і недостатній прийом білка (менш ніж 2г на кг ваги тіла) також не сприяє нормалізації обмінних процесів, оскільки при цьому може спостерігатися підвищення виведення з організму таких важливих вітамінів, як вітамін С, тіамін, рибофлавін, прідоксин, ніацин, а також солей калію.

Поряд зі своєю пластичною функцією, білки можуть використовуватися організмом як енергоносії, так, 10-14% білку, що потрапляє в організм, може окислюватися і давати необхідну енергію. При цьому особливі вимоги пред'являються до якості споживаного білка, його амінокислотного складу, наявності в ньому незамінних амінокислот [3].

Не менш важливою характеристикою споживаного спортсменами білку є рівень збалансованості амінокислотного складу. Вважається, що найбільш оптимальним є вміст в раціоні 55-65% білків тваринного походження. Що стосується такого важливого компонента їжі, як жири, то для спортсменів найбільш переважний вжиток жирів з низькою точкою плавлення, що містяться в молоці, молочнокислих продуктах, а також рослинних олій [2].

Якщо спортсмен бажає досягти вершин в спорті, йому потрібна необхідна необмежена енергія. Оптимальний рівень енергії можливо забезпечити за рахунок посиленого харчування, а це значить, що деяким атлетам потрібно також у додатковій кількості споживати вітаміни та мінералів. Більшість вітамінів водорозчинні. Організм засвоює те, що треба та виділяє те, що залишкове. Вітаміни А, Д та Е розчинні лише в жирах. Великі дози цих вітамінів можуть викликати побічні ефекти. У нормальних кількостях додаток у раціон вітамінів та мінералів безпечний та допомагає досягти оптимальній працездатності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Матвеев Л.П. Основи спортивной тренировки: [учебное пособие для институтов физической культуры] / Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 1977. – 271 с.
2. Питание в системе подготовки спортсменов / Под ред. В.Л. Смольского, В.Д. Моногарова, М.М. Булатовой. – К.: Олимпийская литература, 1996. – 223 с.
3. Ромаскевич Ю.О. Посібник з основних питань оптимізації харчування в спорті / Ю.О. Ромаскевич, Б.Г. Кедровський, С.О. Ротонос. – Херсон: ВАТ "Херсонська міська друкарня", 2006. – С. 28-29.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.В. Маляренко

УДК 796.323.2:796.015.5

Сергєєва А.В.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ БАСКЕТБОЛІСТІВ ЗАСОБАМИ CROSSFIT

У статті визначається ефективність застосування тренувань за методикою CrossFit, як засіб покращення фізичної підготовки баскетболістів.

Ключові слова: баскетбол, тренування, фізичні якості, CrossFit.

The article determines the effectiveness of training in the CrossFit methodology as a means of improving the physical training of basketball players.

Key words: basketball, training, physical abilities, CrossFit.

Актуальність. Участь у змаганнях з баскетболу передбачає попередній розвиток фізичних якостей, оволодіння такими важливими руховими навичками, як біг, стрибки і метання. Різноманітність змісту ігрової діяльності вимагає комплексного розвитку основних фізичних якостей і функціонального вдосконалення діяльності всіх систем організму, що

досягається в процесі різнобічної фізичної підготовки. Поряд з розвитком основних фізичних якостей виховуються і спеціальні якості, специфічні для баскетболу [1].

Перспективним напрямком фізичної підготовки баскетболістів є використання CrossFit.

А.С. Ярґін вважає, що CrossFit можна описати як програму тренувань, яка складається з постійно змінюваних абсолютно різноманітних функціональних вправ високої інтенсивності. Мета методики формулюється як фізичний розвиток людини за такими напрямками як витривалість, сила, гнучкість, швидкість, координація, точність, а також поліпшення працездатності серцево-судинної і дихальної систем, швидкість адаптації до зміни навантажень тощо. Програма тренування за CrossFit методикою підходить для будь-якого виду спорту (для людей різного рівня підготовки) [3].

CrossFit поєднує силові тренування, вибухову пліометрику, тренування швидкості, гімнастику, вироблення потужності важкоатлета, витривалість в аеробних навантаженнях. Тренування є досить інтенсивними і більш короткими, ніж зазвичай. Вони поєднують вибухові вправи, які, як правило, слідує одна за одною з дуже невеликим відпочинком або взагалі без відпочинку.

Мета нашого дослідження полягає в експериментальному обґрунтуванні ефективності використання CrossFit у фізичній підготовці баскетболістів.

Контингент дослідження склали 12 гравців команди факультету фізичного виховання та спорту Херсонського державного університету, які стали переможцями Універсиади з баскетболу у місті Херсон. Тренування проводились двічі на тиждень з використанням п'яти спеціально розроблених комплексів CrossFit вправ. Комплекси базувались на таких основних вправах: підтягування на перекладині, віджимання від підлоги, присідання, стрибки на скакалці, різновиди бігу, піднімання тулуба з положення лежачи, віджимання від брусьвів, різновиди стрибків.

За допомогою проведення вихідних та контрольних рухових тестів та розрахунку середніх результатів, ми отримали наступні результати приросту показників фізичних якостей: середній показник у тесті згинання та розгинання рук в упорі лежачи збільшився з 43,4 разів до 51,8 разу за 1 хвилину (різниця склала 8,4 разів, що становить 19,35 % приросту від початкового показника), за тестом піднімання тулуба з положення лежачи – 45,8 разів за 1 хвилину проти 34,5 разів, які були встановлені на початку дослідження (різниця дорівнює 11,3 разів, що відповідає приросту показника у 32,7 %), у тесті присідання за 1 хвилину спортсмени показали результати у 54,8 разів на початку дослідження та 68,1 – наприкінці (різниця – 13,3 разів та дорівнює приросту показника на 24,27 %), у тесті підтягування на перекладині на початку експерименту показник становив 17,6 разів, а наприкінці – 22,2 рази (різниця у 4,6 рази, яка дорівнює приросту показника на 26,1 %), результати «човникового» бігу 4×9 м протягом дослідження покращились з часу в 9,13 с до 8,4 с (різниця у 0,73 с, яка відповідає збільшенню показника на 8,69 % від початкового), стрибки на скакалці за 1 хвилину з 135,3 разів на початку експерименту збільшились до 168,3 разів до завершення дослідження (різниця – 33 рази, що відповідає приросту у 24,4 %), у тесті вертикальні віджимання від брусьвів показники збільшились з 23,7 до 27,9 разів (різниця склала 4,2 рази, що становить 17,7 % приросту).

Висновки. Нами було виявлено, що найефективніше методика CrossFit вплинула на показники рухових тестів: піднімання тулуба з положення лежачи – 32,7 % приросту від початкового показника, підтягування на перекладині – 26,1 %, присідання – 24,27 %, згинання та розгинання рук в упорі лежачи – 19,35 %, вертикальні віджимання від брусьвів – 17,7 % та на силову витривалість – стрибки на скакалці – 24,4 %, але менш ефективно на швидкість – «Човниковий» біг 4×9 м – 8,69 %. Перспективним напрямком подальших досліджень є вивчення більш повних та розгорнутих методик щодо застосування CrossFit у фізичній підготовці баскетболістів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Леонов А.Д. Баскетбол / А.Д. Леонов — К.: Радянська школа, 1989. — 100 с.
2. Тренувки CrossFit (WOD) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://wodcat.com/wod-catalog>.
3. Яргин А. С. WOD описание [Електронний ресурс] / А.С. Яргин – Режим доступу до ресурсу: <http://wodcat.com/wod-faq>.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є.А Стрикаленко

УДК 796.034 – 053.6

Строган Д.О.

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЖІНОК ЗА ДОПОМОГОЮ ПРУЖИНЯЧИХ ЧЕРЕВИКІВ «KANGOO JUMPS»

У статті розкрита методика використання пружинячих черевиків «Kangoo Jumps» під час проведення занять з фітнесу. За допомогою формуючого експерименту експериментально доведена її ефективність в фізичній підготовці жінок першого зрілого віку.

Ключові слова: пружинячі черевики «Kangoo Jumps», фітнес, фізична підготовка, жінки першого зрілого віку.

The article the exposed methodology of the use of springy boots of "Kangoo Jumps" is during realization of employments after a fitness. By means of forming experiment her efficiency is experimentally well-proven in physical preparation of women of the first mature age.

Keywords: springy boots of "Kangoo Jumps", fitness, physical preparation, women of the first mature age.

Актуальність. Вчений, дослідник і винахідник Альберт Картер ввів у вживання термін ребаундологія – наука про стрибкових вправах. У його розумінні суть усіх фізичних вправ – подолання сил гравітації з використанням ваги власного тіла, так і з додатковим обладнанням Kangoo Jumps.

Пружиняча конструкція знижує ударне навантаження на суглоби і хребет до 80%, а додаткове навантаження – вага кожного черевика починається від півтора кілограмів – підвищує інтенсивність занять. За рахунок того, що тілу людини доводиться постійно «ловити» баланс, активізуються ті глибинні м'язи, які вам не вдавалося задіяти під час занять звичайною аеробікою. У тих, хто займається в пружинячих черевиках Kangoo Jumps, хоча б місяць, помітно поліпшуються постава і кровообіг, тренуються серцево-судинна система і вестибулярний апарат, підвищується витривалість організму, зникають набряки і зменшуються прояви целюліту. Чудово підходять, для відновлення після травми або операції (завдяки сильному захисті від ударних впливів), зручні й універсальні (підходять для людей різного віку і рівнів підготовки).

Kangoo Power це інтервальна та мотивуюча програма розвиваюча і тонізуюча м'язову масу і що збільшує фізичну підготовку. З кожним стрибком, утримування балансу, збільшує фізичну підготовку навіть найстійкіших до спорту. Незважаючи на те, що заняття в Kangoo Jumps в цілому відносять до кардіо навантаження, в них є і силова складова – адже вага кожного черевика складає близько 2 кг. І хоча на ногах цей тягар особливо не відчувається, на м'язах ніг і не тільки вона буде відображатися найсприятливішим чином. Залежно від швидкості на наші ноги переносять силу удару, в 2-3 рази перевищує вагу нашого тіла.

Тренування несе гіпер-компенсуючий характер, так як вимоги ростуть з кожним тренуванням. Цими даними вимогами є: інтенсивність; кількість повторень вправ; тривалість тренування; відновлення.

Головним і основним в аеробіці є інтенсивність та частота SPM. У першому етапі танцювальні рухи поступові: в аеробній частині використовувались лише базові кроки аеробіки (Step-touch, Chasse стрибки на одній нозі, такі, як: біг (jogg), up hill (підняття колін по черзі), down hill (закидання гомілок по черзі), стрибки на обох ногах: slalom, jumping jack тощо) з дуже простою хореографією рук. Не використовуються повороти, складні переміщення у просторі, були відсутні стрибки. У аеробній частині темп музики становить 128-134 уд./хв. Заняття проводилися з допомогою блоків, музичної інтерпретації і методом подібності. У силовій частині використовуються вправи з «власною» вагою, та з низькою інтенсивністю, з обтяженням 60-74 % від max., темп середній, кількість повторень посередньо 8-16 раз, по два підходи кожного м'язу. З використанням метод необмежених зусиль з нормованим кількістю повторень, метод необмежених зусиль з максимальною кількістю повторень.

На другому етапі в аеробній частині, комбінація зв'язок складніша, додано стрибки та повороти, збільшено амплітуди руху і музичного темпу до 130-138 уд./хв. Багаторазове виконання сполук і переходу від кінця танцювальної зв'язки до початку безупинно. Використовується стандартно – повторний метод. Домінуючим методом під час складання танцювальних сполук – метод ускладнення. У силовій частині заняття використовувалися гантелі вагою 1 кг у розвиток сили м'язів тулуба, рук, плечового пояса.

Для дослідження рівня фізичної підготовки жінок першого зрілого вікової групи нами було проведено тестування рівня розвитку різних фізичних якостей, які найбільш інтенсивності розвиваються в даній рухової діяльності це є тести «Джампінг Джек»; піднімання в сід за 1 хв; згинання та розгинання рук в упорі лежачи; присідання з опором; стрибок у довжину з місця; нахил вперед; «Фламінго».

Висновки. Протягом експерименту нами доведена ефективність використання пружинячих черевиків Kangoo Jumps, яка пов'язана з приростом результатів фізичної підготовленості жінок першого зрілого віку. В ході дослідження зростання результатів відбувалось в межах від 38,8 % до 2 %. За даними спеціалістів у жінок першого зрілого віку навіть незначне зростання показників фізичної підготовленості є суттєвим досягненням. Використання пружинячих черевиків дозволило також значно зменшити вагу жінок, що приймали участь в дослідженні. В середньому протягом експерименту жінки втратили близько 5 кілограм кожна. На наш погляд, саме зменшення ваги дозволило покращити показники фізичної підготовленості, так як надмірна вага заважає виконати тестові завдання з максимальною ефективністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Федирация фитнеса и аеробики в России [<http://www.salons.spb/articles/magazine/sports/fitnes/aerobika/osnova>]. – Електрон. текстовые, граф., зв. дан. и прикладная прогр. (38 КБ), 2005.
2. Fabions Foset Kangoo Weight Loss Programs [http://jumpboots.com/weight_loss], Fabions Foset 2002-2014.
3. Elizabet Oliwer, [<http://kjfitnessprograms.com/info>], Elizabet Oliwer 2014.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є.А. Стрикаленко

УДК 796.011.1

Христофорова В.В.

МОТИВАЦІЯ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ

В статті розглядається вивчення першочергових мотивів приходу юних спортсменів у спорт. Причини за якими спортсмени займаються певним видом спорту, можуть бути самими різними, і їх важко звести до якихось очевидних принципів.

Ключові слова: мотивація, спорт, спортивна діяльність.

The article discusses the study of priority of motives coming young athletes in the sport. The reasons for which athletes are engaged in a certain sport can be very different, and it is difficult to reduce to some obvious principles.

Key words: motivation, sport, sports activity.

Спортивна діяльність окремого спортсмена або команди в будь-якому виді спорту завжди обумовлена тими чи іншими мотивами, які мають як особистісну, так і суспільну цінність [2]. Вони виступають в якості внутрішніх спонукань людини до діяльності. В якості мотивів спортивної діяльності можуть виступати різні інтереси, прагнення, потяги, установки, ідеали.

Однією з проблем психологічної підготовки – збереження бажання спортсменів до постійного вдосконалення протягом тривалого часу. З особливою гостротою ця проблема проявляється в останні роки у зв'язку з різко зростаючими тренувальними і змагальними навантаженнями, фізичними й психічними напруженнями, витратами часу.

Мета дослідження – визначити першочергові мотиви юних спортсменів до занять різними видами спорту.

У експериментальній роботі були задіяні 48 спортсменів, 12 у кожному виді спорту, віком від 16 до 21 року, з яких 12 дівчат та 36 хлопців різної спортивної кваліфікації. Дослідження проводились за анкетним опитуванням – з метою вивчення першочергових мотивів приходу юних спортсменів у спорт.

Результати дослідження. А.Г. Маслоу, 1999 під мотивом розуміє потребу яка конкретизується в даних умовах і на що спрямована діяльність [4]. На думку Є.П. Ільїна, 2012, мотив – це те, для чого здійснюється діяльність, в якості мотиву можуть виступати предмети зовнішнього світу, уявлення, відчуття і переживання [3].

Мотив – це те, що зумовлює прагнення людини до даної, а не якої-небудь іншої мети. Мотивами називають інші спонукання людини до діяльності, зумовлені вимогами її життя [1].

Основою мотиву діяльності людини є її різноманітні потреби. Потребою називають стан нужди людини в певних умовах, яких їй не вистачає для нормального існування і розвитку. Вона як стан особистості завжди пов'язана з наявністю у людини відчуття невдоволеності, пов'язаного з дефіцитом того, що потребується організму [2]. Потреба спонукає людину до активності, стимулює її поведінку, спрямовану на пошук того, що потребується.

З метою виявлення мотивації приходу у спорт юних спортсменів нами було проведено анкетування. Нами були досліджені наступні показники:

- мотив приходу для занять спортом – за порадою батьків, родичів;
- мотив приходу для занять спортом – за сімейними традиціями;
- мотив приходу для занять спортом – за порадою друзів, товаришів;
- мотив приходу для занять спортом – бажання в майбутньому пов'язати вид спорту з професійною діяльністю.

Результати анкетування юних спортсменів представлені на рисунку 1.

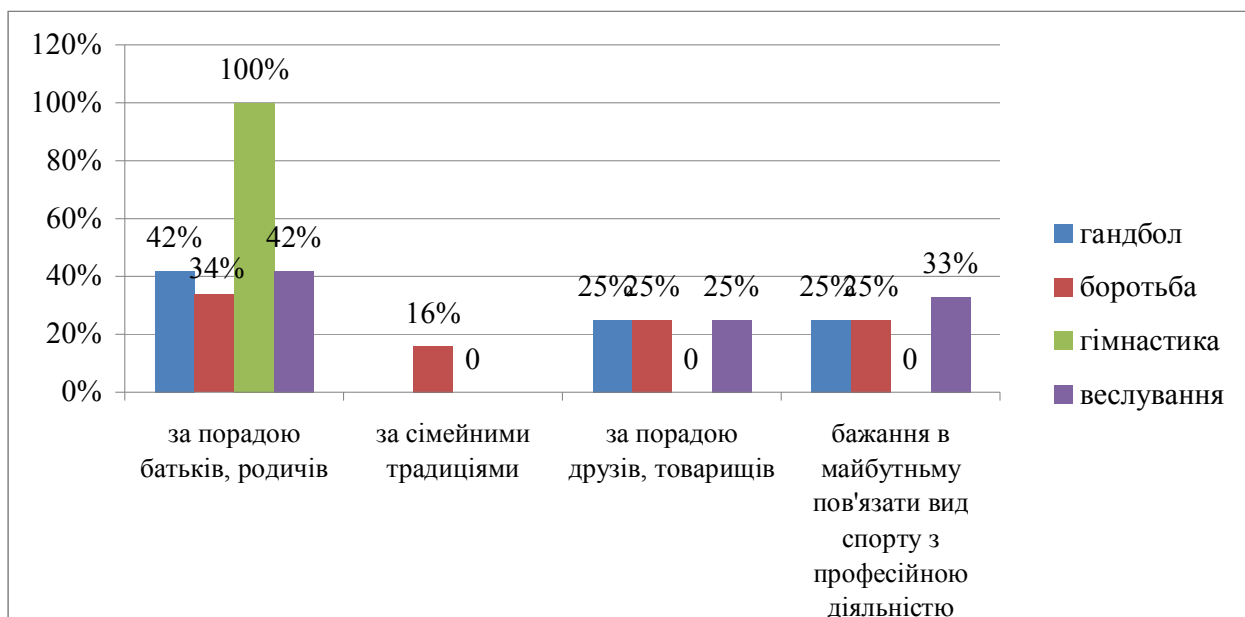

Рис. 1. Причини мотивації юних спортсменів до занять спортом

Аналіз отриманих результатів анкетування свідчить, що за першим мотивом із представників чотирьох видів спорту по 42 % гандболістів і веслувальників обрали даний вид спорту за порадою батьків, родичів. Приблизно така ж кількість (34 %) виявлена за результатами анкетування спортсменів-борців. Варто зазначити, що зовсім протилежна картина виявлена серед юних гімнастів, оскільки у них питома вага спортсменів, мотивованих батьками до занять гімнастикою, становить 100 %. На нашу думку, це пов'язано з ранньою спортивною спеціалізацією.

За другим мотивом встановлено, що за сімейними традиціями із випадкової вибірки спортсменів розпочали заняття боротьбою лише 16 % спортсменів. У представників інших видів спорту такою мотивації до занять не виявлено.

Наступні два мотиви до занять – за порадою друзів, товаришів та бажання в майбутньому пов'язати вид спорту з професійною діяльністю – формують майже аналогічну картину у представників всіх видів спорту. Виявлено, що приблизно однакова кількість респондентів мали схожу мотивацію до початку занять обраним видом спорту. Так, по 25 % юних гандболістів, борців і веслувальників обрали свій вид спорту за порадою друзів, та по 25 % гандболістів і борців мають бажання в майбутньому пов'язати свій вид спорту з професійною діяльністю. Виняток становлять лише юні веслувальники, яких за цим мотивом виявлено 33 %.

З метою коректної інтерпретації отриманих результатів, ми провели усереднену оцінку результатів анкетування, які дозволили визначити, що:

- за порадою батьків, родичів спортивну діяльність розпочинають в середньому 46 % юних спортсменів;
- за сімейним традиціям – 4 %;
- за порадою друзів, товаришів – 21 %;
- за бажання в майбутньому пов'язати вид спорту з професійною діяльністю – 29 %.

Висновки. За результатом проведеного дослідження, нами було виявлено, що батьки відіграють одне з найважливіших значень при обранні спортивної спеціалізації, адже 46 % дітей пов'язали своє життя зі спортом за порадою батьків та родичів, трохи менше дітей йдуть у спорт за власним бажанням, аби у майбутньому пов'язати його з професійною діяльністю – 29 %, за порадою друзів 21 % та за сімейними традиціями – 4 %.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безверхняя Г.В. Возрастная динамика мотивационных приоритетов школьников к занятиям физической культурой и спортом / Г.В. Безверхняя. – М.: Логос, 2012. – 224 с.
2. Гогунев Е.Н. Психология физического воспитания и спорта: [учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений] / Гогунев Е.Н., Мартыанов Б.И. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 288 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – С.-Пб.: Питер, 2012. – С. 182-183.
4. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / А. Г. Маслоу. – С.-Пб.: Евразия, 1999. – 478 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Є.А. Стрикаленко

УДК 796.012.12:612

Ширококорядюк Ю.Ю.

ФІЗІОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОЯВУ ВИТРИВАЛОСТІ

У статті розглядаються фізіологічні умови прояву витривалості вікові змін та біоенергетичні чинники.

Ключові слова: витривалість, вікова динаміка.

The article deals with the physiological conditions of display endurance age change and bioenergy factors.

Keywords: endurance, age dynamics.

Постановка проблеми. Витривалість є найважливішим фізичною якістю, що відображає загальний рівень працездатності людини і виявляється як в спортивній, так і в повсякденному житті. Витривалість потрібно розвивати для того, щоб мати здатність до тривалого перенесення будь-яких фізичних навантажень, в загальному, щоб якомога довше не стомитися. Залежність витривалості природно залежить від віку людини, тобто з віком вона змінюється; є момент, коли витривалість збільшується, а потім іде на спад. Існують методи та програми розвитку витривалості. Це різні тренування, які мають свої особливості. Природно, що слабо підготовленій людині великі навантаження тренувань не витримати, тому методи застосовують різні, іноді індивідуальні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рядом авторів неодноразово аналізувалися особливості прояву витривалості, давалися різні тотожні визначення даної фізичної якості людини. Так, М.Г. Озолін зі співавторами [4] вважають, що в цілому витривалість характеризується як здатність до тривалого виконання роботи на необхідному рівні інтенсивності, як здатність боротися з втомою і ефективно відновлюватися під час роботи і після неї; а Л.П. Матвеев та А.Д. Новіков [3] виділяють різні види витривалості – швидкісна, силова, статично силова, динамічна силова, координаційна.

В.М. Платонов зазначає, що “...витривалість – це здібність здійснювати роботу вказаної інтенсивності протягом найбільш можливого часу, це можливість організму протидіяти втомі”.

Однак, вище наведене дає загальне уявлення про витривалість і не вичерпує різноманітності видів її прояву в практичній спортивній діяльності, що і обумовлюють фізіологічні умови прояву є актуальність даного дослідження.

Мета роботи – на основі аналізу науково-методичної та спеціальної літератури виявити фізіологічні особливості прояву витривалості.

Результати досліджень. Вікова динаміка природного розвитку витривалості. Витривалість, як і інші фізичні якості, має нерівномірний характер природного розвитку. Так, загальна витривалість хлопчиків має високі темпи приросту з 8-9 до 10, з 11 до 12 і з 14

до 15 років. У віці від 15 до 16 років темпи розвитку загальної витривалості у юнаків різко знижуються. В інші вікові періоди спостерігаються середні темпи приросту.

Узагальнена динаміка природного розвитку показників загальної витривалості хлопчиків темпи приросту на рисунку 1.

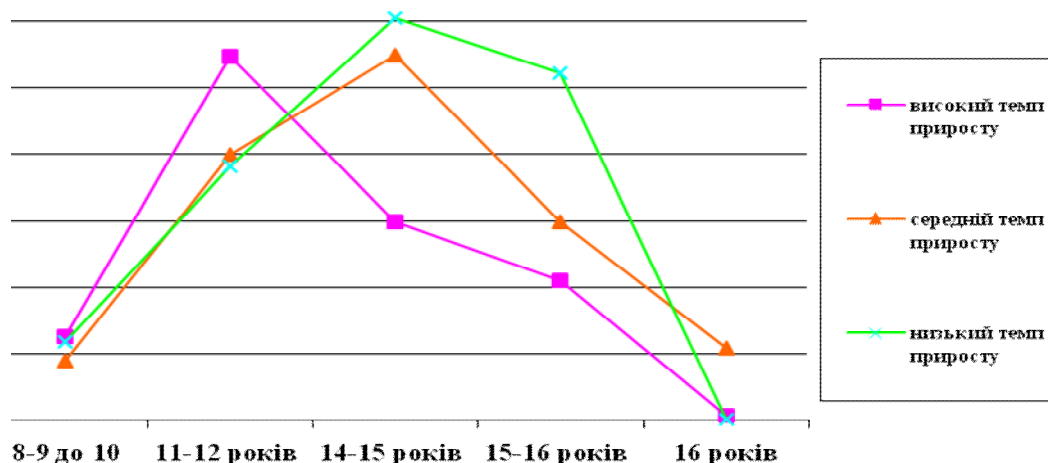

Рис. 1. Динаміка розвитку витривалості

Швидкісна витривалість хлопців має високі природні темпи приросту у віці від 13 до 14 та від 15 до 16 років. Середні темпи розвитку швидкісної витривалості припадають на вік від 11 до 13, від 14 до 15 і від 16 до 17 років. Віковий період від 9 до 11 характеризується низькими темпами природного розвитку швидкісної витривалості.

Суттєво відрізняється від хлопців динаміка природного розвитку витривалості у дівчат. У них високі темпи приросту загальної витривалості спостерігаються лише від 10 до 13 років, потім вона протягом двох років зростає повільно, а у віці від 15 до 17 років загальна витривалість зростає в середньому темпі.

Динаміка природного розвитку загальної витривалості у дівчат має інший характер, ніж у хлопців. Високі темпи приросту спостерігаються від 10 до 13 років. Потім в протягом двох років загальна витривалість зростає повільно. Середні темпи її приросту припадають на вік від 15 до 17 років. Найбільші абсолютні величини показників різних видів витривалості спостерігаються у людей, які досягли біологічної зрілості.

Очевидно, саме тому вищі світові досягнення у видах спорту, які вимагають граничного прояву витривалості, припадають переважно на віковий період від 20-22 до 30-32 років.

Біоенергетичні чинники є визначальними при проявах витривалості, тому про динаміку її вікових змін найкраще судити саме по метаболічним показникам. У віці від 18 до 25 років, тобто в період фізіологічного дозрівання організму людини і формування його психічної сфери, аеробні та анаеробні можливості людини збільшуються і досягають найвищої межі. Потім ці показники поступово знижуються, а до 60 років вони вже майже вдвічі нижчими за максимальні. Однак у динаміці анаеробних показників є певні вікові відмінності.

Найбільш різко змінюються з віком показники максимальної анаеробної потужності (МАП) і гліколітичні можливості (за показниками граничної концентрації молочної кислоти в крові). У чоловіків до віку 20 років швидко зростає і залишається на високому рівні майже до 30 років, потім знижується на 12-18% кожні 10 років. У жінок спостерігається більш швидкий приріст цього показника в юному віці, і максимум досягається вже до 18 років, потім починає спадати і до 30 років він падає на 25-30%, після чого починає знижуватися на 7-8% кожні 10 років. Більш різко виражена вікова динаміка гліколітичних можливостей.

У чоловіків здатність до накопичення молочної кислоти нарощується приблизно до 30 років і до 40 років зберігається на високому рівні, після чого різко знижується приблизно на 10-12% кожні 10 років. У жінок максимальні величини здатності до накопичення молочної кислоти в крові спостерігаються до віку 30 років, потім знижуються по 11-15% кожні 10 років. Вікова динаміка максимального споживання кисню (МСК) у чоловіків і жінок аналогічна, проте жінки досягають показників аеробної потужності до 20 років, а після 25 років ця здатність у них поступово знижується, а у чоловіків найвищі показники МПК спостерігаються в 25 років, і потім рівномірно знижуються. Показники аеробної ємності змінюються повільніше. Після 30 років аеробна ємність йде на спад, але у жінок різкіше, ніж у чоловіків.

Висновки. Витривалість – це здатність до ефективного виконання вправи, долаючи розвиток стомлення, якісна сторона якої характеризується граничним часом виконання роботи певної інтенсивності.

Особливості формування витривалості безпосередньо залежить від підбору засобів та методів розвитку витривалості. Засоби і методи витривалості використовуються для підвищення анаеробних можливостей організму, а саме підбирається ряд вправ і методів які використовують для вдосконалення анаеробної та аеробної можливості і підвищення рухової активності. Важливою складовою частиною у розвитку будь якої фізичної якості є педагогічний контроль, завдяки йому можливо визначити правильність системи розвитку, доцільність того або іншого рішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Матвеев Л.П. Теория и методика физического воспитания / Л.П. Матвеев, А.Д. Новиков. – М.: Физкультура и спорт, 2006. – 368 с.
2. Озолин Н.Г. Лёгкая атлетика / Н.Г. Озолин, В.И. Воронкина, Ю.Н. Примакова. – М.: Физкультура и спорт, 1999. – 263 с.
3. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : [учебник для студ. высших учеб. заведений физ. воспитания и спорта] / В. Н. Платонов. – К. : Олимпийская литература, 2004. – 808 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.І. Андрєєва

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена визначенню системи та структури організації місцевого самоврядування. Розкрито елементи інституційно-функціональної організації муніципальної влади в Україні.

Ключові слова: місцеве самоврядування, система місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування.

The article is devoted to defining the system and structure of local government. Reveals elements of institutional and functional organization of municipal power in Ukraine.

Key words: local government, local government system, local self-government.

Органи місцевого самоврядування – це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою у системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень. Це виборні й інші органи, наділені повноваженнями на вирішення питань місцевого значення і не входять до системи органів державної влади. Посадовими особами місцевого самоврядування є особи, які працюють в органах місцевого самоврядування, мають відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Система місцевого самоврядування включає:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- районні (в місті) ради, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади або міської ради;
- органи самоорганізації населення [2, с. 163-169].

Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" та іншими законами власними повноваженнями, у межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону. Чинним законодавством їм можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади (делегування), у здійсненні яких вони підконтрольні відповідним органам виконавчої влади. Делеговані повноваження органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [5, с. 342-344].

Основне завдання органів місцевого самоврядування – це вирішення ними під свою відповідальність частини публічних справ у межах чинного законодавства України та в інтересах місцевого населення [2, с. 202-215].

Система органів місцевого самоврядування утворює третій рівень системно-структурної організації публічної влади в Україні. Вона побудована за європейським континентальним (французьким) зразком: місцеве самоврядування, самостійність якого визнана конституційно, на рівні районів і областей поєднане з місцевими органами виконавчої влади – місцевими державними адміністраціями – та перебуває під державним адміністративним наглядом. Більше того, через інститут делегованих повноважень відбувається дифузія державної й муніципальної влади, котра ще більше посилюється

делегуванням виконавчих повноважень від районних та обласних рад відповідним державним адміністраціям [4, с. 91-96].

На базовому рівні модель місцевого самоврядування в Україні є трирівневою, оскільки первинна компетенція розподіляється між трьома органами – місцевим (сільським, селищним, міським) головою, відповідною місцевою радою та її виконавчим комітетом. Натомість на районному й обласному рівнях модель місцевого самоврядування має моністичний характер, оскільки вся повнота первинної компетенції зосереджена в одному єдиному органі – відповідній місцевій раді, а місцеві державні адміністрації володіють лише делегованими повноваженнями й/або наділяються разовими дорученнями [1, с. 396-411].

Отже, в Україні континентальна модель була викривлена у бік запровадження прямого державного управління на рівні районів і областей. У підсумку це не тільки не посприяло розбудові місцевого самоврядування й підвищенню ефективності управління на місцях, а навіть не убезпечило державу від виявів сепаратизму. Тому на сучасному етапі здійснення децентралізації влади та поліпшення системно-структурної організації місцевого самоврядування є не тільки фактором поліпшення громадсько-політичної й соціально-економічної ситуації в країні, а й певною мірою умовою збереження української державності, забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки [6, с. 69-74].

Загалом система місцевого самоврядування є досить розгалуженою, що визначає вимогу системності для очікуваних реформ. Визначення основних шляхів цих реформ – перспективний напрям подальших досліджень у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батанов О.В. Муніципальне право України : [підручник] / О.В. Батанов. – Х.: Одиссей, 2008. – 528 с.
2. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : [підручник] / за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : НАДУ ; Фенікс, 2010. – 400 с.
3. Закон України про місцеве самоврядування в Україні. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=280%2F97-%E2%F0>.
4. Кондрацька Н.М. Сучасна системно-структурна організація місцевого самоврядування в Україні / Н.М. Кондрацька // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. – С. 91-96.
5. Мамонова В.В. Система місцевого самоврядування / В.В. Мамонова // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 5. – 2011. – С. 342–344.
6. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: [наук. доп.] / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. – 128 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.В. Зубенко

УДК 342-734:355.292.3:323.285"20"(477.62)

Бірюкова Т.В.

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ

У статті розглядаються напрямки соціальної політики держави щодо втілення в життя та застосування на практиці заходів соціального захисту учасників антитерористичної операції (АТО) та членів їх сімей, підтримання їх належного морально-психологічного стану, поліпшення ефективності взаємодії місцевих органів виконавчої

влади, органів місцевого самоврядування з регіональними громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки учасників АТО та членів їх родин.

Ключові слова: антитерористична операція, учасник бойових дій АТО, соціальні гарантії держави, пільги, права, акти законодавства

The article examines directions of state social policy for the realization and use in practice of social protection measures of the antiterrorist operation participants (ATO) and members of their families, support of their proper moral and psychological state, improvement of interaction efficiency between the local executive authorities, bodies of local self-government and regional public organizations, and other legal entities in the sphere of support of the ATO participants and their families.

Key words: antiterrorist operation, participant in the ATO, state social guarantees, benefits, rights, legislation statements.

Протягом останнього часу на долю української держави та її народу випали серйозні випробування, що пов'язано з появою держави-агресора, терористичні дії якої фактично загрожують не лише системі оборони цивільного населення, а й загалом цілісності України, її існуванню як незалежної та суверенної країни.

Згідно рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України", уведеного в дію Указом Президента України від 14 квітня 2014 року № 405, суб'єктами боротьби з тероризмом вживаються активні заходи з проведення антитерористичної операції (далі – АТО) на території Донецької та Луганської областей, спрямовані на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності в районі проведення.

На жаль антитерористична операція триває і до сьогодні, незважаючи на Мінські домовленості щодо припинення активних військових дій та відведення окремих видів озброєння з окупованої території на Сході нашої держави.

До початку періоду проведення антитерористичної операції питання військової служби цікавили лише самих військовослужбовців, громадськість вважала підтримку в належному стані обороноздатності та військовий потенціал національної армії факультативним, а не основним обов'язком держави. Правовий статус та соціальні гарантії військовослужбовців було врегульовано низкою нормативно-правових актів, зокрема: Закони України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та ін.

Практичний досвід та механізм реалізації соціального та правового захисту учасників бойових дій у нашій державі фактично був відсутній, дана проблематика особливо гостро постала з початком проведення широкомасштабної антитерористичної операції, в якій задіяні численні сили і засоби суб'єктів боротьби з тероризмом.

Як відзначають науковці процесуально-правові та економічні аспекти процедури забезпечення соціального, правового захисту та визнання у суспільстві учасників АТО, які є захисниками національної української держави та заслужили право на соціальні гарантії та пільги, повинні бути передбачені законодавством держави, задекларовані на найвищому рівні, чітко прописані та представлені у нормативних документах [1; 2; 17].

З точки зору Яновської О.Г. велика увага громадськості до захисників Вітчизни виступила потужним інструментом впливу на законотворців та представників виконавчої гілки влади у питаннях прийняття та реалізації ними раціональних і обґрунтованих рішень, що на практиці можуть допомогти українським воїнам, у тому числі і тим, які і на цей час знаходяться у зоні АТО, та їх родинам [1].

На сьогодні в державі видано низку актів законодавства, якими детально врегульовані соціальні гарантії осіб, які захищали незалежність та суверенітет України на Сході нашої

держави. Серед них можна виділяти такі, що регулюють порядок отримання статусу ветерана війни, та ті, що встановлюють перелік пільг задля покращення становища згаданих осіб [2, с. 4].

Основними нормативно-правовими актами з цих питань є такі: Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; Постанова Про утворення Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 11 серпня 2014 року; Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413; Указ Президента України 18 березня 2015 року № 150 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції»; Порядок надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2015 року № 685; Положення про Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 10 вересня 2014 року; Питання надання статусу учасника війни деяким особам, затвержені постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 739; Порядок надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740; Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 3 листопада 2015 року; Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських, затвержені постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року № 18 та ін.

Перелік категорій учасників АТО з точки зору їх пільгового статусу включає: учасників бойових дій, інвалідів війни, учасників війни, осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон). Відповідний пільговий статус за визначених законодавством умов отримують як військовослужбовці, так і цивільні особи, а також бійці добровольчих формувань.

Починаючи з перших місяців проведення АТО, для значної частини її учасників з'явилися законодавчі механізми отримання статусу учасника бойових дій військовослужбовцями військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення [2, с. 3].

З вересня 2015 року отримали можливість реалізації соціальних гарантій, передбачених для учасників війни, працівники державних та інших органів, підприємств, установ і організацій, що залучалися до проведення антитерористичної операції.

Особи, які отримали поранення під час АТО, тепер прирівнюються до інвалідів війни, а члени сімей загиблих під час АТО військовослужбовців, бійців добровольчих формувань наразі входять до категорії осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Державою затвержені чіткі механізми для отримання відповідного пільгового статусу.

Як вже було зазначено вище, порядок надання статусу учасника бойових дій регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» від 20.08.2014 № 413.

Рішення про надання статусу учасника бойових дій приймає міжвідомча комісія з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій (далі – міжвідомча

комісія), яка утворена Наказом Державної служби у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 02 жовтня 2014 року з залученням до її складу фахівців Міноборони, МВС, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Адміністрації Держприкордонслужби, Адміністрації Держспецтрансслужби, Управління державної охорони, Адміністрації Держспецзв'язку, ДСНС, ДПтС, військових формувань. До міжвідомчої комісії можуть включатися фахівці інших державних органів та представники громадських організацій. Діяльність міжвідомчої комісії здійснюється відповідно до Положення про міжвідомчу комісію з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, що затверджене Наказом Мінсоцполітики України від 10 листопада 2014 року № 867.

Характер виконання завдань різними підрозділами суб'єктів боротьби з тероризмом та ступінь ризику життя, якому піддаються військовослужбовці, обумовили запровадження спеціальних критеріїв для отримання статусу учасника бойових дій, що зазначені в Постанові Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2016 року № 602 «Про внесення змін до Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення».

З наданням статусу інваліда війни та особи, на яку поширюється чинність Закону, ситуація інша, передусім, в частині чіткості механізмів його реалізації для певної категорії осіб. Всім бійцям добровольчих формувань, як таких, що були включені до складу Збройних Сил, МВС, Національної гвардії та інших військових формувань та правоохоронних органів, так і решти, у разі отримання ними поранення або каліцтва під час участі в АТО, а також членам загиблих бійців цих формувань держава надає рівні додаткові соціальні гарантії.

При цьому для бійців тих формувань, які не були включені до складу Збройних Сил України, МВС, Національної гвардії України, та членів їх сімей (у разі їх загибелі) отримання відповідного статусу неможливе без підтвердження Антитерористичного центру (далі – АТЦ) при СБУ або Генеральним штабом Збройних Сил України виконання добровольчими формуваннями завдань АТО у взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами, перебуваючи безпосередньо в районах АТО у період її проведення.

Водночас, законодавством не визначено процедури такого підтвердження. У зв'язку з тим, що у Генштабі Збройних Сил України, органах управління (центрального апарата) інших військових формувань та правоохоронних органів інформація про виконання добровольчими формуваннями завдань АТО може бути відсутньою, вбачається, що умовою для видачі довідки може бути письмова інформація, отримана від командирів військових частин, з'єднань, начальників підрозділів – суб'єктів боротьби з тероризмом.

Таким чином, на підставі отриманих Штабом АТЦ документів про виконання добровольчими батальйонами завдань АТО у взаємодії із суб'єктами боротьби з тероризмом видається наказ про залучення особи до участі в АТО в порядку, визначеному Законом України «Про боротьбу з тероризмом», із зазначенням конкретного періоду такої участі. В подальшому має видаватись відповідна довідка, завдяки якій громадянам надається статус інваліда війни та особи, на яку поширюється чинність Закону, та органами соціального захисту населення видаються відповідні посвідчення.

Щодо самих гарантій, то їх можна поділити на декілька категорій.

У сфері трудового права – це гарантія збереження місця роботи на час проходження військової служби. Так, за громадянами України, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, але не більше одного року, зберігаються місце роботи (посада), середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування та форм власності [5, с.2].

Так само, за громадянами України, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, не припиняється державна реєстрація підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців [5, с.2]. Більше того, час перебування громадян

України на військовій службі (зокрема в особливий період) зараховується до їх страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, стажу державної служби, стажу роботи, що дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України [3, ст. 8].

З додаткових гарантій у сфері трудових правовідносин слід відзначити, що військовослужбовцям надається додаткова відпустка та пріоритети у працевлаштуванні.

У фінансовій сфері, законодавець передбачив для учасників АТО додаткові грошові виплати. Так, ст.15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 3 листопада 2015 року передбачено виплату одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією, у розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України. Так само, на весь час проходження військової служби учасникам АТО здійснюється грошове забезпечення в порядку та розмірах, установлених для осіб офіцерського складу, осіб рядового сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом.

Слід зазначити, що військовослужбовці, які мобілізовані, звільняються від штрафних санкцій за фінансовими, податковими зобов'язаннями, а також від нарахування їм відсотків за користування кредитом.

Щодо гарантій у сфері соціального забезпечення, то учасники бойових дій мають 75-відсоткову знижку плати за користування житлом (квартирна плата) у межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. м загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) та додатково 10,5 кв. м на сім'ю) та 75-відсоткову знижку плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленням балонним газом для побутових потреб у межах середніх норм споживання.

З додаткових гарантій слід зазначити і безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування у сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, зокрема внутрішньорайонних, внутрішніх та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання та право на першочергове забезпечення житлом.

Безпосередньо реалізацією бюджетних програм соціального захисту учасників антитерористичної операції та розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня є Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції [7, с. 4]. Дана Служба відповідно до завдань, визначених Указом Президента України, планом заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України, здійснює реалізацію бюджетних програм соціального захисту учасників антитерористичної операції [14]. Головними (першочерговими) напрямками практичної реалізації соціальної та правової допомоги учасників АТО є:

- забезпечення житлом осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції та/або у забезпеченні її проведення (розроблено порядок використання коштів за бюджетною програмою «Забезпечення житлом», рекомендації обласним та міським державним адміністраціям щодо виконання організаційних заходів, здійснено розрахунки щодо потреби в коштах, а також пропозиції до розподілу бюджетних коштів між регіонами в розрізі обласних та міських державних адміністрацій пропорційно кількості учасників антитерористичної операції, здійснюється щоденний моніторинг інформації щодо кількості учасників АТО, які потребують поліпшення житлових умов);
- заходи з психологічної реабілітації постраждалих учасників антитерористичної операції (співробітники Центрів відвідують родини військовослужбовців, проводять індивідуальну роботу з надання психологічної підтримки (у тому числі в період

мобілізації), надають допомогу членам сімей військовослужбовців у вигляді проведення круглих столів, практичних семінарів, тренінгів, створено мобільні пункти реабілітації з метою надання психологічної допомоги безпосередньо в місцях розташування військових підрозділів);

- заходи з соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції (здійснюється аналіз стану виконання заходів з соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції та виявлення прогалин в нормативно-правових актах, процедури закупівлі освітніх послуг в регіонах, покращення поінформованості);
- забезпечення протезуванням та протезуванням виробами підвищеної функціональності за технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або у забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок (здійснюється щотижневий моніторинг бійців, які потребують протезування та забезпечення іншими видами технічних засобів реабілітації);
- забезпечення постраждалих учасників антитерористичної операції санаторно-курортним лікуванням [12].

Отже, система надання учасникам АТО пільг та гарантій є в достатній мірі законодавчо врегульованою. Що стосується конкретних пільг, то можна дійти до висновку, що всі пільги, які надаються учасникам АТО і членам їх сімей, – лише доповнення до базових пільг, встановлених Законом: в галузі житлово-комунальних послуг, охорони здоров'я, освітніх послуг, користування громадським транспортом, трудових відносин, виплати грошової допомоги тощо.

Разом з тим, законодавчі механізми соціального захисту учасників АТО в державі потребують подальшого розвитку та удосконалення.

Головними проблемами у сфері соціального забезпечення військовослужбовців залишаються якість відповідних соціальних гарантій та їх доступність для військовослужбовців. Варто зазначити, що держава повинна зважати не тільки на якість соціального захисту військовослужбовців, але і на реальну можливість отримання військовослужбовцями цих пільг. Важливим для держави є забезпечення, перш за все, доступності і прозорості таких процедур, адже збільшення кількості бюрократичних інстанцій, які необхідно подолати, підвищує корупційні ризики і сприяє необґрунтованій тривалості процесу прийняття рішень щодо забезпечення соціальним захистом військовослужбовців та членів їх сімей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. АТО: захист прав і законних інтересів військовослужбовців та членів їх сімей (Матеріали для адвокатів та юристів, які надають безоплатну правову допомогу) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/ATO1.pdf>
2. Єрмаков О.І. Законодавче врегулювання питань соціального та правового захисту учасників антитерористичної операції / Єрмаков О.І. // Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – С. 14-20
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 3 листопада 2015 року. – ст. 84; ст. 15.(1). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.buh24.com.ua/zakon-ukrayini-pro-sotsialniy-i-pravoviy-zahist-viyskovosluzhbovtiv-ta-chleniv-yih-simey/>
4. Закон України «Про боротьбу з тероризмом». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030638.html

5. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року. – ст. 39.(2). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T223200.html
6. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T355100.html
7. Положення про Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 10 вересня 2014 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP140416.html
8. Порядок надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2015 року № 685. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP150685.html
9. Порядок надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 740. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP150740.html
10. Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP140413.html
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 739 «Питання надання статусу учасника війни деяким особам». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP150739.html
12. Постанова Про утворення Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 11 серпня 2014 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP150739.html
13. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України". [Електронний ресурс] – Режим доступу:
14. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» від 18 березня 2015 року № 150. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-Президент/type-Указ/150-18.03.2015.htm
15. Указ Президента України від 14 квітня 2014 року № 405 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України"
16. Ускова О. Соцгарантії для учасників АТО: на папері та в реальності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jur-gazeta.com/publications/actual/socgarantiyi-dlya-uchasnikiv-ato-na-papери-ta-v-realnosti.html>
17. Шестерняк Р.В. Соціальний і правовий захист учасників АТО /Шестерняк Р.В.// Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – С. 67-70.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СУДІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті розглядаються основні принципи взаємодії судів держав-членів Ради Європи з Європейським судом з прав людини

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, суди держав-членів Ради Європи, принципи взаємодії.

In the article the basic principles of interaction between the courts of the Member States of the Council of Europe and the European Court of Human Rights

Keywords: European Court of Human Rights, the courts of the Member States of the Council of Europe, the principles of interaction

Організація взаємодії судів держав-членів Європи з Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) викликає достатній інтерес у вчених-правників, оскільки для неї не використовуються класичні інструменти процесуального права. Відсутність системності взаємодії, яка характерна для класичних судових систем дає можливість вченим робити висновки про її міжнародно-правовий характер. Взаємодія Європейського суду з прав людини з національними судами держав-членів Ради Європи, на думку Д. Дикої, умовно можна іменувати опосередкованим а результатом такої співпраці є вплив названого регіонального суду на судову практику судів національних правопорядків [1, с. 157].

Вважаємо за необхідне відмітити, що така опосередкована взаємодія базується на моністичній теорії взаємодії міжнародного та національного права, відповідно до якої міжнародне право володіє верховенством по відношенню до права внутрішнього, а також в обов'язковості юрисдикції Європейського суду з прав людини і обов'язково сили його рішень.

Юридичною підставою для взаємодії судів держав-членів Ради Європи та ЄСПЛ виступають принципи: верховенства міжнародного права по відношенню до внутрішнього; пряма дія конвенційного права Ради Європи до внутрішнього правопорядку; положення Європейської Конвенції з прав людини, що закріплює за рішенням Європейського суду з прав людини обов'язкову силу. Інших засобів і механізмів, що організують взаємодію судових органів цих правопорядків, у даному випадку не існує. У відношеннях між ним відсутня також системність, яка притаманна судовим системам окремих національних правопорядків, у рамках яких відношення між судовими органами побудовані за допомогою механізмів процесуального права, таких як апеляція, касація, судовий нагляд тощо.

Принцип прямої дії конвенційного права Ради Європи до внутрішнього правопорядку проявляється в тому, що на судових органах держав-членів Ради Європи, як і на інших органах національного правопорядку, лежить обов'язок щодо застосування конвенційного права Ради Європи, у тому числі й до застосування судової практики ЄСПЛ, що є єдиним джерелом взаємодії судів держав-членів Ради Європи і Європейського суду з прав людини. Таким чином, зазначає В.В. Решота, взаємовідносини між органами Ради Європи і національними органами держав-членів, рівно як і відносини національних органів ЄС і органів ЄС, засновані на квазієрархії, яка відображається і на відносинах судових органів даних правопорядків. Відповідно основним джерелом квазієрархічної взаємодії судів держав-членів Ради Європи та ЄСПЛ, є положення Конвенції, що наділяє рішення ЄСПЛ обов'язковою силою [2].

Виконання цього принципу реалізується через те що положення ЄСПЛ, як і рішення будь-якого судового органу, володіють основними якостями судового рішення, а саме обов'язковістю, незаперечністю, виключністю та преюдиціальністю. Принцип державної єдності передбачає, що повага обов'язкової сили постанов ЄСПЛ є обов'язковим для всіх

органів держави, зв'язаних обов'язками ЄСПЛ, що передбачає дію такої обов'язкової сили і по відношенню до судових органів даної держави.

Дія обов'язкової сили кінцевої постанови ЄСПЛ також посилюється ефектом прямої дії, яку надає своїм постановою ЄСПЛ. Пряма дія його рішень передбачає з одного боку, що рішення застосовується до всіх органів держави, по відношенню до яких винесене рішення, а з іншого боку, що дана держава зобов'язана приступити до виконання рішення одразу, не очікуючи дотримання ніяких додаткових формальностей.

Таким чином, можна зробити висновок, що дієвість реалізації рішень Європейського суду з прав людини ґрунтується на міжнародних та регіональних принципах, які й формують основу механізму реалізації означених рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дика Д. Національні правозахисні системи та Європейський суд з прав людини / Д. Дика // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 98(1). – С. 157-158. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_98%281%29_55
2. Решота В. В. Європейський Суд Правосуддя у судовій системі Європейського Союзу / В. В. Решота. // Демократичне врядування. – 2011. – Вип. 8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_6

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.М. Новікова

УДК 342.4

Випенко М.О.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються особливості модернізації політичної системи сучасної України, визначаються основні проблеми становлення ефективної демократичної політичної системи.

Ключові слова: модернізація, трансформація, політична система, державне управління, політика.

The modernization features of political system of modern Ukraine are analysed. It is identified the main problems of effective democratic political system formation.

Key words: modernization, transformation, political system, state administration, policy.

Постійне поглиблення політичних та економічних проблем є свідченням наявності глибокої кризи в сучасній політичній системі України. Проблема розвитку політичних систем характеризується багатозначністю й недостатнім опрацюванням у сучасних політологічних теоріях. Питання про структурну та функціональну адекватність політичної системи, її застосування стосовно посттоталітарних країн залишається багато в чому дискусійним.

Політична система пронизує всі найважливіші сфери життєдіяльності суспільства – правову, економічну, соціальну, світоглядну та всі його інститути, ідеологію, культуру, етнопонаціональні та конфесійні відносини. Формування нової політичної системи відбувається поступово, з розвитком і закріпленням різноманітних базових характеристик. У політичній енциклопедії політична система визначається як «сукупність політичних інститутів, норм, цінностей, ідей і відносин, у яких реалізується політична влада» [1, с. 357].

Розглянемо характер трансформації політичної системи сучасної України. Розглядаючи проблеми трансформації політичних систем відповідно до процесів, що відбуваються в сучасній Україні, можна констатувати таке. Існує кілька наукових концепцій, що трактують трансформаційний процес загалом або його окремих складових. Концепція політичної модернізації Д. Растоу виділяє три основні цілі: національна єдність, стабільна

влада й рівність. Він виділяє кілька етапів або фаз політичної модернізації: підготовчу фазу, у якій реалізується розширення демократичних свобод, фазу прийняття рішень, що визначає курс на демократичні перетворення, і фазу звикання, у якій закріплюються цінності демократії, політичні інститути й процедури [2, с. 10].

Більше розроблену з технологічного погляду концепцію політичної модернізації представив С. Хантінгтон. Він розглядає її як процес, що включає в себе три базові цілі або лінії політичного розвитку: 1) раціоналізація влади; 2) диференціація соціальних, державних і громадських структур; 3) підвищення рівня політичної участі [3, с. 134].

Застосування існуючих концепцій політичної трансформації стосовно політичного розвитку України вказує на те, що країна переборола стан нерівноважності політичної системи, що мало місце в останні роки ХХ ст. й у цей час перейшла в стадію відносної консолідації політичної системи. При цьому характер розвитку політичної системи має саме трансформаційний характер.

Трансформація політичної системи України має досить класичний характер, проходячи нині через більшість етапів, фаз і проблем. Тому проведений аналіз свідчить, що особливо важливе місце серед цих відносин займають: інституціональна незалежність політичної системи, нестійкість окремих елементів і процесів її трансформування, надмірне панування бюрократії в керуванні трансформацією загалом. Дані особливості серйозно впливають на рівень адекватності політичної системи України найважливішим аспектам суспільного розвитку нашої країни.

Зазначимо, що структурна та функціональна адекватність політичної системи є важливим критерієм соціально-політичної якості суспільної системи. Оцінка такої адекватності може бути зроблена тільки в межах системного й структурно-функціонального підходів. Ефективним способом цієї оцінки є використання узагальнюючих критеріїв адекватності політичної системи з погляду її політичної сутності, економічної функціональності й стану розвитку громадянського суспільства. Гіпертрофований розвиток тінювих відносин в українській політичній системі в сучасних умовах призводить до відсутності прозорості в діяльності органів державної влади та до високого рівня корупції в державі.

В умовах формально демократичної й функціонально малоефективної держави українське суспільство реалізує формальну відкритість і функціональну закритість, у результаті чого виникає феномен «напіввідкритого» суспільства. Будучи частиною суспільної системи, політична система суспільства перебуває в постійній взаємодії з іншими його підсистемами. Взаємодія політичної й соціальної структур суспільства перебуває під впливом безлічі факторів. Суспільна система перебуває в процесі безперервного розвитку, під час якого відбувається трансформація її структури та функцій. Із цього погляду для оцінки якості суспільної системи на конкретному етапі її розвитку більшу значущість мають її попередні стани, що вплинули на трансформацію структурних і функціональних якостей системи. Соціальна якість політичної системи визначається багато в чому тими соціальними групами, які сформували конкретну політичну систему. Походження та характер соціальних груп, що здійснюють домінуючий вплив на розвиток і трансформацію політичної системи, отже, є значущим чинником соціальної якості політичної системи, а соціально-генетична адекватність є суттєвим критерієм структурної й функціональної адекватності політичної системи.

Отже, взаємна відповідність структурної та функціональної взаємодії політичної і суспільної систем зумовлює продуктивний характер такої взаємодії та ефективне функціонування соціальної системи загалом, і навпаки, невідповідність структурної та функціональної взаємодії викликає взаємну невідповідність самих політичної і суспільної систем, їх взаємне заперечення й конфліктність, що веде до соціально-деструктивних наслідків і неефективного функціонування соціальної системи. Тому досягнення структурної та функціональної адекватності політичної системи є складним завданням політичного будівництва. Процеси політичної модернізації, що тривають в Україні, відбуваються

фактично без дійової довгострокової соціально-економічної й політичної стратегії на основі аналізу світового досвіду і його впливу на модернізаційні процеси. Модернізація охоплює безліч аспектів і стає все очевиднішою. Проте країна, що розраховує на реформи, але спирається при цьому на адміністративні важелі, вступає в зону підвищених ризиків. Мова йде про небезпеку соціально-економічних, демографічних, національно-територіальних, ідейно-моральних та інших конфліктів, а також інституційно-функціональних криз у надрах самої держави, і уникнути цих криз за вертикальної модернізації навряд чи вдасться.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політична енциклопедія. У 2 т. Т.2 / За ред. Г.Ю. Селігіна. – М., 2002. – С. 357.
2. Растоу Д.А. Перехід до демократії: спроба динамічної моделі / Д.А. Растоу // Поліс. – 2005. – № 5. – С. 10.
3. Хантінгтон С. Політичний порядок в суспільстві, яке змінюється / С. Хантінгтон. – М., 2004. – С. 134-178.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.В. Зубенко

УДК 342.25

Гаврилова Н.М.

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПРАВОВІЙ НАУЦІ

У статті розглянуто різні підходи до класифікації процесу децентралізації. Зазначено про розбіжності думок вчених з цього питання.

Ключові слова: децентралізація, види децентралізації.

The article is devoted to the problems of different classification approaches of the decentralization process. It deals with the diversity of opinions among scientists on the issue.

Key words: decentralization, types of decentralization.

Активне дослідження процесу децентралізації, його змісту та особливостей у вітчизняній науці зумовлено проведенням адміністративної реформи та реформи місцевого самоврядування, що розпочалися в Україні. З метою ефективного та грамотного проведення такої конституційної реформи щодо децентралізації публічної влади, її ґрунтовного аналізу у правовій доктрині досить актуальними темами дослідження постають питання, які пов'язані із визначенням поняття децентралізації, його змісту та характеристики.

Окремим напрямком такого дослідження стало визначення різних типів та видів децентралізації, різних підходів до класифікації цього процесу. Над цими питанням працювали такі вчені, як І.О. Цурканова, Дж. Коен та С. Петерсон, М.М. Трещов, Є. Рушковський та інші.

Під децентралізацією у більшості випадків вчені розуміють, по-перше, процес або певну діяльність, по-друге, її змістом є перерозподіл повноважень між органами публічної влади, по-третє, вона спрямована на розширення компетенції місцевих органів самоврядування шляхом передачі з центру (державних органів), тобто децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, компетенції, за якого більшість із них передається з рівня вищих центральних органів на нижчий рівень, місцевий.

У дослідженнях наукової літератури та законодавчих актів можна виокремити різні підходи до визначення видів та форм децентралізації.

Дж. Коен та С. Петерсон виділили шість основних підходів до класифікації форм децентралізації: 1) історичний (французька, англійська, радянська і традиційна); 2) ієрархічно-функціональний (територіальна і функціональна); 3) дослідницький (передача

повноважень, функціональна передача повноважень, організаційна зацікавленість, префектурна деконцентрація, деконцентрація на рівні міністрів, делегування автономним установам, філантропія і маркетизація); 4) адміністративно-функціональний (урядові системи на місцевому рівні, системи партнерства, подвійні системи та інтегровані адміністративні системи); 5) має вузьке визначення децентралізації, як правило, на основі досвіду однієї країни; 6) класифікує форми децентралізації на основі мети (політична, просторова, ринкова та адміністративна) [3, с. 8-9].

М.М. Трещов виділяє п'ять типів децентралізації на рівні держави. Політична децентралізація передбачає розмежування влади, можливості регіонального представництва у законодавчому органі держави, а екологічна – можливість державних структур і місцевих органів або приватних суб'єктів використовувати природні ресурси шляхом встановлення унормування цих процесів, екологічних стандартів тощо. Економічна (ринкова) децентралізація передбачає процес приватизації державних функцій, завдань та бізнесу, а під адміністративною децентралізацією розуміють процес передачі управлінських функцій від центральних до місцевих органів, що має такі форми як деконцентрація, делегування, деволуція і дивестування [4, с. 63-64].

Бюджетна або фіскальна децентралізація є процесом перерозподілу функцій, завдань, компетенції, фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання між центральними та місцевими органами. Залежно від форм політичної взаємодії, фінансової незалежності органів місцевого самоврядування бюджетний федералізм можна класифікувати на такі види: а) класичний (США); б) кооперативний федералізм (ФРН, Швейцарія, Австрія); в) режим адміністративної опіки над органами місцевого самоврядування (Франція, Скандинавські країни) [4, с. 66-67].

Ще однією класифікацією децентралізації є її поділ в залежності від суб'єкта та сфери впливу: 1) територіальна децентралізація (самостійні та незалежні органи публічної адміністрації для здійснення урядування на місцях, які перебувають поза ієрархічної системи та підпорядкування органів державної влади); 2) функціональна децентралізація (визнання самостійними та незалежними спеціалізованих організації державою, яким передається певний обсяг завдань публічного характеру); 3) предметна децентралізація (професійне самоврядування, тобто система управлінських взаємовідносин між представниками певної професії, яку реалізує визначена на законодавчому рівні представницька організація, що перебуває під наглядом центру, тобто органів державної влади [1, с. 15].

Розрізняють також вертикальну та горизонтальну децентралізацію. Перша передбачає чітке визначення порядку прийняття рішень керівними органами влади різного рівня, а її принциповим питанням є глибина ієрархічної децентралізації. На відміну від неї, горизонтальна децентралізація встановлює перерозподіл та визначення компетенції всіх інших елементів структури органів публічної адміністрації, окрім керівного органу. Деякі вчені доповнюють цю класифікацію селективною децентралізацією, за якою владні повноваження розподіляються між різними підрозділами структури організації [1, с. 16; 3, с. 8].

Також у правовій доктрині можна знайти й інші різновиди. Так, І.О. Цурканова виокремлює регіональну та муніципальну децентралізацію. Цей процес також ділять на такі види, як урядову, ідеологічну та технологічну. При цьому, вони також мають свої підвиди. Урядова децентралізація або «новий державний менеджмент» поділяється на політичну, адміністративну, фіскальну, економічну чи ринкову й екологічну. Її можна класифікувати й на територіальну, у процесі якої влада передається, наприклад, від центральної частини міста до його периферійних частин, так і функціональну, коли прийняття рішень на вищих рівнях управління будь-якої гілки влади передається нижчому рівню або відбувається повна відмова від цієї функції шляхом приватизації. Ідеологічна децентралізація може бути лібертаріанською соціалістичною та вільного ринку, а технологічна – інформаційних технологій та освоєних технологій [5, с. 68; 2].

Відзначимо й про певні розбіжності думок вчених щодо типології децентралізації. Так, як вже зазначалося раніше, М.М. Трещов виділяє п'ять видів цього процесу (політичний, адміністративний, бюджетний (фіскальний), економічний (ринковий) та екологічний), тоді як польський професор Є. Рушковський, аналізуючи територіальну децентралізацію, виокремлює три її структурні компоненти, до яких відносить політичну, адміністративну та фінансову децентралізацію. При цьому в іншій типології їх відносять до урядової децентралізації. Також в залежності від суб'єкта виокремлюють предметну, територіальну та функціональну, а в іншій класифікації останні дві є підвидами урядової децентралізації.

Отже, проаналізувавши все вищесказане, можна дійти до висновку, що, незважаючи на теоретичне опрацювання науковцями типології процесу децентралізації, відсутній єдиний підхід до його класифікації, що вбачається у різних розбіжностях, плутаниною з термінологією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бориславська О. М. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України [Електронний ресурс]. / О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін. // Центр політико-правових реформ. – К., 2012. – 212 с. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/ebook/Decentral_Power_web.pdf.
2. Впровадження зарубіжного досвіду децентралізації управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: obljust.gov.ua.
3. Лушагіна Т.В. Типологія та спрямованість децентралізації влади / Т. Лушагіна // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 261. Т. 273. Політологія. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 7 – 10.
4. Трещов М.М. Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект / М.М. Трещов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 2. – С. 60-69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2015_2_8.
5. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні / І. О. Цурканова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. – 2012. – Т. 197, Вип. 185. – С. 67-70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2012_197_185_15.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 342.92

Гончаренко К. Д.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються питання державного регулювання нотаріальної діяльності та особливості адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна діяльність, державне регулювання, адміністративно-правове регулювання

The article considers topics of state regulation of notarial activity and characteristics of administrative legal adjustment

Key words: notarial system; notarial activities; administrative and legal status

Ступінь впливу держави та її роль у регулюванні нотаріальної діяльності не завжди була однаковою, і на сучасному етапі є актуальним питання щодо призначення

адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності та основних меж її впливу, оскільки це має важливе як теоретичне, так і практичне значення.

У загальнонауковому розумінні під правовим регулюванням від лат. *regulare* – «спрямування, впорядкування», розуміють один з основних засобів владного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства і держави [3, с. 40]. На думку О.М. Мельника, правове регулювання – це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [1, с. 205]. Загалом, узагальнення поглядів, що сформувалися в науці адміністративного права, відносно правового регулювання, дозволили запропонувати наступні ознаки: 1) регулювання є більш широким поняттям, ніж управління; 2) здійснюється за допомогою правових засобів, які забезпечують його ефективність; 3) форми та методи діяльності публічної адміністрації відносно правового регулювання застосовуються в рамках законності та в межах наданих компетенцій; 4) здійснюється суб'єктами публічної адміністрації на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку тощо.

Згідно до ст. 2-1. Закону України «Про нотаріат» державне регулювання нотаріальної діяльності полягає у встановленні умов допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності, порядку зупинення і припинення приватної нотаріальної діяльності, анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю; здійсненні контролю за організацією нотаріату, проведенням перевірок організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства; визначенні органів та осіб, які вчиняють нотаріальні дії, здійснюють контроль за організацією нотаріату, проводять перевірки організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства; визначенні ставок державного мита, яке справляється державними нотаріусами; встановленні переліку додаткових послуг правового і технічного характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, та встановленні розмірів плати за їх надання державними нотаріусами; встановленні правил професійної етики нотаріусів (z1730-13) [2]. Отже, аналізуючи державне регулювання відносно нотаріальної діяльності можна прийти до висновку, що специфіка державного регулювання нотаріатом полягає, по-перше, в тому, що сама ця система створена для здійснення нотаріусами функцій від імені держави та вказує на їх публічно-правовий статус і тим самим зумовлює необхідність організації ефективного державного контролю за їх діяльністю; по-друге, особливістю державного регулювання сучасним нотаріатом є те, що в рамках одного об'єкта управління існує дві організаційно-правові форми нотаріальної діяльності – державна нотаріальна діяльність та приватна нотаріальна діяльність, а це передбачає застосування різних методів та засобів керівництва, тобто різну ступень імперативного впливу на зазначені елементи об'єкту.

Сутність адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності зводиться до двох основних напрямків: організаційний та контролюючий. В його процесі, по-перше, реалізуються завдання, функції та інтереси держави, громадян та суспільства в цілому. По-друге, регулювання нотаріальної діяльності здійснюється відповідними суб'єктами публічної адміністрації, які формуються державою (відповідні органи управління в галузі юстиції). По-третє, ці суб'єкти діють за дорученням держави і наділені необхідними владними повноваженнями. По-четверте, вони діють в рамках встановлених державою відповідних нормативних правових актів.

Ми переконані, що розкриття поняття та ознак адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності має не лише теоретичне, але й суто прикладне значення, оскільки дозволяє правильно встановити підвідомчість того чи іншого публічно-правового спору та вчасно вжити дії по захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короєд, О.Ю. Дрозд, І.В. Гиренко, О.М. Єщук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова] за ред. проф. В.В. Галуцько. – Херсон : Гринь Д.С., 2015. – 272 с.
2. Закон України «Про нотаріат» від 02.11.2016 № 3425-ХІІ. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення 19.01.2017)
3. Юридична енциклопедія: [в 6 т.] / ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: вид-во «українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998.- Т. 5 : П-С. – С. 40

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. М. Риженко

УДК 343.37

Горбик Ю. В.

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

У статті розкрито кримінально-правову охорону довкілля, проаналізовано зміст поняття «охорона» та «довкілля».

Ключові слова: охоронна функція кримінального права, охорона довкілля, кримінально-правова охорона довкілля.

The article considers the legal criminal protection of the environment , analyses the structure of the concepts «protection» and «environment».

Key words: security function of the criminal law, environmental protection, criminal legal protection of the environment.

На сьогодні екологічні проблеми набули без перебільшення глобального та системного характеру. Як відзначають науковці – це зміна клімату, знищення озонового шару, ерозія ґрунтів, випадіння кислотних дощів, зменшення біоресурсів, збільшення кількості викидів та відходів, споживання генно-модифікованих продуктів та чимало інших факторів є стійкими, поширеними і масштабними процесами, що вкрай негативно відбиваються на стані довкілля.

Кримінально-правова охорона довкілля заснована на положеннях Конституції України. Згідно зі ст. 13, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, використовуються й охороняються в Україні як основа життя і діяльності народу. Ст. 16 Конституції констатує, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи (катастрофи планетарного масштабу), збереження генофонду українського народу є обов'язком держави. Згідно зі ст. 50 Конституції України, гарантується право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення [1]. Зазначені положення містяться в Законі України від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» (в ред. від 01.02.2017), в преамбулі якого зазначається: «Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України»[2]. В Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» зазначається, поряд з першопричинами екологічних проблем України – це недотримання природоохоронного законодавства»[3].

Для формулювання поняття «кримінально-правової охорони довкілля» ми перш за все розкриємо зміст охоронної функції кримінального права, по – друге, проаналізуємо поняття «охорона», по-третє, розкриємо зміст поняття «довкілля».

Водночас серед науковців неоднозначно вирішується питання щодо охоронної функції кримінального права (закону) або, інакше кажучи, кримінально-правова охорона, в тому числі й довкілля. Так, М.І. Бажанов вважав, що охоронна функція кримінального права виражена: у каральних санкціях за конкретні злочини; у завданні кримінального права (ч. 1 ст. 1 КК) охороняти від злочинних посягань найважливіші соціальні цінності; у кримінальній політиці, тобто діяльності органів держави у боротьбі зі злочинністю, реалізації завдань кримінального права: 1) в посиленні боротьби, застосуванні суворих заходів до організаторів і активних учасників організованих злочинних угруповань, до осіб, які вчиняють тяжкі й особливо тяжкі злочини, рецидивістів; 2) у застосуванні покарань більш м'яких, не пов'язаних із позбавленням волі, або навіть звільненні від кримінальної відповідальності осіб, що вчинили злочин, який не має великої суспільної небезпеки [4, с. 5-6]. Цікавим є трактування охоронної функції П. С. Матишевського і П. В. Кобзаренка, які вважають, що охоронна функція передбачає: 1) регулювання кримінально-правових відносин (як форма вияву завдання закону), які виникли під час вчинення злочину; 2) застосування відповідного покарання до особи, яка вчинила злочин; 3) заборону вчинення злочинного діяння; 4) загрозу покарання стосовно тих осіб, які можуть вчинити таке діяння (загальна превенція); 5) застосування покарання до особи, яка вчинила злочин (спеціальна превенція) [5, с. 10-11].

На думку А. В. Наумова вона являє собою: 1) загальну превенцію кримінального закону, тобто попередження вчинення злочину громадянами під впливом кримінально-правової заборони (вона сприяє існуванню не тільки самих кримінально-правових заборон, але й виділених уповноважених і дозвільних норм про необхідну оборону і крайню необхідність, звільнення від кримінальної відповідальності у випадку позитивної, після злочинної, поведінки винного, є підставою звільнення від кримінальної відповідальності); 2) приватну превенцію (досягається шляхом застосування мір кримінального покарання, примусових заходів медичного й виховного характеру, а також застосування умовного засудження та відстрочки виконання вироку) [6, с. 12].

Для розкриття змісту охорони необхідно звернутися до тлумачних словників де поняття «охороняти» означає: що, кого стерегти, берегти, сторожити; боронити, захищати, відстоювати, заступати, тримати в цілісності, рятувати [7, с. 774]; охороняти кого, чого, оберігати, стерегти [8, с. 392]; оберігати від небезпеки кого -, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху, оберігати від руйнування, знищення, завдання шкоди, захищати від чого-небудь [9, с. 170].

Під поняттям «довкілля» слід розуміти усе те, що оточує особу: навколишнє природне середовище, предмети праці та побуту, харчові продукти тощо. Отже, термін «довкілля» означає будь-які зовнішні умови існування людини, тобто сукупність не лише природних, а і неприродних об'єктів (тобто створених людиною), що спричиняють екологічні впливи антропогенного, техногенного характеру, воно за своїм змістом ширше ніж навколишнє природне середовище. Чинний КК України до злочинів проти довкілля, крім посягань предметом яких є природні ресурси, відносить і посягання, пов'язанні з особливими видами діяльності людини (ст. 236, 238, 253 КК України).

Таким чином, для формулювання поняття «кримінально-правової охорони довкілля» необхідно взяти все позитивне з визначень і тлумачень, які запропоновані різними авторами та джерелами. До цього позитиву необхідно віднести такі положення: 1) систему попереджувальних, заборонних, відтворювальних, контрольних, каральних і заохочувальних законодавчих заходів, спрямованих на охорону довкілля; 2) охороняти від злочинних посягань суспільні відносини у сфері довкілля, на які відбулося посягання злочинного діяння (родовий об'єкт злочину).

З урахуванням вищевикладеного можна сформулювати визначення поняття «кримінально-правова охорона довкілля»: це система (комплекс) кримінально-правових

засобів, що забезпечують збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я особи від негативного впливу, і недопущення невідворотних наслідків для навколишнього природного середовища і здоров'я людини, невідворотність настання відповідальності за їх порушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. – № 30. – Ст. 141. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222–IV від 08.12.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
4. Бажанов М.І. Поняття, завдання та система кримінального права / М.І. Бажанов // Кримінальне право України. Загальна частина: [підруч. для студентів юрид. вузів і фак.] / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х.: Право, 1997. – С. 3–6.
5. Матишевський П.С., Кобзаренко П.В. Завдання кримінального права / П.С. Матишевський, П.В. Кобзаренко // Кримінальне право України. Заг. частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенківський та ін.; за ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997 – С. 10–11.
6. Наумов А.В. Задачи уголовного права / А.В. Наумов // Учебник уголовного права. Общая часть / С.В. Бородин, В.Н. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова и др.; В.Н. Кудрявцев, А.В. Наумов (ред.). – М.: Изд-во «Спартак», 1996. – С. 11–13.
7. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. В 4 т. / В. Даль. – М.: Рус. яз., 1999. – Т. 4. – 779 с.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 5700 слов / под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 19 изд., испр. – М.: Рус. яз., 1987. – 846 с.
9. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / Упорядники: Богачова О.В., Винокуров К.С., Крусь Ю.І., Менюк О.А., Менюк С.А.; Відповідальні редактори – Сіренко В.Ф., Станін С.Р. – К.: «Оріяни», 1999. – 502 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є. Л. Стрельцов

УДК 343.982

Джиги С. Е.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ФОТОГРАФІЯ, ВІДЕО І ЗВУКОЗАПИС

У статті розглядається роль криміналістичної фотографії, звукозапису та відеозапису при розслідуванні злочинів

Ключові слова: криміналістика, техніко-криміналістичні засоби, криміналістична техніка, фотографія, відеозапис, кінозйомка, криміналістична фотографія, криміналістичний звукозапис, криміналістичний відеозапис, метод криміналістичної фотографії

The article the role of forensic photography and video astraditional field of forensic engineering.

Keywords: criminalistics, criminalistics technique, technical-criminalistics facilities, criminalistic holography, criminalistics audio recording, criminalistics video tape recording, method of criminalistics photo.

Важливу роль в боротьбі зі злочинністю відіграють техніко-криміналістичні засоби. Вони дозволяють виявляти і вилучати невидимі сліди, отримувати розшукову і доказову інформацію, забезпечують високий ступінь документальної фіксації обстановки, в якій проводиться слідча дія, сприяють підвищенню продуктивності праці слідчого.

Техніко-криміналістичні засоби – це певні інструменти, прилади, пристрої і речовини за допомогою яких збирають, досліджують та використовують докази.

Застосування багатьох техніко-криміналістичних засобів позитивно позначається на продуктивності праці слідчих. Застосування фото, звукозапису та відеозапису, кінозйомки прискорює фіксацію обстановки, в якій проводиться слідча дія.

Основним призначенням криміналістичної фотографії є фіксація зображень об'єктів, що потрапили в сферу суспільно небезпечної діяльності, елементів обстановки місця події з метою подальшого їх дослідження і використання в процесі доказування[1, с. 292].

Криміналістична фотографія – це важливий спосіб фіксації доказів. Тому фотографування як засіб фіксації в процесі проведення слідчих дій суворо регламентовано кримінально-процесуальним законодавством. Криміналістична фотографія розробляє і впроваджує в процес розслідування спеціальні методи, способи, види зйомки та спеціальні фотографічні засоби[1, с. 292].

Значення фотографії в розслідуванні злочинів відзначав ще Г. Гросс: «Близкучим чином корисність фотографії виявляється в різноманітних випадках її застосування до кримінального процесу. В деяких випадках фотографія виявляється корисною, але не завжди, так як відомі нам випадки складають лише незмірно малу частину всієї тієї користі, яку фотографія може надати справі правосуддя» [1, с. 294].

Під методом криміналістичної фотографії розуміють сукупність правил і рекомендацій щодо вибору фотографічних засобів і способів їх застосування в залежності від мети зйомки і характеру об'єкту, що знімається.

Залежно від того, служать чи методи фотозйомки для фіксації ознак предметів, доступних сприйняттю неозброєним оком, або вони дозволяють виявити невидимі ознаки об'єкта, їх ділять на запам'ятовувальні (панорамні, вимірювальні, стереоскопічні, репродукційні і пізнавальні зйомки, макрозйомки); дослідні, які в свою чергу підрозділяються на такі групи: а) метод контрасту (кольороподіл, контратипування, складання зображень, дифузно-копіювальний метод, хімічне посилення); б) зйомка при особливих умовах освітлення; в) зйомка в невидимих променях спектра (інфрачервоних, ультрафіолетових, рентгенівських променях, гамма – і бета-променях, електрографія)[3].

Отже, криміналістична фотографія являє собою на сьогоднішній день галузь криміналістичної техніки, що представляє собою систему наукових положень і заснованих на них методів, прийомів і видів фотозйомки, використовуваних при розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів.

Поняттям криміналістичної звукозапису охоплює теоретичні положення, технічні засоби, способи і прийоми фіксації, використання і дослідження звукової інформації для вирішення ідентифікаційних і діагностичних завдань в інтересах повного і об'єктивного розслідування злочинів[3].

Основною метою використання криміналістичного звукозапису при розслідуванні злочинів є забезпечення додаткової звукової фіксації ходу окремих слідчих дій. Найбільш часто звукозапис використовується при проведенні таких слідчих дій, як допит, очна ставка, перевірка показань на місці, слідчий експеримент при розслідуванні справ про умисні вбивства, зґвалтування.

Застосування звукозапису створює умови для всебічної оцінки якості отриманої інформації і об'єктивності її отримання. На думку Є.П. Іщенко «кількаразове

прослуховування фонограми дозволяє повніше виявити суперечності і неточності в показаннях допитаних осіб, що сприяє підвищенню результативності наступних процесуальних дій»[2].

Криміналістичний відеозапис – це система наукових положень і розроблених на їх основі загальних і спеціальних методів, прийомів і засобів відеозапису, які використовуються в розкритті і розслідуванні злочинів[3].

Отже, роль кінозйомки при розслідуванні злочинів полягає в фіксації динамічних властивостей об'єктів, подій, явищ, слідчих дій за допомогою кінокамери.

На відміну від кінозйомки застосування відеозапису на місці події є більш оперативним засобом, оскільки дає можливість після фіксації обстановки місця події і ходу проведення слідчої дії тут же відтворити дані матеріали і долучити їх до протоколу огляду. Для детального вивчення окремих елементів можна зупинити демонстрацію відеозапису і спостерігати потрібний кадр в статичному стані. Відеозапис, як і кінозйомка, здійснюється із застосуванням різних знімальних планів, що відрізняються масштабом зображення: загального, середнього та великого[4].

Криміналістичний відеозапис займає важливе місце в роботі слідчих і широко застосовуються як засоби фіксації доказової інформації при провадженні слідчих дій. Відеозапис в ході розслідування злочинів застосовується переважно в тих випадках, коли необхідно зафіксувати об'єкти в динаміці, проте досить часто її застосовують і для фіксації статичних об'єктів, особливо якщо потрібно найбільш детально відобразити складну обстановку місця події [4].

Отже, криміналістичний відеозапис являє собою систему науково розроблених методичних рекомендацій відеозапису з метою фіксації подій і об'єктів в динаміці, що дозволяє успішно вирішувати досить складні завдання.

Таким чином, криміналістична фотографія, відео-та звукозапис представляють собою систему наукових положень, технічних засобів і методів отримання зображення об'єктів і сюжетів з метою їх фіксації і дослідження при вирішенні завдань розслідування. Знання цих засобів і методів об'єктивної фіксації криміналістично значимої інформації та вміння застосовувати їх на високому професійному рівні є невід'ємною частиною в роботі слідчих, експертів та оперативним співробітникам органів внутрішніх справ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гросс Г. Керівництво для судових слідчих як система криміналістики / Г. Гросс. –М: ЛексЕст, 2002. – 1088 с.
2. Іщенко Є. П. Криміналістика: Вища освіта [Електронний ресурс] / Є. П. Іщенко, А. Г. Філіппов. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.125mb.com/kriminalistika-vyisshie-obrazovanie-moskva.html>.
3. Іщенко Є. П. КРИМІНАЛІСТИКА [Електронний ресурс] / Є. П. Іщенко, А. А. Топорков. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://pravo.co.nf/kriminalistika-uchebnik-izdanie-vtoroe.html>.
4. Шаталов А. С. Криміналістична відеозапис [Електронний ресурс] / А. С. Шаталов – Режим доступу до ресурсу: http://reff.net.ua/30095-Kriminalisticheskaya_videozapis.html

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

ФОРМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ У КРАЇНАХ СНГ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядається актуальність вивчення даного питання, поняття та форм права приватної власності на землю, особливості та недоліки правового регулювання права приватної власності в країнах СНГ.

Ключові слова: право приватної власності на землю, форми приватної власності на землю, недоліки правового регулювання.

In the article the relevance of studying this subject, concepts and forms of private ownership of land, features and shortcomings of legal regulation of private property in the CIS countries.

Keywords: private ownership of land forms of private ownership of land, the shortcomings of legal regulation.

Актуальність дослідження питання приватної власності на землю в країнах СНД обумовлено тим, що за часів СРСР приватної власності на землю не існувало і, відповідно, не було нормативно-правового і теоретичного її обґрунтування та розвитку. Слід зазначити, що такий стан справ в правовому регулюванні земельних відносин за радянських часів на сьогоднішній момент має негативний вплив на розвиток земельного законодавства країн СНД в цьому питанні. В ході земельної реформи в деяких країнах СНД була усунена монополія державної власності на землю і введені різні форми власності на землю.

Узагальнюючи підходи до розуміння права приватної власності на землю, ми можемо стверджувати, що право приватної власності на землю – це форма права власності, при якій правомочність користування, володіння і розпорядження земельною ділянкою або її частинами мають фізичні та приватні юридичні особи.

Законодавство країн СНД визначає і нормативно закріплює різноманіття форм власності на землю. Його аналіз і систематизація форм дозволяє зробити наступні висновки: право приватної власності громадян на земельні ділянки законодавчо закріплено в 10 країнах СНД; право приватної власності на землю юридичних осіб законодавчо закріплено в 8 країнах СНД; право спільної власності на земельну ділянку законодавчо закріплено в 5 країнах СНД; право державної власності на землю законодавчо закріплено в усіх країнах СНД; право муніципальної власності на землю законодавчо закріплено в 6 країнах СНД; право власності іноземних громадян і осіб без громадянства на землю законодавчо закріплене в 6 країнах СНД; право власності іноземних держав на землю законодавчо закріплене в 4 країнах СНД. Є форми власності на землю в законодавстві країн СНД, яке є унікальним (єдиним у своєму роді), яке закріплене в земельному кодексі: право власності міжнародних організацій на землю (Республіка Білорусь); виняткова власність держави на землю (Республіка Таджикистан). Отже, усі форми власності на землю в країнах СНД можна поділити на дві великі групи: приватну і публічну власність на землю. Різні форми власності на землю роблять вплив на земельні відносини усередині країни.

Критерієм розмежування форм приватної власності є суб'єкт права приватної власності. Відповідно до цього критерію виділяють право приватної власності фізичних осіб і право приватної власності юридичних осіб. Слід зазначити, що в українському земельному законодавстві законодавець максимально розширив перелік фізичних і юридичних осіб, які можуть виступати суб'єктами права приватної власності. Ця тенденція простежується і в законодавстві інших країн СНД. Отже, суб'єктами права приватної власності на землю є: громадяни країни, іноземні громадяни, особи без громадянства (в порядку і на умовах, вказаних в законодавстві); юридичні особи, резиденти країни (господарські товариства, виробничі і споживчі кооперативи, громадські і релігійні організації (об'єднання), асоціації і союзи), іноземні і міжнародні організації, спільні підприємства, громадські організації та ін.

Враховуючи вищезазначене і узагальнюючи положення земельного законодавства країн СНД, ми можемо визначити наступні особливості права приватної власності на землю: 1) при реалізації права приватної власності на землю існує необхідність дотримання екологічних вимог використання земель, необхідність захисту прав і законних інтересів інших учасників правовідносин; 2) право власності на землю обмежується в суспільних цілях, тому що земля та інші природні ресурси є основою життя і діяльності народів, що проживають на відповідній території; 3) «тріаду» повноважень власник земельної ділянки здійснює в тій мірі, в якій допускається законом; 4) земельне законодавство країн СНД передбачає значний перелік способів захисту прав власників землі. Важливо при зверненні за судовим захистом права приватної власності на землю правильно вибрати спосіб захисту порушеного права, яке відповідає ступеню порушення; 5) власник має право у будь-якій формі відчужувати земельну ділянку у власність іншим особам, передавати їм право володіння, користування і розпорядження ділянкою, віддавати її в заставу тощо; 6) володіння землею здійснюється шляхом закріплення меж земельної ділянки на місцевості (у натурі); 7) право власності на землю регулюється цивільним, земельним, адміністративним, трудовим, кримінальним, податковим і бюджетним законодавством.

Не дивлячись на позитивні результати земельних реформ в країнах СНД, можна відзначити наступні проблеми у сфері формування і розвитку приватної власності на землю: державними органами були прийняті суперечливі законодавчі акти в цій сфері; у всіх країнах СНГ відзначається порушення прав людини і громадянина на природні ресурси; високий рівень корупції у сфері земельних відносин; низький рівень інвестування в земельні відносини за участю приватних власників тощо.

Ми вважаємо, що ці проблеми у сфері формування і розвитку приватної власності на землю негативно впливають на долю приватної власності на землю в Україні і ефективність її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Земельный кодекс Украины от 25.10.2001 № 2768-III [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran155#n155>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О.О. Шкута**

УДК 342.7

Драмарецький Є.С.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена глобалізації прав людини. Зазначено про зростання кількості прихильників антиглобалізму та критику глобальних процесів.

Ключові слова: глобалізація, універсальні права.

The article is devoted to the globalization of human rights. Pointed about the growing number of supporters of anti-globalism and global processes criticism.

Key words: globalization, universal law.

На сьогодні поняття «глобалізація» вживається у різних галузях. Науковці, досліджуючи цей процес з різних точок зору, по-різному трактують це визначення. Але всі погоджуються з тим, що процес глобалізації є наслідком розвитку інформаційних технологій, засобів зв'язку та транспорту.

Глобалізація сприяє економічному, культурному і політичному розвитку суспільства. Цей процес подолав державні кордони та охопив світ ідеями космополітизму. Беззаперечно, це позитивно сприяє на розвиток ринкової економіки, співдружності різних і географічно далеких культур та захист прав і свобод людини у сучасному світі.

В юридичній літературі науковці по-різному ставляться до глобалізації. Незважаючи на вищезазначені позитивні аспекти, про користь глобалізації не можна говорити цілком впевнено тому, що є і негативні аспекти, які у майбутньому можуть погрожувати правам і свободам людини. Дослідження таких проблем та їх вирішення відображаються у працях О.С. Смірної, С.Л. Лисенкової, Є.Г. Лук'янової, Є.О. Гіди, М.М. Марченко, М.М. Гуренко, О.В. Осинської, С.Л. Лисенкова, В.Д. Бабкіної, С.Д. Гусарева, Л.Г. Удовика, О.Ф. Фрицького, Ю.С. Шемшученка та інших науковців.

Станом на сьогодні не існує єдиного визначення цього складного, синергетичного та багатовекторного поняття. В цілому, під глобалізацією розуміють процеси, в умовах котрих суверенітет національних держав поглинають транснаціональні суб'єкти [1, с. 87].

Глобалізація являє собою довготривалий та загальноохоплюючий процес засвоєння суспільством ідей добра та справедливості, що в подальшому призвело до їх законодавчого ухвалення. У зв'язку з цим на міжнародній арені права людини було закріплено в Статуті Організації Об'єднаних Націй, Загальній декларації прав людини та інших визначних нормативно-правових актах [2, с. 35].

Сучасна наукова література пропонує три принципово різних підходи вчених щодо дослідження проблеми процесу глобалізації: апологетичний, поміркований та антиглобалізаційний [3, с. 82].

Перший – апологетичний підхід. Прихильники цього підходу вважають глобалізацію невідворотним процесом, основою якого є пріоритет світового порядку над державою. Прихильниками апологетичного підходу є К. Омае, М. Хорсман, Т. Фрідман ті інші.

Відповідно до основних положень другого (поміркоvanого) підходу, глобалізація не має аналогів в історії людства, а держави та суспільство в цілому зазнають суттєвих змін під впливом трансформаційних процесів. Як результат, головними гравцями на міжнародній арені залишаються національні держави та їх уряди, також деякі культури, хоча вони стануть інакшими під впливом глобалізації. Найвідоміші прибічники поміркоvanого підходу – це К. Уолтс, П. Герст, Г. Томпсон, У. Бек та інші.

Третій, антиглобалізаційний підхід, стверджує, що глобалізація – це міф, у якому приховується справжня суть міжнародного господарства, яке поділяється на три рівні, де уряди національних держав залишаються впливовими. Прихильниками антиглобалізаційного підходу є С. Амін, Ф. Утар, К. Агтітон, Н. Хомський та інші [4, с. 397].

Важливо відзначити, що чисельність антиглобалістів серед простого народу та політиків дедалі зростає. Це пов'язано з тим, що сучасний світ зіткнувся з вірогідністю того, що держави у подальшому не зможуть бути єдиним джерелом захисту громадян. Постійні збройні конфлікти на Близькому Сході призвели до стрімкого збільшення біженців та просто економічних мігрантів, які видають себе за біженців для того, щоб улаштувати життя у значно розвинутій країні. Це у свою чергу підвищило загрозу здійснення терористичних актів у державах-членах Європейського Союзу. Через поширення тероризму спостерігається тенденція деяких членів міжнародного співтовариства до відсторонення на другий план індивідуальних прав людини. До того ж не всі країни дали згоду на обов'язковість використання основних міжнародно-правових актів, котрі закріплюють універсальні права людини. Тому, для вирішення зазначених проблем та створення результативних умов для реалізації прав людини потрібно розгортання міжнародної співпраці.

Таким чином, тенденцію до глобалізації слід визначати як синергетичний, довготривалий, складний та багатовекторний процес, який консолідує людську спільноту в єдину систему через утворення спільних економічних, фінансових та інформаційних мереж. Глобалізація стосується всіх сфер життя нашої цивілізації: політичного, економічного, соціального, правового, культурного, духовного. Дія глобалізаційних процесів сприяє

переосмисленню розуміння існуючої системи прав людини. Можливо, вже формується якісно нова планетарна або глобальна система прав людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванец Г. И. Глобализация, государство, право / Г. И. Иванец, В. И. Червонюк // Государство и право. – 2003. – № 8. – С. 87–94.
2. Смирнова Е. С. Проблемы правового статуса иностранцев в условиях глобализации : автореф. дисс. на соиск. науч. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Е. С. Смирнова. – М., 2009. – 60 с.
3. Білозьоров Є. В. Права людини в умовах глобалізації: доктринальний підхід / Є. В. Білозьоров // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. - 2012. – Вип. 18. – С. 79-84.
4. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право / Т. П. Чубко // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 396-405.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 35.078.1+351.853

Духовченко Є. І.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК

У статті розглядаються шляхи удосконалення законодавства у сфері охорони культурної спадщини. Важливою проблемою в системі охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури є удосконалення діяльності державно-владних інституцій шляхом формування системи механізмів із координації функціонування пам'яткоохоронної сфери.

Ключові слова: охорони культурної спадщини, популяризації історико-культурної спадщини, Кодекс охорони історико-культурної спадщини, пам'яток архітектури та містобудування.

An important problems in health historical and cultural heritage and monuments is the improvement of the state and public institutions by creating a system of coordination mechanisms functioning Heritage areas. This article considers how to improve legislation in the field of cultural heritage.

Keywords: the protection of cultural heritage, popularization of historical and cultural heritage, Code protection of historical and cultural heritage, architectural and urban planning.

На сьогодні в Україні проблема удосконалення законодавства у сфері охорони культурної спадщини є актуальною, це обумовлено появою значної кількості загроз культурній спадщині в країні, серед яких можна виокремити: залучення рухомих предметів культурної спадщини у цивільний обіг, який у переважній кількості є незаконним; масове розгарбування археологічних пам'яток; масове знесення пам'яток архітектури у великих містах і будівництво на їхньому місці комерційної та житлової нерухомості, що не вписується у традиційну архітектуру цих міст; погіршення якості розробки нормативних актів, у тому числі й у сфері культури; збільшення випадків розкрадання об'єктів культурної спадщини; незаконне вивезення культурних цінностей за кордон; ігнорування рекомендацій міжнародних організацій, у тому числі ЮНЕСКО та ін.

Хоча прийняття Основного Закону нашої держави 28 червня 1996 року [1] стало рубіжною віхою щодо унормування правового забезпечення охорони культурної спадщини. Згідно зі статтею 11 Конституції України держава сприяє консолідації та розвитку

української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Відповідно до частини четвертої статті 54 Конституції України культурна спадщина охороняється законом. А згідно з частиною п'ятою цієї ж статті держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Проблеми збереження та популяризації історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури перебувають у полі зору багатьох науковців, серед яких: В. Акуленко, М. Богуславський, В. Горбик, Т. Каткова, Т. Курило, О. Іконніков, О. Малишева, Т. Могіліна, О. Усенко, Н. Фесенко, В. Холодок та ін. Науковий доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників дає змогу зорієнтуватись у визначеній проблемі. Але більшість цих праць стосується окремих питань сфери культурної спадщини. Тому серед невирішених раніше частин загальної проблеми – обґрунтування інноваційних підходів до збереження історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в Україні [2].

Важливою проблем в системі охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури є удосконалення діяльності державно-владних інституцій шляхом формування системи механізмів із координації функціонування пам'яткоохоронної сфери. Забезпеченню розвитку та популяризації культурних цінностей сприятиме удосконалення організаційного, правового, економічного та інформаційного механізмів державного регулювання охороною культурної спадщини за пріоритетними напрямками.

Також, реальне збереження культурної спадщини неможливе без наявності системного законодавства. Зауважимо, що норми вітчизняного законодавства про охорону пам'яток не можуть відтворити та попередити всі зміни, які відбуваються в Україні в сучасний перехідний період до створення держави з ринковою економікою. Відповідно, у рамках удосконалення правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, автор, поділяє позицію В. Холодок, яка наголошує на доцільності розробки комплексного нормативно-правового акту (Кодексу) охорони культурної спадщини в Україні [3]. Тому, пропонується дещо розширити його функціональне призначення і прийняти Кодекс охорони історико-культурної спадщини, пам'яток архітектури та містобудування як єдиного цілісного нормативно-правового акту, який є результатом кодифікації і правового регулювання суспільних відносин у пам'яткоохоронній сфері та об'єднує чинне законодавство різних галузей, що містять норми щодо збереження та охорони культурної спадщини.

Необхідно посилити контроль під час проведення реставраційно-ремонтних робіт як екстер'єру, так і інтер'єру архітектурних пам'яток. При цьому заборонити будь-які перебудови фасадів, внесення нових елементів оздоблення на об'єктах історико-архітектурного значення, як таких, що змінюють первісний, автентичний вигляд пам'ятки та пошкоджують її [4].

Наступним механізмом державного регулювання, що потребує удосконалення є організаційний, під яким варто розуміти процес регулювання діяльності органів публічної влади у пам'яткоохоронній сфері з метою підвищення результативності впровадження державної політики та розв'язання існуючих суперечностей через розширення міжнародних, культурних і наукових зв'язків. Цього можна досягти шляхом узгодження суспільних відносини та розробки моделі удосконалення взаємодії органів публічної влади, громадськості і приватних структур у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, спрямованих на комплексну охорону всіх видів культурної спадщини з метою формування нової організаційної структури управління на державному і регіональному рівні, яка б ґрунтувалася на засадах децентралізації та демократизації [5].

Враховуючи вище викладене можна підвести підсумки, що додаткового вирішення у сфері охорони потребують такі питання:

- протидіяти масовому розгарбуванню археологічних пам'яток;

- зупинити знесення пам'яток архітектури у великих містах і будівництво на їхньому місці комерційної та житлової нерухомості, що не вписується у традиційну архітектуру цих міст;
- розробити та затвердити на рівні Верховної ради України комплексний нормативно-правовий акту (Кодекс) охорони культурної спадщини в Україні;
- посилити контроль під час проведення реставраційно-ремонтних робіт як екстер'єру, так і інтер'єру архітектурних пам'яток;
- забезпечення розвитку та популяризації культурних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. : [із змінами, внесеними згідно із Законом України № 2222-IV від 8 грудня 2004 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Закон України від 08 червня 2000 року “Про охорону культурної спадщини” за станом на 1 січня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. –2000. – № 25 – С. 4.
3. Каткова Т. Г. Поняття культурної спадщини за міжнародним та українським законодавством / Тетяна Григорівна Каткова – К.: «Право і безпека», 2005 – С. 166.
4. Каткова Т. Г. Діяльність ОВС України з питань захисту культурної спадщини: адміністративно-правові аспекти / Тетяна Григорівна Каткова – Х.: «Право», 2008 – С. 242.
5. Колодина Е.О. Проблеми и перспективи розвитку публичного-приватного партнерства в сфері культури / Елена Олександрівна Колодина – Л.: «Наука і література», 2014 – С. 218.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Єщук

УДК 349.2

Запорожець А.М.

НЕПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК ТА ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ КРИТЕРІЇВ ТА ВИДІВ

У статті аналізуються наукові позиції стосовно поняття непрацездатності, її критеріїв та видів

Ключові слова: непрацездатність, пенсійне страхування.

In the article analyzed the scientific position on the concept of incapacity and its criteria and types

Keywords: incapacity, pension insurance

Трансформаційні процеси сучасного суспільства, що супроводжуються неоднозначними змінами життєвих шансів і ризиків для різних соціальних груп, поглиблюють проблеми бідності та нерівності. В умовах перехідного періоду серед найбільш соціально незабезпечених груп стають люди, які мають обмеження життєдіяльності, в тому числі непрацездатні громадяни. Будучи досить численною за складом, що має тенденцію збільшувати свою чисельність в ситуації, коли більшість населення перебуває в стресових життєвих умовах, дана соціальна група відчуває дискримінацію з боку ряду соціальних інститутів і виявляється важливим і серйозним фактором суспільного консенсусу. Окремі групи цього шару вимагають особливого режиму соціального захисту, оскільки з об'єктивних причин не можуть забезпечити її самі: це діти, інваліди, багатодітні сім'ї, матері-одиночки, безробітні, пенсіонери по старості.

Теоретичне обґрунтування інституту непрацездатності у праві соціального забезпечення було предметом дослідження багатьох учених. Адже всі науковці-правознавці (як радянського, так і сучасного періоду), які формували теорію права соціального забезпечення не могли оминати юридичний факт, який зумовлював динаміку переважної більшості соціально-забезпечувальних правовідносин. Зокрема, тією чи іншою мірою проблеми непрацездатності у своїх працях торкалися В.М. Андрійв, К.С. Батигін, А.Д. Зайкін, А.Н. Єгоров, Н.Б. Болотіна, Я.І. Безугла, К.С. Гусов, А.А. Казанчан, О.Є. Мачульська, Б.І. Сташків, Е.Г. Тучкова.

Термін непрацездатність вживається в сучасному законодавстві під час визначення суб'єктів права на певний вид соціального забезпечення. Однак застосовуючи саме поняття, законодавець не виявляє послідовності. В одних випадках – про застосування терміну слід лише здогадуватись. Наведемо таке положення законодавства: 1) страховим випадком, який дає право особі на страхові виплати, відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві», є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, передбачених вказаним законом (ст. 13); 2) нещасним випадком вважається обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, унаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть (ст. 14).

Аналізуючи ці положення закону, бачимо, що страхові виплати надаються застрахованим особам лише якщо такий нещасний випадок чи професійне захворювання призвели до непрацездатності особи. І вже вид непрацездатності зумовить вид страхової виплати потерпілому.

В інших випадках, хоч і вживається сам термін, однак він несе абсолютно неоднакове змістовне навантаження. Так ст.1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [4] закріплює визначення поняття "непрацездатні громадяни": особи, які досягли встановленого законом пенсійного віку або визнані інвалідами, у тому числі діти-інваліди, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні (ст.36 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"). Такими непрацездатними членами сім'ї вважаються: 1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку; 2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років. Діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також професійно-технічних, вищих навчальних закладах (у тому числі у період між завершенням навчання в одному із зазначених навчальних закладів та вступом до іншого навчального закладу або у період між завершенням навчання за одним освітньо-кваліфікаційним рівнем та продовженням навчання за іншим за умови, що такий період не перевищує чотирьох місяців), – до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти – до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні; 3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності – один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносять перелічених осіб, якщо вони: 1) були на повному утриманні померлого годувальника; 2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування. Члени сім'ї померлого годувальника, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до

існування, але які й самі одержували пенсію, мають право, за бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Дещо інший перелік зазначено в Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Відповідно до ч.2 ст. 33 вказаного Закону України, непрацездатними особами, які мають право на щомісячні страхові виплати потерпілого є: 1) діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти; діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання – до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років; 2) особи, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо вони не працюють; 3) інваліди – члени сім'ї потерпілого на час інвалідності; 4) неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти; 5) непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право; 6) дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли 8-річного віку [3].

Непрацездатність – це стан здоров'я (функцій організму) людини, обумовлений захворюванням, травмою тощо, який унеможливує виконання роботи визначеного обсягу, професії без шкоди для здоров'я.

Н.Л. Смирнова виділяє умовну непрацездатність (в широкому сенсі слова) і дійсну непрацездатність (у вузькому сенсі слова) [7].

Умовна непрацездатність застосовується щодо певних категорій громадян, коли вони визнаються непрацездатними, хоча такими насправді не є, тому що втрачають здатність до праці (як природна якість).

Дійсна непрацездатність пов'язана з втратою можливості працювати, внаслідок змін, пов'язаних зі станом здоров'я.

Можна виділити такі види умовної непрацездатності в залежності від цілей забезпечення особи, визнаної непрацездатною: при забезпеченні пенсіями: у зв'язку з втратою годувальника; за віком, за вислугу років.

Дійсна непрацездатність (у вузькому сенсі слова) може бути: стійка (тривала або постійна); тимчасова. Стійка «дійсна» непрацездатність має юридичне значення для забезпечення пенсіями по інвалідності. Тимчасова «дійсна» непрацездатність має юридичне значення при забезпеченні посібниками в разі хвороби, травми, вагітності та пологах.

Тимчасова непрацездатність в свою чергу може бути класифікована на «умовну» непрацездатність і «справжню» непрацездатність. Види «умовної» тимчасової непрацездатності: при санаторно-курортному лікуванні; при хворобі члена сім'ї у разі необхідності догляду за ним; при карантині; при протезуванні; при вагітності та пологах; при усиновленні. Види «дійсної» тимчасової непрацездатності: захворювання (загальне, професійне); травма (нещасний випадок на виробництві, трудове каліцтво, побутова) [1].

Трактуючи поняття непрацездатності, необхідно звернути увагу на два аспекти, що визначають його зміст та правову природу: медичний та соціальний.

Медичний аспект характеризує стан здоров'я особи. Непрацездатність з медичного погляду – це соціально-фізіологічний стан людини, який визначається її об'єктивною втратою чи зменшенням природних функцій організму або зниженням кваліфікації, значним зменшенням обсягу чи припиненням трудової діяльності.

Зміст та вид непрацездатності визначається законодавчо закріпленими обставинами, які зумовлюють її настання. Непрацездатність може бути наслідком різних за природою юридичних фактів:

1. загальносоціальних: притаманні кожній людині, оскільки зумовлені її фізіологічною та соціальною природою (наприклад, старість, вагітність та пологи, травма, не пов'язана з виробництвом та ін.);
2. професійних: є наслідком чи пов'язані з трудовою діяльністю, яку виконувала особа (нешасний випадок на виробництві, професійне захворювання);
3. публічних: є наслідком економічних, технічних, соціальних подій у конкретній державі (техногенні катастрофи, військові конфлікти тощо)

Ми поділяємо думку С.М. Синчук про те, що потрібно розрізняти об'єктивно-фізіологічну непрацездатність, тобто за станом здоров'я чи в разі неповноліття, та об'єктивно-юридичну, – коли закон дозволяє вже не працювати незалежно від того, може чи не може особа виконувати певну трудову діяльність [6, с. 56].

Непрацездатність можна класифікувати також на реальну та презюмовану. Реальна відображається у відсотках втрати працездатності та визначається МСЕК. Презюмована непрацездатність настає в разі досягнення законодавчо визначеного віку. Презумпція вікової непрацездатності лежить в основі пенсії за віком; презумпція втрати професійної працездатності лежить в основі призначення пенсії за вислугу років, а також пенсії за віком, яка призначається на пільгових умовах.

За тривалістю непрацездатність можна розділити на: постійну, стійку, тимчасову.

Юридичним фактом, який презюмує постійну непрацездатність особи, є старість (пенсійний вік).

Конституція України закріплює право громадян на соціальний захист у разі старості (ч. 2 ст. 46). А проте медична наука не знайшла критерію правильного нормування чи припинення праці відповідно до фізіологічного стану і біологічної активності людини.

Дослідження доводять, що ступінь старіння (відповідно, рівень здоров'я) суттєво залежить від соціальних чинників – різниці у рівні і якості життя міського і сільського населення, належності до певної соціальної групи, від чого залежить спосіб життя, характер та інтенсивність праці, ставлення до свого здоров'я, особливості харчування та ін. Характерно, зокрема, що в західному регіоні України люди старіють повільніше, ніж у центральному і південному регіонах, що, можливо, зумовлено наявністю популяції довгожителів, меншим ступенем забруднення навколишнього середовища, в тому числі і радіаційного [2, с. 392-400].

Фізіологічний та медико-біологічний стан визначається індивідуальними темпами старіння організму, психологічний – самооцінкою особи. Отож старість – це природний стан організму, який часто не збігається з календарним віком особи. Саме тому виникнення у особи права на соціальне забезпечення пов'язують із настанням такого юридичного факту як пенсійний вік: для чоловіків та жінок – 60 р.

Під тимчасовою непрацездатністю розуміємо неспроможність особи здійснювати трудову діяльність унаслідок короткотривалих обставин об'єктивного характеру [5].

Юридичні факти, що зумовлюють тимчасову непрацездатність громадянина, можна розділити на три групи.

Перша група визначає фізичну нездатність особи виконувати трудові обов'язки. До неї відносяться: хвороба особи (загального або професійного захворювання); травма як пов'язана, так і не пов'язана з нещасним випадком на виробництві; вагітність та пологи.

Друга – визначає неможливість виконувати роботу через необхідність догляду за іншим членом сім'ї, а саме: за хворою дитиною; за хворим членом сім'ї; за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 16 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; за дитиною до трьох років.

Третя група визначається обставинами, викликаними певними діями державних органів. Сюди відносять тимчасову непрацездатність унаслідок карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби.

Соціальний аспект поняття непрацездатності вказує на нездатність особи матеріально забезпечити себе та членів своєї сім'ї на рівні, визначеному достатнім для проживання людини (прожиткового мінімуму) в державі.

Медичний та соціальний аспекти тлумачення поняття непрацездатності визначають її зміст як соціального ризику. Як соціальний ризик непрацездатність наділена такими ознаками:

1. має виключно об'єктивний характер (настає незалежно від волі особи та не може бути усунена нею самостійно через зовнішні чинники, а не з будь-яких суб'єктивних причин);
2. обмежує (чи порушує) життєдіяльність людини та зумовлює її соціальну незабезпеченість;
3. закріплена національним законодавством як обставина, внаслідок настання якої особа може потребувати допомоги держави чи суспільства;
4. є потенційно закономірною для кожної людини, оскільки обов'язково або, як правило, трапляється або може трапитись за певних обставин.

Підсумовуючи можна зазначити, що втрата працездатності або непрацездатність є не новим як для соціального законодавства, так і для науки права соціальним забезпеченням. Свого часу саме інтенсивне використання цього поняття як у міжнародній, так і в національній практиці дало змогу сформулювати теорію непрацездатності визначення сфери соціально-забезпечувальних відносин. Відповідно до теорії непрацездатності, відносини соціального забезпечення – це відносини щодо надання допомоги за рахунок суспільних фондів лише непрацездатним громадянам. І хоча сама концепція непрацездатності є дещо застарілою в сучасних умовах – адже вона не зовсім повно визначає систему соціально-забезпечувальних відносин, – проблема законодавчого закріплення поняття непрацездатності залишається актуальною й сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божко Д. В. Становлення та розвиток правового інституту соціального забезпечення у зв'язку із тимчасовою непрацездатністю [Електронний ресурс] / Д. В. Божко // Право та інновації. – 2015. – № 3. – С. 108-114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_3_17
2. Григоров Ю.Г., Козловская С.Г., Семесько Г.М., Повороднюк В.В., Кузнецова С.М. Особенности старения населения различных регионов Украины. // Проблемы старения и долголетия. – 1994. – № 3-4. – С. 392-400.
3. Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” від 18.01.2001 № 2240 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2240-14>.
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (у редакції від 01.01.2017 р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
5. Кабаченко М. О. Тимчасова непрацездатність: деякі актуальні питання [Електронний ресурс] / М. О. Кабаченко // Публічне право. – 2014. – № 2. – С. 263-268. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2014_2_39
6. Синчук С. М. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення / С. М. Синчук // Право України. – 2003. – № 3. – С. 55–59.
7. Смирнова Н. Л. Пособия по временной нетрудоспособности как вид страхового обеспечения по праву обеспечения современной России / Н.Л. Смирнова. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=114379>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

ПРОГАЛИНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

У статті розглядаються основні проблеми ефективної діяльності центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) на сучасному етапі розвитку в Україні.

Ключові слова: адміністративні послуги, проблеми, центри надання адміністративних послуг.

The article deals with the basic problems of effective centers of administrative services (TSNAP) in the current development in Ukraine.

Keywords: administrative services, problem, administrative services centers.

Створення зручних і доступних умов для отримання адміністративних послуг є однією з головних задач, що має вирішуватися органами державної влади та місцевого самоврядування. Адже саме за якістю наданих послуг кожен громадянин оцінює турботу влади про нього та діяльність державного апарату. Реалізація цієї задачі особливо актуальна для України, де система надання адміністративних послуг на практиці виявляється непрозорою, нераціональною та такою, що досить часто не враховує інтереси громадян, що призводить до їхньої відповідної реакції.

Проблематику ключових аспектів ефективності надання адміністративних послуг досліджено у працях В. Авер'янова, О. Андрійко, І. Бондаренко, В. Долечка, О. Карпенка, І. Коліушка, В. Колпакова, А. Ліпенцева, В. Марченко, О. Оболенського, Г. Писаренко, В. Сороко, В. Тимощука та інших. Не дивлячись на велику кількість науковців, які приділяли увагу даному питанню, не можна вважати що воно повністю досліджено.

На сучасному етапі розвитку нашої держави одержанню громадськістю адміністративних послуг у регіонах сприяє розбудована мережа центрів надання адміністративних послуг. Створення цієї мережі є одним із пріоритетних напрямів реформування системи адміністративних послуг в Україні, адже, вона покликана зробити процедуру отримання адміністративних послуг швидкою, прозорою, доступною і зручною для громадян [1, с. 52]. Центри надання адміністративних послуг значно покращують якість надання адміністративних послуг, але в своїй діяльності вони мають чимало прогалин, які необхідно ліквідувати найближчим часом внаслідок проведення відповідних реформаційних процесів.

Перш за все, слід відзначити, що робота центрів надання адміністративних послуг не відповідає принципам державної політики у сфері надання адміністративних послуг, що чітко визначенні у ст. 4 Закону України «Про адміністративні послуги»[4]. Це, у свою чергу, впливає на виникнення наступних проблемних аспектів обслуговування громадян в центрах надання адміністративних послуг:

- недостатня для забезпечення належної доступності адміністративних послуг кількість ЦНАП у великих містах [5, с. 52];
- невідповідність роботи низки центрів надання адміністративних послуг вимогам Закону України «Про адміністративні послуги», зокрема щодо часу прийому суб'єктів звернень [5, с. 53];
- недостатність інформації та консультування громадян з питань надання послуг у центрах [3, с. 56];
- ненадання супутніх послуг (ламінування, ксерокопіювання, банківські послуги, фотографування, продаж канцелярських товарів) в переважній більшості центрів [2];
- вимога додаткових, не передбачених законодавством документів для надання адміністративної послуги [5, с. 56];

- необхідність самостійно погоджувати документи в інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також пропозиції отримати адміністративну послугу через посередників (приватні фірми, громадські організації, благодійні фонди, юридичні компанії тощо) за додаткову плату [2];
- недостатня кількість адміністраторів у співвідношенні з кількістю надаваних послуг [1, с. 48];
- відсутність належного технічного облаштування Центру, що виявляється через недостачу відповідних умов для очікування/заповнення документів, зручностей для відвідувачів, організації управління чергою, а також нав'язування співробітниками державних установ на додаток до обов'язкових державних платежів супутніх платних послуг [2];
- недостатня кваліфікація співробітників, що викликано відсутністю цілісної державної політики у наданні адміністративних послуг та браком повного розуміння керівництвом ЦНАП принципу «відокремлення» надавача адміністративних послуг від їх отримувача [3, с. 73].

У кожному регіоні та місті є свої переваги та недоліки в організації роботи та безпосередньо функціонуванні ЦНАП. Скажімо, характерною для більшості міст проблемою є те, що вартість публічних послуг не є уніфікованою, відповідно цінова політика в цьому контексті викликає багато питань. Крім того, деякі експерти відзначають, що однією з головних причин невисокої якості надання адміністративних послуг державними органами громадські є низький рівень оплати державних службовців та відсутність у них мотивації у задоволенні потреб громадян-клієнтів [3, с. 116].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що ліквідація хоча б частини із вказаних вище недоліків в організації роботи ЦНАП потенційно здатна суттєво і в позитивну сторону змінити ситуацію та оцінки з наданням адміністративних послуг населенню, а дальший розвиток мережі ЦНАП є нині одним із пріоритетних напрямів реформування системи надання адміністративних послуг в Україні. Деякі з названих проблем важко усунути без зміни законодавства, проте деякі з них можуть вирішуватися і без спеціальної централізованої підтримки за рахунок ресурсів кожного конкретного центру та ініціативи їх керівників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування. Збірник матеріалів / Тимощук В. П., Добрянська Н. Л., Курінний О. В., Школьний Є. О. та ін. – Київ, 2015. – 428 с.
2. Джига Т. В. Проблеми діяльності центрів надання адміністративних послуг на сучасному етапі реформування системи надання адміністративних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Т. В. Джига // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2016. – № 36. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2373/>
3. Надання адміністративних послуг в Україні: погляд з регіонів [Електронний ресурс / ред. В. В. Вернигора. – Чернігів: "Десна", 2015. – 117 с. – Режим доступу: <http://pfirs.org/produkti/book/31-1306/3-produkti.html>
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 / Відомості Верховної Ради, із змінами, згідно із Законом України від 05.01.2017, № 1798-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
5. Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: Практичний посібник, Видання 2-ге, доповнене і доопрацьоване / Бригілевич І. І., Ванько С. І., Загайний В. А., Коліушко І. Б. та ін. ; ред. Тимощук В. П. – Київ: СПД Москаленко О.М., 2011. – 432 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ю. Волкович

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність та зміст конституційного права на підприємницьку діяльність. Підприємницька діяльність є найпоширенішим видом діяльності в Україні та головним наповнювачем бюджету.

Ключові слова: конституційне право на підприємницьку діяльність, підприємницька діяльність реалізація права, умови реалізації права на підприємницьку діяльність.

In the article essence and maintenance of constitutional right are exposed on entrepreneurial activity. Entrepreneurial activity is the most widespread type of activity in Ukraine and main filler of budget.

Keywords: constitutional right on entrepreneurial activity, entrepreneurial activity realization is right, terms of realization of right on entrepreneurial activity.

На сучасному етапі громадянського суспільства право на підприємницьку діяльність представляє собою форму реалізації свободи індивіда в економічній сфері, фундамент ринкового устрою та частину господарського порядку.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Ідея цього права ґрунтується на свободі підприємницької діяльності, тобто на дійсній можливості здійснення особою на власний розсуд і ризик господарської діяльності, яка не забороняється законом, що має на меті одержання прибутку. Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується зі сторони закону. У підприємницькій діяльності держава проводить активну політику щодо захисту конкуренції. Не допустимим є обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Закон визначає види та межі монополії [1].

Без всебічної участі держави конституційне право на підприємницьку діяльність не може бути реалізоване так як, відбувається безповоротна інтеграція України у європейське співтовариство, саме тому існує потреба вдосконалення чинного законодавства у представленій сфері, приведення його у відповідність до принципів, які зазначені у чинній Конституції України. Реалізація права відбувається конкретним способом, через використання відповідних засобів з дотриманням умов [2, с. 212].

Держава ставить певні умови до осіб, які мають бажання займатися підприємницькою діяльністю:

1. Дотримання конституційних обов'язків, якщо бути точнішим то ними є вимоги, які висуваються до кожної людини (можливість займатися підприємницькою діяльністю в Україні не залежить від приналежності до громадянства України), діяти визначеним та чітко регламентованим конституційними нормами способом задля забезпечення інтересів суспільства, держави, інших людей та відповідно громадян, а саме: неухильно дотримуватися Конституції та законів України, без посягання на права і свободи, честь та гідність інших людей (ст. 68 Конституції України), не шкодити природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66), сплачувати податки і збори (ст. 67) [1].

2. Виконання вимог господарського та цивільного законодавства України:

- дотримання затверджених державою «рамки» щодо здійснення підприємницької діяльності в Україні (за колом осіб, дієздатністю і правоздатністю, вибором виду діяльності тощо);
- закон закріпив право підприємців укладати з громадянами договори щодо використання їх праці, але при укладенні трудового договору (контракту, угоди) підприємець має обов'язок забезпечити належні та безпечні умови праці, оплату праці

не нижчу від тієї, яка є визначеною законом, та її своєчасну сплату працівникам, а також інші соціальні гарантії, включаючи соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення відповідно до законодавства України;

- самостійна та ініціативна підприємницька діяльність, тобто самостійне створення підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, яка виробляється, використання матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, якщо це не обмежується законом, встановлення цін на продукцію та послуги [3, с. 185-201]

Одним з найважливіших питань при дослідженні умов реалізації конституційного права людини і громадянина на підприємництво є легалізація такої діяльності. Оскільки легалізація діяльності підприємців полягає у державній реєстрації, видачі ліцензій, отриманні патентів, сертифікації, стандартизації тощо, у процедурах, які встановлені нормативно, є обов'язковими для підприємця та реалізуються через діяльність державних органів, то вона є адміністративним заходом. Не беручи до уваги деякі кроки для підвищення ефективності механізму державної реєстрації, можна сказати, що ситуація у цьому питанні залишається недосконалою через те, що роботу у цьому спрямуванні гальмують внутрішні акти органів місцевої самоврядування відносно процедури державної реєстрації, які не просто деталізують норми Закону, а й іноді заперечують його [4, с. 185-201].

Держава здійснює підтримку підприємництва, з метою створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у таких формах:

1. сприяє організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування підприємців, підготовці та перепідготовці кадрів;
2. стимулює інноваційну діяльність, освоєння нових видів продукції та послуг;
3. надає підприємцям цільові кредити.

Але є очевидним, що кількість цих форм підтримки підприємництва є недостатньою. Держава має брати до уваги будь-яке підприємництво дивлячись через призму прав людини на підприємництво, працю, достатній життєвий рівень тощо.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, про те що право на зайняття підприємницькою діяльністю є одним з основоположних прав і свобод людини, але на даному етапі розвитку української державності законодавство, яке регулює підприємницьку діяльність, недостатньо забезпечує поєднання свободи підприємництва і конкуренції з належним захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності, а це, у свою чергу, створює необхідність звернення останніх до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, через це питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в господарському суді на сучасному етапі є нагальним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. Наукового-практичний коментар / Редкол: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.: Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х: Право, 2011. – 1128 с.
2. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / О. В. Скрипнюк. – Х: Право, 2009. – 468 с.
3. Асбйорн Е. Мінімальний рівень реалізації соціально-економічних прав // Права людини: Концепції, підходи, реалізація: Пер. з англ. / Під ред. Б. Зізік: голов. ред. Серії і автор преді. Дж. Перлін: наук. ред. В. Дубровський. – К: Вид-во «Ай Бі», 2003. – С. 185–201.
4. Політична система: сучасній проблеми розвитку громадянського суспільства і держави: У 2 т. / За ред. О. В. Скрипнюка. – К: Логос, 2010. – Т. I: Громадянське суспільство в політичній системі: теоретико-методологічний і конституційно-правовий аспекти дослідження / Авт. кол: О. В. Скрипнюк (кер.), В. В. Медведчук, О. В. Петришин [та ін.]. – 628 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ ТА НЕДОТОРКАННІСТЬ УКРАЇНИ

У статті досліджуються особливості суб'єктивної сторони складу злочину за посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, визначаються її складові елементи.

Ключові слова: злочин, суб'єктивна сторона, вина, мета, мотив.

In the article the features of the subjective side of the offense for violation of territorial integrity and inviolability of Ukraine, determined by its constituent elements.

Keywords: crime, the subjective side, wine, purpose, motive.

Стаття 2 Конституції України передбачає, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою [3]. Цілісність та недоторканність будь-якої держави є її головними характеристиками, а тому потребують особливого правового захисту. Так, стаття 110 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлює кримінальну відповідальність за посягання на територіальну цілісність та недоторканність України.

Для правильного застосування вищезазначеної статті Кримінального кодексу України, важливим є висвітлення та розуміння складу даного злочину.

Відомо, що злочином є передбачене КК України суспільно-небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом злочину [4]. Наукою кримінального права встановлено, що до складу будь-якого злочину входять: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Предметом нашого дослідження виступає саме суб'єктивна сторона складу злочину за посягання на територіальну цілісність та недоторканність України.

Однією із суб'єктивних ознак посягання на територіальну цілісність і недоторканність є вина. Виною визнається психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [4]. В свою чергу, вина містить інтелектуальний (усвідомлення і передбачення) та вольовий елемент.

Проаналізувавши наукову літературу, ми дійшли висновку, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони посягання на територіальну цілісність і недоторканність є прямий умисел [5, с. 114-115]. Положення частини 2 статті 24 КК України встановлюють, що прямий умисел характеризується сукупністю ознак: 1) інтелектуальна ознака – особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій; 2) вольова ознака – особа бажала вчинення таких дій.

Важливим елементом суб'єктивної ознаки складу злочину, передбаченого статтею 110 Кримінального кодексу України, є мета. Мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне досягти особа, що визначає спрямованість діяння; уявлення про суспільно небезпечний наслідок злочину, про ту шкоду, що, як усвідомлює винний, настане для охоронюваних кримінальним законом відносин і яка є для нього бажаною.

Мета характеризує ставлення винної особи до наслідків свого протиправного діяння. Щодо ч.1. ст.110 КК України це означає, що мета характеризує ставлення особи до зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією, яка виступає очікуваним результатом вчинюваних нею дій, передбачених ч.1 даної статті. Настання суспільно небезпечного наслідку у вигляді фактичної зміни території є ознакою складу, передбаченого ч.3 ст. 110 КК України.

На нашу думку, зазначена в ч.1 ст.110 КК України мета стосується лише перших двох форм посягання на територіальну цілісність. Адже ступінь суспільної небезпечності публічних закликів і розповсюдження матеріалів характеризується тим, що вони лише

створюють загрозу заподіяння шкоди у вигляді зміни території України іншими особами, на яких вплинули публічні заклики та заклики в розповсюджених матеріалах.

Вищезазначене знайшло своє втілення в судовій практиці. Так, вироком суду ОСОБУ_1 засуджено за ч.1 ст. 110 КК України за те, що винний скопіював з одного сайту та розмістив на іншому статті із закликами, в свою чергу «зміст цих статей його особисто не цікавив, він бажав лише розповсюджувати статті за гроші, ладен був розповсюджувати в такий спосіб публікації будь-якого змісту» [1], а іншим вироком ОСОБА_2 був засуджений за замах на розповсюдження матеріалів, при цьому винний пояснив, що «в нього не було коштів на утримання сім'ї, через що він погодився поширювати агітаційні матеріали» [2].

У третій і четвертій формах вчинення досліджуваного злочину «мета зміни меж території ...» не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони дій особи, що вчинює публічні заклики або розповсюджує матеріали із закликами, а визначає зміст заклику – спрямованість інформаційного впливу на осіб, яким ця інформація повідомляється.

У науці кримінального права було висловлено думку, що посягання на територіальну цілісність і недоторканність України у формі публічних закликів та розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, характеризується так званою «спеціальною» метою – спонукати, схилити широке коло осіб до вчинення дій, спрямованих на зміну меж території або державного кордону України, на порушення порядку, встановленого Конституцією України [5, с.116-117]. Однак, це не означає, що вчинення розгляданого злочину в цих формах не може фактично мати за мету зміну меж території України. Така мета може ставитись винною особою, але вона розглядається нею не як уявний результат своїх дій, а як можливий результат дій осіб, на які вплинуть заклики.

Щодо мотиву вчинення злочину, передбаченого статтею 110 КК України, то він не є обов'язковою ознакою посягання на територіальну цілісність та недоторканність України. Мотив має своє кримінально-правове значення як обставина, що пом'якшує або обтяжує кримінальне покарання. Мотиви вчинення дій з метою зміни меж території або державного кордону України, публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, можуть бути різними: прагнення до державної зради, ненависть до України, корисливі, особисті мотиви тощо.

Для правильного застосування положень статті 110 КК України, важливим є розуміння співвідношення мотиву і мети. Мотив є внутрішнім фактором, що спонукає особу до вчинення дій, передбачених ст. 110 КК України. А мета є внутрішнім фактором, що визначає суб'єктивну та об'єктивну спрямованість цих дій. Тому, мотив і мета є самостійними ознаками суб'єктивної сторони складу злочину за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. А отже, наприклад, наявність корисливого мотиву в діянні особи не виключає існування і реалізацію такою особою мети, зазначеної в ч.1 ст.110 КК України – зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вирок Суворовського районного суду м. Херсона у справі №668/13682/14-к від 16 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/41772024>.
2. Вирок Центрального районного суду міста Миколаєва у справі №490/8181/14-к від 18 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/39863781>.
3. Конституція України :Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.

5. Скулиш Є.Д. Злочини проти основ національної безпеки України: навчальний посібник / Є.Д. Скулиш, О.Ю. Звонарьов. – К.: Наук.-вид. відділ Нац. акад. СБУ, 2011. – 220 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

УДК 347.77/78:004.738.5

Кулініч В.О.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРНЕТІ

Стаття присвячена основним проблемам, щодо захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет та проблематиці недосконалості законодавчого регулювання цього питання.

Ключові слова: Інтернет, авторське право, інтелектуальна власність, юрисдикція.

This article focuses on the main issues relating to the protection of intellectual property in the network internet imperfections and problems of legislative regulation of this issue.

Keywords: Internet, copyright, intellectual property jurisdiction.

Розвиток України як сучасної держави, в існуючих зовнішніх та внутрішніх умовах суттєво залежить саме від перетворень в економіці держави. Зазначений розвиток, зокрема, залежить від використання в різних галузях бізнесу новітніх об'єктів права інтелектуальної власності, що виступає як об'єктом так і засобом виробництва. Історія розвитку держав з потужними економіками дає можливість зробити висновок, щодо того як інноваційна діяльність з об'єктами інтелектуальної власності впливає на розвиток економіки держав: прискорює їх зростання, а як наслідок – й всієї держави.

Зазначений гармонічний розвиток можливий лише в умовах існування реально діючого механізму захисту права інтелектуальної власності. В нашій державі ці механізми не є до кінця відпрацьованими, особливо, що стосується мережі Інтернет.

Правова основа механізму захисту прав інтелектуальної власності в Україні складається із десяти спеціальних законів та понад двадцять багатосторонніх міжнародних договорів. Проте досі не розроблено нормативно-правового акта, за яким би передбачались способи та методи захисту прав ІВ у мережі Інтернет. І це незважаючи на те, що Україна стоїть на шляху інтеграції до Європейського Союзу [2].

Будь-яку інформацію, з якою користувач може ознайомитися в мережі Інтернет, умовно прийнято називати контент», тобто будь-яке інформаційно значуще (змістовне) наповнення інформаційного ресурсу (наприклад, веб-сайту). Якщо ж мова йде про текстову, графічну, звукову та відео інформацію, що входить до складу контенту в будь-якому поєднанні, то говорять про аудіовізуальний контент». Для надання можливості доступу користувачів мережі Інтернет до аудіовізуального контенту використовуються так звані гіпертекстові «веб-сторінки», які можуть бути об'єднані та пов'язані між собою спільною темою, дизайном, посиланнями та створювати так званий веб-сайт». Розташування веб-сайту в мережі Інтернет здійснюється, як правило, на серверах, підключених до мережі Інтернет, тобто на так званих «веб-серверах». Теоретично та практично веб-сервера можуть бути розміщені у будь-якому місці планети Земля, тобто як на території певних країн світу, так і за їх межами, наприклад, на кораблі в світовому океані або в Антарктиді [1].

Цей і ускладнює можливість визначення того, хто є суб'єктом порушення авторського права, так і можливість його покарання, а як наслідок – складність покарання винних в правопорушенні осіб.

Особливістю поширення інформації, як об'єкта авторського права, в Інтернеті є те, контент може бути розміщений як автором (конкретною фізичною особою), так і посередниками, у випадках, коли автор не має правомочностей, щодо поширення твору та постачання його кінцевому споживачеві. До посередників, зокрема, належать власники майнових прав на аудіовізуальний контент та інші особи, зокрема ті, що не мають прав на поширення зазначеного контенту. У цьому випадку проблемним є визначення того, хто саме має право на поширення відповідних об'єктів авторського права.

Дослідники особливостей захисту авторського права у мережі Інтернет виділяють наступні правові проблеми захисту авторського права, викликані розвитком інформаційних технологій:

1. Відсутність нормативно-правових актів, які б регулювали дану сферу відносин; правова невизначеність багатьох ключових понять або недостатнє їх відпрацювання. Наприклад, відсутнє законодавче визначення поняття глобальної мережі Інтернет тощо.
2. Транскордонний характер використання об'єктів авторського права через мережу Інтернет. Відкриття доступу до об'єкта права інтелектуальної власності в Інтернеті дає можливість використовувати його фактично в усьому світі, тому виникають випадки, коли об'єкти авторського права використовуються користувачем мережі Інтернет на території, де відповідні норми права не діють.
3. Після розміщення об'єкта в Інтернеті виникає проблема щодо можливості простеження ким і як буде використовуватися даний об'єкт авторського чи суміжних прав. Це пов'язано перш за все з тим, що доступ до відповідного об'єкта виняткових прав відкривається одночасно для гранично широкого кола осіб, що досягає мільйони користувачів Інтернету.
4. Велика кількість (з тенденцією до збільшення) порушень авторського права, оскільки дієві механізми захисту авторського права відсутні [3, с. 73].

Ще однією складністю при захисті прав в Інтернеті є визначення юрисдикції при судових способах захисту.

За загальним правилом «суперечки про порушення майнових прав інтелектуальної власності розглядаються господарським судом за місцем вчинення порушення». Якщо порушення вчинено поза територією України, юрисдикція господарських судів не поширюється на відносини сторін, пов'язані з таким порушенням, згідно частина 4 статті 16 Господарського процесуального кодексу України [4].

Завдання юриста в цьому разі полягає у тому, щоб при подачі позовної заяви слід довести для суду, що місцем вчинення порушення права інтелектуальної власності шляхом розміщення на веб-сайті певного об'єкта, що знаходиться під захистом, це саме територія України.

В якості робочої версії варіантів тлумачення колізійної прив'язки «місце скоєння порушення» авторських прав в Україні за допомогою Інтернету, можна запропонувати наступні обставини:

1. сайт з незаконно завантаженим твором розміщений в доменній зоні UA (презюмується, що він адресований користувачам з України, але не доводить, що твір завантажено порушником в Україні);
2. сайт дозволяє купити контрафактний товар або копію твору користувачеві з України (покупка повинна складатися з оплати і доставки товару на конкретну адресу в Україні);
3. сайт містить незаконну копію твору, доступну для безкоштовного скачування користувачем в Україні (тобто призведе до появи у користувача нової постійної копії твору, збереженої на носії);
4. IP-адреса користувача, який завантажив для вільного доступу копію твору, обслуговується провайдером з України [5].

Отже, для вдосконалення механізму захисту авторського права в мережі Інтернет необхідним є внесення ряду змін до законодавства України, що б дозволили змінити його та пристосувати до умов нашого часу, як щодо інтелектуальної власності, так і суміжних питань, зокрема визначення поняття мережі Інтернет та зміни підходів до визначення юрисдикції при судовому захисті порушеного права, а також зміна практики правозастосування у зазначених спорах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Красноступ Г. Правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних з поширенням інформації за допомогою мережі Інтернет/ Г. Красноступ – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/28845>. Назва з екрану.
2. Комаха А. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет/ А. Комаха – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zahist-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-u-merezhi-internet.html>. Назва з екрану.
3. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права і суміжних прав: погляд на проблему / М. Мельников // Право України. – 2003. – № 4. – С. 72- 75.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991/ Відомості Верховної Ради України – 1992 – № 6 – С. 56.
5. Томаров И. В поисках утраченной юрисдикции/ И. Томаров – Режим доступу: <http://www.legalshift.com.ua/?p=692>. Назва з екрану.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С.Саїнчин

УДК 349.3

Лавренко Р. В.

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ І СТРАХОВІ ВИПАДКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У статті досліджується поняття соціальних ризиків та страхових випадків, висвітлюється система соціальних ризиків за діючим законодавством України.

Ключові слова: соціальний ризик, страховий випадок, безробіття, малозабезпеченість.

The article deals with the concept of social risks and insurance cases, reveals system of social risks under the current legislation of Ukraine.

Key words: social risk, an accident, unemployment, low income.

В будь-якій демократичній, соціальній та правовій державі існує своя система соціального захисту, що спрямована на матеріальне забезпечення певних категорій громадян, у випадку настання соціально значимих обставин, з метою вирівнювання їх соціального становища. Адже протягом життя людини можуть виникнути несприятливі ситуації, що вимагають надання їй підтримки та допомоги, в тому числі і з боку держави.

Теорія соціальних ризиків та страхових випадків активно почала розвиватись ще у минулому столітті. Питаннями та проблематикою зазначених категорій цікавилися, як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких: Н. Семашко, Н. Болотіна, Н. Вігдорчик, В. Догадов, Л. Забелін, Е. Мачульська, В. Роїк тощо.

Дослідження соціальних ризиків активізувалися з проголошенням незалежності України. В. Роїк визначив соціальний ризик як вірогідність настання матеріальної незабезпеченості працівників внаслідок втрати працездатності (професійні та загальні захворювання, нещасні випадки як на виробництві, так і поза ним) [5, с. 21].

У сучасній науці права соціального забезпечення загальноприйнятим є широкий підхід до тлумачення поняття соціального ризику. На думку О.Є. Мачульської, соціальний

ризик – це вірогідність погіршення матеріального становища в результаті втрати заробітку чи іншого трудового доходу, зниження рівня життя нижче прожиткового мінімуму, а також у зв'язку з необхідністю додаткових витрат на утримання дітей та інших членів сім'ї, що потребують сторонньої допомоги, та створюють необхідність соціального захисту зі сторони держави [1, с. 26].

Обставини, за яких особи можуть втратити тимчасово або назавжди засоби до існування і потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, створюють категорію страховий ризик.

Страховий випадок – це подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг, передбачених законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Поняття соціального ризику знаходиться на початковому етапі розроблення та втілення у нормативно-правовому полі. Як правило, під соціальним ризиком розуміють життєві обставини, які виникають внаслідок причин соціально-економічного характеру та призводять до негативних наслідків, наприклад, втрата заробітку, потреба в наданні додаткових соціальних послуг, зниження доходів нижче прожиткового мінімуму.

Законодавство України та наука права соціального забезпечення під соціальними ризиками розуміють такі події, як безробіття, втрата годувальника, непрацездатність та малозабезпеченість.

Тлумачення поняття страхового випадку в законодавстві різняться. Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» страхові випадки за соціальним страхуванням від нещасних випадків – це нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці; за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності – подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до цього Закону матеріального забезпечення або соціальних послуг [2].

Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» страховий випадок – це подія, через яку: застраховані особи втратили заробітну плату (грошове забезпечення) або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу; застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття), хоча правовий наслідок для особи настає один і той самий – у разі настання страхового випадку особа має право на соціальне забезпечення [3]. В одних законах на це чітко вказується у самому визначенні понять, в іншому – виходячи зі змісту низки статей закону.

На відміну від цивільного законодавства, де зобов'язання щодо виплати страхового відшкодування виникає тільки у разі настання страхового випадку, у праві соціального забезпечення у разі настання нестрахових випадків внаслідок настання нестрахових ризиків особа також має право на соціальне забезпечення. А тому, події, на випадок настання яких відбувається соціальне забезпечення, є соціальними ризиками; настання подій, на випадок яких відбувається соціальне забезпечення і в результаті настання яких особа отримує право на соціальне забезпечення, є соціальними випадками.

Можливим нестраховим соціальним ризиком є бідність (малозабезпеченість), що проявляється у відсутності достатнього матеріального забезпечення або прожиткового мінімуму. Малозабезпеченість є критерієм розмежування адресних допомог від універсальних, право на які виникає з настанням інших соціальних ризиків (безробіття, тимчасова непрацездатність тощо).

Закон України «Про межу малозабезпеченості» визначає, що межа малозабезпеченості – це величина середньодушового сукупного доходу, який забезпечує непрацевдатному громадянину споживання товарів і послуг на мінімальному рівні, встановленому законодавством [4].

Отже, проаналізувавши наукові погляди та положення законодавства, ми дійшли висновку, що соціальні ризики – це визначені законодавством фактори порушення нормального соціального становища людей через втрату працевдатності або відсутності попиту на працю, що супроводжуються настанням матеріальної незабезпеченості внаслідок втрати заробітку, додаткових витрат, пов'язаних з лікуванням, а для сімей – втратою джерела доходу у випадку втрати годувальника. А страхові випадки є підставами набуття людиною права на соціальне забезпечення у системі соціального страхування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения: учебник / Е.Е. Мачульская. – М.: Юрайт, 2010. – 582 с.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – ст.403.
3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – ст. 171.
4. Про межу малозабезпеченості : Закон України від 04.10.1994 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 42. – ст. 382.
5. Роик В.Д. Социальная защита работника в процессе труда: проблемы теории и практики: Автореф. дис. ... докт. эконом. наук. – М., 1994. – 21 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

УДК 343.6

Литвинов А.В.

МЕХАНІЗМ ВЧИНЕННЯ «КАТУВАННЯ» ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ. 127 КК УКРАЇНИ

У статті розкрито механізм вчинення катування. Описується фізичне та психологічне катування та їх методи. Зазначається взаємозалежність фізичних та психологічних катувань.

Ключові слова: фізичні катування, психологічні катування, кваліфікація злочину.

The text gives valuable information about the mechanism of committing torture. Described physical and psychological torture and their methods. Noted the interdependence of physical and psychological torture.

Key words: physical torture, psychological torture, crime qualification.

До питань, які нині перебувають у центрі уваги міжнародного права щодо заборони катування, слід віднести недостатню визначеність у кваліфікації даного складу злочину. Але наблизитись до вирішення цієї проблеми можна за допомогою визначення механізму вчинення катування, аналізу існуючих поглядів науковців з цього приводу. Так, у диспозиції ч. 1 ст. 127 КК України об'єктивна сторона досліджуваного злочину описується таким чином: «заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій». Таким чином, діяння, що утворює катування може полягати у наступному:

1. побої, що супроводжуються сильним фізичним болем, фізичним або моральним стражданням;
2. мучення, що супроводжуються сильним фізичним болем, фізичним або моральним стражданням;
3. інші насильницькі дії, що супроводжуються сильним фізичним болем, фізичним або моральним стражданням.

На наш погляд, слід виділяти щонайменше два види катування, що названі у диспозиції ст. 127 КК України, а саме – фізичні та моральні (психологічні).

Фізичні катування – це вплив на тіло людини певними предметами, засобами або частинами тіла (руками, ногами, головою), що завдають їй фізичні ушкодження та примушують вчинити дії, які суперечать її волі. Так, наприклад, К.В. Катеринчук виділяє такі методи фізичного катування: 1) удушення; 2) побиття; 3) підвішування; 4) вплив технічними та іншими засобами; 5) примусові пози; 6) сексуальне насилля [1, с. 60].

Удушення – це метод фізичного катування, який заподіюється шляхом (способом) насильницького припиненням дихання, що в подальшому може спричинити смерть. Нормальне дихання людини може бути перервано за допомогою натягування пластикового пакету та протигазу на голову, закривання носу та роту, здавлювання або стягування ший або вимушеного вдихання цементу, перцю тощо, а також шляхом занурення голови у рідину. Всі ці способи дуже поширені у практиці, деякі з них, як правило, не залишають слідів.

Побиття – численні удари, котрі не завжди призводять до якогось помітного тілесного ушкодження. Вони можуть супроводжуватись як утворенням синців, саден, так і взагалі не залишати видимих слідів. Видимі ушкодження від побиття характеризуються певними відмінностями, наприклад своєю формою, повторенням та розподілом на тілі.

Для більш чіткого поділу способів побиття можуть слугувати наслідки самого побиття. Наприклад, синці та садна на тілі людини свідчать про те, що на дану ділянку тіла діяли тупим предметом. Відповідно до цього чітко визначається один із способів побиття – тупим предметом. Розподіл та форма сліду від удару можуть копіювати контури предмета, яким були нанесені пошкодження.

Стамбульський протокол зазначає, що підвішування може застосовуватися різними способами: підвішування на хресті, коли людину підвішують до горизонтальної балки за руки, розводячи їх у різні сторони; підвішування у вигляді туші, коли жертву підвішують за підняті догори кисті рук – за обидві або за кожен по черзі; підвішування у вигляді туші догори ногами, коли людину підвішують за стопи головою донизу; «палестинське підвішування», за яким особу підвішують за передпліччя, зв'язані за спиною та прив'язані до горизонтальної балки, при цьому лікті зігнуті під кутом 90 градусів; підвішування «на жердину», коли жертву підвішують за зігнуті коліна до балки, а зап'ястя прив'язують до щиколотки [2, с. 46]

Вплив технічними та іншими засобами як метод катування може здійснюватися такими способами:

- електрошок, коли електричний струм подають через електроди, приєднані до певної частини тіла – кисті руки, стопи, пальців рук та ніг, вух, губів, статевих органів. Електричний струм, проходячи через тіло людини, завдає їй нестерпний біль в тих частинах тіла, де розміщені електроди. Під дією струму скорочуються м'язи та починаються судоми, що зрештою призводить до втрати свідомості;
- примусові ін'єкції, які, як хімічні чинники, спричиняють розлад здоров'я, а часто призводять до смерті внаслідок застосування отруйних речовин. Ці речовини, введені в організм у мінімальних дозах, діють хімічним або хіміко-фізичним шляхом, зумовлюючи за певних умов розлад здоров'я або смерть;
- термічний вплив, коли на тіло людини діють електричними пристроями, що мають здатність нагріватися (праска, паяльник) та завдавати опіки.

Катування примусовими позами (положенням) полягає у тому, що жертву зв'язують або іммобілізують у скривленому, сильно розтягнутому або в іншому неприродному

положенні, яке спричинює сильний біль та може призвести до пошкодження зв'язок, сухожилів, нервів та кровоносних судин. До способів такого методу катування відносяться: примусове стояння на двох ногах або на одній нозі, тривале стояння з піднятими догори або розтягнутими в сторони руками, сидіння навпочіпки, примусово нерухоме сидіння в тісній клітці тощо. Характерною ознакою цього методу катування є те, що всі його способи не залишають слідів.

Катування сексуального характеру починають з примусового оголення особи. Саме в оголеному та безпорадному стані людина гостро відчуває свою незахищеність. У оголеній особі посилюється відчуття страху, бо саме голизна є першою ознакою стати жертвою катування. «Крім того, частиною сексуального катування є словесні погрози, ображення й насмішки сексуального характеру, оскільки вони поглиблюють приниження і його образливі аспекти, що є невід'ємною частиною цієї процедури. Грубе обмацування жінок в усіх випадках травмує їх і вважається катуванням» [2, с. 48]. Сексуальні катування – це вид катування, який дуже важко відмежувати від психологічного виду, оскільки при цьому методі мають місце як фізичні, так і психологічні травми.

Насправді на практиці дуже важко відрізнити види катування один від одного, і фактично поділ на фізичні та психологічні їх види є штучним. Приводом для цього твердження є те, що фізичні катування можуть лишати по собі значні психологічні проблеми, а психологічні зловживання призводять до фізичних травм [3, с. 167].

Моральне (психологічне) катування – це вид катування, за допомогою якого здійснюється вплив на психіку людини, що призводить до послаблення чи пригнічення її волі, викликає відчуття безпорадності й душевного страждання. При цьому на тілі людини відсутні зовнішні прояви катування (які можуть бути лише при фізичному катуванні). Цей вид катування має такі характерні ознаки: 1) послаблення та пригнічення волі особи; 2) безпорадність та душевне страждання; 3) відсутність будь-яких слідів катування.

Методами морального (психологічного) катування:

- присутність при катуваннях інших людей;
- приниження, що включає в себе словесні образи або примушування до дій, які принижують особу;
- погрози, що переважно застосовуються для того, щоб людина почала відчувати страх не лише за своє життя, а й за життя членів своєї сім'ї. Крім того, сюди відноситься погроза смерті, тюремного ув'язнення, імітація смертної кари, а також погроза вчинити фізичні катування або погроза нападу тварин;
- пригнічення волі, за допомогою якого примушують визнавати свою безпомічність, порушувати заборони, вчинювати дії, що суперечать волі або завдають шкоду іншим людям;
- позбавлення людини життєво необхідних засобів. Суть цього методу катування полягає в тому, що, порівняно з іншими методами, він не спричиняє сильного фізичного страждання та не залишає слідів. Цей метод має такі способи: обмеження в площі, антисанітарні умови, відсутність доступу до туалету, нераціональне харчування або зараження їжі і води, підвищення температури приміщення, відмова в праві усамітнення, позбавлення світла, звуку, сну, почуття часу, медичної допомоги, рухової активності, втрата контактів із зовнішнім світом тощо.

Важливим при кваліфікації є те, що для встановлення об'єктивної сторони катування достатньо встановити факт вчинення побоїв, мучення або інших насильницьких дій, що заподіюють сильний фізичний біль або фізичне чи моральне страждання.

Злочин вважається закінченим з моменту вчинення вказаних діянь, тобто має формальний склад. Таке законодавче рішення пов'язане з тим, що суспільна небезпека злочину обумовлена, перш за все, не суспільно небезпечними наслідками у вигляді певної шкоди здоров'ю, а характером вчинюваних дій і метою їх вчинення [3, с. 173].

У випадку катування із спричиненням умисного тяжкого тілесного ушкодження або смерті загальним суб'єктом вчинені діяння потребують додаткової кваліфікації за ст. ст. 121

або 115 чи ст. 119 КК України. Спричинення середньої тяжкості та легких тілесних ушкоджень, а також необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження повністю охоплюється складом злочину та додатковою кваліфікацією за відповідними статтями Особливої частини не потребує.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Катеринчук К.В. Відмежування катування від суміжних складів злочину / К.В. Катеринчук // Право України. – 2005. – № 9. – С. 59–62.
2. Стамбульський протокол. Руководство по эффективному расследованию и документированию пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания [текст]: серия публикаций по вопросам профессиональной подготовки. №8 / ООН. – Нью-Йорк – Женева, 2001. – 84 с.
3. Телесніцький Г. Н. Кримінально-правова характеристика катування за законодавством України та інших країн / Г. Н. Телесніцький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 1(3). – С. 166-175.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. С. Саїнчин

УДК 347.121.1

Ліпко Т.В.

ПРОБЛЕМА ЗАБОРОНИ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

У статті викладено результати дослідження права на життя та здійснено аналіз смертної кари як гарантії права на життя.

Ключові слова: право на життя, юридичні гарантії, заборона смертної кари.

The article presents the results of a study right to life and analysis of the death penalty as a guarantee of the right to life

Key words: right to life, legal guarantees, death penalty.

Право на життя є невід'ємним елементом будь-якої правової держави. Проблеми захисту права на життя набувають актуального характеру й у зв'язку з бойовими діями на сході України, ситуацією, що склалася в анексованій РФ Автономній Республіці Крим.

Право на життя є невід'ємним правом людини, без захисту та гарантування якого втрачають цінність всі інші права. В Україні на законодавчому рівні право на життя окрім Конституції України закріплюється главою 21 Цивільного кодексу України [4].

Невід'ємність права на життя гарантується заборонаю смертної кари в Україні, що виходить з норми Конституції відповідно до якої обов'язком держави є захист життя людини. Право на життя відображається в таких положеннях Конституції, як заборона катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, покарання чи поводження; заборона медичних, наукових та інших дослідів на людині без її згоди [3].

Скасування права людини на життя не може відповідати Конституції України, тому застосування смертної кари, як міри покарання, є позбавленням цього права. Навіть у межах положень, які визнані законом, це є факт невідповідності Конституції, оскільки йдеться про неприпустимість скасування конституційного права на життя законом. Механізм недопущення скасування наявних конституційних прав і свобод привнесенні змін до Конституції передбачений у статтях 157 та 159 Конституції України. Конституційний Суд України щоразу застосовує це правило, коли дає висновок про законопроект стосовно внесення змін до Конституції [3].

Проблема застосування смертної кари вирішується неоднаково в країнах з різними правовими системами так існує абсолютна заборона смертної кари як на практиці, так і на законодавчому рівні (переважна більшість держав Європи); заборона смертної кари *de facto*, тобто незастосування її на практиці зі збереженням правових норм, що роблять можливим застосування такого різновиду покарання (наприклад, Російська Федерація, Південно-Африканська Республіка, Кенія, Камерун, Туніс та ін.); активне застосування смертної кари на практиці (наприклад, Афганістан, Північна Корея, Японія, США та ін.) [5].

Проблема застосування такого різновиду покарання як смертна кара та неможливості його використання набуло особливої актуальності після завершення Другої світової війни та прийняття Загальної декларації прав людини. Аргументом проти застосування смертної кари як виду покарання частина науковців наводять те, що права людини не є октройованими (тобто дарованими) державою. В країнах, в яких на рівні законодавства заборонено використання смертної кари, передбачається абсолютність права на життя та стверджується неможливість прийняття рішення про позбавлення особи життя будь-яким органом чи посадовою особою.

Більшість країн Європи проголосили заборону застосування смертної кари як покарання (окрім Республіки Білорусії). Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини внесла вагомий внесок у процесі заборони смертної кари. Ст. 2 Європейської конвенції передбачається виняток, відповідно до якого особу може бути примусово позбавлено життя на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання її винною у вчиненні злочину, за який законодавством передбачається таке покарання [2, с. 17]. Прийняття Протоколу № 6 повністю заборонило використання смертної кари. Відповідно до ст. 1 цього Протоколу смертна кара скасовується, нікого не може бути засуджено до такого покарання або страчено. Винятком можуть бути випадки, коли держава передбачає у своєму законодавстві смертну кару за діяння, вчинені під час війни або невідвортної загрози війни. 3 травня 2002 року був підписаний Протокол № 13, який проголошує абсолютну заборону смертної кари і який набув чинності 1 липня 2003 року. Попри те, що не всі держави-члени Ради Європи ратифікували Протокол № 13, Європу можна вважати зоною, вільною від смертної кари [2, с. 21].

Частина країн заборонила смертну кару *de facto*, тобто це покарання не застосовується на практиці, але правові норми, що санкціонують такий вид покарання існують. Отже, в таких країнах передбачається можливість позбавлення людини життя з боку держави, тобто за державою визнається право на вирішення подальшого існування людини. Проте навіть якщо в таких країнах виносяться смертні вироки, то вони не виконуються, або ж діє мораторій на винесення таких вироків. Смертна кара *de facto* не використовуються такими державами, як Алжир, Гана, Кенія, Малі, Південна Корея, Російська Федерація, Того та інші [5]. Серед таких країн можна виділити дві групи: 1) ті, де продовжують виноситися смертні вироки; 2) ті, де діє мораторій на винесення смертних вироків.

Незважаючи на досить вагомні аргументи прихильників заборони смертної кари, які звертають увагу на недосконалість судової системи та на велику кількість судових помилок при винесенні таких вироків статистика свідчить про збільшення кількості смертних вироків у 2015 році у порівнянні з 2014 роком. Правозахисна організація Amnesty International повідомляє, що 2015 року було приведено до виконання 1634 смертних вироків у 25 країнах світу. Наголошується, що в 2014 році смертних вироків було приведено до виконання на майже 50% менше: тоді стратили 1061 людини в 22 країнах [1].

«Лідерами» у виконанні смертних вироків на сьогодні є Китай, Іран, Саудівська Аравія, США і Пакистан. У законодавстві цих держав не виключається можливість примусового позбавлення особи права на життя з боку держави. Страта для держав в яких дозволена смертна кара є превентивним засобом щодо скоєння нових тяжких злочинів з боку злочинця шляхом його фізичного усунення, так і як метод залякування потенційних кримінальних правопорушників загрозою смерті.

У деяких країнах, де не заборонена смертна кара така міра покарання застосовується не лише за вбивство, а й за інші злочини такі як одержання хабара у великих розмірах, сутенерство, викрадення, продаж та виготовлення фальшивої валюти (Албанія), торгівлю на чорному ринку (існувала в Мозамбіку до 1990 року).

На сьогодні тривають дискусії щодо доцільності такого виду покарання як смертна кара. Зважаючи на цінності, що проголошуються Конституцією, держава повинна приділяти належну увагу забезпеченню кожній людині повноцінну реалізацію її права на життя та створенню необхідних умов, що виключають злочини проти життя, здоров'я, волі та гідності особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Amnesty International. Death penalty 2015: Facts and figures [Електронний ресурс] / Amnesty International – Режим доступу до ресурсу: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/04/death-penalty-2015-facts-and-figures/>.
2. Конвенція про захист прав людини та основних свобод із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11 // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – Вип. 2. – С. 15-32;
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
4. Цивільний кодекс. Затверджений від 16.01.2003 № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 1. – С. 35.
5. Чистякова Ю. В. Правова знакова конструкція «право на життя» в різних правових системах / Ю. В. Чистякова // Актуальні проблеми держави і права. – 2011.– Вип. 62. – С. 537-544. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_62_74.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. С. Саїнчин

УДК 347.9

Маліченко В.Ю.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ЯК ГАРАНТІЯ СВОЄЧАСНОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

У статті розглядається позиції вчених щодо визначення поняття та проблем процесуальних строків у цивільному процесі. Визначається питання про «службові строки».

Ключові слова: цивільний процес, процесуальні строки, перебіг процесуальних строків.

In the article the position of scientists on the definition of problems and procedural deadlines in civil proceedings. Determined question of «terms of service».

Key words: civil procedure, procedural terms, the progress of procedural deadlines.

Відповідно до ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків.

Строки в цивільному процесі відіграють важливу роль не лише в контексті своєчасного здійснення судочинства з мінімальними втратами часу, але й, на нашу думку, є визначальними категоріями при забезпеченні гарантій здійснення суб'єктами цивільних процесуальних відносин суб'єктивних процесуальних прав і виконанні покладених на них цивільних процесуальних обов'язків.

ЦПК України хоча й не містить нормативного визначення «процесуальні строки», але встановлюючи в ст.67 ЦПК види процесуальних строків, законодавець в загальному вигляді визначає їх як строки, встановлені законом, а якщо не визначені законом – встановлені судом, в межах яких вчиняються процесуальні дії [1]. В науковій літературі висловлені різні міркування щодо змісту поняття процесуальних строків, але єдність поглядів в цьому питанні стосується лише однакового тлумачення словосполучення «процесуальні строки», як певного періоду у часі, який регламентований в законі або встановлений судом.

М.Й. Штефан зазначав, що цивільні процесуальні строки поряд з іншими цивільними процесуальними засобами покликані забезпечити гарантованість, реальність і оперативність судового захисту суб'єктивних прав заінтересованих осіб, які беруть участь у справі, та інтересів держави [2, с. 180]. Р.О. Стефанчук під цивільним процесуальним строком розуміє «встановлений законом або судом період в часі, впродовж якого може або повинна бути здійснена певна процесуальна дія учасником цивільного процесу» [3, с. 85]. З наведеного видно, що автори обмежують коло можливих суб'єктів, для яких встановлено процесуальні строки лише учасниками цивільного процесу. В цьому контексті виникає питання, чи підпадають під дію відповідних норм процесуального закону процесуальні дії, що здійснюються судом? Відповідь може бути тільки позитивною, оскільки провадження в цивільних справах здійснюється шляхом вчинення судом на певних етапах окремих процесуальних дій, визначених ЦПК України.

Я.П. Зейкан зазначає, що процесуальний строк – це встановлений законом, або призначений судом проміжок часу, з яким процесуальний закон пов'язує можливість або необхідність вчинення конкретних процесуальних дій або настання певних правових наслідків [4, с. 126]. Уникаючи відповіді на питання про можливих суб'єктів процесуальних дій, він, посилаючись на В.І. Тертишнікова, наводить його зауваження, що не є процесуальними строки, встановлені законом для судді або суду. Таку позицію він обґрунтовує тим, що правила про них містяться не у главі про процесуальні строки, а у главі, наприклад, про провадження у справі до судового розгляду.

Тому В.І. Тертишніков пропонує їх іменувати службовими [5, с. 83]. З таким підходом не можна погодитись, оскільки ЦПК України не містить виключень в нормах, які регламентують процесуальні строки. Оскільки Глава 6 «Процесуальні строки» міститься у Розділі I «Загальні положення», тож ці норми є визначальними для всіх видів проваджень, під їх дію підпадають процесуальні дії всіх суб'єктів цивільних процесуальних відносин.

Підтвердженням того, що ці норми, які регулюють процесуальні строки, визначені у Главі 6 «Процесуальні строки» Розділу I «Загальні положення» судочинства є основоположними у процесуальній діяльності суду, як суб'єкту цивільних процесуальних відносин, є підходи щодо класифікації процесуальних строків. Покладаючи різні підстави в основу класифікації процесуальних строків, усі науковці, в тій чи іншій мірі розглядають суд як суб'єкт, який або самостійно встановлює певний процесуальний строк, або виконує певну процесуальну дію у встановлений процесуальний строк як обов'язок.

У теорії цивільного процесу найбільш поширеним є підхід за яким процесуальні строки поділяються на види за такими ознаками: 1) за способами визначення (ст.67 ЦПК) поділяються на встановлені законом і встановлені судом. Встановлені законом за чіткістю визначення є абсолютно визначеними (ч.3 ст.122 ЦПК); відносно визначеними (встановлений судом строк для пред'явлення заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя не може бути більшим двох місяців (ч.2 ст.265 ЦПК); 2) за суб'єктами вчинення процесуальних дій процесуальні строки поділяються на встановлені для суду та осіб, які беруть участь у розгляді справи; 3) за тривалістю вчинення процесуальної дії [1].

В.І. Тертишніков крім зазначених вище пропонує в основу класифікації ще покласти таку ознаку, як характер здійснюваної процесуальної дії. За такою ознакою він пропонує виокремлювати загальні процесуальні строки та спеціальні процесуальні строки [5, с. 296–297]. До першої групи вчений, наприклад, пропонує віднести загальні строки розгляду

справи у суді першої інстанції – не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі. Друга група – це спеціальні процесуальні строки, наприклад, один місяць встановлено для розгляду таких категорій справ як стягнення аліментів, поновлення на роботі.

Визначаючи строки розгляду цивільних справ, законодавець закріпив нову категорію «розумні строки» (ч.1 ст. 157 ЦПК) – суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – не більше одного місяця. У постанові № 11 Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» у п.3 зазначено, що розумним вважається строк, що є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невинуватених зволікань) судового захисту.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що категорія «процесуальні строки» має важливе значення для забезпечення стабільності цивільних процесуальних правовідносин. Дотримання процесуальних строків є гарантією належного здійснення цивільного судочинства. Тож однакове розуміння сутності і значення процесуальних строків буде сприяти єдності судової практики на виконання завдань цивільного судочинства щодо забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р., № 1618–IV // ВВР України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. Й. Штефан. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.
3. Цивільний процес : навч. посіб. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін. ; за ред. Ю. В. Білоусова. – Київ : Прецедент, 2006. – 293 с.
4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. Я.П. Зейкена. – Харків : Право, 2011. – 1352 с.
5. Тертишніков В.І. Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник / Тертишніков В.І., Бичкова С. С., Бобрик В. І. та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. – Київ : Атіка, 2006. – 384 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.С. Саїнчин

УДК 342.565

Мовчан О.М.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ ЯК ПРИНЦИПІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті надається поняття юрисдикції, принципів спеціалізації і територіальності, які лежать в основі побудови та діяльності судової системи України. Значна увага приділяється обґрунтуванню необхідності існування даних принципів.

Ключові слова: судова система, юрисдикція, спеціалізація, територіальність.

The article is provided notion of jurisdiction, the principles of specialization and territoriality underlying the construction and activities of the judicial system of Ukraine. Much attention is paid to grounding necessary existence of these principles.

Key words: judiciary, jurisdiction, specialization, territoriality.

Правильно організована система судів є однією з гарантій справедливого й ефективного суду. Система судів будується на певних принципах, що є і її принципами організації та поєднання усіх ланок між собою. Зокрема, такими принципами є спеціалізація та територіальність.

Характерною рисою організації судової системи України є розподіл юрисдикцій. Під юрисдикцією розуміється компетенція, якою наділені суди, щодо розгляду справ і ухвалення у них обов'язкових рішень. Такі рішення є остаточними і не можуть бути переглянуті у позасудовому порядку.

Ускладнення суспільних відносин та їх правового регулювання зумовлює застосування принципу спеціалізації. Він є одним з факторів забезпечення права на правосуддя, оскільки ця вимога пов'язана з необхідністю розгляду справи компетентним судом. Компетентний суд – це не тільки суд, уповноважений здійснити правосуддя у повному обсязі з винесенням рішення за суттю, а й суд, у фаховості якого впевнена особа, яка до нього звертається. Але не лише судді, а й взагалі правники не можуть бути компетентними в усіх сферах правовідносин – вони неспроможні охопити весь нормативний масив, який застосовується в Україні. Тому Конституцією України спеціалізація визнана принципом для побудови системи судів загальної юрисдикції [1].

Загальна юрисдикція, в залежності від предмета судових спорів, поділяється на окремі види спеціалізованих юрисдикцій. Метою такого поділу є покращення якості та оперативності вирішення судових справ, а також, забезпечення ефективності механізму захисту прав і свобод людини у певних правовідносинах.

Принцип спеціалізації вчені трактують по-різному, але усі підходи можна звести до двох основних.

Відповідно до першого підходу у системі судів загальної юрисдикції, поряд із загальними судами (місцевими та апеляційними), утворюються і діють спеціалізовані суди (наприклад адміністративні, господарські). Вершину спеціалізованих судів становлять вищі спеціалізовані суди, останньою інстанцією є Верховний Суд України. Такий підхід було реалізовано у законодавстві про судоустрій до прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Відповідно до другого підходу система судів загальної юрисдикції складається з вертикалей, які спеціалізуються на вирішенні справ відповідних юрисдикцій – кримінальної, цивільної, господарської та адміністративної. Вертикалі мають таку структуру: місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд на вершині всіх вертикалей. Саме такий підхід втілено у чинному Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 2 ст. 17). Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди [2].

Згідно досвіду цивілізованих країн, спеціалізація може здійснюватися за галуззю права чи інститутом, що регулює певні суспільні відносини (галузева спеціалізація), або за суб'єктами цих відносин (суб'єктна спеціалізація). Галузева спеціалізація найчастіше реалізується через утворення окремих, а деколи й ієрархічно побудованих судових установ (Німеччина, Франція, Австрія, Іспанія), а суб'єктна – через організацію всередині судових органів певних підрозділів (колегій, палат, відділень), в яких розглядаються справи щодо правовідносин за участю спеціального суб'єкта – неповнолітніх, військовослужбовців, орендарів, подружжя та ін. (Франція, Німеччина, Італія, Канада, Англія) [4, с. 6].

Поряд зі спеціалізацією принципом побудови системи судів загальної юрисдикції Конституцією України визнано територіальність. Цей принцип втілено і в ч. 1 ст. 17, частинах 2–3 ст. 19 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Відповідно до цього принципу суди утворені, виходячи з потреби наближення судочинства до людини, тобто їх юрисдикція охоплює саме певну територію держави. Зазначив це і КСУ: «Принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України» [3].

Отже, принцип територіальності вимагає чіткого визначення місця розташування суду і території, на яку поширюється його юрисдикція. Він забезпечує територіальне розташування компетенції однорідних судів і тим самим визначає межі судового округу (дільниці), а також, не тягне за собою автоматичної прив'язки судового округу до території певної адміністративно-територіальної одиниці, які існують у державі.

Вимога принципу за законом полягає в тому, що мережа судових органів має рівномірно поширюватись на всі адміністративно-територіальні одиниці України. З цього логічно випливає, що судові округи судів відповідних рівнів повинні мати однакове співвідношення з адміністративно-територіальними одиницями, на які поширюється юрисдикція судів.

Реалізація зазначеного принципу є одним з шляхів застосування права людини на законний суд, якому підсудні всі справи, юридичний спір по яких виник на території певного судового округу, а також покликано посилити незалежність суду від інших державних органів та органів місцевого самоврядування. Організація судів за принципом територіальності спрямована на забезпечення наближеності місцевих та апеляційних судів до людей. Це є важливою гарантією для вирішення судових спорів у розумні строки в умовах ускладнення правових відносин і збільшення кількості правових конфліктів.

Таким чином, принципи спеціалізації та територіальності, втілені у системі судів України, насамперед, у системі судів загальної юрисдикції, з метою найкращого забезпечення якісного і неупередженого судочинства. Принцип спеціалізації дістає вияв у розподілі судової юрисдикції між різними судами за єдиним критерієм, який поєднує галузь правовідносин і вид судочинства. Принцип територіальності передбачає забезпечення географічної наближеності судів до людей. Необхідність посилення гарантій незалежності судів обумовлює недоцільність ототожнення цього принципу з адміністративно-територіальним устроєм країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – С. 7.
3. Рішення у справі щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції від 12.07.2011 року // Вісник Конституційного суду України. – 2011. – № 6. – 107 с.
4. Шишкін В. І. Судові системи країн світу: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – Кн. 2. – С. 6.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УДК 342:321.013

Пасенчук Н.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

У статті розглядаються сучасні проблеми державотворення в Україні. Розкриваються зміни в конституційно-правовому статусі Президента України в умовах

переходу країни від президентсько-парламентської республіки до парламентсько-президентської. Акцентується увага на реформуванні національного законодавства України у сфері судочинства.

Ключові слова: Конституція України, парламентсько-президентська форма правління, Вища рада правосуддя, суддівське самоврядування.

The article deals with the problems of state creation of Ukraine. It reveals changes in the constitutional legal status of the President of Ukraine in conditions of transition of the country from presidential-parliamentary republic to parliamentary-presidential one. It is focused on reforming the national legislation of Ukraine in the sphere of justice.

Keywords: the Constitution of Ukraine, parliamentary-presidential form of government, the High Council of Justice, judicial authorities.

На сучасному етапі державотворення продовжується пошук оптимальних форм організації державно-правового буття. Зміст сучасних державотворчих проблем України відповідає потребам трансформації української держави до правової, соціальної, демократичної, а українського суспільства – до громадянського.

Мета статті: окреслити загальні тенденції та визначити основні напрямки теоретичного обґрунтування сучасних державотворчих проблем, що характеризують розвиток України на новітньому етапі її незалежного існування.

Україна пройшла складний та суперечливий шлях конституційного реформування, який спирається на історичні традиції державного врядування, враховує стан політичної та правової культури, чітко спрямовується на пошук оптимальної моделі з орієнтацією на високі стандарти європейського конституціоналізму, демократії та верховенства права.

Дискусію щодо пошуку оптимальної форми правління в Україні було розпочато в середині 90-х рр. ХХ ст. під час розробки та прийняття Конституції України, і в той час більшість схилилася саме до президентської республіки. Але під час конституційної реформи 2004 р. конституційна теорія та практика поступово еволюціонували до парламентсько-президентської республіки. Разом з тим події у державному, правовому та політичному житті України засвідчили недосконалість такої моделі, в яку було закладено багато суперечностей та неузгодженостей між повноваженнями окремих гілок влади. Таким чином, перед українською наукою конституційного права постало завдання пошуку та обґрунтування шляхів подальшого вдосконалення конституційної моделі розподілу влади. З огляду на певний негативний досвід існування парламентсько-президентської моделі, і передусім її нестабільність, вважалося за доцільне повернення до президентської республіки. Зміни до Конституції, внесені Верховною Радою у 2010 – 2011 роках, переорієнтовано на запровадження президентсько-парламентської моделі.

Сьогодні, після політичних подій у листопаді 2013 року – лютому 2014 року й ухвалення Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» № 742-VII від 21 лютого 2014 року форму державного правління змінено з президентсько-парламентської республіки на парламентсько-президентську. Конституційно-правовий статус Президента еволюціонував залежно від зміни форми державного правління: президентсько-парламентської республіки – на парламентсько-президентську чи навпаки [1, с. 53].

Законом розширено повноваження Верховної Ради у формуванні Кабінету Міністрів і водночас звужено повноваження в цьому аспекті Президента. У парламенті України з депутатських фракцій та позафракційних народних депутатів на основі узгодження їхніх політичних позицій формується коаліція (парламентська більшість), яка й вносить пропозиції Президенту щодо кандидатури Прем'єр-міністра, а також щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів [2, с. 83]. Верховна Рада за поданням Президента призначає Прем'єр-міністра України, міністра оборони, міністра закордонних справ, а за поданням Прем'єр-міністра – всіх інших членів уряду, голову Антимонопольного комітету, голову Державного комітету телебачення та радіомовлення, голову Фонду державного майна. Вона вирішує

питання про відставку Прем'єр-міністра та членів уряду. Парламент призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Президента голову Служби безпеки України. Відповідно до Конституції та закону України парламент здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів [пункти 12, 12¹, 13 ч. 1 ст. 85 Конституції].

Згідно із Законом України від 21 лютого 2014 року значно ширшими стали повноваження Голови Верховної Ради. Так, змінено положення, відповідно до якого Голова парламенту «організує підготовку питань до розгляду на засіданнях Верховної Ради України», на об'ємніше за змістом: «організує роботу Верховної Ради України, координує діяльність її органів» [п. 2 ч. 2 ст. 88 Конституції]

Цим законом розширено й коло повноважень Кабінету Міністрів, які за Конституцією в редакції 1996 року належали Президентові України. Так, урядові надано повноваження утворювати, реорганізовувати та ліквідувати відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади; призначати та звільняти з посад за поданням Прем'єр-міністра керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України [п. 9¹, 9² ст.116].

Більшої конкретики набувають напрямки реформування української держави та її правової системи на сучасному етапі. Зокрема, найбільш яскравими прикладами є запроваджені в Україні закони «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [3] та «Про судоустрій і статус суддів» [4].

Зміни до Конституції України щодо правосуддя передбачають: реорганізацію Вищої ради юстиції у Вищу раду правосуддя (ВРП); позбавлення Президента права створювати суди; закріплення за Парламентом повноважень зі створення, ліквідації й реорганізації судів; позбавлення Верховної Ради повноважень призначати суддів безстроково й давати згоду на їхнє затримання й арешт із передачею останніх повноважень до ВРП; позбавлення Президента, Парламенту й з'їзду суддів права звільняти суддів Конституційного Суду – суддю можна буде звільнити лише за рішенням не менше двох третин складу КС [3, с. 85].

Метою закону щодо правосуддя є вдосконалення положень Конституції України та посилення існуючих гарантій незалежності суддів, підвищення ефективності судової влади, а також встановлення конституційних засад, які даватимуть змогу провести повноцінну судову реформу і забезпечити право громадян на справедливий судовий розгляд.

У законі "Про судоустрій і статус суддів" прописаний порядок відбору та призначення на посаду судді. Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС) проводить кваліфікаційний іспит, перевірку кандидатів в рамках законодавства з протидії корупції, а також конкурс на заміщення вакантних посад судді [4, с.91]. Новий закон скасовує чотирирівневу судову систему. З неї зникнуть вищі спеціалізовані суди (Вищий адміністративний, Вищий господарський та Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ). Відповідно до ухваленого закону, в Україні діятиме трирівнева судова система – це суди першої інстанції, апеляційні суди і Верховний Суд. Мінімальний стаж судді змінюється з 3 до 5 років.

Верховний Суд, відповідно до закону, здійснюватиме правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції. До того ж зміниться структура самого Верховного Суду. Раніше він складався з чотирьох судових палат з різною спеціалізацією. Тепер же складників п'ять: чотири касаційні суди (адміністративний, господарський, кримінальний, цивільний) та Велика палата Верховного Суду.

Законотворці, лояльні до новоприйнятого закону, стверджують, що таку трансформацію запровадили задля ліквідації штучно створених інститутів. Мовляв, вищі спеціалізовані суди були створені як прокладка для впливу на судову систему в ті часи, коли влада хотіла контролювати всі процеси і не могла собі цього дозволити через Верховний Суд.

Щоправда, вищі спеціалізовані суди все ж будуть працювати “для розгляду окремих категорій справ” до створення в новому порядку і в оновленому складі Верховного Суду. Останній, до речі, запрацює на базі старого Верховного Суду і трьох вищих судів – Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського та Вищого адміністративного суду.

Новий закон дещо обмежив колишню суддівську недоторканність. Служителя Феміди може бути затримано, коли Вища рада правосуддя надала згоду на затримання судді у зв’язку з кримінальним чи адміністративним правопорушенням; коли затримання відбувається під час чи відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Варто додати, що раніше затримання і обрання запобіжного заходу до суддів могли бути здійсненими тільки зі згоди Верховної Ради.

Багато функцій, котрі раніше були закріплені за президентом, парламентом та Вищою радою юстиції, перейшли до Вищої ради правосуддя. Вища рада правосуддя надає згоду на затримання судді. Крім того, вона на базі рекомендації ВККС ухвалює рішення про призначення судді і вносить таке подання президенту. Крім того, президент більше не зможе ліквідувати чи створювати суди. Віднині це можливо лише через парламент та подання до нього закону особисто президентом і тільки після консультації з ВРП.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» визначає суддівське самоврядування як самостійне колективне вирішення питань. Тобто законодавець наділив суддівське самоврядування власними управлінськими функціями, які реалізуються у вирішенні внутрішніх питань суду [4, с. 134]. Сьогодні існує невизначеність правового режиму з’їзду представників юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ, який відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 92, ч. 2 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» призначає дві особи до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [4, с. 178]. Варто більше уваги приділити регулюванню суддівського самоврядування та закріпити положення щодо членства, порядку створення, обрання членів, повноваження [4, с. 135].

Отже, на сучасному етапі державотворення України є потреба в удосконаленні певних ланок форми державного правління, які заважають належному функціонуванню системи поділу влади, стримувань та противаг між гілками державної влади, покликані сприяти підвищенню ефективності діяльності всього державного механізму, відповідальності органів влади за стан справ у державі та суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про відновлення дії окремих положень Конституції України від 21 лютого 2014 року № 742-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – ст. 143.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про внесення змін до Конституції щодо правосуддя від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – ст. 532.
4. Про судоустрій і статус суддів від 2 червня 2016 р. №1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання адміністративно-правового статусу прокуратури України за часів незалежності.

Ключові слова: прокуратура України, правовий статус, адміністративно-правовий статус.

The article considers topics of administrative and legal status of Prosecutor's office of Ukraine.

Key words: public prosecutor's office of Ukraine, legal status, administrative and legal status.

Прокуратура України як самостійний державно-правовий інститут покликана здійснювати захист прав і законних інтересів людини й громадянина, інтересів держави та суспільства. Однак невідповідність наявної моделі прокуратури міжнародним нормам і стандартам стосовно її ролі в демократичному суспільстві, насамперед щодо забезпечення прав і свобод людини й громадянина, зумовлює необхідність відповідних змін.

Питанням адміністративно-правового статусу прокуратури України присвячено роботи О.М. Бандурки, Л.М. Давиденка, В.В. Долежана, М.Ю. Івчука, П.М. Каркача, В.І. Малюги, М.І. Мичка, О.М. Михайленка, М.В. Руденка, Н.О. Рибалки, В.В. Сухоноса, М.К. Якимчука та інших авторів. Однак, не зважаючи на вагомий внесок цих науковців у науково-теоретичну базу функціонування органів прокуратури, низка важливих питань ще потребує свого вирішення у нашій державі та європейських стандартів. В науковій літературі зустрічаються такі поняття як «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус». Слово «статус» у перекладі з латинської мови означає стан, положення. Під статусом органу державної влади слід розуміти його правовий стан, що характеризується комплексом (системою) юридичних прав та обов'язків [1, с. 5–11]. Поняття «правовий статус» використовується багатьма науками, є однією із центральних в теорії держави і права та усіх без винятку галузевих юридичних науках. Проте, незважаючи на досить поширене нормативне та літературне використання цієї категорії, серед науковців немає порозуміння щодо сутності та структури правового статусу. Стосовно елементів адміністративно-правового статусу прокуратури серед науковців також не існує спільної думки.

Так, С.О. Марченкова вважає, що до сфери адміністративно-правового статусу прокурора в Україні слід віднести: його правосуб'єктність, обов'язки і права щодо представництва інтересів громадянина та держави в суді та нагляду за додержанням законів; відповідальності за неналежне виконання поставних на нього завдань. Згідно ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» органи прокуратури України:

1. становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим;
2. здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції України (254к/96-ВР) та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів;
3. захищають у межах своєї компетенції права і свободи громадян на засадах їх рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань, службового чи майнового стану та інших ознак;

4. вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення;
5. діють гласно, інформують державні органи влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення, оприлюднюють та надають інформацію за запитом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» (2939-17). {Пункт 5 частини першої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1170-VII (1170-18) від 27.03.2014}

Працівники прокуратури не можуть належати до будь-яких політичних партій чи рухів [2].

Вступаючи до Ради Європи, наша держава взяла на себе зобов'язання змінити роль і функції прокуратури шляхом перетворення її в орган, який відповідатиме принципам цієї міжнародної організації (висновок і рекомендації Парламентської Асамблеї РЄ № 190 (1995) від 26 вересня 1995 року щодо вступу України). Проте в цілому діяльність прокуратури України сьогодні ґрунтується на нормативному фундаменті, що поєднує, з одного боку, норми Розділу VII Конституції, які згідно з висновком Венеціанської Комісії, відповідають Європейським стандартам, а з другого – норми перехідних положень Конституції, які відразу викликали застереження Ради Європи й тому передбачались як тимчасові, але продовжують діяти вже протягом багатьох років і не мають чітко визначеного обмеження в часі. Діяльність органів прокуратури спрямовано на всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку й має своїм завданням захист від неправомірних посягань на:

1. закріплені Конституцією України незалежність республіки, суспільний і державний лад, політичну та економічну системи, права національних груп і територіальних утворень;
2. гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічні, політичні, особисті права й свободи людини та громадянина;
3. основи демократичного устрою державної влади, правовий статус місцевих рад, органів самоорганізації населення.

Питання адміністративно-правового статусу прокуратури і надалі є досить обговорюваним та дискусійним питанням. Наразі ж має місце тенденція до звуження повноважень органів прокуратури України. З ухваленням Кримінального процесуального кодексу України зроблено вагомий крок до вирішення проблемного питання прокурорського слідства. Актуальним на сьогодні є питання змін в адміністративно-правовому статусі органів прокуратури України відповідно до міжнародних принципів і стандартів щодо її ролі та місця в демократичному суспільстві з урахуванням історичних традицій та реального стану суспільного і державного розвитку нашої країни, зняття застережень експертів Ради Європи щодо функцій прокуратури України та захисту прав людини, суспільних і державних інтересів.

Розглядаючи питання адміністративно-правового статусу прокуратури України можна зробити такі висновки :

Під адміністративно-правовим статусом прокуратури, як суб'єкта адміністративно-правових відносин, слід розуміти систему закріплених нормами адміністративного права ознак, які визначають її роль, місце та призначення у системі правовідносин, вказують на її відмінність від інших суб'єктів та порядок взаємовідносин між ними.

В умовах реформування органів прокуратури у процесі європейської інтеграції та формування у державі системи досудового слідства нагальною є потреба системного науково-обґрунтованого вдосконалення системи адміністративно-правового статусу прокуратури України на засадах верховенства права й цінностей демократичного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Якимов А. Ю. Статус суб'єкта права (теоретические вопросы) / А. Ю. Якимов // Государство и право – 2006.–№ 4. – С. 5–11.
2. Закон України «Про прокуратуру» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12) // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.М. Риженко

УДК 343.359.3

Сінкевич А. Л.

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті розкрито сутність контрабандної діяльності. Визначено передумови розвитку контрабанди на прикордонних територіях України. Ідентифіковано ключові загрози контрабандної діяльності для формування економічної безпеки держави. Розроблено організаційно-економічні заходи по боротьбі з контрабандою на прикордонних територіях в контексті зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: прикордонні території, контрабанда, економічна безпека держави.

The article reveals the essence of smuggling activities. The preconditions of smuggling development in the border areas of Ukraine are determined. The key threats of smuggling activities towards forming of economic security are identified. The organizational and economic measures concerning struggle towards smuggling on border areas in the context of economic security changing is elaborated.

Key words: border areas, smuggling, economic security of the state.

У складній структурі правового регулювання, з розвитком та еволюцією суспільства, науки та техніки, внаслідок проведення правового реформування з'являються нові норми, настанови та правила, щодо регулювання та забезпечення нормальної роботи правових систем та структур. Але як відомо, не існує ідеальної системи, яка зможе в повній мірі заохотити потреби кожного в рамках закону, та не залишити без уваги та нагляду певні проблемні питання, які виникають у процесі життя.

Контрабанда є одним із головних чинників дестабілізації економічної системи України. Ввезення на територію нашої держави контрабандних товарів сприяє неконтрольованому насиченню внутрішнього ринку продукцією іноземного виробництва та витісненню українських товарів. В умовах недостатньої функціональної спроможності державних інститутів, високого рівня корупції та розвитку криміногенних формувань таким чином посилюються ризики і загрози дестабілізації економічної безпеки держави, адже вона посягає на встановлений порядок переміщення матеріально-товарних цінностей через кордон. Це зумовлює загострення соціально-економічної ситуації в суспільстві, погіршення якості життя населення та виникнення диспропорцій просторово-регіонального розвитку. У результаті цього значних збитків зазнають вітчизняні підприємства, в першу чергу легкої та переробної промисловості, продукція яких стає не конкурентоспроможною, а контрабандисти виводять у тіньовий обіг значні суми коштів, призначених для сплати митних платежів та дає значне укріплення та розвиток тіньовим схемам [1, с. 119].

Ця проблема є актуальною протягом тривалого часу. Важливий внесок у дослідження питань, пов'язаних з контрабандою, зробили такі науковці, як: Л.В. Багрій-Шахматов, А.Ф. Бантишев, В.М. Володько, О.В. Козаченко, П.С. Матишевський, А.А. Музика, Н.А. Мірошніченко, О.М. Омельчук, М.П. Селиванов та ін.

Незаконне переміщення товарів через державний кордон України має негативний економічний аспект, який проявляється у вигляді недоотримання у повному обсязі надходжень до Державного бюджету, стимулювання ведення недобросовісної конкуренції та деформація ринкової кон'юнктури. Також слід відзначити, що дане явище посилює кримінальні аспекти розвитку економіки, що проявляється через активізацію діяльності організованих кримінальних угруповань, цілями яких є отримання неправомірних винагород.

Географічне розташування України, проходження через її територію головних магістральних шляхів, що з'єднують Схід і Захід, а також відсутність досконалої системи контролю за кордоном на всій лінії його протяжності, особливо в умовах військового часу, збільшують ризик налагодження та зміцнення контрабандних потоків товарів, продукції, матеріальних цінностей тощо. Слід також зауважити, що такий вид злочинної діяльності посилюється в умовах високого рівня корумпованості чиновників, представників правоохоронної системи та суспільства загалом.

Не можна не відзначити той факт, що існуюча проблема має певну низку передумов, а саме:

по-перше, вигідне географічне і транспортне розташування території держави та функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити контроль за перетином державного кордону, необлаштованість і незахищеність державного кордону на більшості його ділянок. Непрозорість процесу здійснення експортно-імпортних операцій та недобросовісність окремих працівників;

по-друге, надлишкова кількість контрольних процедур при митному оформленні продукції та товарі з використанням корумпованих зв'язків переважно за участю посадових осіб митних органів, органів охорони державного кордону, а також інших контролюючих державних інституцій. Наявність такого чинника, не лише посилює дестабілізуючий вплив цього явища на економіку, але й ускладнює процеси формування ефективного інструментарію боротьби з організованими контрабандними потоками та стимулює розвиток корумпованих відносин;

по-третє, поширення практики лобіювання інтересів в органах державної влади представниками великого бізнесу.

Також слід відзначити високі ставки експортних та імпортних мит, що є недосконалістю системи митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій, що стимулює підприємців до отримання надприбутків.

Досліджуючи розвиток контрабанди на прикордонних територіях, поряд з системно-організованою злочинною діяльністю, варто підкреслити, що головними мотивами є уникнення сплати митних зборів та отримання надприбутків, доцільно виділити поширену практику здійснення дрібної контрабанди жителями прикордонних територій України, насамперед підакцизних товарів. Існуючий фактор головним чином зумовлений низьким рівнем доходів населення та відсутністю робочих місць на прикордонних територіях. А отже, така діяльність є головним джерелом доходів місцевих жителів, здійснення якої дозволяє задовольняти їх основні фізіологічні та соціально-економічні потреби. З урахуванням того, що масштаби зазначеного виду контрабанди не є настільки суспільно-небезпечними як з боку представників організованих злочинних груп, однак це не нівелює його протиправного характеру. Зазначені обставини вимагають дотримання комплексного підходу до формування організаційно-економічних механізмів боротьби з контрабандою з урахуванням об'єктивних передумов її виникнення, у тому числі й шляхом декриміналізації окремих аспектів прояву контрабандної діяльності [2, с. 133] та стимулювання процесів соціально-економічного розвитку прикордонних територій України.

Узагальнюючи, можна означити, що для ефективної протидії розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях у контексті зміцнення економічної безпеки держави передбачає реалізацію таких організаційно-економічних заходів:

- розбудова державних кордонів України та надання сучасного обладнання для захисту від незаконного перетину на всій лінії його протяжності, а також надання покращення

їх технічного оснащення сучасними засобами оформлення митних документів, фото та відео спостереження, обробки та систематизації інформації, сканування вантажів і транспортних засобів тощо обладнання;

- організація діяльності процесу митного оформлення транспортних вантажів, таким чином, результатом якого є зменшення кількості бюрократичних процедур, скорочення часу на їх проведення на засадах автоматизації, використання спеціалізованих пристроїв, обладнання та програмного забезпечення, мінімізації контактів між працівниками митниці та безпосередніми перевізниками вантажів;
- розширення переліку найменувань продукції, товарів, матеріальних цінностей та інших вантажів, на які поширюються ставки митних зборів (з подальшою можливістю їх зниження або ж скасування), відповідно до положень зовнішньоторговельних міждержавних угод, балансів виробництва та споживання продукції на внутрішньому ринку, інтересів вітчизняних експортерів та імпортерів та адаптована у відповідності до реалій сьогодення;
- декриміналізація окремих аспектів контрабанди шляхом легалізації деяких видів діяльності, що мають низький рівень суспільної небезпеки, формування ефективних механізмів і стимулів для детінізації контрабандних потоків, використання інструментів митної амністії, створення суб'єктами господарювання прозорих схем ведення зовнішньоторговельної діяльності;
- покращення кадрового складу Державної прикордонної служби України, Державної фіскальної служби України та правоохоронних органів шляхом перегляду наявних підходів до підбору працівників з обов'язковим їх проходженням перевірки на детекторі брехні, орієнтації поряд з професійними здібностями, досвідом і знаннями на наявність у них високих моральних та етичних якостей, використання інструментів ефективного розвитку, навчання та кар'єрного зростання кадрів, формування механізмів їх взаємного контролю, забезпечення прозорості діяльності цих служб і їх підзвітності громадським організаціям;
- стимулювання процесів соціально-економічного розвитку прикордонних територій України на засадах розбудови фінансової, ринкової, дорожньо-транспортної та інших видів інфраструктури, створення в їх межах технологічних бізнес-парків, венчурних та інноваційних фондів, бюджетної децентралізації та зниження рівня інерційності управління регіональним розвитком;
- провадження цілеспрямованої послідовної інформаційної політики запобігання розвитку контрабандної діяльності, що має на меті популяризацію легального ведення бізнесу, роз'яснення серед населення антисоціального характеру контрабанди та невідворотності настання відповідальності за її вчинення.

Таким чином, послідовна реалізація розроблених організаційно-економічних заходів боротьби з контрабандою на прикордонних територіях України дозволить забезпечити підвищення рівня їх інвестиційної привабливості, надходження додаткових фінансових ресурсів до Державного бюджету, декриміналізацію діяльності підприємницьких структур, захист національних інтересів держави, покращення системи перетину через державний кордон, керованість процесу балансування параметрів розвитку внутрішнього споживчого ринку, раціоналізацію міждержавних зовнішньоторговельних відносин, що в комплексі призведе до формування потужних резервів для зміцнення економічної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Басель А. Д. Контрабанда в Украине и её влияние на безопасность страны / А. Д. Басель // *Правова держава*. – 2005. – № 8. – С. 119-122.
2. Хома В. О. Сучасне розуміння контрабанди на етапі її декриміналізації / В. О. Хома, О. П. Потушинська, П. В. Пасека // *Митна безпека*. – 2013. – № 2. – С. 133-137.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. С. Саїнчин

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ВЛАДИ

Стаття присвячена розкриттю функціонуванню системи демократичної влади, що є важливим чинником життєдіяльності суспільства та його політичної системи.

Ключові слова: влада, держава, демократія.

The article elucidate the functioning of the democratic system of government, which is an important factor of society and its political system.

Key words: power, government, democracy.

Визначальною рисою сучасної демократії як суспільного устрою є підконтрольність державних органів суспільству, народу-суверену, який їх створив і надав їм державно-владні повноваження. Демократія як предмет окремого розгляду є важливою методологічною проблемою, яка покликана віднайти оптимальну формулу для розвитку та функціонування національних систем державного управління. Влада – це осмислений цілеспрямований процес, що визначає цілі, шляхи й засоби розвитку суспільства, організує відповідну діяльність його членів. Влада необхідна насамперед для організації суспільного виробництва, яке немислиме без підкорення всіх його учасників єдиній волі, необхідна для підтримки цілісності та єдності суспільства [3, с. 50-53].

З наукових джерел відомо, що влада означає реальну здатність одного з елементів існуючої системи реалізувати власні інтереси в її межах, і в цьому розумінні влада – це можливість впливу на процеси, що відбуваються всередині системи. Інші автори вважають владою можливість користуватися результатами цього впливу. В.А. Ребкало і В.А. Шахов стверджують, що влада – це відносини між людьми або групами людей, сутність яких полягає в можливості одних впливати на інших, досягаючи суспільної рівноваги [6, с. 34-42].

Влада іноді ототожнюється з її знаряддями – державою, політичною організацією суспільства, з її засобами – управлінням, а також з методами – примусом, переконанням, насильством. Дехто прирівнює владу до авторитету, котрий має багато спільного з нею, але відрізняється від влади принципово [3, с.226].

Державна влада – це вид політичної влади, що має монопольне право видавати закони, обов'язкові для всього населення, що спирається на спеціальний апарат примусу як на один із засобів для виконання її законів та розпоряджень. Державна влада означає як певну організацію, так і практичну діяльність для здійснення цілей і завдань цієї організації. У суспільному житті мають місце такі основні способи завоювання та досягнення політичної влади: політична реформа; політична революція; контрреволюція, мілітаристський спосіб; різного роду політичні перевороти. Як свідчить досвід людства, спосіб здобуття влади зумовлює характер подальшої діяльності політичних сил, які приходять до влади [2, с. 272-280].

Сучасні тенденції перетворювань і трансформації українського суспільства до демократичних цінностей ставлять перед державою низку завдань, реалізація яких породжує багато викликів, що, у свою чергу, вимагає від державних управлінців і політико-управлінської еліти високого професіоналізму, більш ширшого інноваційного мислення, знаходження нових дієвих шляхів їх вирішення та формування відповідної системи стримувань і противаг в державі [4].

Невід'ємним елементом концепції поділу державної влади як способу організації державної влади виступає система стримувань і противаг. На даний час концепція поділу влади та системи стримувань і противаг є фундаментальним елементом демократії та правової держави, що забезпечує належний рівень політичних свобод та захисту прав людини і громадянина. Ступінь реалізації цих принципів характеризує ступінь розвиненості

демократичної держави та є однією із найважливіших цінностей у системі демократії [6, с. 46-51].

У сучасному демократичному світі владу розділяють на три гілки: законодавчу (влада приймати закони), виконавчу (влада реалізовувати та організовувати дотримання законів) і судову (влада судити і карати за порушення закону). У державах з усталеними формами демократичного правління та столітніми традиціями (США, Франція, Великобританія) придержуються даної системи. Але є такі держави, наприклад, як Тайвань, що законодавчо відокремлюють контрольну, екзаменаційну, юридичну, а також засновницьку та виборчу гілку влади. У країнах з демократичною формою правління та верховенством права обрання влади є винятковим правом громадян або безпосередньо (пряним загальним голосуванням), або опосередковано (через списки членів політичних партій за пропорційного представництва). Основою стабільного функціонування системи державної влади в демократичній державі є система стримувань і противаг, яка забезпечує взаємну підконтрольність різних гілок і центрів державної влади та запобігає концентрації влади в одній гілці чи в руках однієї особи. Система стримувань і противаг передбачає конкуренцію різних органів влади, наявність засобів для взаємного стримування й підтримки відносної рівноваги сил. Система стримувань і противаг, може, з одного боку, сприяти співробітництву і взаємному пристосуванню органів державної влади, а з іншого – створювати потенціал для конфліктів, які найчастіше вирішуються шляхом переговорів, угод та компромісів між політичними силами та вітчизняними елітами. Більше того, за незбалансованої системи стримувань і противаг жорсткий поділ влади може спричинити напругу в суспільстві та протистояння гілок влади в державі [4].

Отже, функціонування влади є важливим чинником життєдіяльності суспільства та його політичної системи, бо влада пов'язує всі політико-структурні елементи в одне ціле. Поділяючись у демократичному суспільстві на законодавчу, виконавчу та судову гілки, влада стає гарантом політичного розвитку та життєдіяльності всього суспільного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікіпедія. Розподіл державної влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.
2. Власенко С. Демократія як умова розвитку національних систем державного управління: аналіз сучасних дослідницьких підходів / С. Власенко // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 43. – С. 272-280.
3. Гелей С. Політологія [Текст] : навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар. – К. : Знання, 2009. – 415 с.
4. Сурнін В.О. Принципи розподілу гілок влади як основа для створення дієвої системи стримувань і противаг / В.О. Сурнін // Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (45) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-2/doc/1/11.pdf](http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-2/doc/1/11.pdf).
5. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії / Н. Латигіна // Політичний менеджмент. – 2009. – № 3. – С. 81–91.
6. Система стримувань і противаг у сфері державно-управлінських відносин :наук.-метод. рек. / В. А. Ребкала, В. А. Шахов, Е. А. Афонін та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, М. М. Логунової, В. А. Шахова. – К. : НАДУ, 2008. – 72 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Задорожня

УТРИМАННЯ ДІТЕЙ В ПРИЙОМНИХ СІМ'ЯХ ТА ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглядається сучасний стан соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки та піклування на основі світового та вітчизняного досвіду. Розглядається проблема реформування державних закладів утримання і догляду за посиротілими дітьми, а також, законодавча база щодо вирішення в Україні проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Зазначається як існують традиційні форми прийняття дитини на виховання у сім'ю в Україні та розкривається поняття «прийомна сім'я» та «дитячий будинок сімейного типу».

Ключові слова: діти-сироти та діти, позбавлені батьківської опіки та піклування, сімейне виховання, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

The article reviews the situation of social and legal protection of orphans and children deprived of parental care on the basis of global and domestic experience. The process of reforming public institutions keeping and care orphans and a legislative base to solve problems in Ukraine orphans and children deprived of parental care. The article says about what forms of adoption of the child to education in the family in Ukraine exist and discloses such notions as "foster family" and "family-type orphanage."

Key words: orphans and children deprived of parental care, family education, foster family, family-type orphanage.

Важка соціально-економічна ситуація в українському суспільстві безпосередньо впливає на один із найбільш важливих його елементів – сім'ї, це відображається на загальному соціальному контексті, формуючи середовище, в якому ці сім'ї існують.

Якість виховання, усвідомлене виконання батьківської ролі визначають стан суспільства, сім'ї як інституту виховання та психологічне здоров'я наступних поколінь.

Важливим досягненням державної політики соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є визнання на державному рівні недосконалості їх державного утримання. Це зумовлено тим, що способи, методи їх діяльності, форми утримання та виховання в них дітей, не відповідають сучасним вимогам виховання та міжнародним нормам.

Водночас слід зазначити, що реформування державної системи опіки – складний, комплексний і тривалий процес, який потребує додаткових досліджень. Для його вдосконалення застосовується передовий зарубіжний досвід [1, с. 34].

Феномен соціального сирітства, на жаль, характерний для багатьох країн світу. Кожна держава визначає власні шляхи подолання цього явища та надання соціального захисту дітям, які залишилися без піклування батьків. Підхід влади до визначення ступеня необхідності влаштування дітей-сиріт значно різниться в залежності від країни і обумовлюється загальною ситуацією в країні, насамперед її економічною спроможністю, власне, попросту кажучи, рівнем розвитку її культури.

Міжнародний досвід роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківської опіки та піклування, свідчить про поступову відмову цивілізованого світу від утримання дітей у спеціальних закладах та орієнтацію на формування системи прийомних сімей, що найоптимальніше враховує необхідні умови життя та виховання дитини. У світі існує кілька альтернатив утриманню дітей у державних установах. Моделі деінституціалізації (тобто переміщення дітей із "масових" закладів (інституцій) в альтернативне, більш турботливе середовище, а також надання допомоги за місцем проживання, які включають у себе різнопланові заходи, наприклад, планування родини-це статеve виховання, роз'яснювальна

та просвітницька робота серед молоді щодо запобігання небажаної вагітності, усиновлення-пошук сімей, які беруть на виховання неповнолітню дитину на правах сина чи доньки й оформлюють це спеціальним юридичним актом (рішенням суду), а також прийомні родини та дитячі будинки сімейного типу.

Нажаль, в Україні ці напрями реалізуються не повною мірою, але відбувається й поступова трансформація державної системи опіки та піклування за дітьми, що залишилися без догляду батьків, схвалюються нові форми і методи підтримки кризових та прийомних родин. Поява нових моделей соціальної роботи з дітьми викликана необхідністю викорінення системи стаціонарного догляду за дітьми, намаганнями покласти край стражданням та втраті людського потенціалу, які є неминучим наслідком інституціалізації дітей [2, с. 18].

Законодавчу базу щодо вирішення в Україні проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, складають положення Конституції України, Сімейного кодексу України, Житлового, Цивільного, Кримінального, Адміністративного кодексів України, а також норми Законів України "Про освіту", "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" та "Про охорону дитинства", Закон України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" та інші.

Історія виникнення та розвитку системи догляду та утримання посиротілих дітей відображена в працях В.В. Белякова, А.М. Нечаєвої, М.В. Фірсова, Р. Картера, правове регулювання відображено у працях В. Євко, В.Ю. Москалюк, О.М. Потопахіної. Аналіз зарубіжного досвіду сімейного утримання посиротілих дітей відображений в роботах В. Козубовського, О. Романовської, С. Грищенко. Вагомий внесок у вивченні та дослідженні інституту прийомної сім'ї здійснили Г.М. Бевз, І.В. Пеша, Н.Г. Доля, О.І. Нескучаєва, К.П. Соколова, В.Г. Захарченко, В.Г. Карпенко, Г.Стасюк, Н.К. Асанова, В.Брутман, І. Васильківська та інші.

Під сімейними формами утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування слід розуміти законодавчо визначені форми організації життєзабезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які передбачають їх утримання та виховання в сім'ї.

В нашій країні науковий інтерес щодо доречності виховання дітей в установах чи сім'ях громадян виник у 1960-х роках, його стимулювали досвід економічної кризи 1930-х років та наслідки війни 1941-1945 рр. [3, с. 42].

Розвиток форм сімейного виховання є невід'ємною частиною реформування. Метою якого: реалізація права дитини на розвиток у сім'ї, в територіальній громаді, тобто виховання дітей, насамперед за місцем їх походження; створення умов для фізичного, розумового і духовного розвитку кожної дитини; утворення закладів нового типу із сімейними формами виховання; запобігання поширенню сирітства; посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за забезпечення соціального захисту дітей; активізація територіальної громади у забезпеченні захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із числа таких дітей[4, с. 24].

В Україні існує декілька традиційних форм прийняття дитини на виховання у сім'ю, серед яких – усиновлення, опіка та піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

Прийомна сім'я – це сім'я або самотня особа, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування. Тобто, на відміну від усиновлення та опіки, кількість дітей у прийомній сім'ї обмежена від 1 до 4 дітей. Прийомні діти влаштовуються в сім'ю до досягнення вісімнадцятирічного віку (повноліття) або до закінчення навчання у професійно-технічних чи вищих закладах, але не пізніше досягнення ними 23-річного віку.

Особливість прийомної сім'ї перед існуючими формами сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проявляється в забезпеченні соціального супроводу такої родини, який передбачає надання допомоги соціальним працівником прийомній сім'ї на всіх етапах її функціонування.

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [5, с. 20].

Досвід створення прийомних сімей в Україні вказує, що формування альтернативних форм опіки над дітьми-сиротами є закономірним явищем, що стимулюється умовами розвитку нашого суспільства. Зроблено лише перший крок – створено прецедент щодо можливості і необхідності запровадження такої форми влаштування дітей-сиріт в Україні. Але разом з тим, більшість дітей-сиріт продовжують виховуватися в умовах дитячих будинків та шкіл-інтернатів. Тому, ще рано робити прогнози, скільки часу потрібно для того, щоб прийомна сім'я посіла таке ж місце у сприйнятті наших громадян, як опіка чи виховання дітей в інтернатних закладах.

Пошук оптимальних умов розвитку соціально-незахищених категорій дітей вимагає не соціальної ізоляції, а інтеграції їх у соціум, що забезпечується перевагою в соціальній політиці сімейних форм влаштування цієї категорії дітей. Не всі ці напрями реалізуються в Україні повною мірою. Однак відбувається й поступова трансформація державної системи опіки та піклування за дітьми, що залишилися без догляду батьків, апробуються нові форми і методи підтримки кризових та прийомних родин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аргюшкіна Л., Поляничко А. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): Монографія. – Суми, 2002. – 268 с.
2. Карпенко О. М. Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: проблеми правового регулювання / О.М. Карпенко // Право України. – 2001. – № 3. – С. 18-21.
3. Пеша І.В. Сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту.- К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. – С. 42-45.
4. Сімейний кодекс України № 2947-ІІ від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 256-3.
5. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу: Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г.М. Бевз, А.Й. Капська, Н.М. Комарова та ін. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

УДК 340.12.

Хатунцова К.Е.

ПРАВОРОЗУМІННЯ ЯК КАТЕГОРІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

У статті розглядаються різні підходи до інтерпретації терміна «праворозуміння», розкривається зміст і значення праворозуміння як ключової категорії юридичної науки.

Ключові слова: право, праворозуміння, правосвідомість, філософський, типи, категорія.

The article deals with the various approaches to the interpretation of the term "understanding of law", reveals the meaning and significance understanding of law as the key categories of legal science.

Key words: law, understanding of law, sense of justice, philosophical, types, category.

Питання про поняття права традиційно в юридичній науці розглядається в якості основного. Його не оминула жодна з існуючих в історії філософсько-правової думки провідних шкіл права. При цьому від однієї епохи до іншої поняття права змінювалося, здобувало одні характеристики і втрачало інші.

Здебільшого праворозуміння розглядається як категорія доктринальної правосвідомості, тобто наукова категорія, що пов'язується з науковим пізнанням [2, с. 13].

У реальному своєму прояві, право виступає у формі: 1) ідей, уявлень про право; 2) юридичних приписів, що виходять від держави; 3) дій або відносин, що мають правову природу.

Праворозуміння узагальнює добуте знання про право, відображає результат процесу дослідження, осмислення і оцінки витоків права, цінності, призначення та ролі в житті окремої людини, суспільства, держави. В праворозумінні втілюється, моральна, релігійна, соціально-політична та інші позиції його суб'єктів [1, с. 5].

Праворозуміння – категорія динамічна, яка постійно розвивається, в якій відображаються історичні традиції, громадська та політична ситуації, що склалися в суспільстві, його культура. Воно визначає характер та зміст юридичної теорії; формує юридичну практику як сферу діяльності професійних юристів, адміністраторів, менеджерів тощо (причому не лише державних, а й корпоративних).

Отже, праворозуміння є виразом багатоманітних поглядів, суджень, точок зору, що в цілому формують ставлення до права як до явища, що має цінність для кожної особи чи як до певного інструменту для задоволення чієїсь потреб (як правило, потреб вузького соціального кола). Ці думки і оцінки – уявлення про право у вигляді окремих правових концепцій – і визначають зміст праворозуміння [3, с. 58].

Суб'єктом праворозуміння завжди виступає конкретна людина, приміром: а) громадянин, який володіє певною правосвідомістю; звичайна людина розуміє право так, як це дозволяє їй власний інтелект у певних морально-етичних та культурологічних традиціях відповідного суспільства; б) професійний юрист, який має достатній запас знань про право і здатний реалізовувати правові норми усіма доступними формами; в) учений, людина з абстрактним мисленням, яка займається вивченням права, володіє значними знаннями про історію та сучасність, здатна до інтерпретації не тільки норм, але й принципів права, оперуючи певною методологією дослідження. Праворозуміння є завжди суб'єктивним, не схожим на інші – оригінальним, хоча й уявлення про право можуть співпадати. Суб'єктивний характер праворозуміння дає підставу вважати, що усвідомити право цілісно неможливо. Проте з цим важко погодитись, оскільки усвідомлення права відображає позицію суб'єкта інтелектуального процесу праворозуміння. А ця обставина свідчить про плюралістичність праворозуміння, яка, на думку П. М. Рабіновича, є і завжди залишатиметься його непереборною, нездоланною властивістю [4, с. 52].

Як ключова категорія юридичної науки, що обумовлює розуміння сутності усіх інших, праворозуміння є центральною категорією теорії держави і права. Для теорії права і держави і для юриспруденції в цілому, вихідне і визначальне значення має покладений в її основу той чи інший тип розуміння права. Саме тип праворозуміння визначає модель пізнання правових і державних явищ.

З розвитком правових вчень сформувалися такі типи праворозуміння, як юридичний (від лат. *jus* – право) та легістський (від лат. *lex* – закон).

За юридичним типом право розуміння, правом є складне соціальне явище, яке не залежить від волі чи свавілля державної влади.

За легістським типом праворозуміння, право – це сукупність законодавчо-закріплених норм, тобто владних приписів держави (правило поведінки, встановлене державною владою).

Таким чином, юридичний тип праворозуміння базується на розмежуванні права і закону, а легістський – на ототожненні, в цьому і полягає їх суттєва відмінність [5, с. 67].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородін І.Л. Праворозуміння як правова категорія. / І.Л. Бородін. – К., 2010. – С. 5–7.
2. Козюбра М.І. Загальнотеоретичне правознавство : стан та перспективи // Право України. – 2010. – № 1. – С. 13–32.
3. Нерсесянц В.С. Юриспруденція. Введение в курс общей теории права и государства. / В.С. Нерсесянц. – М., 1998. С. 56–71.
4. Рабінович П.М. Сутність праворозуміння і причини його плюралізму (соціально-антропологічний аспект) / Антропология права : філософський та юридичний виміри. – Львів, 2007. – С. 58–62.
5. Цвік М. В. Проблема сучасного праворозуміння / Правова система України : історія, стан та перспективи. – Х., 2008. – Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – С. 66–72.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент М.М. Новікова

УДК 342:641.88

Черненко О.А.

МЕДИЧНА ДОПОМОГА ТА ЛІКУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розкрито сутність та зміст проблематики визначення та правового регулювання медичної допомоги та лікування. Медична допомога та лікування є невід'ємним аспектом життя суспільства .

Ключові слова: охорона здоров'я, медична допомога та лікування, первинна медична допомога, вторинна (спеціалізована) медична допомога, третинна (високоспеціалізована) медична допомога, паліативна допомога, надання медичної допомоги в невідкладних та екстремальних ситуаціях

The article reveals the essence and content issues of determination and regulation of care and treatment. Medical care and treatment is an integral aspect of society.

Keywords: health, medical care and treatment, primary care, secondary (specialized) medical care, tertiary (highly specialized) medical care, palliative care, medical care in urgent and emergency situations

Законодавство України про охорону здоров'я базується на Конституції України і складається з Основ законодавства про охорону здоров'я та прийнятих актів законодавства, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. Таким чином правовідносини у сфері охорони здоров'я регулюються на вищому державному рівні, починаючи з Конституції України, Законами України, Указами Президента, Постановами Кабінету Міністрів України та нормативними наказами Міністерства охорони здоров'я України.

Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості.

Основною сферою діяльності медичних установ є медична допомога та лікування. Згідно з визначенням Закону України «Про охорону здоров'я» медична допомога – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними

станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами. За видами вона поділяється на первинну, вторинну та третинну.

Первинна медична допомога – медична допомога, що надається в амбулаторних умовах або за місцем проживання (перебування) пацієнта лікарем загальної практики сімейним лікарем і передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів; направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги.

Вторинна (спеціалізована) медична допомога – медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах лікарями відповідної спеціалізації (крім лікарів загальної практики сімейних лікарів) у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування, реабілітації та профілактики хвороб, травм, отруєнь, патологічних і фізіологічних (під час вагітності та пологів) станів; направлення пацієнта відповідно до медичних показань для надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги з іншої спеціалізації [1].

Третинна (високоспеціалізована) медична допомога – медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування хвороб, травм, отруєнь, патологічних станів, ведення фізіологічних станів (під час вагітності та пологів) із застосуванням високотехнологічного обладнання та/або високоспеціалізованих медичних процедур високої складності; направлення пацієнта відповідно до медичних показань для надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги з іншої спеціалізації.

У статті 35 зазначено також такий вид допомоги як паліативна допомога. На останніх стадіях перебігу невиліковних захворювань пацієнтам надається паліативна допомога, яка включає комплекс заходів, спрямованих на полегшення фізичних та емоційних страждань пацієнтів, а також надання психосоціальної і моральної підтримки членам їх сімей. Паліативна допомога надається безоплатно за направленням закладу охорони здоров'я, в якому пацієнтові надавалася вторинна (спеціалізована) чи третинна (високоспеціалізована) медична допомога, з яким укладено договір про медичне обслуговування населення. Порядок надання паліативної допомоги та перелік медичних показань для її надання визначаються наказом Міністерство охорони здоров'я України “Про організацію паліативної допомоги в Україні” центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [2].

А також такий вид медичної допомоги як екстрена медична допомога яка полягає у здійсненні медичними працівниками відповідно до закону невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я [3].

Можна зробити наступні висновки, що Конституція України визнає життя й здоров'я громадян найвищою соціальною цінністю та проголошує державу гарантом забезпечення та утвердження прав і свобод людини. Проте, існуюча тенденція погіршення стану медичної системи в країні створює дедалі більші проблеми для подальшої реалізації задекларованого права людини на отримання медичної допомоги в нашій державі.

У зв'язку з цим, система медичного лікування повинна перейти до системи медичного страхування, як система цілісної основи медичної допомоги та лікування. Кожного року в Україні на медицину виділяють недостатньо коштів з Державного бюджету, для реалізації цілісної та кваліфікованої медичної допомоги, що в свою чергу призводить до низького рівня медичного обслуговування населення. Відповідно до діючих застарілих принципів, ці кошти використовуються на систему закладів куди громадяни можуть звернутися і отримати необхідну допомогу. Порівняно із страховою системою громадянин мають право вибрати і заклад, і лікаря, за наданням послуг. Страхова модель сприятливо демонструє себе в таких країнах як Іспанія, Велика Британія, та Угорщина.

Тобто на сьогодні Державний бюджет забезпечує українську медицину тільки половиною необхідного мінімуму, іншу половину фактично доплачують громадяни з власної кишені, купуючи необхідні ліки, сплачуючи за медичні послуги та обстеження. Нині ми маємо медичну галузь в Україні, яка все ще функціонує за успадкованим з радянських часів залишковим принципом розподілу фінансування. Подібний стан не задовольняє лікарів, пацієнтів та громадськість, у цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» // Відомості Верховної Ради України. – 1993 р. – № 4. – стаття 35.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про організацію паліативної допомоги в Україні» // Зареєстровано в Міністерстві юстиції України.- 2013р. – № 229/22761.- № 41 від 21.01.2013 р.
3. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» // Відомості Верховної Ради України – 2013 р.- № 30. – стаття 4.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.А. Казанчан

УДК 343.214:347.615

Шаталов О. І.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯННЯ У СКЛАДАХ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 164, 165 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання змісту, ознак та форм діяння, яке входить до об'єктивної сторони ухилення від сплати аліментів на утримання дітей або від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків (ст. 164, 165 КК України). Надано кримінально-правову характеристику ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, або від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків.

Ключові слова: діяння, ухилення від сплати, аліменти, злочинна бездіяльність, критерії бездіяльності.

The article deals with the content, forms and signs the act, which is part of the objective of evasion of child support or payment of funds for the maintenance of disabled parents (Art. 164, 165 of the Criminal Code of Ukraine). Courtesy of criminal legal characterization evasion child support or the payment of funds for the maintenance of disabled parents.

Key words: acts, evasion of payment, child support, criminal omission, criteria of omission.

У сучасних умовах суспільно-політичного розвитку України посиленої уваги потребує кримінально-правова характеристика таких діянь, як ухилення від сплати аліментів, коштів на утримання непрацездатних батьків та ухилення від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що передбачені диспозиціями ст. 164 та 165 Кримінального кодексу України (далі – КК). Потреба у вивченні цього питання зумовлена не лише тим, що кримінальна відповідальність за зазначені посягання зумовлена неухильним виконанням проголошених Конституцією України та загальноновизнаними нормами міжнародного права (Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права) заходів захисту основних соціальних пріоритетів – сім'ї, дитинства, материнства, батьківства, охорони сім'ї як природного та основного осередку суспільства.

Лише у деяких публікаціях (авторами яких є, зокрема, П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, В. В. Вітвицька, Л. В. Дорош, І. О. Зінченко, М. І. Мельник, В. В. Сташис) намічено

напрямки вирішення загальнотеоретичних і прикладних проблем забезпечення кримінально-правової боротьби зі злісним ухиленням учасників сімейних відносин від виконання обов'язків. Тому метою цієї роботи є вирішення окремих питань, які стосуються соціальних і кримінально-правових аспектів характеристики діянь, що виражаються в ухиленні суб'єкта від виконання зобов'язань у сфері сімейних відносин та входять до складів передбачених ст. 164, 165 КК злочинів.

Різні види ухилення, грубо порушують зобов'язання батьків щодо піклування про власних дітей та піклування дітей щодо непрацездатних батьків, посягають на здоров'я, матеріальне благополуччя, нормальний фізичний і духовний розвиток людини. Тому такі діяння визнаються в Україні не лише аморальними, але й протиправними, такими, що досягають рівня суспільної небезпечності, достатньої для злочину [1, с. 149].

Зобов'язання щодо забезпечення деяких родичів матеріальною підтримкою та піклуванням покладаються на громадян сімейним законодавством України. Так, обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання регламентує глава 15 Сімейного кодексу України (далі – СК), обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання – глава 16 СК, обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання – глава 17 СК [2]. У цих нормах сімейного права визначені підстави виникнення, припинення та порядок реалізації аліментних зобов'язань та зобов'язань з утримання дитини. Передбачена в них і відповідальність за порушення цього обов'язку: в разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення (ст. 196 СК).

На думку І. В. Семенової, фахівці, які допускають змішану бездіяльність як варіант прояву суспільно небезпечного діяння – ухилення особи від виконання своїх обов'язків у сфері сімейних відносин, ототожнюють його фізичний та соціально-правовий аспекти. Небезпека і злочинність ухилення особи від виконання обов'язку визначається не тими способами, якими вона користується для цього, а фактом усунення суб'єкта із системи правовідносин, в яких від нього вимагаються певні дії на користь іншого учасника цих відносин. Наприклад, згідно із соціальною роллю батька, матері чи дитини від особи вимагається сумлінне виконання певних дій, зокрема надання підтримки неповнолітній дитині, сплати коштів непрацездатним батькам. Тому, незважаючи на те, чи є поведінка винного активними діями, спрямованими на приховування від виконавчої служби факту отримання доходу (основної заробітної плати, доплат і надбавок до неї, грошових і натуральних премій, оплати за надурочну роботу, стипендії, доходів від підприємницької діяльності, доходів від присадибної ділянки або підсобного господарства тощо [3]), чи фактичним ненаданням винним коштів, про наявність яких відомо зазначеному органу, в соціально-правовому сенсі така поведінка є невиконанням соціальної ролі, ігноруванням родинного обов'язку та може бути кваліфікована за ст. 164 чи ст. 165 КК. Як слушно зазначає Н. Ф. Кузнецова, за бездіяльності не обов'язково, щоби суб'єкт поведив себе пасивно, – навпаки, він може виявити підвищену активність, вчиняти різного роду дії (зокрема, ухиляючись від сплати аліментів чи коштів на утримання непрацездатних батьків, він може переїздити з місця на місце, змінювати роботу, прізвище тощо, тобто бути фізично активним). Та при цьому головним залишається невиконання покладеного на нього обов'язку – сплати коштів [4, с. 230–231].

З цього випливає висновок, важливий для будь-якого випадку кримінально-правової оцінки діяння як ухилення від сплати аліментів. Ухилення від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей (ст. 164 КК), чи ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків (ст. 165 КК) – це невиконання встановлених законодавством норм, при можливості суб'єкта діяти відповідним чином. Для кваліфікації цих злочинів ця ознака є обов'язковою. Можливість виконати дії, що впливають з аліментного зобов'язання, визначаються перш за все наявністю в особи хоча б одного з видів доходу, які враховуються для визначення розміру аліментів. Окрім того, для оцінки такої можливості має

враховуватись відсутність обставин, які виключають вольовий характер діяння особи (непереборної сили, непереборного фізичного або психічного примусу). Будь-які інші обставини (наприклад, відсутність в особі коштів для виконання аліментного зобов'язання у зв'язку з їх витратою на інші потреби) не впливають на визнання несплати аліментів злочином [5, с. 147–148].

Таким чином, родинні відносини не є підставою, а лише передумовою обов'язку – об'єктивного критерію злочинної бездіяльності – ухилення як форми суспільно небезпечного діяння, що входить до об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених у ст. 164, 165 КК. Зроблені в цій публікації висновки щодо теоретико-правового аналізу діянь, які входять до об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 164 та 165 КК (ухилення від сплати аліментів, ухилення від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей та ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків), дозволяють поглибити знання про механізм вчинення посягань на права та свободи людини і громадянина у сфері сімейних відносин, уточнити деякі положення щодо кримінально-правової оцінки відповідних діянь, розкрити зміст їх загальних ознак.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бажанов М. И. Уголовно-правовая охрана личности : монография / М. И. Бажанов, В. В. Сташис. – Харьков : «Вища школа», 1979. – 220 с.
2. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 26 лют. 1993 р. № 146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-93-п>.
4. Курс уголовного права. Общая часть : учебник / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – Т. 1 : Учение о преступлении. – М. : Зерцало-М, 2002. – 624 с.
5. Гуторова Н. О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України : монографія / Н. О. Гуторова. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 384 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Є.Л. Стрельцов

**ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СФЕРИ
ОБСЛУГОВУВАННЯ**

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються особливості розвитку самостійної творчої діяльності учнів засобами гри. Розкрито поняття пізнавальний інтерес, пізнавальна самостійність.

Ключові слова: ігрова діяльність, дидактична гра.

The article considers features of development of independent creative activity of students by means of the game. The concept of cognitive interest, cognitive independence.

Key words: fun activities, didactic game.

Перед наукою стоїть завдання створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні таких типів, технологій, форм і методів навчання, які забезпечували б інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь і навичок, і на цій основі суттєво підвищували рівень самостійної творчої діяльності учнів, створювали б умови для більш повного й ефективного використання інтелекту кожного. Аналіз педагогічної практики переконує у недостатній ефективності традиційного типу навчання щодо вирішення названих завдань через традиційний метод організації викладання.

Суперечності між вимогами, що постають перед спеціалістами в сучасних умовах, та рівнем їх готовності до професійної діяльності вимагають утвердження якісно нових суб'єкт-суб'єктних відносин у навчанні.

Одним із засобів вирішення даної суперечності є, на наш погляд, зміна технологій навчання шляхом включення у навчально-виховний процес ділових ігор. Дослідження, пов'язані з розробкою і впровадженням нових технологій навчання, в основу яких покладено застосування ігор, свідчать про наявність у них значних можливостей щодо підвищення ефективності підготовки спеціалістів.

В останні роки практика застосування ігрових завдань визначила методичну думку, що зараз настав час узагальнення практичного досвіду, об'єктивної оцінки доцільності застосування ігрових завдань, визначення їх питомої ваги та місця у системі навчання. Дидактична гра дозволяє яскраво реалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвиваючу. Вони діють у органічній єдності.

Гра стимулює пізнавальний інтерес. Педагогічне стимулювання і мотивація навчальної діяльності учнів включають в себе формування пізнавального інтересу, що являє собою вибіркочку спрямованість особистості, яка обернена у сферу пізнання, предметного оволодіння знанням. Це інтерес до глибокого, усвідомленого пізнання. Оскільки пізнавальний інтерес багатогранний, він може: 1) виступати як зовнішній стимул процесу засвоєння, як засіб активізації цього процесу, 2) як мотив пізнання, стикаючись та взаємодіючи при цьому з іншими мотивами. Якщо інтерес до предмета не сформований, засвоєння буде проходити нижче природних сил учня. Необхідно постійно стимулювати пізнавальні інтереси. Основні напрями цього: за допомогою змісту матеріалу, що вивчається та шляхом організації пізнавальної діяльності.

Використання ігор допомагає сформувати пізнавальну самостійність-якість особистості, що проявляється у готовності власними силами здійснити цілеспрямовану пізнавальну діяльність. Вона і мета навчання та умова дозволяють більш повно використовувати можливості учнів. Пізнавальна самостійність формується у різних навчальних ситуаціях: сприйнятті готового матеріалу, спрямованій пізнавальній активності, дослідницькій пізнавальній діяльності [1].

Ігри створюють певний емоційний фон в учнівському колективі, але й потребують певного емоційного настрою.

Одним з принципів навчання є позитивне емоційне навчання. Емоційна сторона процесу навчання ще недостатньо розроблена у методичній літературі, не завжди використовуються можливості, які пропонує педагогом сучасна дидактика. Серед методів, що дозволяють активізувати пізнавальну діяльність учнів і підвищити емоційний рівень засвоєння знань, знайшли широке використання різні дидактичні ігри. На можливість застосування у процесі навчання вправ і завдань, що потребують оригінального мислення, а також елементів пізнавальних ігор для підвищення емоційної активності учнів.

Бажання грати, прагнення до діяльності властиві кожному учню. У грі учні вчаться логічно висловлювати свої думки, послідовно діяти, бути спостережливими, знаходити своїм спостереженням образний вислів. Чим діяльніша поведінка гравця, тим довша гра, тим більше приносить вона радості, тим глибше учень розуміє соціальну сутність діяльності і відносин людей. Застосування ігор забезпечує єдність формування понять, поєднує це з інтелектуальним розвитком та вихованням учнів, сприяє підвищенню ефективності навчання, корегує їх поведінку.

Пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості, звернена до сфери пізнання, її предметності і самого процесу оволодіння знаннями, це інтерес до глибокого, усвідомленого пізнання. Оскільки пізнавальний процес багатогранний, він може по-різному впливати на процес засвоєння: по-перше, виступати як зовнішній стимул процесу засвоєння, як засіб активізації цього процесу; по-друге, як мотив пізнання, суттєво впливаючи на засвоєння, стикаючись та взаємодіючи при цьому з іншими мотивами. Враховуючи це, необхідно постійно здійснювати стимулювання пізнавальних інтересів. Основними напрямками такого стимулювання є стимулювання пізнавальних інтересів за допомогою змісту матеріалу, що вивчається, та шляхом організації діяльності [3].

Ігри дають можливість внести проблемність у пізнавальний процес, здійснити самоконтроль та самокоригування пізнавальної діяльності. Успішне проведення ігор веде до розвитку пізнавальної самостійності учнів.

Пізнавальна самостійність – це якість особистості, що проявляється у готовності своїми силами здійснити цілеспрямовану пізнавальну діяльність. Ця активність передбачає здатність здійснювати пізнавальну діяльність, що включає необхідні знання, оволодіння методами пізнавальної діяльності та сформованість мотивів, які визначають потребу, прагнення до цієї діяльності. Пізнавальна самостійність може розглядатися, з одного боку, як мета навчання, а з іншого – як умова, що дозволяє більш повно використовувати можливості учнів. Розвиток здатності виконувати пізнавальну діяльність має такі рівні. Перший – засвоєння забезпечується сприйняттям, усвідомленням та запам'ятовуванням матеріалу, другий – дозволяє застосувати знання у новій ситуації, що потребують творчого підходу до використання знань, які має учень [2].

Правильно організована навчальна діяльність пізнавально-пошукового типу при використанні ігор на заняттях, продумане керівництво нею з боку педагога викликає в учнів інтерес до навчального процесу, розвиває активність і самостійність. Самостійно усвідомлюючи явище дійсності, учні вчаться робити власні висновки. Це формує в них міцні, глибокі знання, елементи наукового світогляду.

В результаті застосування ігор виконується один з основних законів навчальної діяльності: досягнення мети навчання неможливе без власної активності суб'єкта навчання. Засвоєння змісту навчального матеріалу можливе лише за діяльності учнів, тобто шляхом їхньої власної активності, коли вони – суб'єкти навчання [4].

Ігрові завдання складають основний методичний апарат навчання предмета на етапі активізації навчального матеріалу, який раніше подавався іншими способами. Виняткове значення ігрового методу організації навчальної діяльності пояснюється ще і тим, що гра реалізує в розгорнутому вигляді психологічний механізм самої пізнавальної діяльності. У вирішенні питання про можливість на основі ігрових завдань побудувати цілісну систему навчання необхідно також виходити із здатності ігрової діяльності розвивати мотивацію специфічної навчальної діяльності.

У грі ефективно включення функції орієнтування забезпечується на основі адекватної мотивації ігрової діяльності, що обумовлена її природою, чим пояснюється більш висока продуктивність ігрового способу навчання.

Отже, ігрова навчальна діяльність необхідна, вона відкриває широкі можливості для навчання предмета та відіграє велику роль у розвитку самостійної творчої діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання / С. Воробйова // Рідна школа. – 2010. – № 10. – С. 48.
2. Долбенко Т. Активізація пізнавальної діяльності підлітків: ігрові технології / Т. Долбенко // Рідна школа. – 2009. – № 10. – С. 39.
3. Дудніченко Н. В. Ділова гра як одна з форм методичної роботи з розвитку творчого стилю педагога // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / Гол.ред. – доктор пед.наук, професор В. К. Буряк. – Кривий Ріг, 2004. – С. 321-327.
4. Носаченко І. Методи ігрового навчання в закладах профтехосвіти/ Педагог проф.школи: Збірник наук.праць. Вип. I. – К.: Науковий світ, 2001. – С. 269-272.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.А. Храпко

УДК 37.01

Ларін М.С.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІСТОРІЇ ВИКЛАДАННЯ КРЕСЛЕННЯ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Роль креслень у житті і в сучасному виробництві неможливо переоцінити. Все або майже все, що створено людством – створювалося за заздалегідь розробленими кресленнями.

Ключові слова: креслення, історія розвитку креслення, карти-креслення, кресляр.

Drawings role in life and in modern manufacturing can not be overstated. All or almost anything created by mankind – created by predetermined drawings.

Key words: drawing, history of drawing, map-drawing, draftsman.

Креслення в навчальних закладах нашої країни почали викладати з XVIII століття. За цей час спрямованість та зміст викладання креслення не раз змінювались. В XX столітті значна увага приділялась реалізації питань естетичного виховання учнівської молоді. Щодо графічної підготовки учнів, то в ній були чітко виділені три основні стадії. На першій стадії навчання передбачалось малювання по пам'яті, на другій – малювання з натури, на третій – математично обґрунтоване креслення разом з малюванням.

Слід відмітити, що перші креслення уявляли собою симбіоз просторового зображення будов, споруд та іншого, з їх плоскісним розміщенням на картах – кресленнях.

Креслення було складовою частиною образотворчого мистецтва, до якого входили також малювання і ліплення. Безпосередньо курс креслення поділявся на два розділи: техніку креслення та проєкційне креслення.

У програмах з ряду навчальних предметів наголошувалось на тому, що учні повинні вміти самостійно й свідомо читати та виконувати креслення геометричних тіл, деталей машин і механізмів, будівель і споруд тощо. Учні виконували креслення таких технічних виробів, як поршень із шатуном, підшипник, зубчаста передача, вентиль тощо. Малювалося на увазі, що всі ці креслення виконуватимуться без застосування правил нарисної геометрії. Оскільки основним типом загальноосвітньої школи, на початку XX століття, була семирічна школа, то вивчення креслення починалося з п'ятого класу. Відповідно до програми з креслення у 5 і 6-му класах вивчалися правила основних геометричних побудов (креслення

прямих ліній та кіл, побудова кутів, фігур, графіків і діаграм; виконання розгорток поверхонь геометричних тіл, побудова планів кімнат, садіб, місцевості). У 7-му класі вивчалось проєкційне та технічне. Незважаючи на загальну політехнічну орієнтацію, курс креслення за своїм змістом має чітко виражену геометричну спрямованість і був підпорядкований інтересам вивчення математики [1, 3].

З 1931 р. почала здійснюватись докорінна перебудова школи, пов'язана з індустріалізацією СРСР. Був введений в дію новий навчальний план і розпочалась переробка навчальних програм. Був перероблений і систематизований навчальний матеріал у курсі креслення. Оскільки, починаючи з 1932/33 навчального року, семирічна школа була реорганізована в десятирічну, то креслення тепер вивчалось у 6- 8-х класах. У 6-му класі учні вивчали основні положення оформлення креслень: формати, масштаби, шрифти, розміри. Навчальний матеріал 7-8-х класів містив основні правила та прийоми геометричного і проєкційного креслення. У 8-му класі учні вивчали побудову еліпса та параболи і виконання на цій основі креслень різних деталей: кулачків, рукояток, маховиків, станин верстатів тощо [2].

Починаючи з 1935/36 навчального року було запроваджено новий навчальний план, за яким креслення вивчалось з 6-го по 10-й класи. На основі цього навчального плану було створено програму з креслення, яка враховувала дореволюційні традиції курсу; він розглядався як предмет, за допомогою якого навчали учнів геометричних побудов, що формують уміння та навички в техніці креслення. У 1936 р. шкільному курсу креслення було надано такої спрямованості, щоб учні навчались не абстрактній техніці креслення, а читанню та виконанню креслень реальних предметів і виробів.

Протягом наступних двадцяти років шкільний курс креслення щодо його мети та завдань перебував під впливом двох протилежних тенденцій: з одного боку – прагнення обґрунтувати та утвердити роль і місце креслення як самостійного загальноосвітнього предмета, а з другого – намагання надати кресленню допоміжної спрямованості. За цих умов дуже поширювались практика фронтальної роботи на уроках креслення з різким зменшенням обсягу самостійної роботи: основна частина часу відводилась перекреслюванню учнями тих графічних зображень, які виконував учитель на дошці, що, звичайно, не сприяло розвитку проєкційно-просторового мислення і формуванню в учнів умінь та навичок читати креслення. Креслення офіційно вважалось другорядним предметом. Педагогічні інститути не готували вчителів креслення. У більшості шкіл не було спеціальних кабінетів або класів для креслення, методичних та наочних посібників [1, 3, 4].

Прийняття «Закону про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток народної освіти в СРСР» у 1958 р. стало відправним етапом в реалізації організаційних заходів, спрямованих на поліпшення навчального процесу в школі. Креслення було віднесено до основних дисциплін, що забезпечують загальноосвітню та політехнічну підготовку учнів. Програмою передбачався досить високий теоретичний рівень викладу основних положень креслення на базі нарисної геометрії. Саме така за змістом та обсягом програма шкільного курсу креслення давала можливість забезпечити в основному всебічну графічну підготовку учнів у школі. У 1970 р. в потрібній спеціальності змінюється порядок дисциплін – на перше місце ставиться креслення. Така перестановка місць дещо підвищила роль креслення в підготовці учителів потрібної спеціальності. Спеціальності «Креслення і малювання» в основному набували студенти заочної форми навчання. З 1973 року креслення в школах УРСР вивчалось у 7-9-х класах. Зміст програми порівняно з попередніми роками істотно не змінився, хоч глибше розглядалися будівельні, топографічні та схематичні креслення. Починаючи з 1980 р. креслення вивчалось в 7-8-х класах, а з 1989/90 навчального року воно вивчалось в 8-9-х класах, чим забезпечувалося свідоміше засвоєння матеріалу [1, 2].

На даний момент очевидно стає актуальність графічної освіти адаптованої до інформаційного століття і коригування освітнього процесу на користь застосування комп'ютерних технологій, вдосконалення методики викладання креслення із включенням в

освітній процес інформаційних технологій. Використовуються спеціальні програми для креслення серед них: КОМПАС-3D, AutoCAD, SolidWorks, NanoCAD.

Але через недосконале та не достатньо налажене виробництво необхідність такої професії як кресляр зникає. Лише в кількох регіонах України вона є затребувана таких як Харків, Київ, Дніпропетровськ. В цих районах є такі заводи як «Харківський машинобудівний завод ФЕД», «Харківський Верстатострументальний Завод, ВАТ», «Харківське державне авіаційне виробниче підприємство», «Київський Часовий Завод ТОВ», «Київський Суднобудівний – Судноремонтний Завод», «Південний машинобудівний завод ім. А.М. Макарова».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ройтман И.А. Методика преподавания черчения. – М.: Гуманит. изд. центр. ВЛАДОС, 2002. – 240 с.
2. Методика викладання креслення в школі: Посібник для вчителя / Верхола А.П., Науменко В.Я., Мазур В.Г., Рафаловський Е.В.; Під ред. А.П. Верхоли. – К.: Рад. шк., 1989. – 128 с.
3. Методика обучения черчению: Учеб. пособие для студентов и учащихся худож.-граф. спец. учеб. заведений / В.Н. Виноградов, Е.А. Василенко, А.А. Альхименко и др.; Под ред. Е.А. Василенко. – М.: Просвещение, 1990. – 176 с.
4. Сидоренко В.К. Креслення. – К.: Школяр, 2003. – 239 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В. І. Чепок

УДК 746.31599.232.

Момотенко О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЮ «ШВЕЙНА СПРАВА»

В статті розглядається питання особливостей впровадження в навчальний процес з учнями старших класів профільного навчання за умови застосування ігрових педагогічних технологій.

Ключові слова: технологічний профіль, профільне навчання, ігрові педагогічні технології, швейна справа, конструювання та моделювання одягу.

The article discusses the features of implementation in the educational process of the students of senior classes of profile training in the conditions of application of game pedagogical technology.

Keywords: technological profile, profile training, playing educational technology, sewing business, design and fashion design.

Впровадження концепції профільного навчання в старшій школі є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти, передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня і має найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності, можливості кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами, у контексті соціального та професійного самовизначення і відповідності вимогам сучасного ринку праці. Такий підхід до організації освіти старшокласників не лише найповніше реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання, а й дає змогу створити найоптимальніші умови для їхнього професійного самовизначення та подальшої самореалізації.

Одним із завдань профільної школи, є необхідність, допомогти старшокласникам у виборі майбутньої професії, адже підготовка учня до вибору профілю навчання – це фактично перший важливий етап вибору професії. Загальні основи побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання спираються на дослідження Є. Клімова, І. Назімова, Є. Павлютенкова, А. Сазонова, В. Симоненка, Б. Федорішина, С. Чистякової, М. Чистякова, В. Ярошенка [1].

Для успішної інтенсифікації навчального процесу під час проведення занять профільного спрямування необхідно розробляти та впроваджувати науково обґрунтовані сучасні педагогічні технології, які сприятимуть покращенню керівництва пізнавальним процесом та мобілізувати творчий потенціал особистості [5].

Використання ігрових технологій на заняттях профільного навчання за спеціалізацією «Швейна справа» сприяє організації спільної продуктивної діяльності, а саме :

1. включення учасників із самого початку навчання у творчу продуктивну діяльність;
2. спільне планування викладачем і учнями системи проміжних задач (творчих і репродуктивних), необхідних для поступового рішення творчої задачі, тобто уміння вчителя направляти спільну діяльність не тільки на виконання технологічної роботи, але і насамперед на спільне формування мотиваційно-сислової сфери;
3. співробітництво в навчальній діяльності, у якій кожен міг би визначати особистий внесок у цю діяльність;
4. закономірна перебудова в процесі навчання вихідних взаємодій по етапах: введення в діяльність; дії, розділені між учителем та учнями; імітаційні дії; підтримані дії; саморегульовані, а потім самоспонукувані дії [4].

Більшість ігор мають риси вільної розвивальної діяльності, що має активний творчий характер, сприяє розвитку позитивних емоцій.

Широко використовуються ділові ігри для розв'язання комплексних задач засвоєння нового, закріплення матеріалів, розвитку творчих здібностей, формування загально-навчальних умінь. Ділові ігри дають можливість учням зрозуміти навчальний матеріал з конструювання та моделювання одягу з різних позицій художньої та проектно-конструкторської діяльності фахівців, які працюють над створенням сучасного одягу. У процесі проведення занять профільного навчання можуть застосовуватися різні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, ігрового виробничого проектування, діловий театр. Це можуть бути наприклад такі ігри: «Організація дизайнерської студії», «Конструкторське бюро», «Ательє мод» та інші.

Підготовка вчителем проведення занять з використанням ігрових технологій вимагає розробки чіткого алгоритму, складання тематичного плану. Моделювання моделі ділової гри, може втілюється в таких структурних компонентах, як мета, предмет гри, графічна модель взаємодії учасників, система оцінювання [2,5].

Отже впровадження ігрових технологій в навчальний процес проведення занять профільного навчання за спеціалізацією «Швейна справа» сприятиме підвищенню рівня компетентностей учнів 10-11 класів з конструювання та моделювання швейних виробів внаслідок оновлення, поглиблення і розширення спеціальних знань і вмінь, та створення оптимальних умов для свідомого професійного самовизначення старшокласників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі: за станом на 21 жовтня 2013 р. / Затверджено Рішенням колегії Міністерства і науки України 21.10.2013 N 1456. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uazakon.com/document/fpart86/idx86618.htm.
2. Вербицький А.А. Деловая игра как метод активного обучения // Современная высшая школа. – 1982. – № 3. – С. 129-142.
3. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 63-64.

4. Игры для интенсивного обучения / Под ред. В.В. Петрусинского. – М.: Прометей, 1991. – 219 с.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко та ін. – К.: А.С.К., 2001. – 256с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент **О.В. Шкворець**

УДК 378.147

Соценко В.В.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ТЕХНІЧНОЇ ПРАЦІ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються особливості формування творчих здібностей учнів засобами виготовлення виробів з деревини, а також визначаються методичні умови їх реалізації на заняттях трудового навчання.

Ключові слова: творчі здібності, технічна праця, технологічний процес.

In the article features of formation of creative abilities of students means the manufacture of wood products, and defined methodological conditions for their implementation in the classroom teaching labor.

Keywords: creativity, technical work, process.

Розвиток творчого підходу до шкільного навчання один з самих розроблених теоретично і саме неопрацьоване практично питання. Важко знайти педагога, який не прагнув би розвинути у своїх учнях не лише певні знання, уміння і навички, але і здатність самостійно вчитися, добуваючи ці знання і на їх основі вирішувати творчі завдання.

Учені, педагоги, психологи і соціологи в школі, прийшли до висновку про те, що слабшає інтерес учнів до процесу навчання в цілому, і, зокрема, до уроків технології. Перед вчителями стоїть завдання пошуку засобів і способів подолання цього негативного процесу. На уроках вдається створити ситуацію, при якій на різних етапах уроку хлопці можуть обмінюватися один з одним інформацією, радітися, сперечатися, допомагати один одному і оцінювати один іншого. В процесі спілкування учні швидше і краще розбираються в учбовому матеріалі, разом усувають помилки. Це дозволяє усім рухатися вперед своїм темпом, підтягувати слабких і не стримувати сильних учнів.

Одним із засобів реалізації творчого потенціалу учнів основної школи Н. П. Знамеровська пропонує для розвитку творчих здібностей школярів застосовувати на заняттях трудового навчання художньо-конструкторські задачі [3, с. 26]. Художнє конструювання, вважає автор, відіграє важливу роль у розвитку творчих здібностей. Під час розв'язування задач розвивається уява, просторове мислення, образотворчі навички, відчуття гармонії, гарного смаку та інші якості особистості, які є необхідними для загального розвитку творчої особистості. Проте, А.В. Бровченко висунув думку, що для розвитку творчих здібностей необхідно проводити заняття, на яких учні виготовляють різні вироби з природних матеріалів. Він вважає, що природний матеріал активізує уяву учнів, змушує їх до естетичних переживань, викликає потребу в творчому збагаченні. Для більш широкого використання творчого потенціалу учнів, автор пропонує на уроках трудового навчання придумувати і виготовляти не однотипні вироби, які відмінні за формою та компонованням [1, с.28].

Обробка деревини є ключовою темою навчального предмету «Трудове навчання». Згідно програми з 5 по 7 класи середньої школи, розділ "Технологія обробки матеріалів"

вивчається на початку кожного навчального року. Вивчення теми відбувається як на теоретичному так і на практичному рівнях.

Художня обробка дерева – найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва, виготовлення оригінальних виробів з дерева різноманітного функціонального призначення. За формотворчими техніками художньої деревообробки поділяється на відповідні галузі:

- бондарство;
- деревообробне токарство;
- столярство та декоративне різьблення.

Деревина з давніх часів була улюбленим і цінним матеріалом. Вона міцна й пружна, має невелику питому вагу. Барвники, оліфа й лаки надійно захищають дерев'яні вироби від води, і, водночас посилюють декоративне звучання текстури. За твердістю породи дерева різняться на м'які (липа, осика, вільха, тополя, сосна, ялина, шовковиця); середньої твердості (береза, верба, горіх, черешня) і тверді (клен, дуб, бук, в'яз, тис, акація, явір, груша, слива, яблуня та ін.). На декоративні якості деревини впливають колір, фактура і текстура, кожна з цих ознак показує переваги та недоліки того чи іншого виду матеріалу [2].

На уроках трудового навчання основна мета вчителя зацікавити учнів у сутності своєї роботи та продемонструвати це на власному прикладі. Кінцевим етапом закріплення отриманих даних є створення кожним учнем свого виробу, наприклад шкатулки.

Під час виготовлення власне виробу слід чітко розпланувати порядок дій учнів, запропонувати їм готовий виріб, як заключний етап практичної роботи, продемонструвати його. Наочно показати учням ескізу розробку кожного окремого елемента виробу. Бажано, щоб у їх виконанні брали участь самі діти, адже це стане передумовою цікавості школярів. Технологію виготовлення шкатулки можна запропонувати вибрати самостійно учням, а саме: стиль виготовлення й технологія оздоблення виробу. Після чого слід підготувати необхідні знаряддя праці (інструментарій), вибрати тип з'єднання частин шкатулки та метод її декорування [4].

Виріб виготовляють поетапно заздалегідь підготовленими ескізами. На них показано зовнішній вигляд шкатулки та її деталі в натуральну величину. Їх переводять спочатку на кальку або цигарковий папір, потім на фанеру. Місця в орнаменті, позначені чорною фарбою, випилують і вилучають. Коли всі деталі випилані, їх зачищають, підганяють і з'єднують за допомогою шпів та клею ПВА або столярного. Для кращого вигляду виробу під деталі з орнаментом підкладають тканину будь-якого кольору, кольоровий папір або фольгу.

Кращою для роботи на уроках технічної праці є трьохшарова букова, ясенова та березова фанера. Порівняно з іншими пиломатеріалами фанера має ряд переваг: мало жолобиться, має майже однакову міцність в усіх напрямках, не розтріскується, легко гнеться. Основними способами обробки фанери є пиляння ножівкою, різання ножем, вирізування кругорізом, випилювання лобзиком, а також випалювання. Для цих робіт підбирається якісна фанера: однорідна за кольором, без тріщин і відколів, без сучків і пошкоджень грибком або гниллю.

Для випилювання використовуються лобзик з набором пилок, випилювальний столик-підставка, шило або буравчик. Лобзик – металева дуга-рамка. На одному з кінців дуги закріплено гвинтовий затискач для пилок, а на іншому – затискач і ручка лобзика, за яку його тримають при роботі. Між кінцями дуги за допомогою затискних гвинтів закріплюється пилок, яку установлюють з деяким натягом.

Завершальним етапом є оздоблення виробу для надання виробам гарного зовнішнього вигляду і захисту його від псування.

Також по завершенні роботи учень має дати висновок своїй роботі, чи насправді вона була йому цікавою та залишила певний досвід.

Саме тому, для розвитку творчих здібностей учнів на заняттях з трудового навчання необхідно:

- створення оптимально організованого навчально-творчого процесу в результаті якого учні основної школи зможуть самостійно планувати свою технологічну діяльність для реалізації власних задумів, креативних ідей, і нестандартних шляхів їх досягнень;
- оптимальний підбір інструментів та матеріалів для технології виготовлення об'єкту творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бровченко А.Н. Природний матеріал на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. – № 2. – С. 28-29.
2. Древницький К.М. Обробка деревини в середній школі.- К.: Освіта, 2005.- 256 с.
3. Знамеровская Н.П. Конструкторские задания в обучении // Школа и производство. – 1993. – № 5. – С. 26-29.
4. Корабейников К.М. Деревина в средней школе. – К., 2000. – 104 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.М. Шпак

УДК 372.874: 371.311.3

Оніщук О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ УЧНЯМИ ГРАФІЧНИХ ЗАВДАНЬ

У статті розглядаються шляхи удосконалення методів з організації виконання графічних завдань на заняттях з інженерної та комп'ютерної графіки з практикумом, формування мислительних вмінь, операцій при їх розв'язуванні.

Ключові слова: графічний образ, мислення, просторовий образ.

The article deals with ways to improve the methods of organization of graphic tasks in the classroom with engineering and computer graphics workshops formation mental skills operations for solving them.

Key words: graphic image, thinking. spatial object.

Графічна діяльність учнів на уроках трудового навчання має широкі можливості для їх розумового розвитку. Проаналізовані у процесі досліджень механізми навчально-пізнавальної діяльності на уроках трудового навчання дають підстави стверджувати, що «будь-яка графічна дія спочатку здійснюється подумки, на основі чого в учня створюється певний графічний образ, а потім він втілюється у реальних графічних побудовах» [2].

Непомітна зовні розумова діяльність являє собою тісну взаємодію мислительних операцій, образного мислення і пам'яті. В результаті цього і «утворюється графічний образ предмета, який фіксує в уяві учня його властивості, що умовно відображені на кресленні, або ще підлягають відображенню шляхом побудови необхідних зображень» [4].

У своєму дослідженні графічну діяльність ми розглядаємо як цілісний багатогранний процес, який являє собою взаємодію розумових та практичних дій, спрямованих на створення уявлень про просторові властивості предметів та їх умовне відображення на площині або відтворення цих просторових властивостей в уяві на основі існуючих умовних зображень.

Розумові дії в графічній діяльності на уроках трудового навчання є передумовою створення образів, які відображають просторові властивості і відношення предметів [4].

Адже «тільки на основі створеного образу з'являється уявлення про предмет або виконується зображення його» [1]. Від правильності та повноти створеного образу безпосередньо залежить сприйняття властивостей зображеного предмета та інформаційна наповненість і виразність виконаного на його основі рисунка.

Аналіз змісту просторового мислення на уроках трудового навчання дає підстави вважати, що за своєю суттю процеси створення образів виступають психологічною основою графічної діяльності, пов'язаної з читанням та виконанням рисунків. В основі створення графічного образу лежить ряд послідовно взаємопов'язаних психологічних процесів: органи відчуття (зір, дотик, слух) \Rightarrow відчуття \Rightarrow сприйняття \Rightarrow уява \Rightarrow мислительні операції, образне мислення, пам'ять \Rightarrow образ \Rightarrow практичні дії, спрямовані на відображення образу у вигляді конкретного зображення [2]. Така послідовність утворення графічного образу заперечує позицію багатьох дослідників, що розумовий розвиток учнів на уроках трудового навчання слід зводити лише до розвитку просторових уявлень та уяви.

Чисельні дослідження змісту графічної діяльності школярів у процесі виконання рисунків свідчать про те, що вона супроводжується складними аналітико-синтетичними діями [2]. Тому і розумовий розвиток школярів на уроках трудового навчання повинен відбуватись саме в такій діяльності, яка передбачає необхідність активних розумових дій. З нашої точки зору такою діяльністю є розв'язування графічних завдань відповідного змістового наповнення.

Під графічним завданням ми розуміємо «навчальну проблему, яка передбачає умовне відображення просторових властивостей предмета за допомогою розумових і практичних дій, в основі яких лежать певні знання про правила виконання та оформлення рисунків і вміння застосовувати їх на практиці» [3].

Виходячи з того, що в графічному завданні зосереджується потреба в практичному застосуванні знань і на їх основі формуються відповідні вміння, головним засобом розвитку розумових операцій в учнів на уроках трудового навчання в процесі дослідження було обрано саме графічні завдання. Організаційно-методичною основою забезпечення цього є обґрунтована в дослідженні В.К.Сидоренка система графічних завдань [4]. Критерієм вибору цих задач виступала їх можливість для активного включення школярів в розумову діяльність. Тобто відбираються саме ті завдання, процес розв'язування яких ґрунтується на мислительних операціях.

Уміння учня розв'язувати будь-яке графічне завдання ґрунтується на знаннях теоретичного матеріалу, правил і нормативних положень з курсу трудового навчання, навичках виконувати графічні побудови та включає активне оперування просторовим образом і певну сукупність мислительних операцій, необхідних для її розв'язання [2]. На основі всебічного вивчення діяльності учнів у ході розв'язування графічних завдань вченими розроблено узагальнену структуру процесу розв'язування будь-якого графічного завдання. Ця структура визначає місце і зміст мислительних операцій на кожному етапі розв'язування графічного завдання, починаючи від аналізу його умови і закінчуючи перевіркою одержаного результату. Вона включає чотири етапи, кожен з яких має певний операційний склад умінь:

1. Аналіз умови графічного завдання;
2. Визначення послідовності розв'язування графічного завдання ;
3. Реалізація плану розв'язування графічного ;
4. Контроль і корекція одержаного результату [4].

У розробленій структурі кожний етап розв'язування графічного завдання наповнений певними розумовими діями, що базуються на здійсненні мислительних операцій.

Отже, у процесі нашого дослідження виявлено особливості графічної діяльності учнів на уроках технології. Графічну діяльність ми розглядаємо як цілісний багатогранний процес, який являє собою взаємодію розумових та практичних дій, спрямованих на створення уявлень про просторові властивості предметів та їх умовне відображення на площині або відтворення цих просторових властивостей в уяві на основі існуючих умовних зображень.

Під графічним завданням ми розуміємо навчальну проблему, яка передбачає умовне відображення просторових властивостей предмета за допомогою розумових і практичних дій, в основі яких лежать певні знання про правила виконання та оформлення рисунків і вміння застосовувати їх на практиці.

Головним засобом розвитку розумових операцій в учнів на уроках технології в процесі дослідження було обрано саме графічні завдання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вінасевич І. Структурні компоненти технічних здібностей школярів [Текст] / Вінасевич І. // Вінасевич І. Трудова підготовка в закладах освіти. – К., 2007. – № 4. – С. 26-29.
2. Гетта В. Розвиток технічного мислення учнів: стратегія і тактика [Текст] / Гетта В. // Гетта В. Трудова підготовка в закладах освіти. – К., 2005. – № 1. – С. 47-50
3. Спетанова В. Методичний посібник з креслення, графічні роботи [Текст] / Спетанова В. // Спетанова В –Графічні роботи. К., – 2001. – С. 72.
4. Сидоренко В.К. Графічна підготовка школярів: реальний стан та перспективи [Текст]: підручник / В.К. Сидоренко, Н.П. Щетина. – К. : Педагогіка, 1999. – С.29-33.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.В. Чепок

ЗМІСТ

Розділ II. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ.....	8
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДОЗНАВСТВА, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ І ТУРИЗМУ	9
<i>Блоконєва Н.Є.</i> КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З УДОСКОНАЛЕННЯ МНЕМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	10
<i>Білоус О.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ.....	11
<i>Васильчак А. В., Кислиця А. М.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	13
<i>Глущенко А. С.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ	15
<i>Гончарова Т.В.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДХИЛЕНЬ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ	17
<i>Григор'єва К. В.</i> СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ....	18
<i>Довжик А.В.</i> СИНТЕЗ І БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ СПІРОКАРБОНУ ТА ЙОГО АНАЛОГІВ	20
<i>Єннер Х.А.</i> ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	22
<i>Іванченко О.В.</i> СТАН СФОРМОВАНOSTІ МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ В УЧНІВ І КЛАСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ.....	23
<i>Мироненко О.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД РІЧКИ ВІРЬОВЧИНА	25
<i>Надточій І.О.</i> РОЗРОБКА МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО РОЗДІЛУ “ЗВ’ЯЗОК МІЖ СТРУКТУРОЮ ТА ДІЄЮ ОРГАНІЧНИХ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ” ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ.....	26

Рой Д. В. ШКІЛЬНА ХІМІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	28
Садова О.І. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З РУХОВИМИ ВАДАМИ.....	29
Слідкевич К. В. ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	31
Стецик К.В. ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА СТАН М'ЯЗІВ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМ НА ДИТЯЧИЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ.....	32
Сягровець І.П. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ КОРПОРАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ.....	34
Чабанюк Н. В. ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ.....	37
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ І ЕКОЛОГІЇ	40
Батрак О.М. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	41
Большага О.О. ОСОБЛИВОСТІ АНАТОМІЧНОЇ БУДОВИ ПАГОНУ, НАСІНИНИ ТА ЗАРОДКА DIOSPYROS VIRGINIANA L.....	44
Братченко В.В СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКО- КРАЄЗНАВЧИХ ПОДОРОЖЕЙ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	45
Вахтіна Т.М. ВПЛИВ ВЕЛИКИХ ДОЗ ЕРИТРОПОЕТИНУ НА СТАН НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ПОВЕДІНКУ БІЛИХ МИШЕЙ.....	47
Вершняк В.В. СОМАТИЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ	50
Волошина Ю.О. ВЕРБАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	52
Гладенко В.М. ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ЯК КАТЕГОРІЯ ГЕОПОЛІТИКИ.....	53
Гладишева Ю.А. ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ У СПОРТСМЕНІВ	55

<i>Гончаров О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ РЕГІОНІВ СВІТУ.....	57
<i>Гранкіна М.В.</i> РОЗПОДІЛ ФАУНІСТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ЗА ЕКОЛОГІЧНИМИ НІШАМИ.....	59
<i>Гриценко Л. В.</i> КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІОМІЄЛІТУ І ГОСТРИХ ПАРАЛІЧІВ У ДІТЕЙ НА ЕТАПІ ЛІКВІДАЦІЇ ЗАХВОРЮВАННЯ В УКРАЇНІ	60
<i>Гусевич Т.П.</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ.....	62
<i>Деміденко Л.С.</i> ВПЛИВ АУТОІМУННИХ ПРОЦЕСІВ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ НЕРВОВІЙ СИСТЕМІ НА ДЕЯКІ МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТРУКТУРИ КОРИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	64
<i>Євенко А. Д.</i> ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У ЛІЦЕІСТІВ.....	66
<i>Загородня Г.М.</i> ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТАН ЗА ОСТАННЄ ДЕСЯТИРІЧЧЯ.....	68
<i>Костикіна О.С.</i> УЧАСТЬ СИСТЕМИ КРОВІ В АДАПТАЦІЇ ДО СТРЕСОВИХ ЧИННИКІВ.....	71
<i>Кострова О. В.</i> ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	72
<i>Кравчук А. Ф.</i> ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАСЛОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ КАЛАНЧАЦЬКОГО МАСЛОЗАВОДУ).....	74
<i>Красновська А.П.</i> МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЦЕРЕБРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ.....	75
<i>Крат С.Е.</i> ГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕЖАХ ВОДООХОРОННИХ ЗОН РІЧОК.....	79
<i>Левченко Г.О.</i> ПЛЕЙОТРОПНА ДІЯ ГЕМОПОЕЗ-СТИМУЛЮЮЧОГО ФАКТОРУ.....	80
<i>Ліхацька Ю.В.</i> ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНИЗЗЯ ІНГУЛЬЦЯ.....	82
<i>Маркович Ю.О.</i> СИНДРОМ ХРОНІЧНОЇ ВТОМИ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКА.....	84

Махнюк А.О. ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА В МЕЖАХ ГОРНОСТАЇВСЬКОГО РАЙОНУ	86
Михалевська С.О. АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В РЕГІОНІ.....	87
Нестеренко А.О ДОСЛІДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ САДИБИ «САВАННА» НА МИКОЛАЇВЩИНІ.....	89
Панченко О.О. ВПЛИВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЕКОЛОГІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ.....	90
Пироженко Р.І. АТФ-АЗНА АКТИВНІСТЬ СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗІВ В УМОВАХ ДІЇ ІНТЕРФЕРОНУ	92
Подберезня І.В. АНАЛІЗ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТАВРІЙСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ	96
Половко О.В. ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	97
Польова І.С. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРУНТОВОГО ПОКРИВУ ПРИСИВАШЩА НА ПРИКЛАДІ НОВОТРОЇЦЬКОГО РАЙОНУ ТА АЗОВО-СИВАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ	99
Прусова А.С. ДЕЯКІ БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЛЕЙКОЦИТІВ МИШЕЙ В УМОВАХ ДІЇ БІОЛОГІЧНО-АКТИВНОЇ РЕЧОВИНИ «СПРОКАРБОН».....	101
Прутков В.О. ВПЛИВ ВИХЛОПНИХ ГАЗІВ АВТОТРАНСПОРТУ НА СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ М. ОЛЕШКИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	103
Пшеницький О.В. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОПИТУ ОСВІТНИХ ПОСЛУГ У 90-Х РР. ХХ СТ. З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГЕОГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	105
Рибальченко Р. М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ НА ПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО.....	107
Савченко О. В. РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ПІСЛЯ ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН (НА ПРИКЛАДІ НІКОПОЛЬСЬКОГО МАРГАНЦЕВОГО БАСЕЙНУ)...	108
Сінько Я.А. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ В УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ	110

Стаднікова М.В. ПРОБЛЕМИ АКВАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ (НА ПРИКЛАДІ АЗОВСЬКОГО МОРЯ)	111
Стешенко М.Ю. ДОСЛІДЖЕННЯ НЕРВОВО-ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО НАПРУЖЕННЯ У СТУДЕНТІВ	113
Тищенко О.І. ФОРМУВАННЯ УМОВНИХ РЕФЛЕКСІВ У МИШЕЙ ПРИ СТИМУЛЯЦІЇ ЕРИТРОПОЕЗУ	115
Фісюн.О.О ЖИТТЄВА ФОРМА І МОДЕЛЬ ПАГОНОУТВОРЕННЯ POTENTILLAREPTANSL.....	116
Ціомашко О.В. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОСИ-ОСТРОВА ДЖАРИЛГАЧ.....	119
Чех І. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА К. Й. ГОЛОБОРОДЬКО	121
Шевченко О.О. МОРФОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОНУ)	122
Шинкарчук С.І. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬНО–РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	124
Яровенко О. В. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СХЕМАТИЧНОЇ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ.....	125
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ	128
Балковий І.А. СТАН ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТРЕНЕРІВ – ВИКЛАДАЧІВ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ.....	129
Денецук Т.В. ТЕХНІКО-ТАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОЗІГРУЮЧИХ ГРАВЦІВ В БАСКЕТБОЛІ	131
Заруба М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ВОРОТАРІВ У ФУТБОЛІ.....	133
Меньшикова Н.А. ВІКОВА ДИНАМІКА ПРИРОДНОГО РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ.....	135
Олексюк Г. П. РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	138

<i>Просторов М.М.</i> СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЙ В СПОРТЕ	140
<i>Пустоварова Г.Ю.</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ХАРЧУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ.....	142
<i>Сергєєва А.В.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ БАСКЕТБОЛІСТІВ ЗАСОБАМИ CROSSFIT	144
<i>Строган Д.О.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЖІНОК ЗА ДОПОМОГОЮ ПРУЖИНЯЧИХ ЧЕРЕВИКІВ «KANGOO JUMPS».....	146
<i>Христофорова В.В.</i> МОТИВАЦІЯ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ	147
<i>Ширококордюк Ю.Ю.</i> ФІЗІОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОЯВУ ВИТРИВАЛОСТІ.....	150
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ.....	153
<i>Алієв Сеймур</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	154
<i>Бірюкова Т.В.</i> СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ	155
<i>Васильєва В.В.</i> ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СУДІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	162
<i>Випенко М.О.</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	163
<i>Гаврилова Н.М.</i> ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПРАВОВІЙ НАУЦІ.....	165
<i>Гончаренко К. Д.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	167
<i>Горбик Ю.</i> ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ.....	169
<i>Джига С. Е.</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ФОТОГРАФІЯ, ВІДЕО І ЗВУКОЗАПИС	171
<i>Добровольська С.В.</i> ФОРМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ У КРАЇНАХ СНГ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....	174
<i>Драмарецький Є.С.</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	175

<i>Духовченко Є. І.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК	177
<i>Запорожець А.М.</i> НЕПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК ТА ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ КРИТЕРІЇВ ТА ВИДІВ	179
<i>Іванчук А. О.</i> ПРОГАЛИНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	184
<i>Колосова К.М.</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	186
<i>Компаніченко І.М.</i> СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ ТА НЕДОТОРКАННІСТЬ УКРАЇНИ.....	188
<i>Кулініч В.О.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНТЕРНЕТІ	190
<i>Лавренко Р. В.</i> СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ І СТРАХОВІ ВИПАДКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	192
<i>Литвинов А.В.</i> МЕХАНІЗМ ВЧИНЕННЯ «КАТУВАННЯ» ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ. 127 КК УКРАЇНИ	194
<i>Ліпко Т.В.</i> ПРОБЛЕМА ЗАБОРОНИ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ.....	197
<i>Маліченко В.Ю.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ЯК ГАРАНТІЯ СВОЄЧАСНОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ.....	199
<i>Мовчан О.М.</i> ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ ЯК ПРИНЦИПІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	201
<i>Пасенчук Н.В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	203
<i>Плугатарьова А.Е.</i> СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	207
<i>Сінкевич А. Л.</i> БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	209

Слободенюк В.А. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ВЛАДИ	212
Тихонова А.Д. УТРИМАННЯ ДІТЕЙ В ПРИЙОМНИХ СІМ'ЯХ ТА ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	214
Хатунцова К.Е. ПРАВОРОЗУМІННЯ ЯК КАТЕГОРІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ.....	216
Черненко О.А. МЕДИЧНА ДОПОМОГА ТА ЛІКУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	218
Шаталов О. І. ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯННЯ У СКЛАДАХ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 164, 165 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	220
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	223
Адамішина О. М. РОЗВИТОК САМОСТІЙНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	224
Ларін М.С. СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІСТОРІЇ ВИКЛАДАННЯ КРЕСЛЕННЯ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ.....	226
Момотенко О.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ШВЕЙНА СПРАВА».....	228
Соценко В.В. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ТЕХНІЧНОЇ ПРАЦІ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	230
Оніщук О.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ УЧНЯМИ ГРАФІЧНИХ ЗАВДАНЬ	232

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVII (2)

АЛЬМАНАХ

2017

Комп'ютерне макетування

Фоменко С. А.

Підписано до друку 25.04.2017.
Умовн. друк. 28,25 арк. Зам. № 22.

Видавець і виготовлювач
Херсонський державний університет.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27. Тел. (0552) 32-67-95.